

Doktori értekezés

Csányi Csaba

Pécs

2010

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
DOKTORI ISKOLA

CSÁNYI CSABA

**A TANÚVÉDELEM ÉS A SZERVEZETT BŰNÖZÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI ÉS
A TANÚVÉDELEM EGYES ESZKÖZEI**

DOKTORI értekezés

Témavezető: Dr. habil. Gál István László egyetemi adjunktus

Pécs

2010

Tartalomjegyzék

I. RÉSZ – Alapvetés és fogalom-meghatározások

I. fejezet - Bevezetés

II. fejezet - Tanú szerepe a büntetőeljárásban

1. Tanú fogalma

1.1. magyar szabályozás

1.1.1. Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény szerint

1.1.2. Szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény szerint

1.1.3. Közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény szerint

1.1.4. Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény szerint

1.2. Uniós norma szerint

1.3. Összehasonlításuk

2. Tanú a bizonyításban

2.1. A bizonyítás általános szabályai a büntetőeljárás törvényben

2.1.1. A bizonyítás fogalma

2.1.2. A bizonyítás célja

2.2. A tanú és a tanúvallomás összefüggései

2.2.1. A szabad bizonyítás

2.2.2. A bizonyítás eszközei és a bizonyítási eljárások

a tanúvallomás, mint bizonyítási eszköz

2.2.2.1. A tanúzási képesség

2.2.2.2. A tanú eljárásjogi helyzete

3. Fogalom meghatározások

3.1. veszélyeztetés

3.2. tanú védelme

3.3. pentitók

II. RÉSZ - A tanúvédelem szükségessége

I. fejezet - A tanúvédelem és a szervezett bűnözés összefüggései

1. A szervezett bűnözés definiálása

2. A szervezett bűnözés megjelenése

2.1. Olaszországban

2.2. Egyesült Államokban

2.3. Németországban

2.4. Szlovákiában

2.5. Magyarországon

3. Szervezett bűnözés és az Európai Unió

III. RÉSZ – A tanúvédelem néhány nemzetközi megoldása

I. fejezet – A tanúvédelem eszközei az egyes államokban

1. Olaszországban

2. Egyesült Államokban

3. Németországban

4. Angliában

5. Finnországban

6. Franciaországban

7. Romániában

8. Szlovákiában

9. Ukrajnában

10. Lettországbán

II. fejezet – A tanúvédelem nemzetközi szabályozása

III. fejezet – A szabályozás, nemzetközi együttműködés problémái

IV. RÉSZ - A tanúvédelem magyarországi eszközrendszere

I. fejezet – A tanúvédelem jogi eszközei

1. Tanúvédelem a büntetőeljárás törvényben

1.1 A büntetőeljárás törvényben nevesített eszközök

1.2 A büntetőeljárás törvényben nem nevesített eszközök

1.3 A tanúvédelem a katonai büntetőeljárásban

1.4 A tanúvédelem a bíróságon

2. Tanúvédelem a büntetőtörvénykönyvben – büntető anyagi jogi eszközök

3. Tanúvédelem a büntetés-végrehajtásban

4. Tanúvédelem a bűnügyi tudományokon kívüli jogterületeken

4.1. Szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvényben

4.2. Közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvényben

4.3. Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvényben

II. fejezet – A tanúvédelem gyakorlati végrehajtása

1. Gyakorlati végrehajtás Magyarországon

2. Titkosszolgálati eszközök és módszerek a tanúvédelemben

3. Nemzetközi együttműködés

V. RÉSZ – A tanúvédelem lehetséges irányai

I. fejezet - De lege ferenda javaslatok

1. Jobb megoldások

1.1. szervezet

1.2. működés (eljárás)

1.3. dologi feltételek javítására nézve.

II. fejezet – A kutatás eredményének az összegzése

SUMMARY

FÜGGELÉK - felhasznált irodalom

„A jog a gazdagoké, a bitófa a szegényeké,
az igazságosság a bolondoké.”¹

(szicíliai közmondás)

I. RÉSZ – Alapvetés és fogalom meghatározások

I. fejezet – Bevezetés

1. A dolgozat tárgya

A tudományos doktori képzés keretében kutatási témaként a tanúvédelmet választottam. A téma elmélyült tanulmányozásában felbecsülhetetlen segítséget nyújtott számomra konzulensem, Dr. habil. Gál István László egyetemi adjunktus, valamint prof. Dr. Tóth Mihály, prof. Dr. Finszter Géza és prof. Dr. Blaskó Béla tanszékvezető egyetemi tanárok, akiknek ezért ehelyütt is szeretnék köszönetet mondani. A tanúvédelem, mint kutatási terület, sokrétű, igen átfogó téma, ezért a dolgozatomban megpróbáltam a szervezett bűnözéssel kapcsolatos összefüggéseit vizsgálni, illetve feltárni, valamint ennek kapcsán foglalkoztam a tanúvédelem lehetséges irányjaival.

A magyar jogirodalomban több olyan munka született, amely a tanúvédelmet illetve a tanúvédelem egyes kérdéseit veszi górcső alá. Ezek közül külön is meg kell említeni Varga Zoltán művét, amelyet a téma feldolgozása kapcsán különösen jól tudtam hasznosítani. Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy a dolgozat szűkebb témakörében összefoglaló mű ezidáig nem látott napvilágot magyar nyelven, míg a dolgozat szélesebb tárgyát feldolgozó monográfiák hosszú évekkel ezelőtt születtek, így azok nem tartalmazhatják a legfrissebb tendenciák, fejlemények és gyakorlat bemutatását.

2. A témaválasztás indoka

„Személyvédelem, tanúvédelem, védelmi program ...” Mind-mind olyan kifejezések, melyekkel a híradásokban nap mint nap egyre többször találkozhatunk. De közel sem biztos, hogy mindannyian tudják, hogy mit is jelentenek valójában ezek a szavak, hogyan valósítják meg a szakemberek a mindennapi gyakorlatban és melyek azok a normák, melyek a háttérben működve szabályozzák ezeket a tevékenységeket, vagy hogy valós kép alakul ki az emberekben mindezek hétköznapi megvalósításáról.

Korábbi tevékenységemből adódóan – az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság állományában operatív műveleti területen ténykedtem - volt némi rálátásom a

---

¹ „La léggé e'per l'ricchi, Laforca e'per l'poveri, E laguistizie e' per Vbuffoni.” – szicíliai közmondás

Magyar Köztársaság Rendőrségén belül a Tanúvédelmi Szolgálat megszervezésére, kialakulására, alkalmanként a tanúvédelmi feladatok végrehajtására, így – véleményem szerint – a témaválasztásom indokolt volt.

Másrészt a választott kutatási téma – álláspontom szerint – rendkívül időszerű. Napjainkban az Európai Unió szervei egyhangúan támasztják alá, hogy folyamatosan nő a szervezett bűnözés mértéke és ennek kapcsán egyre fontosabb a tanúvédelem európai szinten történő rendezése, ráadásul a szervezett bűnözés mellett megjelent - már nem csak az Egyesült Államokban – a terrorizmus problémája is.

Ehelyütt elég talán csak utalnom az Unió által meghirdetett stockholmi programra, melyben prioritásként jelenik meg a terrorizmus és szervezett bűnözés elleni küzdelem valamint ehhez kapcsolódóan a tanúvédelem.

3. A dolgozat célja

A dolgozat célja a tanúvédelem és a szervezett bűnözés megjelenésével illetve elterjedésével kapcsolatos összefüggések átfogó bemutatása, az Európai Unió valamint néhány tagállam tanúvédelmi rendelkezéseinek feltérképezése. Célom volt továbbá, hogy fellajstromozzam azokat az eszközöket és módszereket, amelyek jelenleg Magyarországon a hatóságok rendelkezésére állnak. A dolgozat témájának nem tárgya a bűncselekmények áldozatainak segítése és az állami kárenyhítés, éppen ezért nem is vizsgáltam a magyarországi áldozatvédelem jogi hátterét, jelenlegi helyzetét.

A megjelölt témát oly módon kívántam feldolgozni és bemutatni, hogy a dolgozat egyidejűleg adjon elméleti elemzést, valamint a joggyakorlat és a jogalkotás számára hasznosítható következtetéseket.

4. Az alkalmazott kutatási módszerek

A kutatás módszere alapvetően *leíró, elemző, történeti és összehasonlító* jellegű volt. A kutatómunkában egyaránt igyekeztem feldolgozni a kapcsolódó elméleti munkákat, a normatív szabályozást és vizsgálódásom körébe vonni a kialakult gyakorlatot.

A kutatás során több mint száznegyvenöt magyar nyelvű és száztíz idegen nyelvű könyvet, tanulmányt, cikket olvastam át és rendszereztem. Az elmúlt években számos alkalommal találkoztam a tanúvédelem területén tevékenykedő szakemberekkel. Ezek során interjúkat készítettem személy- és tanúvédőkkel is, továbbá jelenlegi és korábbi szolgálatvezetőkkel.

Korábbi tevékenységemből adódóan volt olyan eset is, melyben én is aktívan részt vettem, így saját tapasztalatokkal is tudtam gazdagítani az értekezést.

Több külföldi utam során tanulmányoztam a tagállamok tanúvédelemmel foglalkozó szervezeteit, társszervek vezetőivel is beszélgettem, ennek kapcsán kiemelném a Szlovák Tanúvédelmi Szolgálatot² és annak vezetőjét, Ludovik Urgas ezredest, akitől nagyon sok hasznos információt kaptam a nemzetközi együttműködésről.

5. Alapvetés

A tanúk védelme iránti igény az utóbbi másfél - két évtizedben vált világviszonylatban is igazán jelentős gonddá. A tanúk megfélemlítése, befolyásolása persze nem új keletű jelenség, de ennek tömegessé, módszeressé és egyre durvábbá válása mégis a szervezett bűnözés növekvő térnyerésének köszönhető.

A tanúra – mint a büntetőeljárás egyik fontos szereplőjére - több oldalról erőteljes nyomás nehezedik. Ezek sorából kiemelhetjük a tanúzási kötelezettséget, aminek nem teljesítése szankciót von maga után. Régebben a tanú érdeke az volt, hogy ezen törvényes hátrányokat elkerülje. Jelenleg az az érdeke, hogy az őt, illetve hozzátartozóit célzó, a bűnelkövetők felől érkező élet, testi épség, személyi szabadság, vagyonsbiztonság elleni támadást elhárítsa. Emellett eltörpülhet a nem megfelelő vallomás tételével járó büntetőjogi következmény. A tanú inkább vállalja a felelősségre vonást, mintsem hogy élete állandó veszélynek legyen kitéve.

A tanúk kikényszeríthető kötelezettsége a hatóságok előtti megjelenés és vallomástétel, amelynek jogosulatlan megtagadása szankciót von maga után. Az igazságszolgáltatás célja azonban nem merülhet ki abban, hogy kötelezettségek teljesítését hátrányok kilátásba helyezésével kikényszerítse.

A korábbi büntetőeljárás-jogi szabályok – visszaemlékezve az 1997 előtti időszakra - pusztán a tanút vallomástételre kötelező szabályok sorát rögzítette, s vette számba a tanút terhelő kötelezettségek nem-teljesítésének jogi következményeit, ugyanakkor még mellőzték az igazságszolgáltatást tevékenyen segítő-támogató tanú személyi biztonságát garantáló különleges szabályokat.

Az állam – ismerjük el önkritikusan - végül is „magára hagyta” a vallomása folytán atrocitásoknak kitétt tanút; csak követelt, ámde alig-alig nyújtott valamit a veszélyhelyzetbe került tanúk és családtagjaik oltalma érdekében!

---

² Pontos elnevezése: Országos Rendőr-főkapitányság Védő Szolgálatok Főosztálya

Az 1990-es évek elején kétségtelenné vált a szervezett bűnözés magyarországi jelenléte. A szervezett bűnözést érintő ügyekben pedig – éppen az ilyen típusú ügyek jellege, sajátosságai folytán - a személyi bizonyítás jelentősége kiemeltté vált.

A bűnöző vállalkozások a tárgyi bizonyítás esélyeit leggyakrabban kudarcra kárhoztatják, de módszeresen, időt és energiát nem kímélve törekednek a személyi bizonyítás ellehetetlenítésére is. A bűnöző-szervezetek önvédelmi mechanizmusának aktivizálódása folytán a kiemelt súlyú ügyekben tanúvallomást tevőkkel szembeni atrocitások száma is szaporodott.

A jogalkalmazás tapasztalatai nyilvánvalóvá tették, hogy a '93-94-ben folyó "maffiaügyek" kudarcai és a tanúvédelem megoldatlansága között szoros összefüggés mutatkozott. Sőt, ezen ügyek sikertelenségei okán – emlékezhetünk az évekig folyó jogelméleti vitákra – egyre inkább hangsúlyossá váltak a büntetőügyekben eljáró védőket megillető egyes jogosultságok ellenmondásai is. Itt arra utalunk, hogy a '90-es évek elejétől egészen a fordulatot jelentő 1997-ig - Európában, s talán a világban is rendhagyó módon -, a hazai eljárási szabályok a védők számára általános jelenléti jogot biztosítottak tanúk kihallgatásán; tekintet nélkül arra, hogy a nyomozás még folyt, s a tanút éppen a "vád" prezentálta.

A hatékony tanúvédelem megteremtésére irányuló hazai kodifikációs munkálatok megkezdését valójában az ilyen ügyek sajnálatos tapasztalatai tették mellőzhetetlenné.

A jelenleg aktuális kérdéskör kapcsán – nevezetesen az igazságszolgáltatás rég esedékes átfogó, európai szellemű kodifikációja kapcsán, úgymint európai büntetőeljárási norma kidolgozása a büntetőjog mellett - figyelni kell a tanúvédelem problémájára is.

Az ítéletek és a végrehajtási szabályok szigorítása a tanúvédelem hiányosságaival együtt ugyanis még veszélyesebbé teszi majd a tanúskodást, és a lakosság növekvő félelme az őt erre kényszerítő bűnüldöző szervektől a bejelentett bűnesetek számának akár radikális csökkenését is eredményezheti.

A büntetőpolitikai célok megvalósítása a büntetőeljárásban akkor lesz eredményes, ha a tanúk megfelelő bátorítást kapnak arra, hogy vallomást tegyenek, és biztosak abban, hogy adott esetben az állam képes őket megvédelmezni, illetve arra is törekszik, hogy őket az eljárásból adódó kellemetlenségektől megóvjva.

A jól működő és hatékony tanúvédelem – mely nem csak és kizárólag a szervezett bűnözés folytán merül fel – kialakítása és működtetése kapcsán választ kell találnunk kriminálpolitikai kérdésként arra, hogy szükséges-e a büntetőtörvénykönyv büntetésekre vonatkozó szabályainak szigorítása – illetve mit

eredményezhet a súlyosabb szankcionálás veszélye a tanúvédelemben, de ugyanúgy a kriminálpolitika kérdéskörébe tartozik az is, hogy mi történik abban az esetben, ha a hatóság nem volt képes megvédeni a tanút? Van-e, ha igen, akkor meddig terjed a hatóság – és így gyakorlatilag az állam – helytállási kötelezettsége? A kriminálpolitikai válaszoknak a jelenlegi és leendő tanúk számára is egyértelműnek kell lenni: az állam mindig, minden helyzetben mindent megtesz azért, hogy vallomásukat megfélemlítés és befolyásolás mentesen tehessék meg, másrészt pedig biztosítja a tanúskodó élete, testi épsége védelmét.

A kriminalisztika adós a gyakorlatnak a tanúvédelem gyakorlati végrehajtása során felmerülő problémák megoldási javaslataival, mert – Finszter Géza szavaival élve – ezek a módszerek a legutóbbi időkig nem viselték el a tudományos kutatást.³ Lehetőséget kellene teremteni a titkosítás ellenére arra, hogy a szakemberek számára az eddigi szakmai tapasztalatok hozzáférhetővé váljanak, a kriminalisztika – mint tudomány – pedig ezen tapasztalatok elemzését követően ajánlásokkal segítse a végrehajtást. Megpróbálom tanulmányomban a titkosság leplét is lerántani a végrehajtással kapcsolatosan – amennyire a titokvédelmi szabályok ezt lehetővé teszik.

A tanúvédelem kezdeményezése, elrendelése során a törvényesség – a bizonyítás – a konspiráció érdekei ütköznek! A tanú vallomásának a súlyát a nyomozóhatóságnak már előzetesen értékelni kell – modellezni, hogy a bíróságon miként lesz értékelve, mennyit fog érni. Itt a legfőbb probléma az, hogy a nyomozóhatóság hoz előzetesen egy döntést, hogy a bíróságon majd hogyan fog értékelni. Ha ezt nem megfelelően végzik, akkor – mivel a bizonyíték súlya kellően nem befolyásolja az ítéletet – a hatóság teremt egy későbbi veszélyhelyzetet a tanú számára, amivel rábírja a programban való részvételre.

Szintén kriminalisztikai - bizonyításelméleti oldalról közelítjük meg azt a kérdést, hogy szükséges-e átgondolni azt, hogy az ügyek milyen körében használható az anonim tanú tanúvallomása, valamint a tanúvédelmi szolgálat munkatársai – mint hivatásos állományú rendőrtisztek – részt vehetnek-e későbbi büntetőeljárásban, mint tanúk?

Vizsgáljuk a zártcélú távközlő hálózat, illetve a videokonferencia alkalmazásának kérdését, nevezetesen azt, hogy a közvetlenség elve sérül-e vagy sem?

Az eljárások elhúzódásával az emlékek is enyésznek. A bírósági döntések során egyre inkább előtérbe kerül a tárgyi bizonyítás – ennek kapcsán óhatatlanul felmerül a kérdés: csökken a jelentősége a személyi bizonyításnak?

---

³ Finszter, Géza – Irk, Ferenc: Gazdasági – társadalmi változások, a bűnözés új kihívásai (Szervezett bűnözés Kelet-Közép-Európában, az Európai Unió peremén) Kriminológiai Tanulmányok XXXVIII. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2001. 45. oldal

A büntetőeljárás – normatív kérdések - kapcsán először a vizsgálatunk tárgyává tesszük a tanút – fogalmát, eljárásjogi helyzetét – majd elemezzük a rendelkezésre álló eszközrendszert, hogy a nemzetközi szabályozással összhangban van-e.

Mindenképp analízisünk tárgya lesz az a kérdés, hogy a Védelmi Program során a nyomozó hatóság által kezdeményezett polgári jogi szerződésben a tanú lemondhat-e az emberi jogai egy részéről? Gondolunk itt pl. a szabad mozgás vagy a lakóhely szabad megválasztása jogokra.

Kiemelt figyelmet fordítunk a gyakorlati rendészeti – igazgatási kérdéseknek, úgymint például a külföldön – belföldön történő védett személy szállítása során jelentkező közlekedési szabálysértések problematikájára, a határon szolgálati fegyverrel történő átlépés dilemmájára, vagy éppen a védelem alá vonás etikai és szakmai gyakorlatának kidolgozatlanságára. Ez egyébként – véleményünk szerint - szervesen kötődik a hatóságok részéről történő befolyásolás témájához.

A fent leírtakra tekintettel a tanúvédelmet komplex, rendészettudományi szempontból értékelt átfogó problémakörként vizsgáltam, melynek során figyelemmel voltam normatív - bizonyítás elméleti -, kriminálpolitikai - és rendészeti igazgatási kérdéskörökre, illetve az ezekre adott válaszok közötti megfelelő összhang kialakítására, finomítására is.

„Tanú lehet minden rendes eszű ember
aki bizonyos összefüggésben gondolkodik
és olyképpen észlel, mint a többiek.”⁴

II. fejezet - Tanú szerepe a büntetőeljárásban

A tanú a büntetőeljárásban kiemelkedő szerepet játszik, hisz a bizonyításban nélkülözhetetlen szerepe van. Ennek ellenére a jogi normák - a korábbi időszak tapasztalatai alapján – elsődlegesen a tanú kötelezettségeinek szabályozásában merültek ki, és nem került előtérbe az az állami kötelezettség, hogy az eljárásban résztvevő tanúkat meg kellene védenie – a tanúzási kötelezettség teljesítése miatt - az esetleges rájuk váró veszélyektől.

Amikor valamely eljárás keretein belül felmerül a tanú védelmének kérdése, akkor az eljáró hatóságoknak elsődlegesen vizsgálni kell azt, hogy milyen személyi kör lesz az, amelyik a különböző jogintézményekkel érintett lesz vagy érintett lehet, azaz ki minősül tanúnak. Ennek kapcsán a különböző jogterületek tanú fogalmát vesszük górcső alá.

1. Tanú fogalma

1.1. magyar szabályozás

1.1.1. a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény szerint

A hatályos büntetőeljárás törvényünk (továbbiakban: Be.) szerint tanúként az hallgatható ki, akinek bizonyítandó tényről tudomása lehet.⁵

Nem a tényleges tudomás, hanem ennek feltételezése juttatja a meghatározott személyt a tanúi minőségbe, illetve pozícióba. Majd csak a személy kihallgatása során dől el, hogy miről volt tudomása, de ez nem érinti eljárásjogi pozícióját.

A tanú eljárásjogilag pótolhatatlan, ezért a tanúi minőség kizár minden más eljárási alanyiságot, így nem lehet például szakértő, védő és a hatóság tagja sem. Egyedül a sértett pozíciója az, amelyik összeegyeztethető a tanú pozíciójával.

A tanú feladata az általa észleltelek közlése, nem feladata viszont az eseménnyel kapcsolatos véleményalkotás. Nem tiltott az, hogy véleményt is mondjon, azonban a bizonyítás szempontjából kizárólag a tényelőadás vehető figyelembe, vagyis a hatóság feladata, hogy a tanú észlelésein alapuló vallomását elhatárolja a következtetéseitől.

---

⁴ Beccaria, Cesare: Büntetés és büntetés, Akadémiai kiadó. Budapest, 1967. 98. oldal

⁵ 1998. évi XIX. törvény 79. § (1) bek.

Érdemes megjegyeznünk, hogy a szakirodalom és a különböző álláspontok egységesek abban a tekintetben, hogy mind az 1973. évi I. törvény, mind a hatályos büntető eljárási törvényünk értelmezése alapján a tanú nemcsak a közvetlenül, hanem a közvetett módon tudomására jutott bizonyítandó tényről, vagyis a más által közvetlenül észlelt tényekről is beszámolhat.

Az 1973-as és az 1998-as büntetőeljárási törvényünk is egységes álláspontot képvisel annak vonatkozásában, hogy tanúvédelemben csak tanú részesülhet, mivel pedig a tanú sajátos eljárásjogi kategória, tanúvédelemtől is csak és kizárólag a büntetőeljárás megindulása után beszélhetünk.

Ennek kapcsán arra a problémára hívnánk fel a figyelmet – a későbbiekben ezzel természetesen részletesen foglalkozva –, ha a büntetőeljárás megindulása előtt a leendő tanú - vagy ezzel a leendő eljárásjogi pozíciójával összefüggésben rá nézve hozzátartozója - kerül olyan helyzetbe, melynek kapcsán élete, testi épsége veszélybe kerül, akkor milyen megoldást alkalmazhatnak az eljáró hatóságok. Ezt a kérdést egyébként már mások is felvetették.⁶

A büntetőeljárási törvényünk külön fejezetben⁷ foglalkozik egy speciális tanúkategóriával: a katona tanúval.

A katonai szolgálatot teljesítő tanú⁸ fogalmának értelmezéséhez a Btk⁹ katonákra vonatkozó VIII. fejezetét kell segítségül hívnunk. Ez alapján katona „a Magyar Honvédség tényleges állományú, valamint a Rendőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja.”¹⁰

Ez alapján megállapíthatjuk, hogy a Be. törvény katonai szolgálatot teljesítő tanú fogalma alá a Btk. 122. §-ban nevesített szervezetek személyi állományába tartozó „katona (honvéd, rendőr, büntetés-végrehajtási és polgári nemzetbiztonsági hivatásos személy) által teljesített szolgálatot kell érteni.”¹¹

A fentiek alapján a Be.-ben – csatlakozva Hautzinger Zoltán álláspontjához – az egyszerűbb értelmezhetőség kedvéért, javasoljuk a „katona tanú” fogalmának bevezetését

1.1.2. a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény szerint

---

⁶ pl. Varga Zoltán is foglalkozott a problémával. lásd: Varga, Zoltán: A tanúvédelem, Magyar Jog, 2001. 5. szám, 268. oldal

⁷ Az 1998. évi XIX. törvény XXII. fejezete

⁸ 1998. XIX. törvény 478. § (1) bekezdés

⁹ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

¹⁰ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 122. § (1) bekezdés

¹¹ Hautzinger, Zoltán: A katona tanú védelme in A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései, szerkesztette: Mészáros Bence, Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 2009. 85. oldal

A bizonyítással kapcsolatos általános szabályokat a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény (továbbiakban: Sztv.) V. fejezete tartalmazza. A törvény az 53. §-ban a bizonyítás leggyakoribb eszközeit veszi számba - ezek között említi a tanúvallomást is -, de ugyanakkor nem zárja ki, hogy a felsoroltakon kívül más bizonyítási eszköz útján is releváns adatokhoz juthat a hatóság az eljárása során.

A tanúvallomás kiemelkedik a bizonyítási eszközök sorából: a tanú a hatóság feltételezése szerint olyan adatok, ismeretek birtokában van, amelyek az ügy elbírálása szempontjából szükségesek.

A szabálysértési eljárásban tanúként az hallgatható meg, „akinek olyan tényről van tudomása, amelynek a szabálysértési ügy szempontjából jelentősége van”.¹²

Igazodva a hatályos Be. törvény rendelkezéséhez, a gyermekek kíméletét szolgálja, hogy a tizenegyedik életévét be nem töltött személyt csak akkor lehet kihallgatni, ha a tanúvallomásától várható bizonyíték másképpen nem pótolható. A hamis tanúzás következményeire azonban a gyermeket nem szabad figyelmeztetni, hiszen a figyelmeztetés súlyának teljes megértése a gyermekkorától nehezen várható, és a koránál fogva a következmények vele szemben amúgy sem alkalmazhatók.

1.1.3. a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény szerint

A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (továbbiakban: Ket.) 53. § (1) bekezdése azt mondja ki, hogy „az ügyre vonatkozó tény tanúval is bizonyítható”¹³. A Ket., mint a fentiekből is kitűnik, nem határozza meg számunkra, hogy a közigazgatási eljárás során ki minősül tanúnak. Ezzel kapcsolatban iránymutatót a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény kommentárja ad.

A kommentár szerint a tanú olyan személy, aki ismer valamilyen, az ügy elbírálását befolyásoló tény - többnyire azért, mert látott, hallott vagy érzett valamit - s eme ismeretének a hatósággal való közlése útján képes elősegíteni a tényállás tisztázását. A (3) bekezdés a) pontjának alkalmazása szempontjából nem várható bizonyítékként értékelhető tanúvallomás pl. attól, aki fiatal kora miatt nem képes felfogni a hamis tanúzás következményeit, vagy nem tudja elmondani észleléseit, idős kora folytán annyira feledékeny, hogy tanúvallomása emiatt nem használható fel bizonyítékként, a tanúsítani kívánt esemény időpontjában súlyosan ittas vagy bódult állapotban volt, testi vagy szellemi fogyatékosága akadályozza az

---

¹² 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről, 54. § (1). bekezdése

¹³ 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól, 53. § (1) bek.

értékelhető tanúvallomás tételében¹⁴. A tanú lehet közvetlen ténytanú, aki maga látta, hallotta, érezte a tanúsítani kívánt eseményt és lehet közvetett tanú, aki maga is másoktól - pl. az ügyféltől - hallott valamit róla.

1.1.4. a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény szerint

Az 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról (továbbiakban: Pp.) 166. §-a – a bizonyítási eszközökről - nevesíti többek között a tanúvallomásokat a szakértői vélemények, a szemlék, az okiratok és egyéb tárgyi bizonyítékok mellett.

A következő szakasztól – 167. §-tól – szabályozza a törvény a tanúk jogait illetve kötelességeit, valamint foglalkozik a tanúkihallgatás előírásaival.

A Pp. nem ad számunkra tanú fogalmat, a 167. § első bekezdése csak azt mondja ki, hogy ha a fél a tényállításait tanúkkal kívánja bizonyítani, meg kell jelölnie a bizonyítani kívánt tényeket és be kell jelentenie a tanúk nevét és idézhető címét.

A Pp. szerint a tanú az a peres felektől különböző személy, aki az általa észlelt múltbeli tényekről tesz vallomást a bíróság előtt, bár számunkra ezt nem a törvény fogalmazza meg, hanem „tankönyvekben és kommentárokból találhatjuk meg”¹⁵.

A fél - az eljárásnak akár egyik, akár másik pólusát testesíti is meg - nem tárgya az eljárásnak, hanem befolyásoló közreműködője, szemben a tanúval, aki a perben bizonyítandó tényekre nézve szolgáltat tanúvallomását (okirat bemutatásával) bizonyítékot.

Mivel a tanú a peres felektől különböző személy, a tanúnak, mint bizonyítási eszköznek, a perbeli jogállása a peres felekétől alapvetően különbözik. A tanút a fél jogai nem illetik meg.

A bíróság a tanúvallomás során azt veszi figyelembe, hogy a tanú milyen tényeket észlelt közvetlenül, illetve mely tényekről szerzett tudomást. A magyar jog - például az angol-szász jogrendszerrel szemben - nem zárkózik el a hallomástaná alkalmazhatósága elől, a tanúvallomás hiteltérdemlősége viszont már bírói mérlegelés tárgyát képezi.

A Pp. kapcsán említenünk kell egy speciális tanú kategóriát is, ez a szakértő tanú. A tanúbizonyítás tárgya csak tény, illetve körülmény lehet, szemben a szakértői bizonyítással, amely a tapasztalati tételekre épül. A két bizonyítási eszköz között létezik egy átmeneti kategória is: a szakértő tanú. Erről akkor beszélhetünk, ha a bíróság olyan személyt hallgat meg, aki nem csupán az általa észlelt tényekről

---

¹⁴ Kommentár a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvényhez

¹⁵ Kommentár a polgári peres eljárásról szóló 1952. évi III. törvényhez, tanúk részhez

számol be, de - szakismereténél fogva - a tényekből levont következtetéseit is előadja. A szakértő tanúról a Pp. nem tesz említést, de az elmélet és a gyakorlat is tanúnak tekinti.

A 75/1995 (XII. 21.) AB határozat szerint is a „tanú tehát a peres felektől különböző személy, mert senki sem lehet tanú a saját perében („nemo testis auditor in re sua”)”.¹⁶ Ez a tétel a polgári eljárásban a bizonyítási jog egyik axiómája.

A tanúnak, mint bizonyítási eszköznek a polgári eljárásban további lényegi eleme, hogy a tanú megtörtént tényekről számol be a bíróság előtt. Vagyis a tanúbizonyítás tárgya csak olyan tény, körülmény lehet, amelyről a tanúnak tudomása van. A tanú, mint személyi jellegű bizonyítási eszköz, éppen tudomás kijelentése által válik az eljárásban bizonyító tényvé, azaz a tanú a Pp. 167. § és következő §-ai alapján vallomása által minősül perbeli bizonyítéknak. Ezenkívül a tanú csak a birtokában levő okirat rendelkezésre bocsátására köteles (Pp. 174. §). A tanúzási kötelezettség tehát vallomástételre (okirat bemutatásra) irányul, a Pp.-nek a tanúzási képességgel és a tanú kihallgatásával kapcsolatos szabályai szerint a tanú kizárólagosan vallomása, azaz tudomás kijelentése (okirat bemutatása) által minősül bizonyítási eszköznek, a bizonyítandó tények tekintetében pedig egyedül vallomása (a birtokában levő okirat) tekinthető bizonyítéknak.

A tanút jogosultságok csak a tanúvallomás megtagadásával kapcsolatban (Pp. 169-171. §-ok), illetőleg a vele szemben alkalmazott kényszerintézkedések elleni jogorvoslati jogok körében (Pp. 185. §), továbbá a tanúdíjjal kapcsolatban (Pp. 186. §) illetik meg, viszont tanúzási kötelezettsége csak megjelenési kötelezettségét, vallomástételi kötelezettségét, továbbá okirat felmutatási kötelezettségét foglalja magában.

A Pp. 2008. július elsejétől alkalmazza a tanúvédelem szabályait, mint tanú jogosultságot a 91/2007. (XI. 22.) AB határozat szerint, mely mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet állapított meg a büntetőeljárás kapcsolatos polgári jogi igény előterjesztése kapcsán, ha a büntetőeljárás során már alkalmazták az adatok zárt kezelését, mint tanúvédelmi intézkedést.

1.2. A tanú fogalma – a nemzetközi normák szerint

A tanúvédelem kapcsán szükségszerűen jelentkezett a nemzetközi együttműködés – gondoljunk csak arra, hogy a tanút eredeti lakhelyéről másik államba telepítik, mert csak így tudják a hatóságok életét, testi épségét garantálni. A határokon átnyúló tanúvédelem mindenképp igényli, hogy a résztvevők egységes terminológiát használjanak a nemzetközi együttműködésben, függetlenül a nemzeti szabályozás fogalmaitól.

---

¹⁶ 75/1995 (XII. 21.) AB határozat, ABH 1995, 376. 379-380. oldal indokolás II. része

A tanúvédelem kérdését az Európa Tanács (továbbiakban: ET) és az Európai Unió (továbbiakban: EU) is folyamatosan tárgyalja, az uniós jog kialakításában alapvető szerepet töltenek be az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásai, valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB) esetjoga.

A normák közül is kiemelkedik az Európa Tanács R (97) 13. számú ajánlása¹⁷.

A tanú meghatározásakor az Ajánlás az Emberi Jogok Európai Egyezményének autonóm tanúfogalmából indult ki. A tanú tevékenysége fontosabb, mint a státusza - funkcionális értelmezés -, ezért minden olyan személy ide tartozik, aki megfelelő információkat ad a hatóságoknak, például a terhelttárs is. A Bizottság szerint továbbá a tanú a fogalmának magában kell foglalnia mind a védelem, mind a vád tanúit. Elméletileg lehetséges ugyanis, hogy a nyomás vagy fenyegetés által a rendőrség befolyásolja a védelem tanúit.

A fent leírtak alapján az Ajánlás „tanú” fogalma alatt minden olyan személyt érteni kell, aki - függetlenül a nemzeti büntetőeljárás jog által szabályozott helyzetétől - büntető ügyvel kapcsolatos releváns információkkal rendelkezik. E meghatározást kell alkalmazni a szakértőkre és a tolmácsokra is.¹⁸

1.3. Fogalmak összehasonlítása

A hatályos magyar szabályozás szerint – a polgári perrendtartás, a közigazgatási eljárás, a szabálysértési törvény, mind a büntetőeljárás törvény alapján – a tanú olyan személy, akinek olyan tényről van - vagy lehet - tudomása, amelynek az eljárás szempontjából jelentősége van.

Amiben a normák eltérnek egymástól az az, hogy a jogalkotó a pozíciót objektív tényhez kapcsolta – a tanúnak tudomása van a bizonyítandó tényről – vagy csak a hatóságok részéről történő feltételezéshez, mely szerint tudomása lehet a releváns tényekről, adatokról.

Az objektív tényhez kötött pozíció problémája a gyakorlatban jelentkezett, miszerint az, hogy kinek van tudomása a tényekről, csak a kihallgatása után derülhetett ki.

Ezzel szemben a hatóságok részéről történő feltételezés – releváns adatokról tényekről tudomása lehet - módot ad arra, hogy a hatóságok tanúként kihallgassák, és a kihallgatott személy az ügy elbírálását befolyásoló tény – ha birtokában van annak – elmondhassa, ezáltal elősegítve a tényállás tisztázását.

---

¹⁷ A tanúk megfélemlítéséről és a védelemhez való jogról címmel

¹⁸ Az Európa Tanács R (97) 13. számú ajánlásából

A fent leírt probléma a tanúvédelem kapcsán hatványozottan jelentkezett-jelentkezik – függetlenül attól, hogy milyen jogterületről van szó -, mert a tanúvédelem szervesen kötődik a tanú fogalmához. Az ellentmondás ebben az esetben az, hogy tanúvédelemben csak a tanú részesülhet, tanú pedig – az objektív tényhez kötött pozíció esetében – akinek tudomása van a tényekről. De mint korábban kifejtettük, ez csak a kihallgatása után derül ki.

Ennek kapcsán javasoljuk, hogy az sztv. , a pp., és a ket. vonatkozó rendelkezéseit a jogalkotó egységesítse, mégpedig annak érdekében, hogy a fent leírt probléma ezekben az eljárásokban ne fordulhasson elő.

A nemzetközi dokumentumok nem a hagyományos büntetőeljárás jogi értelemben vett tanú fogalmat használják, annál sokkal szélesebb körben, tágabb módon értelmezik az eljárásban ezt a szereplőt. Oszadjuk azt az álláspontot, melyet az Európai Unió¹⁹ és az Emberi Jogok Európai Bírósága is következetesen érvényesít, hogy tanúnak lenni inkább funkció²⁰, mint státusz²¹.

Úgy gondoljuk, hogy a fenti álláspont a magyar szabályozásban is követendő példa lehet, melynek kapcsán – elsődlegesen a büntető eljárásokra gondolva – a tanúk fogalma kiterjesztően értelmezve nemcsak azokat a személyeket jelentené, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet, hanem mindazokat is, akik a (büntető) ügyvel kapcsolatban információval rendelkeznek, idesorolva a szakértőket és a tolmácsot is.

---

¹⁹ Európai Unió 1996. januári bizottsági ülésén foglalt állást

²⁰ Bócz, Endre: Emberi jogok – titkos tanúk, Belügyi Szemle 1996, 9. szám 4.

²¹ Varga, Zoltán: A tanú a büntetőeljárásban, Complex, Budapest 2009., 19

2. Tanú a bizonyításban

A bizonyítás közvetett megismerési tevékenység, mivel a hatóságok egy olyan, a múltban történt eseményt igyekeznek rekonstruálni, amely megismételhetetlen. A nyomozó hatóság tagja, az ügyész, a bíró, a védő és az eljárás más résztvevői saját érzékszerveikkel nem érzékelték a bűncselekményt, amely miatt a büntetőeljárás folyik. Ha látták, hallották, érzékelték volna a cselekményt, tanúként vennének részt az eljárásban, mivel a tanúvallomás olyan fontos bizonyítási eszköz, hogy a tanúi minőség – a sértetti pozíción kívül – kizár minden más büntető eljárásjogi szerepet, így az, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet, sem a nyomozó hatóság tagjaként, sem ügyészként, sem bíróként, sem védőként nem járhat el, hanem tanúként fog részt venni a büntetőeljárásban.

2.1. A bizonyítás általános szabályai a büntetőeljárás törvényben

2.1.1. A bizonyítás fogalma

A bizonyítás a hatóságok és más résztvevők megismerő tevékenysége, amely egy múltban történt esemény (cselekmény) megállapítására és e megállapítás igazolására szolgál. A bizonyítás a büntetőeljárásban annak részét alkotó közvetett és összetett megismerési folyamat, amely az egyedi ügyben, a büntetőjogilag releváns, túlnyomórészt múltbéli tényállásnak az eljáró hatóság, végső soron a bíróság általi, a valóság adekvát megállapítására irányul és a bizonyítékok összegyűjtésével, vizsgálatával és mérlegelésével kapcsolatos tevékenységben realizálódik. A bíróság, az ügyész, a nyomozó hatóság és más résztvevők cselekményei arra irányulnak, hogy ismereteket nyújtsanak, illetve szerezzenek arról, hogy történt-e bűncselekmény és ha igen, ki az elkövetője. Már a nyomozó is, aki felkutatja a szemtanúkat, szemlét, illetőleg házkutatást tart, tárgyi bizonyítási eszközt vagy okiratot lefoglal, a bizonyítás Be.-ben meghatározott szabályai szerint jár el. Az ügyész, aki vádat emel, a tanúk kihallgatásával és a szakértők meghallgatásával, valamint a tárgyi bizonyítási eszközöknek a bíróság részére történő átadásával bizonyítja, hogy igaz az, amit a vádban állít, a vádlott elkövette a bűncselekményt, amit a terhére ró. Ha még tágabb értelemben vesszük a bizonyítást, a védő is bizonyít: a terhelt érdekében minden törvényes védekezési eszközt és módot felhasznál, hogy bizonyítsa, a bűncselekmény meg nem történtét, vagy azt, hogy nem úgy történt, ahogy a nyomozó hatóság állítja, illetőleg azt nem a terhelt követte el.

A hatóságok csak közvetetten, különösen a tanúk, illetőleg a terhelt vallomásaiból jutnak ismeretekhez, de az információkat közvetítik a nyomok is. Rajta vannak például az elkövető ujjnyomai a megérintett tárgyakon. A nedves kerti talaj megőrzi lábnyomot, a kalapácsfej nyoma meglátszik a puha fában. A nyomok azt is elárulják, hogy milyen jellegű cselekmény játszódhatott le. Ha vérfoltok vannak a

helyszínen, feltételezhető, hogy élet-testi épség elleni bűncselekmény történt. A helyszínen hagyott tárgyak, eszközök is segítik a bizonyítást. A bűncselekmény elkövetéséhez használt fejsze, illetőleg az elkövető által elszívott cigarettacsikk megtalálása kulcsfontosságú lehet a büntetőügy alakulása szempontjából.

A múltban történt cselekmény megismerését az okozati összefüggés teszi lehetővé, vagyis az, hogy az esemény és az általa a tárgyi világban, illetve az emberek tudatában okozott elváltozások között ok-okozati összefüggés van. A bizonyítás ezen az oksági kapcsolaton alapul. A megismert okozatból (nyomok, emléket idéző vallomások) visszakövetkeztetnek a múltban lejátszódó eseményre. A tanú, amit lát és hall, azokból következtetéseket von le, majd a következtetéseket gondolatokká formálja, és közli azokat a nyomozóval, az ügyésszel vagy a bíróval, akikben szintén kialakulnak következtetések, majd gondolatok, amelyeket ők is közölnek. Mivel a megismerés gondolati tevékenység, ezért felmerül, hogy érvényesülnek-e benne a logika szabályai. A logika értelmében a bizonyítás gondolati művelet, amelyben valamely kijelentés igazságát más igaz kijelentésekkel igazolunk, illetve a kijelentésekből új igaz kijelentéseket vezetünk le. A bizonyításra, a processzuális gondolkodásra azonban nemcsak a hagyományos logika szabályai szerint levezetett szigorú következtetés, bizonyítás a jellemző, hanem sokkal inkább sajátos tartalmi nehézségeket felvető, problémamegoldást igénylő folyamat, amelynek a jog csak bizonyos kereteket és garanciákat tud nyújtani. Ha egy holttestet talál a nyomozó a folyóparton, felmerül benne, hogy megölték-e az áldozatot, vagy öngyilkosság miatt halt meg. Ahhoz, hogy rekonstruálható legyen mi is történt, nyomokat kell felkutatni, szemtanúkat kell keresni, szakértői vizsgálatra van szükség és logikai műveleteket kell végezni. Ha a terheltnek megkérdőjelezhetetlen alibije van arra az időpontra, amikor a bűncselekmény történhetett, – logikai úton – ki kell őt zárni a gyanúsítottak köréből.

2.1.2. A bizonyítás célja

A bizonyítás célja egy múltban történt esemény megismerése és megismertetése. A bűncselekmény rekonstruálás során fel kell deríteni mindazokat a körülményeket és tényeket, amelyekből állást lehet foglalni arról, hogy történt-e bűncselekmény, és ha igen, kit és milyen formában terhel a büntetőjogi felelősség. A hatóság megismerési tevékenysége egy folyamat, szakaszonként meghatározza a Be., hogy a hatóságnak milyen ismeretszinttel kell rendelkeznie: a nyomozás elején a gyanú szükséges. Ahhoz, hogy gyanúsítottja is legyen a büntetőügynek, a gyanúnak megalapozottnak kell lennie. A nyomozás végén, a vádemeléskor az ügyész számára a Be. előírja, hogy a tényállást a valóságnak megfelelően állapítsa meg, és ugyanezt a követelményt fogalmazza meg a törvény a bíró esetében is a bírósági eljárás befejezésekor, az ítélelhozatalkor.

Az igazságot megállapítani csak jogerős bírósági határozattal lehet: ítélettel, vagy eljárást megszüntető végzéssel. Ha jogerős a határozat, — a rendkívüli perorvoslatot kivéve — nem lehet többé kétségbe vonni. Az követte el a bűncselekményt, akivel szemben bűnösséget megállapító ítélet született, és azt a bűncselekményt követte el, amiben kimondta a bíróság a bűnösségét.

A Be. 75.§ (1) bekezdése szerint a bizonyítás során a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázására kell törekedni, míg a 28.§ (1) bekezdése az ügyész kötelességévé teszi, hogy mind a terheltet terhelő és mentő, mind a büntetőjogi felelősségét súlyosító és enyhítő körülményeket az eljárás minden szakaszában vegye figyelembe. Előfordulhat, hogy a hatóságnak nem sikerül feltárnia a valóságot. Ilyen esetekre a törvény egyértelmű rendelkezést tartalmaz: az eljárás megszüntetése vagy felmentő ítélet. E megoldást támasztja alá a Be. 4.§ (2) bekezdésének az a rendelkezése, amely szerint a kétséget kizáróan nem bizonyított tényt nem lehet a terhelt terhére értékelni.

2.2. A tanú és a tanúvallomás összefüggései

2.2.1. A szabad bizonyítás

A büntetőeljárásban szabadon felhasználható a törvényben meghatározott minden bizonyítási eszköz, és szabadon alkalmazható minden bizonyítási eljárás.²² A bizonyítás eszközeit másképpen a bizonyítékok forrásának is nevezik. A Be. a bizonyítás eszközeit és a bizonyítási eljárásokat konkrétan nevesíti. A két szabály együttes olvasatából akár a bizonyítás kötöttségére is következtethetnénk. Tekintettel azonban arra, hogy a jelenlegi állás szerint nemigen képzelhető el olyan bizonyítási eszköz, amelyik a törvényben felsoroltak valamelyikébe „ne férne bele”, a felsoroltak közül pedig a hatóságok bármikor szabadon választhatnak, így a bizonyítás szabadsága a törvényi taxáció ellenére is alapvetően fennmaradt.

Amellett, hogy a hatóságok a felsorolt bizonyítási eszközök között (azok alkalmazását, sorrendjét, stb. illetően) szabadon választanak, maguk döntenek el, hogy az egyes tények bizonyítására mely bizonyítási eszközök alkalmasak, kivételesen a Be. adott bizonyítási eszköz beszerzését kötelezővé teheti a hatóság számára - ilyen például a szakértő alkalmazása.

Az eljárásban részt vevő személyek az e törvényben meghatározott esetekben és módon kötelesek és jogosultak a bizonyításban közreműködni²³. A résztvevők kötelesek például a bizonyítási cselekményen megjelenni, vallomást tenni, igazat mondani, illetőleg a szakértői vizsgálaton részt venni. Ugyanakkor jogosultságuk van, hogy a bizonyítási eljárás adatait megismerhessék, aktívan

---

²² Be. 78.§ (1) bekezdése

²³ Be. 75. § (4) bekezdés

közreműködhetnek a bizonyítási eljárás alakításában, sőt bizonyítást kezdeményezhetnek saját belátásuk szerint annak függvényében, hogy milyen érdekeltségük fűződik a bizonyítási eljárás alakulásához.

2.2.2. A bizonyítás eszközei és a bizonyítási eljárások, a tanúvallomás, mint bizonyítási eszköz

A Be. taxatív felsorolást ad a bizonyítás eszközeiről. Ezek: a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat és a terhelt vallomása. A törvényben felsorolt bizonyítási eszközök szoros összefüggésben vannak a bizonyítékokkal. Egyrészt általában nincs bizonyíték (tág értelemben vett) bizonyítási eszköz nélkül, másrészt a bizonyítási eszköz léte gyakran nem jelenti elfogadható, hitelt érdemlő bizonyíték meglétét is. A Be. nemcsak bizonyítási eszközöket sorol fel, hanem bizonyítási eljárásokat is, így a szemlét, a helyszíni kihallgatást, a bizonyítási kísérletet, a felismerésre bemutatást, a szembesítést, valamint a szakértők párhuzamos meghallgatását nevesíti. A bizonyítási eljárás az a folyamat, amelynek keretében a bizonyítási eszköz felhasználása révén a bizonyíték, a bizonyító tény megszerezhető. A bizonyítási eszköz és a bizonyítási eljárás közötti különbség és eltérő jogi szabályozás gyakorlatilag a bizonyítási eszköz és a bizonyíték közötti különbséggel magyarázható. Bizonyítási eszköz önmagában nem létezik, az valaminek, vagy valakinek a közvetítése révén jut el a hatóságokhoz. A bizonyítási eszköz olyan személy, nyilatkozat vagy dolog, amelyből a bizonyító tény, vagyis a bizonyítékot a hatóságok megismerhetik. Ezzel szemben a bizonyíték az, amelyet a bizonyítási eszköz tartalmaz.

Ha a tanút vizsgáljuk a bizonyítás szempontjából, a tanú a bizonyíték forrása. A vallomása a bizonyítási eszköz, az előadott tények pedig maguk a bizonyítékok.

A büntetőeljárásban fel lehet használni azokat az okiratokat és tárgyi bizonyítási eszközöket, amelyeket valamely hatóság — jogszabályban meghatározott feladatainak teljesítése során a hatáskörében eljárva — a büntetőeljárás megindítása előtt készített, illetőleg beszerzett²⁴. Az arra illetékes hatóság alatt elsősorban a nyomozó hatóságokat, különösen a rendőrséget kell érteni, hiszen ez az a hatóság, amely a bűnözés felderítése érdekében már a konkrét bűncselekmény elkövetése előtt végezhet bizonyos eljárási cselekményeket, gyűjthet információkat, végezhet megfigyeléseket és rögzíthet bizonyos tárgyi, okirati bizonyítási eszközöket anélkül, hogy konkrét büntetőeljárás megindult volna. Ezen túlmenően más hatóságok saját hatáskörükben és illetékességi területükön hivatalos eljárásuk során is rögzíthetnek olyan tényeket és körülményeket, amelyek a büntetőeljárás során akár a nyomozás, akár a bírósági eljárás alkalmával jelentőséghez juthatnak. A büntetőeljárás megindítása előtt beszerzett, vagy készített tárgyi vagy okirati bizonyítási eszközök felhasználásának alapvető feltétele, hogy azokra a

---

²⁴ Be. 76. § (2) bekezdés

büntetőeljárás, vagy az államigazgatási szabályok maradéktalan betartásával kerüljön sor. Ha a jogszabályoknak megfelelően történt a tárgyi bizonyítási eszközök, illetőleg az okiratok beszerzése, nem kell megismételni a büntetőeljárásban az eljárási cselekményeket. Ez egyrészt elősegíti a bizonyítás szabadságának az érvényesülését, másrészt praktikus, mert gyorsítja a büntetőeljárást. A Be. arra is lehetőséget ad, hogy a büntetőeljárás során, illetve a büntetőeljárás megindítását megelőzően a felderítő tevékenység során készült, vagy beszerzett bizonyítási eszközöket, különösen a titkosan szerzett adatot, illetve az adatokat rögzítő okiratot, a büntetőeljárás során – ha annak feltételei fennállnak – a bíróság, illetve a hatóság a büntetőeljárás további szakaszában felhasználhassa. Az ügyben eljáró hatóságoknak, így különösen a bíróságnak a büntetőeljárást megelőzően beszerzett bizonyítási eszközök vizsgálata során a beszerzés körülményeit, törvényességét hivatalból kell vizsgálnia.

Mint már fentebb említettük, tanúként az hallgatható ki, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet. A Be. meghatározásából az következik, hogy nem a tényleges tudomás, hanem annak feltételezése juttatja a meghatározott személyt a tanúi minőségbe. A tanú a nyomozó hatóság, az ügyész, illetőleg a bíróság előtt arról nyilatkozik, amit saját érzékszerveivel közvetlenül vagy közvetve észlelt. Ennek lényeges körülménynek kell lennie. A tanú feladata elsődlegesen az, hogy az általa észlelt dolgokat elmondja a hatóságoknak, de a véleményalkotás - a közlés során - az eseménnyel kapcsolatban már nem tartozik ide. Nem tiltott az, hogy véleményt is mondjon, azonban a bizonyítás szempontjából kizárólag a tényelőadása vehető figyelembe, vagyis az eljáró hatóság tagjának a feladata az, hogy a tanú észlelésein alapuló vallomását elhatárolja a következtetéseitől.

A tanú eljárásjogilag pótolhatatlan, ezért a tanúi minőség kizár minden más eljárási alanyiságot, így nem lehet például szakértő, védő és a hatóság tagja sem. Egyedül a sértett pozíciója az, amelyik összeegyeztethető a tanú pozíciójával.

2.2.2.1. A tanúzási képesség

Tanúként tehát bárki kihallgatható nemre, korra, vallásra, állampolgárságra tekintet nélkül, akiről feltehető, hogy a bizonyítandó tényről tudomása lehet. Ez a korábbi szabályozáshoz képest - tanúként az hallgatható ki, akinek bizonyítandó tényről tudomása van²⁵ -, legalábbis a tanúvédelem alkalmazása szempontjából, mindenképp előrelépésként értékeljük, hiszen az ilyenformán megidézett „tanúként távozik még akkor is, ha kiderül, hogy nincs tudomása a bizonyítandó tényről”.²⁶

A fenti személyi körből a Be. a 81.§ (1) bekezdésének c) pontja csak azokat a személyeket zárja ki, „akiktől testi vagy szellemi állapotuk miatt nyilvánvalóan nem

---

²⁵ 1973. évi I. törvény 62. § (1) bek.

²⁶ Liziczay, Sándor: A tanú fogalma, Collega, 1999. 10. szám, 19. oldal

várható helyes vallomás”.²⁷ Az ide tartozó „szellemi fogyatékoságok” körét a törvény nem határozza meg, így azok nagyrészt egybeeshetnek a beszámítási képességet kizáró okokkal. Ez azonban nem kivétel nélküli szabály, mert például egy gyengeelméjűnek is lehet bizonyos észlelési képessége, amely adott ügyben felhasználható. Ha rablást követtek el egy gyengeelméjű személy sérelmére, a bűncselekményről – a szellemi képességeinek figyelembevételével – tanúként kihallgatható. Az ügyész, illetőleg a bíróság feladata a szellemi állapot tanúskodási képességet kizáró mértékének a megállapítása, de a megalapozott döntés érdekében szakértőt, pszichológust, pszichiátert vesz igénybe. Az ilyen tanú is képes lehet arra, hogy elmondja, férfi vagy nő volt-e az elkövető, milyen színű ruhát viselt stb. Testi fogyatékoság csak akkor lehet akadálya a tanúzásnak, ha az ismereteit a fogyatékos érzékszerven keresztül kellett volna megszereznie a tanúnak. Például a vak ember nem lehet szemtanú, a süket pedig fültanú. Azonban ezt a fogyatékoságot nem a vallomástétel idejére kell vonatkoztatni, hanem a vizsgált esemény időpontjára. A tanú fogyatékosága ugyanis bekövetkezhetett az eseményt követően is, így az észlelésben még nem akadályozta őt például a vaksága.

A tizennegyedik életévét meg nem haladott tanú kihallgatása nem tiltott, de a Be. 86.§. (1) bekezdése alapján a tizennegyedik életévét meg nem haladott személyt csak akkor lehet tanúként kihallgatni, ha a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható. Különös figyelmet igényelnek azok a módszerek, amelyek a gyermek kihallgatásakor alkalmazandók. Ezért teszi lehetővé a Be. 85.§ (3) bekezdése, ha a tanú a tizennyolcadik életévét még nem haladta meg, a kihallgatásánál jelen lehet a törvényes képviselője és a gondozója.

Összességében megállapítható, hogy a büntetőeljárásban bárki lehet tanú, aki az adott releváns körülmények vonatkozásában érzékelési képességgel bír, és a tanúvallomás tételéhez szükséges kommunikációs képességgel is rendelkezik.

2.2.2.2. A tanú jogi helyzete

A tanú jogai:

- igazolást kérhet a megjelenéséről²⁸,
- kérheti a megjelenésével kapcsolatban felmerült költségeinek a megtérítését²⁹,
- korlátozott jogorvoslati jogosultság, ha a határozat vele szemben rendelkezést tartalmaz,
- kérdés joga a szembesítésnél az eljáró hatóság engedélyével,

---

²⁷ 1998. évi XIX. törvény 81. § (1) bekezdés c) pont

²⁸ 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól 19.§ (1) bekezdés

²⁹ Be. 79.§

- a törvényben meghatározott esetekben megtagadhatja a vallomástételt³⁰,
- érdekében eljáró ügyvédet hatalmazhat meg³¹,
- a hatóság engedélyével írásban is tehet vallomást³²,
- tanúvédelmet kérhet³³.

A Be. 80.§-a lehetőséget biztosít arra, hogy a tanú érdekében meghatalmazott ügyvéd járhat el. Az ügyvéd feladata kizárólag az, hogy a tanút az őt megillető jogokról és kötelezettségekről felvilágosítsa és tanácsokkal lássa el, illetve a vallomás megtételének vagy megtagadásának célszerűsége szempontjából eligazítást adjon. Ezt meghaladóan más tevékenységet már nem végezhet, így a tanú vallomását nem befolyásolhatja. A tanú érdekében eljáró ügyvéd a kihallgatást követően megtekintheti a tanú kihallgatásáról készült jegyzőkönyvet és azzal kapcsolatosan akár szóban, akár írásban észrevételeket tehet. A tanú nem kérheti a bíróságtól vagy a hatóságtól, hogy számára ügyvédet rendeljen ki jogai gyakorlása végett, ugyanis a Be. megfogalmazása szerint kizárólag a tanú köteles gondoskodni az ügyvéd közreműködéséről. Ennek megfelelően, amennyiben a tanú ügyvédet hatalmazott meg, hogy ügyében eljárjon, a hatóságok nem mellőzhetik az ügyvéd megidézését azokra az eljárási cselekményekre, amelyekben a tanú érintett. A büntetőügyben eljáró hatóságoknak lehetőséget kell biztosítani arra, hogy bizonyos kérdések felmerülése esetén a tanú az érdekében eljáró ügyvédjével szóban érintkezhessek oly módon, hogy magát az eljárást ezzel ne akadályozza. A Be. 45.§ (2) bekezdése kizárja azt a lehetőséget, hogy a tanú érdekében eljáró ügyvéd egyidejűleg védőként is eljárjon ugyanazon büntetőügyben. Azonban arra van lehetőség – ha a tanúból esetleg gyanúsított válna –, hogy a tanú érdekében eljáró ügyvéd a meggyanúsítást követően, meghatalmazott védőként lássa el az immár gyanúsított minőségben lévő személy védelmét.

A tanú kötelezettségei:

- az idézésre kihallgatható állapotban megjelenni,
- ha felszólítja rá a hatóság, magával kell vinnie a bizonyításnál felhasznált feljegyzéseit vagy egyéb tárgyait,
- vallomást tenni,
- igazat mondani,
- eltérni a szakértői vizsgálatot, kivéve a műtétet vagy műtétnek minősülő beavatkozást.

A tanú kötelezettségeinek nem teljesítése esetén rendbírsággal sújtható. Amennyiben az idézés szabályszerű és a tanú nem jelenik meg, úgy rendbírsággal

---

³⁰ Be. 82.§

³¹ Be. 80.§

³² Be. 85.§ (5) bekezdés

³³ Be. VII. fejezet, III. Cím

sújtható, vagy az elővezetése rendelhető el, illetve a távolmaradásával, az eltávozásával okozott költség megtérítésére is kötelezhető. Ha mentességre hivatkozással tagadja meg a vallomástételt, az ennek helyt nem adó határozat elleni jogorvoslatnak halasztó hatálya van. Amennyiben a tanú a nyomozó hatóság előtt tagadja meg a vallomástételt, arra hivatkozva, hogy ő a terhelt hozzátartozója, és panasszal él a kihallgatás ellen, egészen addig nem kell vallomást tennie, amíg az ügyész nem hoz döntést a panaszról. Ha az ügyész elutasítja a panaszt, a tanúnak vallomást kell tennie, ha továbbra is megtagadja a vallomástételt, rendbírsággal sújtható és az okozott költségek megtérítésére kötelezhető.

3. Fogalom-meghatározások

A tanú fogalmán kívül a tanúvédelem kapcsán más definíciókat is érdemes górcső alá venni, hisz a tanúvédelmi intézmények alkalmazása kapcsán a szakirodalom és más államok sem vállalkoztak a definíciók megalkotására³⁴, ezért – mint általunk elfogadható és megfelelő szabályozást – az Európa Tanács R (97) 13. számú ajánlásának meghatározásait citáljuk.

Az Ajánlás szerint a „megfélemlítés”³⁵ alatt kell érteni minden, a tanút érintő közvetlen, közvetett vagy potenciális fenyegetést, és amely a mindenféle befolyásolástól mentes vallomástételi kötelezettségébe való beavatkozáshoz vezethet. Ugyancsak idetartozik az a megfélemlítés is, amely az erőszakos és megtorló jellegű cselekmények elkövetéséről elhíresült bűnszervezet egyszerű létezéséből eredő félelem, vagy legyen az a félelem, amely abból ered, hogy a tanú egy olyan zárt társadalmi csoporthoz tartozik, amelyen belül sérülékeny a helyzete.³⁶ (pl. börtön, pszichiátriai intézet, iskola)

A megfélemlítés a cselekmény elkövetésekor vagy előtte, és főleg a cselekmény feltárása előtt történik. Különböző formákat ölthet, de a cél azonos marad: kirekeszteni a vádlottal szembeni bizonyítékokat a kétségeknek köszönhető felmentés elérése érdekében vagy (inkább kivételesen) a vádlott elleni bizonyítékok szolgáltatása elítélése érdekében. Lehet olyan cselekmény, amely önmagában is bűncselekmény, lehet kifejezett és közvetlen, de beszélhetünk a körülményekben rejlő megfélemlítésről, közvetett fenyegetésről (amely harmadik személyre, főként családtagra irányul), továbbá ide tartozik egy csoport belső megfélemlítő hatalma által előidézett „körülvevő” fenyegetés is.

---

³⁴ Gorza, Edina: Tanúvédelem és a szervezett bűnözés, Belügyi Szemle 1997. 7-8. szám, 25. oldal

³⁵ Recommendation No. R (97) 13 I. Definitions: intimidation

³⁶ Recommendation No. R (97) 13 of the Committee of Ministers to Member States concerning intimidation of witnesses and the rights of the defence
<http://polis.osce.org/library/f/2675/482/CoE-FRA-RPT-2675-EN-recommendation%20No.%20R%2897%29%2013.pdf> (2010. január 30.)

A „névtelenség”³⁷ azt jelenti, hogy a tanú azonosításához szükséges adatok a vádlott előtt tökéletesen ismeretlenek. Az anonimitás fogalma azokat a tanúkat jelenti, akiknek személyazonosságát nem fedték fel. Következésképpen a tanú nem anonim, ha egyedül bizonyos adatok maradnak titokban, például az aktuális lakcíme, vagy foglalkozása. A tanú személyazonossága a védővel közölhető, feltéve, ha azt a védőnek titokként kell kezelnie.

Az „igazságszolgáltatással együttműködő”³⁸ alatt kell érteni minden olyan személyt, aki ellen nyomozás folyik, vagy akit elítéltek bünszövetkezethez, bünszervezethez tartozás, szervezett bűnözéssel összefüggő bűncselekmény elkövetése miatt, de aki elfogadja a bűnüldöző hatóságokkal való együttműködést, nevezetesen információt ad egy bünszövetkezetről vagy bünszervezetről, illetve minden, a szervezett bűnözéssel összefüggő bűncselekményről.

Az a személy, aki az igazságszolgáltatással együttműködik, az együttműködés fényében bizonyos védelmi intézkedésben részesülhet. Ezek az előnyök eltérő formákat ölthetnek, így ez lehet speciális fegyház, tanúvédelmi programba való felvétel, anyagi elégtétel, stb. Az ilyen személyek tanúvallomása alapvető a szervezett bűnözéssel kapcsolatos cselekmények többségében, a bünszervezettel szembeni bizonyítékok megszerzése érdekében.

3.3. *Pentitók*³⁹

A tanúk egy speciális csoportját képezik a szervezett bűnözői csoportból valamilyen okból kivált volt bandatagok, azaz a „bűnbánó maffiózók”, a pentitok vagy más terminológiával élve a koronatanúk⁴⁰. A pentito fogalma alatt egy adott szituációban az igazságszolgáltatással együttműködő olyan személyt értünk, aki önmaga is elkövetett bűncselekményt, azonban az eljáró hatóságoknak információt szolgáltat vagy az általa, vagy más által elkövetett bűncselekménnyel kapcsolatban. Ha egy büntetőügyben bizonyítékként szolgáltatnak/adnak ilyen információt, a bűnbánó maffiózót is tanúnak hívjuk és tanúként kezeljük. A szervezett bűnözéssel szembeni küzdelemben ők a legjelentősebb tanúk, hiszen meglehetősen közelről figyelhették meg egy-egy bűncselekmény megszervezését és elkövetését.⁴¹

---

³⁷ Recommendation No. R (97) 13 I. Definitions: anonymity

³⁸ Recommendation No. R (97) 13 I. Definitions: collaborator of justice

³⁹ lásd pl. The finnish legal system, Academic Bookstore Criminal Justice Press, Helsinki Finland 2005.

⁴⁰ Waltos, Stanislaw: A koronatanú – a büntetőjogi felelősség határvidéke, Magyar Jog, 1993. 9. szám 556. oldal

King’s witness – véleményünk szerint az angolszász jogrendszerből elterjedt kifejezés nem szerencsés

⁴¹ Arday, Adrienn: A tanúvédelem egyes kérdései – avagy hogyan védjük „különösen” a tanút? Collega, 2001/ 1.17. oldal

A tanúktól – véleményünk szerint – mindenképp megkülönbözteti az, hogy nem azonos a motiváltságuk és a jogalap is különbözik.⁴² A pentitó a korábbi társaira tett vallomás fejében jelentős engedményekre számíthat az eljáró hatóságok részéről.⁴³

---

⁴² Kertész, Imre: A még különösebben védett tanú, *Belügyi Szemle*, 2001. 11. szám 45. oldal

⁴³ Farkas, Ákos: Fejlődési tendenciák a büntetőjogban Európában, *Magyar Jog*, 1994. 3. szám, 189. oldal

II. RÉSZ - A tanúvédelem szükségessége

A tanúk eljárásjogi pozíciójával kapcsolatban a világ számos országában, így Európában is jelentős szemléletváltás következett be az elmúlt két évtizedben. Számos tényező játszott szerepet abban, hogy a tanúk büntetőeljárás szerepe az érdeklődés középpontjába került. Talán a két legfontosabb szempont a szervezett bűnözés és a terrorista csoportok keretében elkövetett bűncselekmények számának lényeges növekedése volt. A több országra kiterjedő bűnözés arányának növekedése szükségszerűen megkövetelte a nemzeti keretek túllépését a bűnüldözésben. A bűncselekményt elkövetők büntetőjogi felelősségének megállapításában kulcsszerep jut a tanúknak, amely elkerülhetetlenül konfliktust idéz elő a terheltek és a rájuk terhelő adatokat szolgáltatók között. Az ellentétek megfelelő mederben tartása az államok feladata. A bizonyítás során a tanú részvételétől eltekinteni nem lehet, másrészt viszont a vallomástétellel járó kockázatot minimálisra kell csökkenteni. Már önmagában a hatóságok előtti megjelenés, még inkább a nyilatkozattétel stresszhelyzet a tanúk többsége számára. Az államok kötelessége, hogy a védelem jogainak tiszteletben tartása mellett a szituációból eredő hátrányos következményektől, illetve izgalmaktól a tanúkat a lehetőségekhez képest megkíméljék, még akkor is, ha fenyegetettségükről, vagy befolyásolásukról ténylegesen nincs is szó.

Főként a szervezett bűnözéssel kapcsolatban jelentkezik nagy súllyal a veszélyeztetett tanúk problémája. Kiváltképpen ott növekszik a tanú veszélyeztetettsége, ahol az elkövető bűnös céljai megvalósítása érdekében gátlástalanul befolyásolja mások személyi integritását és szabad akaratnyilvánítását. A terhelő tanúknak az elkövető részéről történő befolyásolása gyakran a szervezett bűnözés jelenlétére utal.

Mind gyakrabban állapítható meg, hogy a kábítószer-kereskedelem és csempészet, a prostitúció elősegítése, a kirtartottság, az emberkereskedelem és a (védelmi pénzes) zsarolás terén a bűnszervezetek saját norma- és szankciórendszereket alakítanak ki.

Eszerint a rendőrséggel és az államügyészséggel való együttműködés árulást jelent és nem ritkán a tanúk gazdasági létének a megsemmisítését, gyakrabban pedig a testi integritásának a befolyásolását vonja maga után. Különösen akkor nő meg a kockázat, ha a tanú maga is a bűnözői környezetből származik, és amiatt, hogy maga is részt vett a bűncselekményben, vagy tudomása van róla, terhelő tanúvá válhat az elkövetők számára, tehát: „árulónak” számít.

A tanúbefolyásolási cselekvésminták a névtelen, „néma” telefonhívásoktól, a verbális megfélemlítéstől kezdve, a dologi rongáláson, a háttérből leadott figyelmeztető lövésen keresztül, egészen a tanúk brutális összeveréséig vagy megöléséig terjednek. Sokrétűek a büntető igazságszolgáltatáson belüli

következmények: a büntető feljelentés elmaradása, a bűncselekmény szempontjából lényeges ismeretek tagadása, a tanúvallomás megtagadása, a hamis tanúzás, az eredeti terhelő vallomás megváltoztatása, a tanúk eltűnése, releváns bűnözési területeken a korlátozott bűnüldözési lehetőség, az államügyészség és a bíróság bizonyítási képtelensége, a hiteles tanúbizonyíték hiánya miatti felmentő ítélet, a potenciális elkövetők bátorítása tanúk elleni fellépésre, az igazságszolgáltatás részleges meghiúsítása.

A tanúvédelem kriminálstratégiai jelentősége is mindjobban növekszik. Ha a rendőrség és az igazságszolgáltatás megfelelő védelmet tud a tanúk számára nyújtani, akkor hajlandóbbak lesznek vallomást tenni. Főként a „bennfentes tanúkra” érvényes ez, akik igen gyakran maguk is involváltak büntetőjogi szempontból.

Számos gyakorlati eset ismert, amikor a nyilvánvalóan értékes tanúk végül hallgattak, mert a bűnüldöző hatóságok nem tudták kellően szavatolni a védelmüket. Ellenkező esetben a felajánlott és a sikeresen megvalósított tanúvédelem nem csak általában javíthatja a vallomástételi hajlandóságot, hanem híd lehet a bűnözésből kiszállók számára.

„Korunk pestise a szervezett bűnözés. Ez a jelenség, amely ragályként terjed határokon át, kontinensről kontinensre, százfejű hidraként pusztít, s ha egy fejét levágják, nyomban tucatnyi újat növeszt.”⁴⁴

(Bócz Endre)

I. fejezet - A tanúvédelem és a szervezett bűnözés összefüggései

A szervezett bűnözés megjelenésének rendszerint három feltétele van, a bűnözés nagyarányú terjedése, a társadalmi struktúrák dezintegrációja és a gyenge állam. Ezek gyakran együtt járnak, de közülük egy is az alvilág megerősödéséhez vezethet.⁴⁵

A szervezett bűncselekmények közös jellemzője a törvényes vagy törvénytelen üzleti vállalkozások felhasználása a törvénytelen haszon érdekében.

A szervezett bűnözés Európában évtizedeken keresztül nem volt téma. Természetesen ismert volt a jelenség Olaszországban; az „olasz maffia” Európa más részein is ismert volt, de hatása alig volt érezhető. Bizonyára létezett Közép-Európában már sokkal korábban is szervezett bűnözés, mielőtt az érdeklődés középpontjába került. A 70-es évek végéig hivatalos körökben egész Európában tagadták a szervezett bűnözés létezését. Ismertek voltak ugyan az Egyesült Államok Al Caponéről, az amerikai maffiáról és az olasz maffia brutalitásáról szóló jelentései, de ezekből nem vontak le következtetéseket a közép-európai viszonyokra.

Az elmúlt negyven évben az európai bűnözés megkétszereződött. Nagyon nehéz pontosan összehasonlítani az európai bűnözést, mert a törvényi meghatározásokban és a statisztikában jelentős különbségek vannak. De nem csak a bűnözés mennyisége kelt aggodalmat a rendészeti szervezetekben, hanem mindenekelőtt a bűnözés új struktúrája, a bűnözés új minősége, amelynek során a legnagyobb veszélyt a szervezett bűnözés jelenti.

A szervezett bűnözés háttérében nemzeti, regionális és lokális gyökerekkel rendelkező sajátos identitású szervezetek találhatók, nagy történelmi tradíciókkal. A globalizáció és az államokon átnyúló szövetségeik elősegítik, hogy nagyobb eséllyel éljenek túl kríziseket, nehéz időkben kibújva az adott állam ellenőrzése alól, más országokban találva menedéket. A legfontosabb szervezett bűnözői

---

⁴⁴ Bócz, Endre: Egy államügyész vallomása..., Belügyi Szemle 1997/7-8. szám, 11. oldal

⁴⁵ Finszter, Géza – Irk, Ferenc: Gazdasági – társadalmi változások, a bűnözés új kihívásai (i. m. 3.) 11. oldal

csoportok⁴⁶ a szicíliai maffia, a kínai triád, a japán jakuza, az orosz maffia, a dél-amerikai drog kartellek⁴⁷. De minden országban van nemzeti és etnikai alapon felépülő szervezett bűnözés, melyek legalább a szomszédos országokra kiterjesztik tevékenységüket⁴⁸.

A bűnözés az emberiséggel egyidős, de az információs korszak fontos új jelensége a globális szinten összekapcsolódó bűnözői hálózatok, amelyek hatással vannak a nemzeti és nemzetek közötti-fölötti gazdaságra, a politikára és az államra, valamint a kultúrára is. A szervezett bűnözés egyik legfőbb jellegzetessége a folytonos változás, megújulás.⁴⁹ A helyi bűnöző csoportok sokasága kapcsolódik össze szervezeten, hogy egy globális bűnözői hálózatban működjenek együtt, mely rugalmas és gyorsan változtatható.

A szervezett bűnözésnek az a célja, hogy egy igen kiterjedt tevékenységre támaszkodva - amely nem nélkülözheti a nemzetközi vonatkozásokat sem - jelentős befolyásra és vagyonra tegyen szert. Lényegében szigorúan a piac törvényei határozzák meg, hogy mikor, hol, melyik bűncselekmény-fajta kerül előtérbe, s melyik szorul – átmenetileg vagy végleg – háttérbe. A költség - haszon elemzés során figyelembe vételre kerülnek – az anyagi haszon nagyságán túl – a kockázat mértéke, a lebukással várható következmények, a régió vagy ország (ország rész) specialitásai, mint hozzájárulás a szervezet minél tökéletesebb működéséhez.⁵⁰

A szervezett bűnözői csoportok tevékenysége sokszínű: minden, ami tiltott és nagyobb hozzáadott értékkel rendelkezik, globális csempészhalozatokba kerül. Ilyenek pl. a kábítószer és egyéb pszichotróp anyagok, fegyverkereskedelem⁵¹, radioaktív anyagok, emberi szervek, illegális bevándorlók (migráció), dokumentumok és információk, technológiák és eszközök, lopott tárgyak pl. művészeti tárgyak, műkincsek, illegális szemét, etc., valamint az ezekhez kapcsolódó erőszakos tevékenységek. További területei a szervezett bűnözésnek: prostitúció, szerencsejáték, uzorakölcsönzés, emberrablás, pénzbehajtás, zsarolás, hamisítás, bérgyilkosság. A globális szervezett bűnözés középpontjában a pénzmosás⁵² áll, egyes álláspontok szerint ötszázkilencven és ezerötszázmilliárd⁵³

---

⁴⁶ Dános, Valér: Szervezett bűnözés in Gönczöl, Katalin – Korinek, László – Lévy, Miklós: Kriminológiai ismeretek - Bűnözés, bűnözéskontroll Corvina Kiadó, Budapest, 1999, 212. oldal

⁴⁷ pl. a kolumbiai, mexikói

⁴⁸ pl. nigériai vagy török

⁴⁹ Finszter, Géza – Irk, Ferenc: Gazdasági – társadalmi változások, a bűnözés új kihívásai (i. m. 45) 29. oldal

⁵⁰ Finszter, Géza – Irk, Ferenc: Gazdasági – társadalmi változások, a bűnözés új kihívásai (i. m. 45) 29. oldal

⁵¹ a legális és nem legális fegyverkereskedelmet igen nehéz megkülönböztetni egymástól, a döntő a végfelhasználó kiléte

⁵² a pénzmosás révén hihetetlen mennyiségű ellenőrizhetetlen pénz áramlik a gazdaságba, a globális pénzáramot labilissá téve, gyors mozgása és természete miatt a spekulációból fakadó turbulenciát erősítve. De közvetlen hatása lehet a nemzetgazdaságokra is, hisz gyakran akár nagyobb is, mint egy-egy nemzetgazdaság, így meghatározhat makrogazdasági folyamatokat is, tehát átalakítja a gazdasági környezetet, rövid távú stratégiai miatt csökkentve az előreláthatóságot

dolláros nagyságrendben évente, ez az, ami az illegális és legális gazdaságot összeköti, ezzel nagyobb bizonytalanságot okozva a globális gazdaság működésében (gazdasági turbulenciák)is.

A bűnszervezetek alapvető célját - amely nem más, mint maximális haszon szerzése - ugyanis csak nemzeti és nemzetközi szinten, együttesen lehet elérni. Nem csak azért, mert sok ember vesz benne részt, s földrajzilag változatosak a termelés, a szállítás és az eladás helyei, hanem azon módszerek miatt is, amelyeket a bűnözők alkalmaznak.⁵⁴

A kábítószer-kereskedelem és eladás, fegyverkereskedelem, prostitúció, valamint a hozzá kapcsolódó gyermek- és lánykereskedelem, zsarolás, csempészs és az egyéb hasonló tiltott tevékenységek jelentős pénzt és nagyon bonyolult struktúrákat tesznek szükségessé. Jellemzőjük, hogy minél jelentősebb a befektetett tőke, annál kiterjedtebb a bűnöző szervezet struktúrája is.

Tekintve, hogy a bűnözés célja a haszonszerzés, nyilvánvaló, hogy mindenhol megveti a lábát, ahol pénzt lehet szerezni. Különösen igaz ez a kábítószer-kereskedelemre, ahol a termelési költségek viszonylag alacsonyak, viszont a piacon a haszon könnyen realizálható, hatalmas a kereslet és szinte állandó a növekedése.

A bűnözés globalizációja az elmúlt két és fél évtizedben ment végbe. A bűnöző szervezetek egyre inkább transznacionális tevékenységeket folytattak, élvezve a globalizáció és az új információs és kommunikációs eszközök előnyét. A stratégiájuk – melyet követnek -, az, hogy olyan országban (lokálisban) telepítik le és tartják a vezetési és „termelési” központjaikat, ahol jól tudják ellenőrizni a környezetet, a legális intézményeket. Ezekből az országokból olyan országok piacait célozzák meg, ahol a legnagyobb a kereslet, így a profit is a legmagasabb. Ez a stratégia figyelhető meg például a drogkereskedelemben is.

A nemzetközivé válás hozta magával, hogy az eddig kevés területen együttműködő nagy szervezett bűnözői csoportok között állandósult a viszony, tartós szövetségek és együttműködés alakult ki, használják egymás infrastruktúráját és kevésbé harcolnak egymás ellen. Szorosan követik a normál gazdaságban végbemenő változásokat és a hálózat-vállalat mintájára alakulnak át.

Egyes területeken a bűnözői csoportok rendkívül nagy hatalmúak, államot alkotnak az államban, sokszor erőszakos eszközökkel (zsarolás, gyilkosság) félemlítve meg

---

⁵³ Gál, István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés 2005. 26. oldal és

Patrick Moulette: Money laundering: staying ahead of the latest trends In: Observer No. 220. April 2000. 28. oldal.

⁵⁴ logisztikai támogatás struktúrái, közvetítők alkalmazása, a kereskedelemhez használt szállítás típusa, fizetési rendszerek, a haszon összegyűjtésének és tisztára mosásának mechanizmusai, etc.

az ott lakókat, akik kényszerből is tisztelik őket. A szervezetek sokszor a politikai élet vezetőivel is szoros kapcsolatot ápolnak.

A szervezett bűnözés elleni harc processzuális eszköztárába tartoznak – általában - a titkos adat- és információszerzés, az elkövetővel való megállapodás, a beépített (fedett) nyomozó és a tanúvédelmi rendelkezések is.

Hangsúlyozni kell azonban, hogy ezek az eszközök nem feltétlenül és nem is azonos mértékben kapcsolódnak szorosan a szervezett bűnözéshez. A tanú befolyás- és félelem nélküli vallomásának biztosítására nyilván igény merülhet fel individuális bűnözési formák esetében is, de ugyanúgy az elkövetővel történő megállapodás vagy a fedett nyomozó ténykedése is kötődhet pl. súlyos, ám nem szervezett bűnözési formákhoz, sorozat-bűncselekményekhez is.

Mégis elmondható, hogy a felsorolt – és ebből a későbbiek során kiemelt, részletesen vizsgált, a hatóságok rendelkezésére álló tanúvédelmi eszközök - intézmények sokszor eredményesen szolgálhatják a szervezett bűnözési formák felderítését, leleplezését.⁵⁵

1. Definíciós problémák

„A szervezett bűnözés úgy hat, mint a rák: nyíltan nem látható és nem érezhető, de a veszély nő és veszélyeztetheti az egész társadalmat. Ez a veszély lassan, de állandóan nő, és amikor végre felismerik a tüneteket, akkor már többnyire túl késő reagálni. A szervezett bűnözés elleni küzdelem ezért rendkívül nehéz, és néha azt gondolja az ember, hogy a harc reménytelen. Úgy tűnik, mintha tornádó vagy nagy ár ellen kellene küzdeni.”⁵⁶

A szervezett bűnözés csak akkor küzdhető le az adott társadalomban, ha eliminálható a nepotizmus és az előnyben részesítés. Az egyik Törökországban készült tanulmány szerint a nepotizmus és az előnyben részesítés a korrupció döntő faktorai, és negatívan befolyásolja a rendőrség munkáját.⁵⁷

Manapság a szervezett bűnözést Európa legfontosabb kihívásának tekintik. Nehéz felmérni az európai szervezett bűnözés valódi kiterjedését. Amióta 1989-ben lehullott a „vasfüggöny”, Európában hatalmas változások mentek végbe. Azóta a következő változások ismerhetők fel:

- az importált bűnözés magas aránya az elkövetők nagy mobilitása következtében;

---

⁵⁵ Tóth, Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet, Complex Kiadó, 2009. 254. oldal

⁵⁶ Santino, Umberto: Law enforcement in Italy and Europe against Mafia and Organized Crime, Yokohama –symposium Japan, 1996. november- december

⁵⁷ Mutlu, Kayhan: Abstract problem of nepotism and favoritism in Police Organisations in Turkey, Yokohama –symposium Japan, 1996. november- december

- a külföldi elkövetők magasabb aránya;
- a szervezett bűnözés formáinak a megnövekedése;
- az erőszak megnövekedése a bűncselekmények elkövetése során.

A „vasfüggöny” lehullása után kezdődött az 1945 utáni legnagyobb népvándorlás. Több mint kétmillió orosz akarta elhagyni a hazáját, sokan akartak bevándorolni a „gazdagabb Európába”. Évente 300 000-600 000 bevándorló érkezik Európába az egykori keleti blokkból, Afrikából, Ázsiából és Latin-Amerikából.⁵⁸

A gazdasági, a szociális és a politikai feltételek képezik annak az alapját, hogy a szervezett bűnözés el tud-e terjedni vagy sem.

A szervezett bűnözés alapvető problémáját – véleményünk szerint - annak a meghatározása jelenti, ugyanis jelenleg ennek Európában nincs egységes és elismert definíciója. Hans-Jürgen Kerner, az ismert német kriminológus, még a 70-es évek végén az egyik tudományos konferencián - amely éppen a szervezett bűnözés fogalmának tisztázása végett ült össze – a nyitó előadásban azzal a kijelentéssel sokkolta a hallgatóit, hogy biztos a tanácskozás kudarcában: egyetlen olyan résztvevő sincs ugyanis közülük, aki e fogalmat képes lenne egyértelműen, s a többiek meglegésére definiálni.⁵⁹ A konferencián később elhangzottak a szavait teljes mértékben igazolták.⁶⁰

Vannak különböző próbálkozások az Interpol, a wiesbadeni BKA (Szövetségi Bűnügyi Hivatal) és az FBI részéről, amelyeket részben mind alkalmaznak Európában. Az 1996-ban Japánban megtartott szimpózium rámutatott: a holland definíció használható kezdeményezésnek látszik⁶¹.

1.1 Az Interpol definíciója

A szervezett bűnözésre módszeresen előkészített és tervezett súlyos bűncselekmény elkövetése jellemző, anyagi haszon és hatalom felhalmozásának céljával. A szervezett bűncselekményeket hosszabb időn keresztül háromnál több, hierarchikus szerkezetben elhelyezkedő tag követi el munkamegosztásban. Az erőszak alkalmazása, a megfélemlítés, a korrupció és az egyéb befolyásolási formák arra irányulnak, hogy biztosítsák a bűnügyi aktivitás kialakulását.

Ez a definíció a profitszerzés céljából történő erőszak-alkalmazásra és a korrupcióra helyezi a hangsúlyt. A következő elemek jelentik a főbb tüneteket:

---

⁵⁸ Holyst, Brunon: A kelet-európai szervezett bűnözés fejlődésének új irányzatai, KERA szöveg. BM tanlevele, 1995/2, 34. oldal

⁵⁹ Tóth, Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet (i. m. 55) 9. oldal

⁶⁰ Előadásának szerkesztett és bővebb változata: „Die organisierte Kriminalität und die Möglichkeiten ihrer Bekämpfung” címen jelent meg (In: Die organisierte Kriminalität und die Möglichkeiten ihrer Bekämpfung. Hrsg. von der Polizei-Führungsakademie in Hilstrup. Hilstrup/Westfalen, 1975)

⁶¹ Yokohama szimpózium, Japán 1996. novembere és decembere között

- a bűnszövetkezet vagy csoport létezése;
- az üzletszerűen kifejtett bűnügyi aktivitás;
- a csoport célja illegális aktivitás által történő nyereségfelhalmozás;
- a csoport erőszakot és korrupciót alkalmaz a céljai eléréséhez.

1.2. A wiesbadeni BKA definíciója

A wiesbadeni BKA (Szövetségi Bűnügyi Hivatal) részéről Uwe Dörmann, Karl-Friedrich Koch, Hedwig Risch és Werner Vahlenkamp már 1990-ben elvégzett egy, a szervezett bűnözés kialakulására irányuló szakértői közvéleménykutatást, és feltette a következő kérdést: „Szervezett bűnözés - mekkora a veszély?” Az eredményeket Wiesbadenben 1990-ben gyűjteményes kötetben foglalták össze. Dr. Edwin Kube⁶² akkoriban ezt írta a kiadvány előszavában: „Bel- és külföldi szakemberek ma egyöntetűen abból indulnak ki, hogy a 90-es években a szervezett bűnözés elleni küzdelem képezi majd a rendőrség és az igazságszolgáltatás munkájának a súlypontját.”

Ez a 90-es évek elején tett kijelentés a következő évezredbe átnyúlón is érvényes.

Az igazságszolgáltatás/rendőrségi munkacsoport (wiesbadeni BKA, Szövetségi Bűnügyi Hivatal) a 90-es évek elején a szervezett bűnözés alábbi, új definícióját készítette el: „Szervezett bűnözés a haszon vagy a hatalom megszerzésére irányuló, tervszerűen megvalósított bünelkövetés, amely külön-külön vagy összességében jelentős mértékű, amennyiben több mint két résztvevője van, akik e célból hosszabb vagy határozatlan időn keresztül munkamegosztásban

- ipari vagy üzletszerű struktúrák alkalmazásával, vagy
- erőszak vagy más megfélemlítésre alkalmas eszköz, vagy
- a politika, a közigazgatás, az igazságszolgáltatás vagy a gazdaság befolyásolása útján együttműködnek.”⁶³

Ez a definíció viszont nem fedi le a szervezett bűnözés valamennyi területét. A gyakorlatban főként az intenzív elkövetők összefonódásai fordulnak elő, és csak részben érvényes ezekre a csoportokra a szervezett bűnözés definíciójának e változata.⁶⁴

1.3. Az FBI definíciója⁶⁵

⁶² A Szövetségi Kriminálisztikai Intézet professzora

⁶³ Bűnügyi Rendőrségi Bizottság rendkívüli ülése 1988. november 4-én BKA Forschungsreihe - BKA kutatási sorozat, Wiesbaden, 1990. 28. oldal

⁶⁴ BKA kutatási sorozat im. 55.

⁶⁵ Federal Bureau of Investigation képzési anyaga

A racketeering⁶⁶ olyan bűncselekményeket jelent, amelyeket főként pénz- és haszonszerzés céljából követnek el. Eszerint a szervezett bűnözésre az alábbiak jellemzők:

- létezik szervezeti felépítés;
- folyamatos bűnös összebeszélés; és
- célja a haszonszerzés.

1.4. Holland definíció⁶⁷

1995-ben negyedik alkalommal végezték el Hollandiában a bűnügyi csoportosulások nemzeti állagfelvételét, amelynek során a vizsgálatok a CIU (Criminal Intelligence Units) adataira támaszkodtak. A bűnözésanalitikusok strukturált kérdőíveket töltöttek ki minden „bűnözői csoportról”.

A „bűnözői csoporton” - szervezetten - legalább két ember olyan együttműködését értik, amely bűncselekményekben nyilvánul meg, amelyek hatásuk vagy gyakoriságuk, vagy szervezeti felépítésük alapján - amelyen belül végrehajtják azokat - a törvényes rend komoly megsértését jelentik.

A kitöltött kérdőíveket azután a központi nyomozó szolgálat (CRI) dolgozta fel. A csoportok szervezeti beosztásának elkészítése céljából a válaszok elemzése során kiválasztási kritériumként egy sor jellemzőt alkalmaztak. A következő nyolc kritériumot vették figyelembe:

- 1) A csoportvezetőkből és a kiszolgálókból álló hierarchikusan felépülő rendszer a feladatokat többé-kevésbé a tagok legszűkebb köre között osztják fel.
- 2) A csoport a szankciók belső rendszerét alkalmazza - pl.: a megfélemlítés és az erőszak alkalmazása -, néha a likvidációt.
- 3) A csoport a jövedelmét főként különböző bűncselekmények elkövetésével szerzi, amelyek a profitlehetőségek alapján a súlyos bűncselekmények egy vagy több fajtáját fogják át.
- 4) A csoport bűnös kapcsolatot tart fenn a világkereskedelemmel, a világiparral és/vagy kormánykörökkel - a korrupció problémája.
- 5) A csoport a bűnözés útján szerzett jövedelmét pénzmosással legalizálja oly módon, hogy legális vállalkozásokba, ingatlanokba, ingóságokba vagy külföldi valutákba fekteti.
- 6) Álcázásul üzleti vállalkozásokat színlelnek.

---

⁶⁶ Szó szerinti fordításban: gengszterség, zsarolás

⁶⁷ van der Heijden, Toon: Combatting organized crime in the Netherlands, Council of Europe
http://books.google.hu/books?id=Vuo7baFTExsC&pg=PA146&lpg=PA146&dq=van+der+Heijden,+Toon:+Combatting+organized+crime+in+the+Netherlands&source=bl&ots=QmD6Wkr99d&sig=J-gV-_7-jzzgN_unxhi6-h_-
ILU&hl=hu&ei=UsjFS8G6D8rxOaf3xOAM&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CBEQ6AEwAQ#v=onepage&q&f=false (2010. január 30.)

- 7) A csoport szorosan együttműködő tagjai több mint három éve dolgoznak együtt.
- 8) A csoport az alvilági konkurencia intenzív leküzdése ellen megfélemlítő intézkedéseket, erőszakot és néha leszámolást is alkalmaz.

Az adatelemzésben egy bűnözői csoport veszélyességét kizárólag a jellemzők száma határozza meg. Minél több jellemző jelen van, annál magasabbra kell besorolni a bűnszervezet rangját. A „szervezett” megjelölést akkor alkalmazzák a csoportra, ha a nyolc formulából „legalább hat vagy több” ráillik mind a szervezett bűnözés különbözőségére, mind arra a tényre, hogy a rendőrség a vizsgálatok kezdeti stádiumában az aktív bűnözői csoportok többnyire nem minden összetevőjét ismeri.

Magyar részről is történtek kezdeményezések a definíció megalkotására, az első tudományos igényű fogalom-képzési kísérletek kb. 30 évvel ezelőtt születtek.

Dános Valér meghatározása szerint „a szervezett bűnözés egy adott társadalom össz-bűnözésének sajátos alstruktúrája, amelyet azoknak a hivatásos bűnözőknek a bűncselekményei képeznek, akik valamely bűnöző társulás tagjaként (vezetőjeként) tervszerűen, tagolt munkamegosztás és magas fokú konspiráció mellett valósítják meg bűncselekményeiket.”⁶⁸ Korinek László az egyes jellemző vonások felsorolása révén közelít a fogalomhoz.⁶⁹

Szerinte a szervezett bűnözést a következő ismérvek jellemzik:

- a hatályos jogszabályok szerinti tiltott szükségletek kielégítésére irányul (ilyen pl. a kábítószerfogyasztás);
- a lehető legkisebb kockázatvállalás mellett a leggyorsabb és lehető legnagyobb profitra törekszik (erre jellemző pl. a prostitúció holdudvara);
- a bűnözői csoportokon belüli szakosodás, specializáció figyelhető meg (pl. a szervezők, az elkövetők és a forgalmazók között);
- a szervezett bűnöző tevékenységét „foglalkozásként” üzi, és nem is áll szándékában, hogy törvényes úton biztosítsa a létfenntartását;
- jellemző az erőszak a bűnöző társulás tevékenysége során. Ez érdekérvényesítést (pl. befolyás, ellenőrzés megszerzése) és fegyelmezést (pl. tanúk ezen keresztül történő megfélemlítése) egyaránt szolgálhat;
- megfigyelhető a legális és illegális tevékenységek egyidejű jelenléte (pl. fedővállalkozások működtetése);

---

⁶⁸ Dános, Valér: A szervezett bűnözés. In: Gönczöl-Korinek-Lévay (szerk): Kriminológiai ismeretek. Corvina kiadó, 1996. 214. oldal

⁶⁹ Korinek, László: A szervezett bűnözés lényegi elemei. In: Harmadik Magyar Jogászggyűlés, Balatonfüred, 1996. május. Magyar Jogász Egylet, Budapest, 1996, 55. oldal

- a tevékenység nemzetközi, határokon átnyúló jellege.

Mint a fentiekből is láthatjuk, ahány megközelítés volt, annyi definíciót alakítottak ki. Nem vitás, hogy a kriminológiai kutatások e körben is segíthetik, erősíthetik a büntetőjogi törekvéseket, de nem helyettesíthetik azokat a büntetőjogi kategóriákat, amelyek jogbiztonsági szempontból elég konkrétak és egyértelműek, ugyanakkor elég tágak is ahhoz, hogy a legkülönbözőbb veszélyes szervezett bűnözési formákat egyaránt felöleljék.⁷⁰

2.1. A szervezett bűnözés Olaszországban⁷¹

Olaszországban a bűnöző szervezetek különböző formái alakultak ki, s noha hagyományaik szerint különbözőek, mégis nagyon sok közös vonást mutatnak, oly annyira, hogy jogosan lehet esetükben „maffia típusú szövetségről”⁷² beszélni.

Az olasz Büntető Törvénykönyv⁷³ 416/b cikke foglalkozik a maffia típusú szövetségre vonatkozó szabályozással. Eszerint mindazok, akik három vagy több személyből álló maffia típusú szövetség tagjai 3-tól 6 évig terjedő szabadságvesztéssel büntethetők.

Mindazok, akik ilyen szövetséget támogatnak, irányítanak vagy szerveznek, egyedül ezen a címen 4-től 9 évig terjedő szabadságvesztéssel büntethetők.

A szövetség akkor maffia típusú, ha azok, akik részt vesznek benne, a megfélemlítéshez valamint a kényszerítéshez, s ami ebből következik, a hallgatás törvényéhez folyamodnak azért, hogy bűncselekményeket kövessenek el, hogy a gazdasági tevékenység, a koncessziók, az engedélyezések, a versenytárgyalások és a közszolgálatok közvetlen vagy közvetett vezetését vagy ellenőrzését megszerezzék, vagy azért, hogy saját részükre vagy mások részére hasznot vagy jogtalan előnyt biztosítsanak.

Ha a szövetség felfegyverzett, akkor az alkalmazott büntetés az első bekezdésben foglalt esetben 4 évtől 10 évig terjedő, a második bekezdésben foglalt esetben pedig 5 évtől 15 évig terjedő szabadságvesztés.

A szövetség akkor tekintendő felfegyverzettnek, ha résztvevői a szövetség céljainak megvalósításához fegyverekkel vagy robbanóanyagokkal rendelkeznek, még akkor is, ha azokat elrejtették vagy raktárakban tárolják.

---

⁷⁰ Tóth, Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet (i. m. 55) 14. oldal

⁷¹ Gellért, Gábor: Maffia, Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1978. 11. oldal

⁷² Palmieri, Luigi: A szervezett bűnözés Olaszországban, in A bűnügyi rendőrség nemzetközi szemléje – a Bűnügyi Rendőrség Nemzetközi Szervezetének /Interpol/ hivatalos kiadványa, 47. évfolyam 435. szám, 1992. március-április, Lyon, Franciaország, 76. oldal

⁷³ Codice Penale 416/b art

Ha azt a gazdasági tevékenységet, amelyet a szövetkezők szándékoznak folytatni vagy ellenőrizni, részben vagy egészben a bűncselekményekből származó jövedelemből vagy haszonból finanszírozzák, az előző bekezdésben megállapított büntetéseket súlyosbíthatni lehet, amely a büntetés egyharmadától a feléig terjedhet.

Az elítélt személyt illetően kötelező elkobozni azokat a tárgyakat, amelyek a bűncselekmény elkövetésére szolgáltak, vagy amelyeket arra szándékoztak felhasználni, amelyeknek használata bűncselekménynek minősül és azokat a tárgyakat is, amelyek az említett bűncselekmény jövedelméből vagy hasznából származnak. Ezen túlmenően jogilag érvényüket veszítik a nagybani élelmiszer piacra kiadott rendőrségi-, kereskedelmi-, becsüsi engedélyek, a víz koncessziók, és az ehhez kapcsolódó jogok, amelyekkel az elítélt személy rendelkezik és törlik a közületi munkára vagy közszállításra jogosultak névsorából.

Az említett cikk rendelkezései alkalmazandók a „Camorra”-ra és azokra a szövetségekre - bármi legyen is a helyi elnevezésük -, amelyek a szövetségi kapcsolatok kényszerítő erejét felhasználva olyan célokat hajszolnak, mint a maffia típusú szövetségek.⁷⁴

A szervezett bűnözés⁷⁵ első formájának megjelenése egyes szerzők szerint – pl. Pusztai László⁷⁶, Antonio Nicaso⁷⁷ - a "Szicíliai vecsernye" vezethető vissza, mások ezt inkább csak a folklór kedvelőinek tetszetős magyarázataként tartják számon. De olvashatunk arról is, hogy a szervezett bűnözés első formájának megjelenése sokkal régebbi keletű, tulajdonképpen a primitív emberi társadalom egy formájának tekinthető, amely fennmaradt a modern világban - ezt a véleményt képviseli Giuseppe Fava⁷⁸ - Kegyetlen törvényei - a törzsszervezet törvényei - olyan emberek életszabályai, akik állandó veszedelmek között élnek, és csak úgy maradhatnak fenn, ha alávetik magukat a törzs fegyelmének. Ezt a formát a kegyetlen törzsszervezet törvényei és a törzsi fegyelmének való alávetés jellemezte.

Ismert olyan álláspont is, mely szerint a szervezett bűnözés első megjelenési formája - a szicíliai maffia konkrét személy, Giuseppe Mazzini nevéhez köthető.⁷⁹

Joseph E. Ritch szerint a maffia szó arab eredetű és Szicília IX. századi arab megszállásakor született, a szigetlakók egy titkos társaságot hoztak létre a megszállókkal szemben. A társaság célja az volt, hogy Szicília lakosait egyesítsék

---

⁷⁴ 1982. szeptember 13-i 646. sz. törvény alapján

⁷⁵ Dános, Valér: A szervezett bűnözés néhány elméleti kérdése, a szervezett bűnözés egyes jegyeinek megjelenése a hazai bűnözésben, Magyar Jog, 1988/1. 19. oldal és Gönczöl, Katalin – Korinek, László – Lévy, Miklós: Kriminológiai ismeretek - Bűnözés, bűnözéskontroll, Corvina Kiadó, 1999, 212. oldal

⁷⁶ Pusztai, László: A szervezett bűnözés néhány kérdése - Belügyi Szemle, 1989/1. 48-49. oldal

⁷⁷ Nicaso, Antonia – Lamothe, Lee: A maffia - Saxum Kiadó 1996. 79. oldal

⁷⁸ Fava, Giuseppe: Szicíliai maffia, Kossuth Könyvkiadó, 1985, 32. oldal

⁷⁹ Pusztai, László: A szervezett bűnözés néhány kérdése (i. m. 55.) 46. oldal

az örökségükön alapuló „családba tartozás” érzésére támaszkodva⁸⁰. Ekkor a szó jelentése az arab eredetű „menedék” volt.⁸¹

Mára viszont egyértelműen kijelenthetjük: az olasz bűnszövetségek, tagjaik és tagszervezeteik számának és pénzügyi eszközeik növekedésével, de főleg a működési területük városokra történő kiterjesztésével, megszerezték a bűnözés legveszélyesebb formáinak az ellenőrzését, olyanokét, mint a kábítószer-kereskedelem, csempészás vagy emberrablás, jelentős pénzüsszegek kizsárolása céljából.

Az utolsó évtized folyamán a kábítószeres titkos kereskedelme olyan tevékenységet képezett, amelyből a maffia szövetségek igen jelentős hasznot húztak.

A hatalmas profit realizálása céljából a szervezett bűnözés gátlátalanul felhasználja a gazdasági élet azon eszközeit /pl. a bankrendszert/, amelyeknek természetes rendeltetése az, hogy biztosítsa a pénz körforgását. Mind Olaszországban, mind külföldön megállapították a pénz tisztára mosására irányuló műveletek növekedését, amelyet elősegít az olyan pénzügyi társaságok létrehozása, amelyeknek az a rendeltetése, hogy elrejtsek a devizakereskedelmet.

A jelenség még inkább súlyos, ha figyelembe vesszük, hogy a szervezett bűnözés igyekszik kiterjeszteni a hatalmát számos olyan kereskedelmi tevékenységre, amelyet általában a közönséges bűnözés folytat.

A maffiát napjainkban – tévesen - az "egyetlen szervezet"⁸² elméletének megfelelően egy mindenható, mindenütt jelenlévő társaságnak tekintik. Ezen állítás téves voltát alátámasztja az a tény is, mely szerint Olaszországban a tágan értelmezett "maffia"⁸³ megjelölés alatt mindmáig több bűnelkövetői csoport működik:

1. Szicíliai maffia (Cosa Nostra) - amely amerikai változatát nevezik La Cosa Nostra-nak (LCN) -,
2. 'Ndrangheta,
3. Camorra,
4. Stidda,

---

⁸⁰ Nicaso-Lamothe: Maffia (i. m. 56.) 80. oldal

⁸¹ Ritch, Joseph E.: They'll make you an offer you can't refuse: A comparative analysis of international organized crime, Tulsa Journal of Comparative and International Law Spring 2002, 593. oldal

⁸² David Levinson edit: Encyclopedia of crime and punishment, Sage Publications 2002, 1114. oldal

⁸³ Giancana, Sam: Mafia. United States Treasury Department Bureau of narcotics – The government's secret file on organized crime, Collins. 2007, Foreword 12-90 oldal

5. Sacra Corona Unita (SCU).

A Balogh Endre véleménye szerinti felsorolásban nincs benne a Stidda és az LCN.⁸⁴ Azonban „La Cosa Nostra” e felsorolásba tartozásának oka, hogy többek szerint – Sam Giancana, David Levinson, Antonio Nicaso és Lee Lamothe - a szicíliai maffia bábáskodott az amerikai "változat" megszületésénél⁸⁵

A Stidda azaz "csillag" elnevezésű szintisztán bűnözői jellegű alakulat az olasz rendőrségi adatok szerint 30-35 éve jelent meg. Erre a tényre világítottak rá amerikai kriminológusok, szenátusi bizottságok tagjai, akárcsak a későbbi büntetőperek (amerikai és olasz) együttműködő vádlottjai, tanúi az 1970-es évektől.

Sacra Corona Unita (Egyesült Szent Korona) szintén nem több évszázad óta létező jelenség, egyes források szerint csak 1983 óta létezik.

A Cosa Nostra, a Camorra és a 'Ndrangheta olyan jelenség, amely a paraszti, vagy pásztori társadalomban született meg, s első akcióik erősen kapcsolódtak a falusi vagy a földbirtokokon folyó élethez, nevezetesen a parasztok életének és vagyonának védelméhez.

Alapszinten mind a három szervezet ugyanazt a „hagyományos” tevékenységet folytatja: védelmi pénz kikényszerítése, prostitúció, jogtalan fogva tartás, zsarolás és kábítószer-kereskedelem. Az új generáció vezetői között azonban találkozni lehet valóságos „vállalkozókkal” is, akik a bűnöző tevékenységből származó pénzt arra használják fel, hogy vállalatokat működtessenek az építőipar, a közlekedés vagy a mezőgazdaság területén és nem haboznak, hogy ezeken a területeken is a megszokott módszereiket alkalmazzák.

A fentiekben felsorolt szervezeteket maffiának lehet nevezni, ha a módszerüket vizsgáljuk, mivel az hasonló: erőszak, megfélemlítés, uralkodás a helyi lakosokon, összefonódás a hatóságokkal, anyagi haszonszerzésre törekvés és a szervezettségi szintjük is magas, azonban nem egyforma.

A legendákon túlmenően megállapítható, hogy maffia szó először 1865-ben lehelhető fel hivatalos olasz dokumentumokban, amikor is egy Palermo melletti faluban, Cariniben letartóztatást fogatosított a hatóság „egy maffia bűncselekménnyel” kapcsolatban.⁸⁶

Giovanni Falcone, az 1992-ben tragikus körülmények között elhunyt bíró szerint: a maffia olyan veszélyes jelenség, amelyet nem szabad alábecsülnünk, hiszen egy

---

⁸⁴ Balogh, Endre: A szervezett bűnözés fenomenológiája Németországban - 1993/8 Rendészeti Szemle 110. oldal

⁸⁵ Nicaso, Antonia – Lamothe, Lee: A maffia (im.56.). 85. oldal

⁸⁶ Pusztai, László: A szervezett bűnözés néhány kérdése, Belügyi Szemle,1989/1. 46. oldal

olyan bűnszervezetről van szó, amely kiépült gazdasági rendszerrel tiltott tevékenységet folytat, "államot alakított, ahol az állam tragikus módon nincs jelen."⁸⁷

Egy másik olasz bűnszervezet - a Camorra - eredete ugyancsak vitatott. Ismeretes olyan álláspont, mely szerint a Camorra előfutára, már Nápoly 1504-től 1707-ig tartó spanyol igazgatása alatt fellelhető volt „garduria”⁸⁸ néven. Melyből a XVIII-XIX. században a Camorra vált Olaszország leghatalmasabb bűnbandájává. Persze itt is akadnak olyan vélemények – Pusztai László álláspontja -, melyek szerint a Camorra csak 1820 körül jött létre Nápolyban. Tény, hogy a „Camorra” kifejezés 1865-ben fordult elő hivatalos iratokban először.⁸⁹

Az olasz hatóságok 1982 óta⁹⁰ említik hivatalosan is maffia típusú bűnszervezeteknek a Cosa Nostrát, az 'Ndraghentát és a Camorrát.⁹¹ Ennek ellenére L. Paoli viszont csak a Cosa Nostrát és az 'Ndraghentát tekinti maffia típusú bűnszervezetnek, hiszen a szervezet felépítése és a tagjainak „maffia testvériség” jellegű kapcsolata miatt.⁹²

A szervezett bűnözés létrejöttének okai Olaszországban egy sajátos fejlődési folyamaton mentek keresztül: hiszen azzal a céllal jött létre a szicíliai maffia, hogy megdöntse a sziget idegen hódítóinak uralmát - szaracénok, normannok, spanyolok - és megvédje a sziget lakosságát az állandó fosztogatásoktól, ám gyakran a sziget vezetőségével is együttműködött, így sikerült fenntartania saját magát és egyúttal jelentős anyagi haszonra is szert tett.

Ez az elsősorban magántulajdon védelmére létrejött titkos társaságok, kormányzatukat kiterjesztették előbb a gazdasági életre – azon belül is a mezőgazdaságra: citrus természetesen keresztül, majd az iparra-, a későbbiekben az országgyűlési képviselők választásán keresztül a politikai élet közvetlen irányításáig meg sem álltak.⁹³

1943-ban például a Szicíliában partraszálló szövetségesek a maffiára is támaszkodtak a sziget életének és igazgatásának újjászervezésében.

---

⁸⁷ Bólyai, Imréné: Cosa di Cosa Nostra.- Belügyi Szemle 1996/10. sz. 121. oldal

⁸⁸ Más álláspontok szerint ez a 'Ndrangheta elődje volt

⁸⁹ Fijnaut, Cyrille and Paoli, Letizia: Organized Crime in European Concepts, Patterns and Control Policies in the European Union and beyond- Spinger- Volume 4. 2006, 51 oldal

⁹⁰ Ugyanis ekkor indultak meg azok a jelentősebb parlamenti vizsgálódások, melyek tárgyát a maffia típusú szervezetek képezték és azok jogi megítélése. Nem szabad elfelejteni, azonban azt sem, hogy a palermói parlament 1962-óta folytatott parlamenti vizsgálatokat a maffia típusú szervezetekkel kapcsolatban, ám mindez jelentősebb eredmény nélkül maradt.

⁹¹ Donigan Guymon, CarrieLyn: International legal mechanisms for combating transnational organized crime: The need for a multilateral convention, Berkeley Journal of International Law 2000 59. oldal

⁹² Fijnaut, Cyrille - Paoli, Letizia: The Maffia: Organized Crime in Italy
http://www.turkishgladio.com/files/1fbBovenkerk_04_OC_Italy.pdf (2009. augusztus 15.)

⁹³ Fava, Giuseppe: Maffia (i.m. 67.) 16-17. oldal

Az olasz szervezett bűnözéssel kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy Peter Luphsa szervezett bűnözés fejlődési fokozataival kapcsolatos megállapítása teljes mértékig igaz. A megállapítás szerint az első fokozatban a szervezett bűnözés a zsákmányoló fázisban van, melyet az adott terület ellenőrzése céljából alkalmazott erőszak jellemez. A második „korrumpáló” fázisban, a bűnöző csoportok kapcsolatokat alakítanak ki a hatóság tagjaival. A harmadik „szimbiotikus” fázisban a bűnözői csoportok a hatóságok tagjai közé férkőznek, mely elengedhetetlen mozzanat a társadalmi legitimáció elérése érdekében.⁹⁴

A három legfontosabb és legrégebb olasz szövetség⁹⁵ – mára egyértelműen kijelenthető - kilépett hagyományos regionális határai mögül /Szicília, Campania és Calabria/, s a nemzetközi határok is régen leomlottak előttük.

Ugyanazon jelenség három megjelenési formája közötti eltérések bemutatása céljából elmondható, hogy a Cosa Nostra úgy működik, mint egy multinacionális holding, amely hasznosítja az amerikai ággal lévő hosszú időre visszanyúló tapasztalatait és kapcsolatait, a 'Ndrangheta sokkal inkább saját magára koncentrál, vadabb és keményebb, a Camorra pedig a nápolyiakra hasonlít, féktelen, terjedős és individualista⁹⁶.

A Cosa Nostra

A Cosa Nostra /a szicíliai maffia/ struktúrája, ha figyelembe vesszük az amerikai ággal levő szoros kapcsolatát, tagolt, de ugyanakkor egységes és hierarchikusan szervezett. Az alapszinten található a „család”, amely ellenőrzi a terület egy részét, és amelynek a „tisztelt emberek” és a „katonák” a tagjai. Minden 10 emberből álló csoport élén egy felelős vezető⁹⁷ áll. A csúcson a „családfő” vagy a „képviselő” van, akit az alfőnök és egy vagy több tanácsos⁹⁸ segít. A családok fölött helyezkedik el a „bizottság” vagy a „kupola”⁹⁹, amelyet a „kanton főnökök” alkotnak /akik több olyan családot képviselnek, amelyeknek befolyási övezete szomszédos/, s amelyeknek elnöke a „bizottsági főnök”, aki az adott tartomány maffia szervezetének abszolút csúcsát képviseli.

A szicíliai tartományok maffia szervezeteinek vezetői az egymás közötti kapcsolatokat titkos szervezeten keresztül tartják. A palermói maffia szervezete az, amely elsőbbséggel bír, s amely a legfelsőbb hatalmat gyakorolja a többiek felett. Néhány családnak más körzetekben is vannak ágaik, mint pl. Lombardiában és Piemontban, amelyeket kábítószer-kereskedelemre használnak, hogy kiterjesszék

---

⁹⁴ Fijnaut, Cyrille - Paoli, Letizia: Organized Crime in European Concepts, Patterns and Control (i.m. 89.) 47. oldal

⁹⁵ A Cosa Nostra, a Camorra és a 'Ndrangheta

⁹⁶ Palmieri, Luigi: A szervezett... (i.m. 48.) 77. oldal

⁹⁷ capodecima

⁹⁸ consiglieri

⁹⁹ torretta

tevékenységüket más európai országokra is, olyanokra, mint pl. Németország, valamint a tengeren túlra, az Egyesült Államokra, Kanadára és Venezuelára.

Az omerta törvénye - hallgatni arany

Ez a bűnöző szervezet, amelynek eredete az ókorba nyúlik vissza, a legnagyobb titokban működik mind a tagjai közötti kapcsolatok szintjén, mind a szervezet a tevékenységét illetően. A hallgatás törvényét /omerta/ mindenki betartja, még azok a külföldi személyek is, akik közel állnak a Cosa Nostra-hoz. Tudják, hogy a törvény megsértőjét halállal büntetik.

A Camorra

A század eleje óta a Camorra, a társadalmi realitások nyomása következtében, mélyreható identitási változásokon ment keresztül, hasonlóan a szicíliai és calabriai maffiához.

A háború utáni nehéz helyzet megkönnyítette a Camorra toborzó tevékenységét, a külföldi cigaretta csempészését, valamint a gyümölcs és zöldség feketepiacon folytatott tiltott tevékenységet.

1970-ben a szicíliai maffia elkezdett érdeklődni a nápolyi alvilág iránt, amelyet vonzott a cigarettacsempészés és a kábítószer-kereskedelem.

A Camorra változásának és a különböző csoportjai között kialakult harcnak szociális jellegű okai voltak, melyek a következők:

- a fiatal munkanélküliek számának növekedése a vidéki körzetekben,
- az alvilági és a helyi közösségek közötti összefonódás,
- az 1930-as földrengés, amely alkalmat kínált a Camorrának arra, hogy beszálljon – értsd: beavatkozzon - az elpusztított körzetek újjáépítésébe
- a csempészett cigarettapiac hanyatlása és a kábítószer-kereskedelem növekedése

1979-től az egyes klánok olyan új tevékenységekbe vetették bele magukat, mint a zsarolás, a lopás vagy orgazdaság és kiterjesztették működésüket a konzervipar területére is.

Az egymást követő letartóztatások sem tudták azonban felszámolni azt a szervezetet, amely „Új Camorra Szervezet”¹⁰⁰ néven kiterjesztette működési területét a körzet székhelyére, Nápolyra, valamint Salerne, Avellino és Casert tartományokra. A szervezett bűnözés egyéb csoportjai nem kívánták elviselni a Nuova Camorra Organizzata beavatkozását a területükön, ezért megalakították az

---

¹⁰⁰ Nuova Camorra Organizzata - NCO

ún. „Új Családot”¹⁰¹. A Nuovo Famiglián belüli csoportok arra szövetkeztek, hogy harcoljanak az NCO ellen, de megőrizték saját autonómiájukat, valamint a saját befolyási övezetükben továbbra is maguk irányították a tiltott tevékenységeket.

1982. második negyedévében az NCO vezetője korlátozta a szervezet expansionista törekvéseit, és szervezetével visszahúzódott a Vezúv körzetébe, elhagyva a tartomány székhelyét, de megőrizve a működési bázisukat Salerne körzetében. A visszahúzódás okai voltak többek között a rendőrség szakadatlan akciói, a Nuova Famiglia állandó és éles ellentámadásai, néhány tag árulása, a belső harcok és végül a bűnbánók¹⁰², akik közül néhány nagyon közel volt a szervezet vezetőjéhez¹⁰³.

A befolyási övezetek csökkenésével a Nuova Camorra Organizzata tagjainak más körzetekben kellett új piacokat keresniük a helyi alvilággal együttműködve.¹⁰⁴ Ugyanezt a helyzetet átélték a Nuova Famigliához csatlakozott klánok is, amelyek mindig szoros kapcsolatot tartottak fenn a szicíliai maffiával és más olasz körzetek helyi alvilágával.

A camorra és a kábítószer

A kábítószer-kereskedelemből származó jelentős haszon nem hagyta hidegen a Camorrát sem, amely hasznosította cigarettacsempészési tapasztalatait a kábítószer-kereskedelem területén.

1984 folyamán a Camorra, amelyet a rendőrség és az ügyészség erői állandóan támadtak, a saját rendszerén belüli szakadás jeleit mutatta.

Az NCO, amelyet meggyengített azon vezetők elvesztése, akiket a Nuova Famiglia likvidált és néhány tagja árulása, akik átálltak az ellenfél klánjaihoz, ugyancsak elvesztette egységességét. Ez a két folyamat egy időre viszonylagos nyugalmat teremtett a harcoló csoportok között.

A 'Ndrangheta

A 'Ndrangheta¹⁰⁵ „tiszteletre méltó társaság”, nápolyi bűnszervezet, Fibbiai és Calabriai maffia néven is emlegetik.

A „'Ndrangheta kifejezés a görög andranghetos szóból származik, amely "értékes és furfangos embert" jelent. A „'Ndrangheta” szó hivatalos okmányban először a XVIII. század végén jelent meg a Seminara-i csendőrség jelentésében.

---

¹⁰¹ Nuova Famiglia

¹⁰² pentitók

¹⁰³ Capo-hoz

¹⁰⁴ pl. 1982-ben Pouilles körzetében

¹⁰⁵ Nicaso, Antonia – Lamothe, Lee: A maffia (i. m. 64.) 92. oldal

A szervezeten belüli hierarchiát az ún. tudomány fája tükrözi, és a következőket foglalta magába: a törzs az agy, az élet és a halál ura a társaság tagjait illetően, a főág: a könyvelés, igazgatás szintje, ezzel szemben az ágak: a szervezet szakértői és a mindenre kész emberek, a gallyak: az újonnan toborzottak, a virágok: a megbecsült fiatalok, és a jövőbeni toborzottak, viszont a levelek: az árulók, akik elhullnak, mint az igazi falevelek.

Az idő előre haladtával szerepváltozás következett be, a szakértők vették át a gazda szerepét. Az öreg élősdű maffiát egy vérengző és bűnöző szervezettel helyettesítették. A calabriai bűnözés átalakulási folyamata a körzet szociális átalakulását követte, amely egy gyors ipari és turisztikai fejlődést mutatott. Az 1960-as években a calabriai maffia, folytatva tevékenységét a gyümölcs és zöldség piacokon és spekulálva az olaj és déligyümölcs termeléssel, áttért a cigarettacsempészésre, a zsarolásra, az emberrablásra, majd a 70-es években a kábítószer-kereskedelemre. Ebben az időszakban számos olyan emberrablási és zsarolási ügy volt, amelyet iparosok, kereskedők és jómódú emberek sérelmére követtek el. Előfordultak gyilkosságok és kábítószer-kereskedelemben történő beavatkozások is.

Pontosan ennek a kábítószer-kereskedelemből származó hatalmas jövedelemnek az újra befektetése - versenytárgyaláson megszerzett vagy alvállalkozóként végzendő közmunkákba - volt az oka annak az ellentétnek, amely 1974 végén robbant ki a családok között, s amely számos gyilkossághoz vezetett.

A 'Ndrangheta, folytatva bűnöző tevékenységét, igyekezett integrálódni a körzet szociális-gazdasági szövetébe. Ugyanakkor kiterjesztette működési területét a körzeten kívülre, kapcsolatokat építve ki más nemzeti és nemzetközi szervezetekkel. A kábítószer-kereskedelem területén kapcsolatban áll a szicíliai maffiával, de összeköttetésben állt a városi bűnözéssel is. A különböző területekre történő behatolást megkönnyítette a calabriai családok emigrációja, amelyek közül több maffiakötődésű, és amelyek a leggazdagabb körzetekben telepedtek le, mindenekelőtt Lombardiában, Piémontban, Liguriában és Latiumban. A fentiekén kívül a 'Ndrangheta szövetkezni tudott a kanadai, az amerikai és az ausztráliai alvilággal és kivívta az „amerikai családok” elismerését és tiszteletét. Ennek elérésében támaszkodott az ezen országokban - főleg Kanadában - letelepedett calabriai közösségekre. Torontóban egyébként létezik egy bűnöző csoport, amelyet Sidern csoportnak neveznek, s amely kapcsolódik a 'Ndrangheta anyaszervezetéhez.

A calabriai alvilág ausztráliai jelenlétével kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy néhány esetben az ausztrál alvilág kapcsolatot tartott fenn 'Ndrangheta-hoz tartozó személyekkel.. Ugyancsak vannak adatok a calabriai alvilág németországi /a svájci

határ közelében/, valamint dél-franciaországi /Nizza, Menton és Antibes/ jelenlétére is.

A maffia háborúja

Azok a hatalmas gazdasági érdekek, amelyek főleg a kábítószer-kereskedelemhez kapcsolódnak, létrehozták a maffiacsaládok közötti konfliktusokat, s az 1980-as évek végétől véres leszámolásokhoz vezettek. A "maffiák háborúja" nem korlátozódott Szicíliára, hanem elérte a palermói alvilág tagjait mind Olaszországban, mind az Egyesült Államokban.

A calabriai 'Ndrangheta, amely a camorrától eltérően figyelemre méltó működési autonómiával rendelkezik, mindvégig megőrizte presztizs pozícióit és egyenlő alapon működött együtt a szicíliai maffiával.

A szervezethez való tartozás – mint a fentiek bizonyítják – egyrészt óriási hatalmat és gazdasági erőforrást ad a tagoknak, másrészt folyamatos veszélyt is jelent egyben – a rivális bűnszervezetek részéről. A tagok a büntetőeljárások sikerességét mindig, minden esetben, minden eszközzel megpróbálják megakadályozni – ebbe a körbe tartozik az esetleges szemtanúk megfélemlítése, vallomásuk visszavonására kényszerítés, legvégső esetben pedig eltüntetésük a hatóságok előtt – leggyakrabban likvidálják majd a holttestet a hatóságok számára elérhetlenné teszik.

2.2. A szervezett bűnözés az Egyesült Államokban

A szervezett bűnözés Amerikában akkor jött létre, amikor a szicíliai bevándorlók új hazájukban a bűnözői tevékenységek szervezésénél hagyományos családi szervezetük felépítését alkalmazták. Ezek a családok és partnereik olyan sikeresen vonták ellenőrzésük alá a szeszcsempészetet, a szerencsejátékokat, a prostitúciót, az uzorakölcsönöket, az illegális munkaerő-közvetítést, a kábítószer-kereskedelmet és egyéb illegális vállalkozásokat, hogy képessé váltak sok törvényes üzletág irányítására is. Az elmúlt években más etnikumok tagjai (latin-amerikaiak, jamaikaiak, izraeliek, orosz zsidók, japánok és kínaiak) szálltak szembe a szicíliai maffia egyeduralmával.

Az olasz eredetnél is nagyobb hírnévre tett szert a szervezett bűnözés amerikai változata. Bár csírái már a XIX. század végén megjelentek, igazi nagyhatalommá a prohibíció, a szesztilalom idején vált (1920-1933).

A szesztilalom katalizátorként működött a bűnöző elemek példátlan mértékű mozgósításában. A szesztilalom időszak előtti bűnözés (már amennyire egyáltalán szervezett volt) középpontjában a korrupt politikai gépezet és az erkölcstelen vállalkozók álltak, a bandák pedig legalul helyezkedtek el. A szesztilalom példátlan mértékű erőszakos bűnözést gerjesztett az egymással versengő csoportok között, és megváltoztatta a rendet: a bandavezérek kerültek a csúcsra.¹⁰⁶

Természetesen a szesztilalom mellé, mint kedvező körülmény mellé társult a tiltott szerencsejáték, a prostitúció és később a kábítószer, de számos más jelentős bevételt hozó, illegális tevékenység és szolgáltatás is. Tévedés lenne azonban azt hinnünk, hogy a szervezett bűnözés csak olasz "importból" keletkezett és keletkezik.¹⁰⁷ Antonio Nicaso és Lee Lamothe szerint az amerikai szervezett bűnözést nem az olaszok találták ki. A régi vadnyugat szervezett bűnbandái már úgy működtek, mint a mai törvényen kívüli motoros bandák. A városokat és körzeteket "cowboy-bandák" tartották hatalmukban. Ugyanazokat a bűncselekményeket követték el, amelyeket későbbi utódaik: zsarolás, prostituáltakkal kereskedés. A kocsmákat úgy ellenőrizték, mint utódaik a szerencsejáték-klubokat. Továbbá valamennyi gyilkos, csempész, útonálló ugyanolyan szervezeti egységekbe tömörült, mint jelenkori utódaik. Mindazonáltal a szervezett bűnözés igazából az egyre terebélyesedő keleti

---

¹⁰⁶ Stolberg, Mary M.: *Fighting Organized Crime: Politics, Justice, and the Legacy of Thomas E. Dewey*, Boston: Northeastern University Press, 1995, 15-20. oldal

Wilson, Colin – Schott, Ian – Shedd, Ed: *World Famous Crimes* New York: Carroll & Graf Publishers 1995. 25-40. oldal

Nash, Lay Robert: *World Encyclopedia of Organized Crime*, New York: Paragon House, 1992. 18. oldal

Schoenberg, Robert J.: *Mr. Capone: The Real and Complete Story of Al Capone*, New York: William Morrow, 1992. 75-80. oldal

Lacey, Robert: *Little Man: Meyer Lansky and the Gangster Life*, Boston: Little, Brown, 1991. 18-35. oldal

¹⁰⁷ Pusztai, László: A szervezett bűnözés néhány kérdése, *Belügyi Szemle* 1989/1. 47. oldal

nagyvárosokban vetette meg a lábát és onnan intézett átfogó támadást egész Amerika ellen. Az ottani, részint lakóterületi, részint etnikai alapon szerveződő bandák önvédelmi-társadalmi célokat is szolgáltak, ám elsősorban a szervezett bűnözői tevékenység fogta őket össze. Elsőnek a századforduló tájékán az írek jelentek meg és verődtek bandákba. Kezdetben utcasarkokon vagy a negyed valamely jellegzetes pontján tömörültek, később már egész körzeteket ellenőriztek. Aztán, ahogy az írek lassan feljebb léptek a társadalmi ranglétrán, helyüket egykettőre zsidó bandák foglalták el¹⁰⁸. Őket követték az olaszok és fellépésük nyomán Amerika megismerte a "maffia" szót.¹⁰⁹

A szicíliai családok éppoly könnyörtelenül jártak el birodalmuk létrehozása során, mint a korábbi bevándorlók csoportjai. Olyan sikeresen uralták a szervezett bűnözést, különösen a II. világháború után, hogy a szervezett bűnözés a szicíliai maffia szinonimája lett.

Az olasz felmenőkkel rendelkező bűnözők etnikai alapon szerveződtek, ám kapcsolatokat építettek ki más bűnözőkkel, bűnbandákkal is¹¹⁰. Igazából a La Cosa Nostra „sikere” külső és belső tényezők¹¹¹ együttes hatásából áll. Külső tényezőként¹¹² vehető figyelembe a prostitúció kriminalizálása (1909), a szesztilalom, a szerencsejátékok szabályozása, illegális migráció, esetleges idegengyűlölet, kábítószer fogyasztásának, kereskedelmének kriminalizálása stb. Belső tényezőként¹¹³ említhető a szervezet erős felépítése és a külső viszonyokhoz történő adaptációs készsége sorolható. E tényezők együttes kombinációja vezetett oda, hogy maga szervezet hosszú ideig titokban tudta tartani létezését és mind a mai napig tevékenykedik.¹¹⁴

Az amerikaiak érezték, hogy a szervezett bűnözés hatással van az életükre, és feszült érdeklődéssel kísérték a bandaháborúkkal és áldozataikkal foglalkozó

---

¹⁰⁸ Guymon, CarrieLyn Donigan: International legal mechanisms for combating transnational organized crime: The need for a multilateral convention, Berkeley Journal of International Law 2000, 59 oldal

¹⁰⁹ Levinson, David: Encyclopedia of crime and punishment, Sage Publications 2002, 1114. oldal

¹¹⁰ Bradley, Craig M.: Anti-racketeering legislation in America, American Journal of Comparative Law Fall 2006, 671-689 oldal

¹¹¹ Goodwin, Brian: Civil versus criminal RICO and the “Eradication” of La Cosa Nostra, New England Journal on Criminal and Civil Confinement Summer, 2002, 279-306 oldal

¹¹² Jacobs, James B. and Gouldin, Lauryn P.: Cosa Nostra: the final chapter? Crime and Justice 1999, 136-139. oldal

¹¹³ Ritch, Joseph E.: They'll make you an offer you can't refuse: Comparative analysis of international organized crime, Tulsa Journal of Comparative and International Law Spring 2002, 593-598 oldal

¹¹⁴ Moon, Michael A.: Outlawing the outlaws: Importing RICO notion of “criminal enterprise” into Canada to combat organized crime Queen's Law Journal Spring, 1999, 487. oldal

médiabeszámolókat. De a maffia tényleges felépítéséről keveset tudtak mindaddig, amíg az egymást követő kormányzati vizsgálatok fényt nem derítettek a titkokra.¹¹⁵

Ezeknek a vizsgálatoknak az eredményei feltárták a szervezett bűnözés terjedelmét az Egyesült Államokban. A szervezett bűnözés az állam számára szinte ellenőrizhetetlen birodalommá vált, amely a szerencsejátékok üzemeltetése, az uzorakölcsönzés, a drogkereskedelem, a pornográfia és a prostitúció, a bérgyilkosságok, a helyi bűnözés, értékpapírokra, autókra, ékszerekre és mindenféle fogyasztási cikkre irányuló lopások és az orgazdaság monopolizálásával hatalmas tőkére tett szert. Mindenekelőtt azonban azt tették világossá a vizsgálatok, hogy a szervezett bűnözés sokféle törvényes vállalkozásba is beszivárgott, például a kikötői rakodással foglalkozó vállalkozásokba, a halászatba és a húsiparba, az alkohol nagy- és kiskereskedelmébe (beleértve a bárakat és az éttermeket), a nyerőautomaták gyártásába és forgalmazásába, a befektetési üzletbe, az értékpapír-forgalmazásba, a hulladékgyűjtésbe és az építőiparba.

A speciális törvények és bűnüldözési programok lehetővé tették egyes állami hivataloknak, hogy valamennyire ellenőrzésük alá vonják a szervezett bűnözést. Több sikeres vádemelés történt az 1970-ben elfogadott, az üzerek befolyása alatt működő és a korrupt szervezetekről szóló törvény (RICO) alapján.¹¹⁶ Ez a törvény úgy intéz támadást a gengszterek tevékenysége ellen, hogy megtiltja az illegális tevékenységből származó pénzeknek olyan vállalkozásba fektetését, melyek az államok közötti kereskedelemben részt vesznek. Emellett a szövetségi tanúvédelmi program, melyet az 1970-es szervezett bűnözés elleni törvény alapján indítottak el, azzal könnyíti meg a tanúknak a bíróság előtti vallomástételt, hogy új személyazonosságot biztosít számukra, és ily módon megvédi őket a bosszútól. Jelenleg 18 000 tanú vesz részt a programban.¹¹⁷

A szervezett bűnözés nem szükségképpen jelent egyet a maffiával. Más csoportok is működnek az Egyesült Államokban. Közülük kiemelkednek a kolumbiai csoportok (akiknek kegyetlenségével egyetlen más bűnözői csoport sem versenyezhet), valamint a bolíviai, a perui és a jamaikai bűnözői családok, amelyek az 1970-es évektől szervezik az Egyesült Államokban a kokain és a marihuána termelését, szállítását és elosztását.

A szervezett bűnözés egy másik formáját jelentik a törvényen kívüli motoros bandák¹¹⁸, amelyeket a koreai háború kiábrándult veteránjai hoztak létre, és a

---

¹¹⁵ Albanese, Jay S.: „Government Perceptions of Organized Crime: The Presidential Commissions, 1967 and 1987.” *Federal Probation*, 52 (1988): 58-63. oldal

¹¹⁶ Racketeer Influenced and Corrupt Organizations (RICO) Provisions of the Organized Crime Control Act of 1970, Act of Oct. 15, 1970, Public Law 91-452. oldal

¹¹⁷ Montanino, Fred: „Protecting Organized Crime Witnesses in the United States” *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 14, 1990. 123-131. oldal

¹¹⁸ Ezek közé tartozik a Hell's Angels (a Pokol Angyalai), a Pagans (Pogányok), az Outlaws (Törvényenkívüliek), a Sons of Silence (a Csend fiai) és a Bandidos (Banditák)

vietnami háború veteránjai vittek tovább. Mindegyik banda katonailag szervezett, kedvelik az erőszakos cselekményeket, és mindannyian részt vesznek narkotikumok és egyéb kábítószeres előállításában és terjesztésében. Sok tag érintett egyéb bűncselekményekben is, például prostitúcióban, lopott motorokkal és alkatrészekkel való üzletelésben, valamint az automata fegyverek és a robbanóanyagok kereskedelmében.

A különböző bűncselekményekkel foglalkozó szervezett csoportok közé tartoznak még a kínai bandák, az úgynevezett izraeli maffia, az utóbbi időben megjelent orosz-zsidó maffia, a jamaikai possok és a japán jakuza „tetovált emberei”. Ez utóbbiak közül egyedül a Yamaguchi Gumi családnak több mint 56 000 tagja van; ez közel hússzor annyi, mint az Egyesült Államok olasz bűnözői családjainak teljes legénysége. Valamennyi csoportról bebizonyosodott már, hogy képesek nagy társadalmi károkat okozni.¹¹⁹

Paul „Big Paul” Costellano, a Gambino család – és egyes vélemények szerint a Bizottság - vezetője nevéhez köthető az az ötlet, mely szerint a kisebb fajsúlyú bűncselekmények (zsebtolvajlás, lopás, etc.) elkövetőitől „védelmi díjat” szedtek. Ennek fejében a család – ha az elkövető ellen eljárás indult – latba vetette befolyását a hatóságoknál, jogi védelmet biztosított, mozgósította rendőrségi kapcsolatait az ügygel kapcsolatos információk megszerzésére – és elküldte katonáit a tanúkhöz, hogy vonják vissza terhelő vallomásaikat. Elképzelhető a szituáció, amint a tanúkhöz már a kihallgatásuk estéjén becsöngetett néhány „rossz arcú” egyén, és „megkérték”, hogy a korábban tett vallomását vonja vissza...¹²⁰

Ez a jellegű presszió a maffia család érdekében fokozottan érvényesült a tanúkkal szemben.

---

¹¹⁹ Kenny, Dennis J. – Finckenauer, James O.: Organized Crime in America, Belmont, California, Wadsworth Publishing Company, 1995. 158. oldal

¹²⁰ Reppetto, Thomas: American Mafia: A history of its rise the power, Holt Paperbacks, New York 2004. 254. oldal

2.3. A szervezett bűnözés Németországban

A 20. század második harmadát világszerte a kriminalitás növekedése jellemezte. A nyugat-európai államokban¹²¹ az 1990-es évek közepétől azonban az úgynevezett hagyományos bűnözés - lakásbetörés, gépjárműlopás, emberölés - csökkent¹²². Azokban az országokban, amelyekben rendszeresen végeznek a latens bűnözés feltárására irányuló vizsgálatokat, a hagyományos bűnözés csökkenő tendenciáját a rendőrségi statisztikák mellett az áldozatok megkérdezésén alapuló elemzések is alátámasztják. A nyugat európai államok többségében egyértelműen csökken a betöréses lopások, valamint a gépjárműlopások száma, és összességében úgy tűnik, hogy a vagyon elleni súlyos bűncselekményeknél is csökkenő trend érvényesül. Ezzel szemben az európai emberek biztonságérzete romlik, a bűnözéstől való félelem, pedig még azokban az országokban is növekszik, ahol a bűnözési gyakoriság mérséklődött. Jól ismert tény ugyanis, hogy a biztonságérzet alakulását - a bűnözés számadatai mellett - olyan tényezők is befolyásolják, mint a romló életkörülmények, a növekvő munkanélküliség, vagy a jövőkép hiánya. Nincs ez másként Németországban sem.

A 70-es évek eleje óta a Németországban¹²³ olyan bűnügyi jelenség alakult ki, amely egyre nagyobb fenyegetést és kihívást jelentett az állam és a társadalom számára: ez volt a szervezett bűnözés. A tudomány és a gyakorlat ekkor még nem tisztázta egyértelműen, hogy mit is kell érteni rajta. A jelenség fogalmának meghatározására irányuló számos kísérlet ugyanúgy hozzájárult a bizonytalanság erősítéséhez, mint a szervezett bűnözés németországi létezéséről és nemlétezéséről folytatott elvi, gyakran politikai megalkuvással fémjelzett viták. A szervezett bűnözés olasz (Maffia, Camorra, 'Ndragheta) és amerikai (Organized crime, La Cosa Nostra) megjelenési formáinak erős beidegződése - főként a médiumokban - nem feltétlenül járult hozzá a fogalom tisztázásához. A maffiához történő egyoldalú kapcsolat, azaz a szervezett, illetve a szindikátusokba tömörült bűnözés legmagasabb válfajaihoz történő viszonyítás nem ismerte fel, hogy a szervezett bűnözést dinamikus folyamatként kell értelmezni, amely különböző fejlődési szakaszokon megy keresztül.

A rendőri gyakorlatból, amely mind gyakrabban konfrontálódott a szervezett bűnözés különböző megnyilvánulásaival és megjelenési formáival, egyre hangosabban kiáltottak a 80-as évek elején új bűnüldözési stratégiáért. A rendőrség

---

¹²¹ Igy többek között Németországban és Nagy Britanniában is

¹²² Csak érdekességként például Nagy-Britanniában is, ahol a bűnelkövetés gyakorisága viszonylag magas maradt, 1993-1995 között 8 százalékos, 1995-1997 között újabb 10 százalékos csökkenés következett be, 1997 óta pedig ismét 10 százalékos mérséklődés volt tapasztalható. A bűnözés országos adatainak csökkenése ellenére az angliai nagyvárosokban romlott a közbiztonság: 1997 óta a betöréses lopás áldozatává válásának veszélye 50 százalékkal, a gépkocsival kapcsolatos bűncselekmények viktimizációs veszélye pedig harmadával növekedett a városokban

¹²³ Akkor még Német Szövetségi Köztársaság

szakmai szövetségei is hasonló követelésekkel léptek fel, és ez impulzusokat váltott ki a rendőri és a politikai körökben is.

A kelet-európai gyökeres politikai változások, a német újraegyesítés és a gazdasági politikai szempontból egységes Európa irányába ható változások felerősítették a vitát. Dél - és kelet-európai bűnöző szervezetek profitáltak e változási folyamatokból, és Németországot is bevonták az operációs területükbe.

A szervezett bűnözés német fogalma

Átmenetileg általános egyetértés uralkodott a szövetségi és a tartományi rendőrségek körében a „szervezett bűnözés” fogalmának az alábbi definícióját illetően: „Szervezett bűnözésen nem csak az <organized crime> értelmében vett maffiaszerű párhuzamos társaságot kell érteni, hanem több személy bűncselekmények elkövetése céljából - gyakran modern infrastruktúrák felhasználásával - létrehozott, munkamegosztással működő, tudatos és szándékos, huzamosabb időre szóló együttműködését a lehető leggyorsabban megvalósítható magas anyagi haszon megszerzése érdekében.”¹²⁴

Ez a fogalom-meghatározás nagyon általános érvényű, és alapelemeiben mint csoportosság, munkamegosztás, tartósság, modern infrastruktúrák alkalmazása, haszonorientáltság ráillik az elkövetői kapcsolatok sokaságára.

Később a rendőrség és az igazságszolgáltatás képviselőiből álló egyik munkacsoport az alábbi definíciót terjesztette elő, amelyet nemcsak a gyakorlat, hanem a kriminológia is elfogadott:

„A szervezett bűnözés bűncselekmények

- haszonszerzés és hatalomvágy által vezérelt,
- tervszerű elkövetése, melyek külön-külön is, vagy összességükben nagy jelentőségűek, ha több mint két résztvevő hosszabb vagy meghatározatlan időn keresztül munkamegosztással,
  - a) ipari vagy üzletszerű struktúrák,
  - b) erőszak vagy más megfélemlítésre alkalmas eszköz alkalmazásával
  - c) politikára, médiumokra, közigazgatásra, igazságszolgáltatásra vagy gazdaságra gyakorolt befolyással együttműködik.”¹²⁵

---

¹²⁴ Sielaff, Wolfgang: Szervezett bűnözés Németországban in A kriminalisztika aktuális kérdései – Tanulmányok öt európai országból, BM Kiadó, Budapest, 2001, 199. oldal

¹²⁵ Sielaff, Wolfgang: Szervezett.... (i.m. 113) uo.

Mivel a szervezett bűnözés fogalmát különbözősége és megjelenési sokrétősége miatt csupán definíciószerűen nem lehet feltárni, leíró elemekkel is ki kell egészíteni.

A 70-es évek óta ismertek a bűnügyi rendőrség számára olyan indikátorok, amelyek ismérvei lehetnek a szervezett bűnözésnek. Az évek során újra, meg újra átdolgozták ezeket. A következő általános indikátorok utalhatnak a szervezett bűnözésre:

A bűncselekmény előkészítése/tervezése terén:

- a precíz tervezés;
- a piaci részek kihasználása révén alkalmazkodás a piaci követelményekhez, a szükségletek felkutatása;
- a megrendelésre történő munkavégzés;
- a magas befektetések, pl. nem látható forrásokból történő előfinanszírozás;
- az álcégek alapítása, külföldön is.

A bűncselekmény kivitelezése terén:

- a bűncselekmény professzionális, precíz és magasan kvalifikált kivitelezése;
- a viszonylag drága, nehezen bevethető technikák alkalmazása;
- a munkamegosztáson alapuló együttműködés.

A konspiratív elkövetői magatartás:

- az elszigetelődés;
- az ellenfigyelés;
- a fedőnév, -cím alkalmazása;
- a beszéd és írás kódolása;
- a legális üzletek színlelése;
- az ál legális egzisztenciák felépítése.

Elkövetői kapcsolatok bűncselekményi összefüggései:

- a régió túlnyúló;
- a nemzeti;
- a nemzetközi.

Csoportszerkezet:

- a hierarchikus felépítés;

- - a másként nem megmagyarázható függőségi és tekintélyelvi viszony több bűnelkövetéssel gyanúsított személy között;
- - a belső szankcionálási rendszer.

Segítség csoporttagok számára:

- - a szökés elősegítése;
- - a nagyobb összegű készpénzráfordítással prominens védőügyvéd kirendelése;
- - az előre elkészített ügyvédi meghatalmazások készenlétben tartása;
- - a magas óvadékajánlatok;
- - a per által érintett személyek megfenyegetése és megfélemlítése;
- - a tanúk eltüntetése;
- - az érintettek tipikus, félénk hallgatása;
- - a felmentő tanúk felbukkanása;
- - a gondozás a börtönben;
- - a gondoskodás a hozzátartozókról;
- - az ismételt befogadás szabadulás után.

Zsákmánybiztosítás, -értékesítés:

- - az erősen profitorientált;
- - a „pénzmosási” intézkedések;
- - a vagyonkezelők és a közvetítők megkörmövelezése;
- - a vagyon- és a tulajdonviszonyok álcázása;
- - a vagyoni értékek külföldre juttatása;
- - a legális gazdasági vérkeringésbe történő visszajuttatás;
- - a felismerhető pénzforrás nélküli magas befektetések, cégekbe, ingatlanokba, cégekbe;
- - az illegális profitok további bűnügyi aktivitásra történő fordítása.

Korrupció:

- a függőségek megteremtése (pl.: a szex, a szerencsejáték, a kamat- és a hiteluzsora);
- az előnynyújtás, a vesztegetés;
- a korrupció.

Monopolizációs törekvések:

- a kellemetlen konkurencia kiszorítása;

- az üzleti vállalkozások erőszakos átvétele;
- az éjszakai élet bizonyos üzletágainak az ellenőrzése (pl.: a játékkaszinó, a bordélyház);
- a fizetség ellenében történő „védelem” rákényszerítése.

PR-tevékenység:

- az irányított vagy bizonyos bűncselekmény gyanújáról elterelő sajtóközlemények; a mecénásság;
- a közéleti személyiségekhez fűződő kapcsolatok.

Ezek az indikátorok egyaránt fontosak az ilyen jellegű jelenségek felismeréséhez, mind a bűnüldözéssel foglalkozó rendőrtisztviselők érzékenyvé tételéhez („korai jelzőrendszer”). Az ilyen indikátorok halmozott megjelenése a szervezett bűnözés jelenlétének fontos indiciuma lehet. Mivel azt állandó változási folyamat jellemzi, az indikátorokat rendszeresen felül kell vizsgálni, és adott esetben ki kell azokat egészíteni.

A német rendőrség előtt régóta ismeretes, hogy az egykori Szovjetunió utódállamaiból származó bűnözőcsoportok elárasztották Nyugat-Európát, így Németországot is. A berlini tartományi bűnügyi rendőrség Szervezett Bűnözés elleni osztályának vezetője, Bernd Finger számokkal is igazolta az eddigi feltevéseket. Mint mondta, 2007-ben tíz maffiaszerű csoport szivárgott be az országba¹²⁶, 2008-ban pedig tizennégy csoport¹²⁷.

Ezek a csoportok főleg litván, orosz, ukrajnai, fehérorosz és azerbajdzsáni elkövetőkből szerveződnek, és elsősorban autólopással, okirathamisítással, védelmi pénzek kizsárolásával foglalkoznak. A legdrágább autók lopására lengyel és litván bűnözők specializálódtak.

Finger szerint az elkövetői csoportok a bűnözés minden ágában tevékenykednek. A 2006-ban és 2007-ben a tulajdon elleni bűncselekmények domináltak, de a gazdasági bűnözés is számottevő: a bankszámlákkal kapcsolatos csalásoknak se szeri se száma. Az ilyenfajta károkozást 13 millió euróra, míg a bűnözők nyereségét 3,6 millió euróra becsülik. A pénzmosási tevékenység rendkívül nehezen bizonyítható, mert a pénzüsszegeket addig mozgatják a számlák között, amíg azok eredete láthatatlanná nem válik. Feltehető azonban, hogy a „mosott pénzek” ismét külföldre vándorolnak.

Ami a bűnözők szervezeti jegyeit illeti, Németországban nem beszélhetünk olasz maffiamodellről. Az orosz maffia ugyanis nem a rokoni vagy területi kötődéseket

¹²⁶ 2007-ben 95 gyanúsított személy soroltak a szervezett bűnözői körökhöz

¹²⁷ A 2007-es 95 gyanúsítottal szemben itt már 167 gyanúsított volt

tekinti mérvadónak, hanem a tisztán bünelkövetésből eredő pénzprofitot. A tettesek szigorúan üzemgazdasági, célszerűségi szempontok szerint döntenek.¹²⁸

2.4. A szervezett bűnözés Szlovákiában

A legsúlyosabb bűncselekmények számának, főképpen pedig a bűnözés szervezett formájának növekedése és brutalitása - amely Szlovákiában gyakorlatilag 1991-től volt érzékelhető - vezetett el oda, hogy a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa 1994-ben módosította a Büntetőtörvénykönyvet¹²⁹ és a büntető perrendtartást¹³⁰, valamint elfogadott egy új jogszabályt, a szervezett bűnözésből származó bevételek legalizálása elleni törvényt¹³¹.

Ez a 2 módosítás jelentette a szervezett bűnözés elleni küzdelem alapjait.

Az 1970-80-as években, akkor még Csehszlovákiában – Magyarországhoz hasonlóan – a szervezett bűnözői körök léte illetve nem léte politikai kérdés volt. Az akkori politikai berendezkedés szerint szervezett bűnözés nem volt, így szervezett bűnözés elleni intézkedések sem voltak szükségesek.

A külvilág számára a 1990-es végén úgy tűnhetett, hogy az alvilág létezésének legrosszabb idejét éli meg. Ebben az időszakban ugyanis a közvélemény gyakran szembesült a Szlovákiát felosztó területi maffiacsoportok vezéreinek erőszakos halálával, amit általánosan a bandák leszámoló háborújának neveztek. Ekkor szabadult meg Pozsony, Dunaszerdahely, Dubnica és Kassa is az ottani bandákat vezető „keresztapáktól” – akik természetesen nem természetes halállal távoztak a székükből.¹³²

A vezérek távozásával azonban a szervezett bűnözés egy jelentős korszaka is lezárult Szlovákiában, melyet a védelmi pénzek szedése, zsarolások, illetve erőszakos bűncselekmények elkövetése jellemezett. Ennek a korszaknak a végén egy újabb kevésbé brutális, de összehasonlíthatatlanul hatékonyabb korszak kezdődött el, mely a mai napig is tart.

A közelmúltban az országos rendőrfőkapitány Szlovákiában az illegális migráció, a gépkocsilopás, a drogkereskedelem és a leánykereskedelem potenciális növekedésére

---

¹²⁸ Berlin, das Zentrum der russischen Mafia 7. Januar 2009, Die Welt <http://www.welt.de/vermischtes/article2980394/Berlin-das-Zentrum-der-russischen-Mafia.html> (2009. augusztus 01.)

¹²⁹ Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa 247/1994. számú törvénye a Büntető Perrendtartás módosítására

¹³⁰ Národnej rady Slovenskej republiky č. 141/1961 Z. Z.

¹³¹ Národnej rady Slovenskej republiky č. 249/1994 Z. Z.

¹³² Madliak, Josef: A maffia változásai Szlovákiában, in Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre, szerkesztette: Róth Erika, Kriminológiai Közlemények különkiadás, Budapest 2001. 107-109. oldal

hívta fel a figyelmet, mely szükségszerűen kapcsolódik a szervezett bűnelkövetői körökhöz.

A módosított Büntető Törvénykönyv lehetővé tette az úgynevezett „alagútásás” büntetését: az információkhoz való szabad hozzáféréstől szóló törvény jóváhagyása, az alkotmánymódosítási javaslat a tekintetben, hogy a vezető politikusok vagyoni helyzete publikussá váljon; a pénzmosásról szóló törvénymódosítás a verbális és politizált jelmondatok intézményesítésének folyamatában pozitív szerepet játszottak. Ugyanis az eddigi hatalmi csoportosulások mind harcoltak a szervezett bűnözés ellen, a korrupció és a politikai érdekcsoportok ellen.

Ennek ellenére Szlovákiában alvilág mégis létezik (legalábbis a hivatalosan létező szervezett bűnözést folytató csoportok nagy része működik, melyek feltérképezése ismeretlen okoknál fogva folyik, de felszámolásuk elmarad), az államigazgatási szinteken a korrupciós jelenségek még mindig tapasztalhatók.

2.5. A szervezett bűnözés Magyarországon

A büntetőtörvénykönyvünk jelenleg is hatályos bűnszervezet fogalma meghatározásának alapjául az Európai Unió Tanácsának 2000. december 21-én elfogadott, az Európai Unió tagállamaiban a bűnöző szervezetben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánításáról szóló együttes fellépésnek, valamint a határon átnyúló szervezett bűnözés elleni ENSZ Egyezménynek a fogalmi meghatározásai szolgálnak. Bűnszervezetről legalább három főt magában foglaló bűnözői csoport esetében beszélhetünk, amely nem alkalmi elkövetésre, hanem hosszabb távú tevékenységre szerveződött. Nem csupán egyes bűncselekmények elkövetését, hanem magának a csoportnak a működését is az összehangoltság jellemzi. Végül a bűnözői csoport veszélyességét jelzi, hogy bűnszervezetként csak akkor értékelhető, ha célja legalább 5 évi szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény elkövetése.

Magyarországon az 1970 - 1995 közötti 25 év alatt az ismertté vált bűncselekmények száma négyszeresére nőtt. A hazai bűnügyi statisztika adatainak idősorát két jól elkülönülő trend jellemzi.

1970-1988 között - a bűncselekmények összetételének viszonylagos stabilitása mellett - a bűnözés lassú emelkedése volt tapasztalható. 1970-ben 122 ezer, 1988-ban 185 ezer bűncselekmény vált ismertté.

Az 1990-es évek elején a bűnözés új növekedési pályára állt. 1989-ben addig soha nem tapasztalt méretűre, 225 ezerre növekedett a hatóságok tudomására jutott bűncselekmények száma. 1990-ben már 341 ezer ismertté vált bűncselekményt regisztrált a bűnügyi statisztika. A következő növekedési hullám 1995-ben volt, amikor már 502 ezer bűncselekményt tartottak nyilván.

A bűnözés az 1990-es évek utolsó harmadától kezdődően magas szinten stagnált¹³³, és ez igaz a mai napig. Magyarországon a változások kezdő évében, 1988-ban minden tízezer lakosra 174,8, 1992-ben 432,6, ezzel szemben 2001-ben 456,5, 2002-ben 413,6 bűncselekmény jutott, ma ez 412,9.

A bűnözés szerkezeti változása is sokkolta a magyar közvéleményt. Az emberek 1989 és 1992 között, mindössze három év alatt szembesültek azzal a robbanásszerű növekedéssel, amelyhez a nyugat-európai lakosok két évtized alatt "szokhattak hozzá". Hasonló helyzet alakult ki a környező országokban is. Valamennyi rendszerváltó országban legalább megduplázódott a bűnözés.

Mindezek ellenére Magyarország bűnözése - a tízezer lakosra jutó 400 - 420 bűncselekménnyel - nem tekinthető túl magasnak, az európai középmezőny alsó felében található. Ugyanez az adat Svédországban 1362, Hollandiában 1020, Németországban 833, és Ausztriában 626.

Ezzel párhuzamosan viszont – ki kell jelentenünk – elterjedt a félelmet keltő erőszak, és az új, durva elkövetési módok – érthetően – aggasztják az állampolgárokat. Az erőszakos cselekmények mögött sokszor a szervezett bűnözés húzódik meg.

Még 2001-ben, uniós csatlakozásunk előtt Finszter Géza és Irk Ferenc a Kelet-Közép-Európai térség szervezett bűnözési formáit két csoportra osztotta: a konfliktusos és a konszenzusos bűnözésre.¹³⁴ Az előző jellemzője, hogy az a legális piac kikerülésével és a jogszerűen szerzett vagyonok fosztogatásával valósul meg. E cselekményeknek mindig van közvetlen sértettje is. Konszenzusos bűnözésről akkor van szó, ha a tevékenység a legális piac felhasználásával, tiltott szükségletek kielégítését, törvényes vállalkozás illegális működtetését, a bűnös úton szerzett vagyon eredetének leplezését célozza. E cselekményeknek közvetlen sértettje általában nincs, s a bűnüldözés hagyományos eszköztárával nehezen kezelhetőek.¹³⁵

Magyarországon a magyar és az orosz ajkú szervezett bűnözés lett az elmúlt két évtizedben a meghatározó. Az utóbbi lényeges jellemzője, hogy kevés magyar állampolgárt avatott bizalmába, konspiratív tevékenysége az utóbbi időben határozottan erősödött.

Egyes magyarországi bűnszervezetek befolyása, ereje az utóbbi években tovább nőtt. Néhány szervezet esetében erős törekvés figyelhető meg befolyási övezetük agresszív, nyílt konfliktusokat is felvállaló kiterjesztése érdekében. Amennyiben e

---

¹³³ 1996-ban 466, 1998-ban 597, 2000-ben 450, 2001-ben 465, 2002-ben pedig 420 ezer bűncselekmény elkövetése vált ismertté.

¹³⁴ Finszter, Géza – Irk, Ferenc: Gazdasági-társadalmi változások, a bűnözés új kihívásai. (i. m. 45) 25. oldal

¹³⁵ Tóth, Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet, (i. m. 55) 39. oldal

tendencia folytatódik, várhatóan nőni fog a rivális csoportok közötti feszültség, a konkurenciaharcból eredeztethető erőszakos jellegű cselekmények gyakorisága. Ennek megfelelően a bűnszervezetek valószínűleg fokozni fogják a jogellenes törekvéseik támogatását, védelmét és leplezését szolgáló kapcsolatépítő tevékenységet az államigazgatási és az igazságszolgáltatási szféra irányába.

A szervezett bűnözés területén is egyre inkább tapasztalható a közös érdekeket szolgáló, határokon átnyúló együttműködés, illetve (ezzel egyidejűleg) a környező országokból származó csoportok magyarországi jelenlétének fokozatos növekedése.

A bűnszervezetek - változatos eszközrendszerük alkalmazásával - mindinkább igyekeznek olyan személyeket is magukhoz kötni, akik a híd szerepét tölthetik be a legális szféra, illetve az illegális területen működő bűnszervezet irányítói között. A tapasztaltak illeszkednek az alvilág legalizációs stratégiájába, a szervezett bűnözői körök kiemelt hangsúlyt helyeznek arra, hogy vezetőik a közéletben tisztes üzletemberként mutatkozzanak meg, mialatt jövedelmük döntő részben jogszerűtlen módon keletkezik.

Komoly törekvés tapasztalható a bűnszervezetek részéről a stratégiai ágazatokban rejlő üzleti lehetőségek kiaknázására, amihez mozgósították - mozgósítják széles körű kapcsolati rendszerüket, illetve politikai, kormányzati összeköttetéseket igyekeznek kiépíteni.

A szervezett bűnözői körök jövedelme jelentős részben csempésztevékenységből (cigaretta, kábítószer, ember stb.) származik. Az uniós, illetve a schengeni övezetbe történt csatlakozásával a Magyar Köztársaság szerepe, jelentősége a bűnszervezetek szempontjából is átértékelődött, hiszen a magyar határ átlépésével gyakorlatilag szabadon mozoghatnak a schengeni térség teljes területén. Emiatt - a külső határok erősebb őrizete ellenére - gyakorlatilag nem csökkent az illegális cselekmények száma. A kábítószer-csempészettel összefüggésben a változások után rövid ideig ugyan megnőtt az elfogások száma, ugyanakkor az elkövetők rugalmasságát jól jelzi, hogy az addigi szállítási útvonalait erre reagálásként áthelyezték másik határszakaszra.

Az, hogy az illegális szállítmányok könnyebben mozoghatnak, hozzájárult Magyarország tranzitszerepének erősödéséhez, továbbá az országba bejövő csempészáru mennyiségének növekedéséhez. A határok megnyitásának másik következménye a piac homogenizálódása, a kereslet-kínálat kiegyenlítődése, ami azt eredményezi, hogy a hatóságok sikeres fellépése esetén is csak rövid ideig van hiány a piacon.

A szervezett bűnözői csoportok fő célja a jogszerűtlen módon megszerzett jövedelmek legalizálása, amely folyamatot sok esetben elősegítik a legális

lehetőségek joghézagai is. Prognosztizálható, hogy a bűnszervezetek a jelzett törekvésük érdekében szívesen részt vállalnak államilag támogatott beruházások kivitelezésében, fejlesztési projekteken, pályázatokon. Ennek következtében várható, hogy az államigazgatási szervek döntéshozói irányába még intenzívebb kapcsolatépítő tevékenységet fejtenek majd ki. E törekvések megakadályozása alapvető nemzet(biztonság)i érdek.

A bűnszervezetek összetételében és erőviszonyaiban annak ellenére sem érzékelhető alapvető változás, hogy a folyamatban lévő büntető- és bírósági eljárások új piacfelosztási elképzeléseket gerjesztettek, ami a viszonylagos nyugalom átmeneti jellegére, sérülékenységre hívja fel a figyelmet.

Évek óta erősödő tendencia, hogy a bűnszervezetek irányítói igyekeznek az illegálisan szerzett tőkét minél rövidebb időn belül átcsoportosítani a legális gazdaságba.

A szervezett (intellektuális) bűnözői csoportok a legális pénzszerzési csatornák igénybevételére is törekszenek. A rendészeti szervek és titkosszolgálatok az ország zavartalan és folyamatos energia ellátásának megőrzését célzó törvényes feladataik ellátásával összefüggésben az elmúlt év során kiemelt figyelmet fordítottak az alternatív, illetve megújuló energiaforrásokra épülő beruházások megvalósítását veszélyeztető gazdasági visszaélések felderítésére. Az esetleges visszaélések megelőzését célzó szigorú pályázati feltételek, valamint a számos hatósági engedélyhez kötött eljárási rend ellenére, a pályázók között esetenként olyan, szervezett bűnözői körökkel kapcsolatba hozható személyek és vállalkozások is látókörbe kerültek, akiknek alapvető célja az uniós támogatások jogellenes megszerzése.

Szervezett bűnözői körökben népszerű a kábítószer-kereskedelem, prostitúció, zsarolás, embercsempészés, a cigaretta csempészet, csalás minden elkövethető módzatai (pl. közraktárjegyeken alapuló csalás), lopott gépjárművek kereskedelme – leginkább környező, nem uniós államokba történő exportja a zöldhatáron keresztül. A bűnözői kör megpróbál bekapcsolódni az immár legálissá tett pénzeket keresztül az építőanyag-kereskedelemben is. A szervezett bűnözés immár egy másik, magasabb szintjét képviseli a pénzmosodai tevékenység, mint szolgáltatás egyéb bűnözői körök részére. A büntetőeljárások és a Nemzetbiztonsági Hivatal¹³⁶ felderítési adatai arra utalnak, hogy az illegális tevékenységből származó bevételek egy részét az elkövetők egyre gyakrabban könnyen átruházható, értékálló vagyontárgyak pl. műkincsek vásárlására fordítják.

---

¹³⁶ Nemzetbiztonsági Hivatal 2006. évkönyve alapján, <http://nbh.gov.hu/evk2006/06-0044.htm> (2009. december 12.)

A Kormány a szervezett bűnözés elleni küzdelem jegyében csatlakozott az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezményhez, valamint az emberkereskedelem, különösen a nőkkel és gyermekekkel való kereskedelem megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről; és a migránsok szárazföldön, légi úton és tengeren való csempészete ellen kiegészítő jegyzőkönyveihez. A fentieket a 2282/2000. (XI. 29.) Kormány határozat hirdette ki.

Biztonsági aspektusból vizsgálva kiemelt kockázatot jelent, hogy a szervezett bűnözésnek saját értékrendje van, amely az érdekérvényesítés, érvényesülés, szankcionálás tekintetében alapjaiban eltér az elfogadott társadalmi értékrendtől. Ennek térnyerése súlyos veszélyt jelenthet a közmegegyezésen alapuló (ebből eredően a társadalom működését-önfenntartását legfőképp garantáló) demokratikus normákra, ezért a gazdasági recesszió következtében megélhetési problémákkal küzdő rétegek jogszerűtlen cselekményeikbe történő bevonása könnyebbé válhat. Jelentős kockázat, hogy fizetőképességük miatt képesek igen kvalifikált, jogi, pénzügyi, igazságszolgáltatási tapasztalatokkal rendelkező – korábban ezeken a területeken hosszú évekig tevékenykedő - szakértőket foglalkoztatni.

Ezen túlmenően – a sajátos értékrendhez kapcsolódóan - szintén jelentős kockázati tényezőt jelent az, hogy a szervezett bűnözői körök sok esetben törvényellenes eszközökkel törekszenek a büntetőeljárás megghiúsítására. Magyarországon ez már a '90-es években is élő probléma volt - hivatkozik Finszter Géza¹³⁷ Bendzsák Katalin és Katona Géza az ún. „olajügyek”-kel kapcsolatos tanulmányára. A Katona Géza által elemzett 54 bűnügyből 29-et talált a szervezett bűnözéshez sorolhatónak, ezekből pl. 5 esetben törvényellenesen – tanúk megfélemlítésével – törekedtek a büntetőeljárás megghiúsítására.¹³⁸

---

¹³⁷ Finszter, Géza – Irk, Ferenc: Gazdasági – társadalmi változások, a bűnözés új kihívásai (i. m. 45) 41. oldal

¹³⁸ Bendzsák, Katalin – Katona, Géza: Szervezett bűnözés a gazdaságban, az 1993-as „olajügyek” előzetes áttekintése. Szervezett bűnözés Magyarországon, RTF Rendészeti Kutatóintézet kiadványa, Budapest, 1994. 64. oldal

3. Szervezett bűnözés és az Európai Unió

A szervezett bűnözésnek és más, súlyos bűncselekmények megjelenési formáinak a nemzetközivé válása olyan rohamosan terjedőben lévő jelenség, amely a schengeni térséget is érinti.

A technológiai fejlődés, valamint a növekvő globalizáció új lehetőségeket tár fel a szervezett bűnözésben részt vevő csoportoknak. A Közös Piac egyik alapelve a munkaerő szabad áramlása a tagállamok közt¹³⁹ és ezzel összefüggésben a tagállamok a belső határok fizikai és technikai felszámolására törekedtek. De a határok korlátlan átjárhatósága a tagállamok között maga után vonta az illegális migráció és a szervezett bűnözés elterjedését, illetve elterjedésének veszélyét.¹⁴⁰

A szervezett bűnözés aláaknázza a jogszerű gazdaságokat, és destabilizáló tényező a társadalom szociális és demokratikus felépítésében is.

Az új közlekedési, kereskedelmi és kommunikációs eszközöket magabiztosan használó szervezett bűnözés földrajzi terjeszkedésének egyértelműen kedvez az új, nyitottabb Európa, miközben a bűnüldözési szolgálatokat még mindig sok esetben terhelik a mindennapi tevékenységüket akadályozó jogi és adminisztratív kötelezettségek.

A szervezett bűnözői csoportok egyre összetettebb és strukturáltabb üzleti szervezetekké válnak, amelyek képesek behatolni a gazdasági és pénzügyi piacokra, illetve eltorzítani azokat olyan legális gazdasági közegeket keresve, amelyekbe illegálisan szerzett jövedelmeiket – gyakran kifinomult pénzmosási műveletek révén – beáramoltathatják.

A szervezett bűnözők dolgát könnyíti a passzív és alulinformált közvélemény, a gyakran a közigazgatásba is beszivárgó korrupció, valamint azok a bürokratikus nehézségek, melyek a közösségi szinten működő bűnüldöző szervek működését gátolják.

Az egyre professzionálisabb bűnözők a megváltozott jogi, gazdasági és technológiai keretfeltételek változásaihoz való rugalmas alkalmazkodással bűncselekményeket követnek el a kábítószeres tiltott kereskedelme terén, üzleti, társasági formák felhasználásával illegális ügyleteket legális gazdasági tevékenységekkel kapcsolnak össze, és készek arra, hogy céljaikat, nevezetesen nyereségük maximalizálását és hatalmi törekvéseik kielégítését könnyörtelenül, a személyek és vagyontárgyak ellen

---

¹³⁹ A személyek szabad mozgása az Európai Unió egyik tartópillére, az Európai Gazdasági Közösségek alapításáról szóló 1957. március 25-i Római szerződés 3. cikk c. pontja és az 1986-os Egységes Európai Okmány óta szerves része az integrációs folyamatnak.

¹⁴⁰ Lambert, John: Az EU egységes piacának sikere gondokat is okoz, Európa Dialógus 1998/3. 2. oldal

irányuló erőszakkal vagy az azzal való fenyegetéssel, valamint a politikára, a gazdaságra és a közigazgatásra gyakorolt befolyásuk felhasználásával érik el.

Bűnszervezetről¹⁴¹ akkor beszélhetünk, ha legalább három főt magában foglaló bűnözői csoport alakul, amely nem alkalmi elkövetésre, hanem hosszabb távú tevékenységre szerveződött. Nem csupán egyes bűncselekmények elkövetését, hanem magának a csoportnak a működését is az összehangoltság jellemzi és elsődlegesen anyagi haszonszerzésre vagy hatalmi pozíció megszerzésére törekednek.

A bűnszervezet megállapításához figyelembe vesszük az Európai Tanács Szervezett Bűnözés Büntetőjogi és Kriminológiai Kérdéseivel Foglalkozó Szakértői Csoportja¹⁴² által meghatározott kriminológiai ismérveket. Ezek két fő csoportra bonthatók, egyik csoport a kötelező kritériumok csoportja, a másik pedig az esetleges kritériumoké.

A kötelező kritériumok ezek szerint

1. három, vagy több személy együttműködése,
2. hosszú távú, vagy meghatározatlan időre szóló együttműködés,
3. súlyos bűncselekmények gyanúja, vagy azok elkövetése,
4. anyagi haszonszerzési, és/vagy hatalmi pozícióba kerülési cél.

A fentiekkel szemben az esetleges kritériumok közé pedig az alábbiak tartoznak:

1. minden egyes résztvevőnek meghatározott feladata, vagy szerepe van,
2. valamely belső fegyelemi, vagy ellenőrzési forma használata,
3. megfélemlítés céljából erőszak, vagy egyéb eszközök alkalmazása,
4. befolyás kiterjesztése a politikusokra, a médiára, közigazgatásra, a rendészeti szervekre, az igazságszolgáltatásra, illetve a gazdasági élet szereplőire korrupció, vagy bármely más módszer alkalmazásával,
5. kereskedelmi, vagy üzleti jellegű struktúrák felhasználása,
6. részvétel a pénzmosásban,
7. nemzetközi szinten történő működés.

Az uniós értelmezés szerint a négy kötelező kritérium mellett, további két esetleges ismérv megléte szükséges az adott szervezett bűnözői csoport bűnszervezetként történő meghatározásához. Figyelembe véve az előbbieket, a hagyományos

---

¹⁴¹ Európai Unió Tanácsának 2000. december 21-én elfogadott, az Európai Unió tagállamaiban a bűnöző szervezetben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánításáról szóló együttes fellépés, valamint a határon átnyúló szervezett bűnözés elleni ENSZ Egyezmény alapján

¹⁴² PC-S-CO

értelemben vett „szervezett bűnöző csoport” kifejezés egyre problémásabb lehet. Az Európai Tanács definíciója ¹⁴³ egyebek közt tartalmazza a stabilitásra és potenciális tartósságra vonatkozó kritériumot. Ez a definiálási mód, bár szükséges, kizárhatja a bűnözői együttműködés több formáját is, amelyek egyébként megfelelnek a hagyományos szervezett bűnözési kritériumoknak.

Az Europol szerint az Unióban tevékenykedő bűnszervezetek körülbelül fele uniós tagállamok polgáraiból áll össze, és jelentős részük különféle bűncselekményekkel – pl. kábítószer-kereskedelem, illegális bevándorlás és emberkereskedelem, pénzügyi visszaélések, csempészet és különféle, vagyon elleni bűncselekmények – összefüggésben kapcsolatokkal rendelkezik Unión kívüli országokban.¹⁴⁴

Az Europol szerint jelenleg mintegy 3 000 szervezett bűnözéssel foglalkozó csoport tevékenykedik az Unió területén belül, ezekben pedig mintegy 30 000 személy részvétele ismeretes. Ezek a tagállamok által rendelkezésre bocsátott adatokon alapuló számok azonban pusztán szemléltető jellegűek, a valóságban ezek sokkal magasabbak. A csoportok mérete, szerkezete, szervezettsége és egyéb jellemzői mind tagállamokon belül, mind azok között eltérőek. Az európai szervezett bűnözői csoportok mindenféle bűnözői tevékenységben részt vesznek, közülük ki kell emelni a kábítószer-kereskedelmet, az illegális bevándorlást, az emberkereskedelmet, a csempészetet, a műkincsrablást múzeumokból és templomokból, a csalást és a pénzügyi visszaéléseket.

Az Európán belül megvalósult együttműködésben egyre nagyobb szerepet kapott a nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelem. Ennek a küzdelemnek a kibontakozását jelezte – és jelzi ma is - számos közösségi szintű jogi, technikai és intézményi megoldás. Az együttműködés elmélyülését segítik elő a tagállamok erőfeszítéseit támogató és összehangoló szervek, mint például az Europol, az Eurojust és a European Crime Prevention Network és a különböző európai, integrált információs rendszerek (SIS, EIS, Eurodac, VIS) megalapozzák a szervezett bűnözés elleni hatékony küzdelmet. De ez nem volt mindig így, hosszú fejlődés előzte meg azt, amíg a mai állapot kialakult.

Az Európai Közösségek tagállamai közötti bel- és igazságügyi együttműködés az elmúlt évtizedek során az integráció egyéb területeivel összehasonlítva lassan fejlődött, és az Európai Unió létrehozásáról szóló, 1993-ban életbe lépett Maastrichti Szerződésig az integrációs kereteken kívül zajlott.

A bel- és igazságügyi együttműködésről eredetileg a Római Szerződés nem rendelkezett, ehhez szükséges jogi alapot nem tartalmazott.

---

¹⁴³ 6204/2/97 sz. dokumentum, Enfopol 35 rev2. http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&type_doc=COMfinal&an_doc=2005&nu_doc=232&lg=en (2009. december 28.)

¹⁴⁴ <http://www.europol.eu.int/index.asp?page=publar2004#INTRODUCTION> (2009. augusztus 15.)

A terrorizmus és a szervezett bűnözés határokat nem ismerő terjedése ellen az EK egyes tagállamai nemzeti keretek között nem találtak hatékony ellenszert, ezért a hetvenes évek közepén az EK bel- és igazságügyi miniszterei döntöttek a TREVI¹⁴⁵ együttműködés elindításáról. A TREVI volt a bel- és igazságügyi kormányközi együttműködés első szervezett, állandó formája, melyben a tagállamok számára több szinten lehetőség nyílt az egyeztetésre, az információ- és tapasztalatcserére, az együttműködés kialakítására.

Ezt követte az 1987-ben életbe lépett Egységes Európai Okmány, amely célul tűzte ki 1993-ra az egységes belső piac megteremtését, mely olyan belső határok nélküli térség, ahol az áruk, személyek, szolgáltatások és a tőke szabad mozgása biztosított. A személyek szabad mozgása és a belső határokon az ellenőrzés felszámolása igen kényes kérdés volt, a tagállamok számára komoly biztonsági kockázattal járt. A biztonsági kockázat növekedésének ellensúlyozására a tagállamok a bel- és igazságügyi együttműködés szorosabbra fűzését szorgalmazták.

Az Egységes Európai Okmány bevonta az együttműködés kereteibe a szervezett bűnözés és az illegális migráció elleni küzdelmet is. Felmerült továbbá, hogy a személyek szabad mozgásának megteremtésével párhuzamosan erősíteni kell a külső határellenőrzést, valamint egységes menekült- és bevándorlási politikát kell kialakítani. A feladatok végrehajtására a tagállamok munkacsoportokat alakítottak, melyek továbbra is az EK keretein kívül, kormányközi szinten működtek.

A '80-as évek végén a közép és kelet-európai szocialista rendszerek összeomlása, az átalakulás kibontakozása során megerősödött az illegális migráció és a szervezett bűnözés jelensége. Az EK tagállamainak azon törekvése, mely szerint a belső határokon az ellenőrzés felszámolásával biztosítják a személyek szabad mozgását, tovább fokozta az állampolgárok biztonság iránti igényét és elvárásait a külső határok őrzésével kapcsolatban. Az 1993. november 1-jén életbe lépett Maastrichti Szerződés létrehozta a három pillérből álló Európai Uniót. Az addigi Európai Közösségeket magában foglaló első pillér mellett az integrációs keretben új elemként jelent meg a második pillért alkotó kül- és biztonságpolitika, valamint a harmadik pillér, azaz a bel- és igazságügyi együttműködés.

Tehát a Maastrichti Szerződés intézményesítette ezt a kormányközi szintű együttműködést, amely az Amszterdami Szerződés hatálybalépéséig az EU harmadik pillérét jelentette. Problémát jelentett, hogy a bel- és igazságügyi együttműködés egyes területei megtalálhatóak voltak mind az első, mind a harmadik pillér alatt. A határvonalak meghúzása jelentős vitákat eredményezett, emellett további problémát jelentett a közösségi intézmények szerepének kérdése és a közösségi jogalkotást ellenőrző Európai Bíróság ellenőrzési jogköre is minimális maradt ezen a területen.

---

¹⁴⁵ Mozaikszó: nemzetközi terrorizmus, radikalizmus, extrémizmus és erőszak

A hiányosságok állandó kritikára ösztönözték az EU intézményeit, melynek eredményeként a Maastrichti Szerződés felülvizsgálatára összehívott kormányközi konferenciát lezáró Amszterdami Szerződés jelentősen megreformálta a bel- és igazságügyi együttműködést.

Az Amszterdami Szerződés óta a kormányközi jellegű harmadik pillér már szűkebben értelmezett, csak a büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés területeit foglalta magában, mivel a Szerződés a bel- és igazságügyi kérdések nagy részét (menekültügyi és bevándorlási politika, külső és belső határellenőrzés, igazságügyi együttműködés polgári ügyekben) a közösségi intézmények hatáskörébe utalva átemelte az EU első pillérébe, az Európai Közösségekbe.

Az Amszterdami Szerződés a Tanács 1999. júniusi döntése alapján meghatározta azokat az elemeket, amelyeket beépített a harmadik pillérbe, ezek értelemszerűen a korábban is ideiglenesen harmadik pillérbe tartozó bel- és igazságügyi együttműködéssel összefüggő rendelkezések.¹⁴⁶ Mindezen változások után a harmadik pillér ezen túl csak a rendőrségi, büntetőjogi, és igazságügyi együttműködés területét foglalta magába.¹⁴⁷ Ennek a folyamatnak az áttekintése során arra a következtetésre lehet jutni, hogy egyre nagyobb szerepet kap a bűnözés elleni küzdelem az EU-ban, melyen belül prioritást élvez a szervezett bűnözés, és az azzal szoros összefüggésben álló bűncselekmények felderítése, megakadályozása valamint a tanúvédelem kérdése.

Miután az Amszterdami Szerződés óta a bel- és igazságügyi kérdések így már két pillér között szétszétva, tagoltan jelennek meg, az e területre irányuló tevékenységek gyűjtőfogalmaként az Európai Unió - mint egyik alapvető célkitűzését - a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének térsége kifejezést használta. Az ún. "szabadság, biztonság és a jog térsége" a személyek szabad mozgásának biztosításán alapul, és amely célkitűzés megvalósítása az első és harmadik pillér összehangolt intézkedései szerint történik. A bel- és igazságügyek prioritási területté válását, a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének térsége célkitűzésének súlyát igazolta, hogy az Európai Tanács 1999 őszi tamperei rendkívüli ülését teljes egészében e témakörnek szentelte. A tamperei csúcson határoztak az állam és kormányfők a Tamperei programként emlegetett intézkedéscsomagról, továbbá arról, hogy az Europol mintájára létrehoznak egy, a tagállamok bűnüldöző hatóságai közötti együttműködést, információcserét ösztönző egységet, az ún. Eurojustot, amelyet – 2003-ban - a Nizzai Szerződés intézményesített.

---

¹⁴⁶ L'acquis de Schengen et son integration dans l'union, p 3. <http://europa.eu.int>. (2009. augusztus 01.)

¹⁴⁷ EU. Szerződés VI. új címe " A büntető ügyekben való rendőrségi és bírósági együttműködésre vonatkozó előírások " - La cooperation dans les domaines de la justice et des affaires interieures dans le processus d'elargissement. <http://europa.eu.int>. (2009.augusztus 01.)

Az alkotmányos ún. Reformszerződés a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének térségét érintő politikákat megosztott hatáskörű politikaként határozta meg. A Lizaboni Szerződés jelentős változásokat vezetett be e területen. A legfontosabb, hogy a pillérrendszer felszámolásával megszűnik a Maastrichti Szerződés által bevezetett és azóta leszűkített harmadik pillér, valamint átalakul az egyhangúságon alapuló döntéshozatal. A pillérrendszer felszámolásával megváltoznak a másodlagos jogi aktusok és az Európai Bíróság hatásköre is jobban kiterjed a jelenlegi harmadik pilléres bel-és igazságügyi kérdésekre.

Az EU állam- és kormányfőinek 2004 novemberében megtartott, a tamperei csúcshoz hasonló, a bel- és igazságügyekre koncentráló ülésén megszületett a következő több évre szóló intézkedéscsomag. A Hágai Program nevet viselő dokumentum öt évre (2005-2010) tíz prioritást – köztük közvetve a tanúk védelmét is - határozott meg a szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség megerősítése céljából.

A schengeni együttműködés

Az 1985. június 14-én aláírt Schengeni Megállapodás után 1990. január 15-én aláírták a Schengeni Végrehajtási Egyezményt. A két egyezmény 1995-ben lépett életbe, és a schengeni térségben felszámolta a belső határellenőrzést, áthelyezve azt a külső határokra, ahol meghatározott szabályok alapján történik a beutazás és a bevándorlás ellenőrzése. A személyek szabad mozgásának biztosítása érdekében a biztonsági kockázatok kiküszöbölésére közös szabályokat fogadtak el a vízumpolitika, a menekültügy és a külső határellenőrzés területén.

A biztonsági kockázat ellensúlyozására erősítették a rendőrségek, a vámhatóságok és az igazságügyi hatóságok közötti együttműködést, valamint a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelmet. Mindezen célok megvalósításának elősegítésére létrehozták a Schengeni Információs Rendszert¹⁴⁸.

A Schengeni Egyezményhez a kilencvenes évek folyamán az Egyesült Királyság és Írország kivételével valamennyi EU-tagállam csatlakozott.

A Tanács felkérésére a Bizottság a tamperei program megvalósításának figyelemmel kíséréséhez hasonlóan a tagállamok által biztosított információk alapján éves jelentésben (scoreboard) foglalja össze a hágai program megvalósítását.

Az Európai Parlamenti képviselők - a fentebb leírtakra tekintettel - szélesebb EU - szintű össze fogást sürgettek és sürgetnek ma is a nemzetközi bűnözés elleni küzdelemben. Az EP azt kérte a Tanácstól, hogy hatékonyabb jogosítványokkal

---

¹⁴⁸ (SIS): Schengen Information System

segítse az Europol küzdelmét a nemzetközi szervezett bűnözés ellen. A harc részének tekintik a közvélemény tájékoztatását is.

A képviselők mindenekelőtt azt szeretnék, ha a Tanács megkönnyítené az Europol és az Eurojust¹⁴⁹ működését, és több kezdeményezési lehetőséget biztosítana ezen szervezetek számára. A képviselők a Tanácsot és a tagállamokat is arra kéri, közelítsék egymáshoz jogrendszerüket a nemzetközi szintű bűnüldözés megkönnyítésének érdekében. Egységes védelmet szorgalmaznak az Európai Unió jogrendje és pénzügyi érdekei számára.

A képviselők szót emeltek a megelőzés és a hírszerzési információk professzionálisabb használata mellett, és arra ösztönöznék a Tanácsot és a tagállamokat, támaszkodjanak a nemrég létrehozott Alapjogi Ügynökség szakértelmére.

A büntetőjog önmagában nem megfelelő eszköz a szervezett bűnözés leküzdéséhez, ezért az EP képviselők arra kérték a Tanácsot, támogassa az olyan helyi kezdeményezéseket, melyek bővítik a lakosság ismereteit a szexuális, illetve munkavégzés céljából történő kizsákmányolással összefüggő, leginkább nőket és gyermekeket érintő emberkereskedelemmel kapcsolatban. A képviselők olyan helyi programok beindítását is sürgetik, melyek az embereket a törvény keretei közötti életvitelre tanítják azokon a területeken, ahol a szervezett bűnözés már a mindennapi kultúra részévé vált.

Az EP a tagállamokat a transznacionális szervezett bűnözés elleni ENSZ egyezmény, valamint az ahhoz kapcsolódó emberkereskedelemről szóló jegyzőkönyvek ratifikálására kéri.¹⁵⁰

Ugyanakkor felhívjuk a figyelmet arra, hogy a nemzetközi bűnözés elleni harcban a hatóságoknak maximálisan tiszteletben kell tartaniuk a személyek polgári szabadságjogait és alapvető emberi jogait, ideértve a legmagasabb szintű adatvédelmet is. A terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni küzdelem során nem szabad megkérdőjelezni az egyén szabadságjogait és a jogállamiságot, sőt, meg kell őrizni azokat. A demokratikus alkotmányt, a személyes szabadságjogok fogalmának kialakulását és az ártatlanság védelmét nem szabad félresöpörni, garantálni kell a személyek és a javak tényleges biztonságát – ehhez azonban meg kell találni a különféle jogok és szabadságok védelméhez szükséges követelmények közötti egyensúlyt. De ugyanúgy nem szabad kétségbe vonni őket a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni küzdelmet célzó intézkedésekben sem.

---

¹⁴⁹ Több hatáskört az Europolnak a szervezett bűnözés ellen 2007. 05. 25. Jogi Fórum / Európai Parlament sajtószolgálat, <http://www.jogiforum.hu/hirek/15990> (2010. január 30.)

¹⁵⁰ EU Counter Terrorism efforts in JHA field, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=EMO/04/59&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (2009. december 12.)

Magyar vonatkozása is volt ennek a képviselők részéről történő javaslatnak, hisz Kósáné Kovács Magda a szocialista frakció nevében azt mondta, hogy „erősíteni kell az együttműködést a tagállamok rendőrségei és igazságügyi szervezetei között különösen azért, mert egy határok nélküli Európában a bűnözés, főleg a szervezett bűnözés ezeknek a szervezeteknek a hatékonyabb együttműködése nélkül csak erősödhet”. Kósáné úgy vélte, „lépésről lépésre erősíteni kell az EUROPOL és az EUROJUST függetlenségét és hatáskörét is annak érdekében, hogy legyen olyan európai szintű rendőrségi és igazságügyi szerv, amely a tagállamok felett átfogóan foglalkozik a bűnözéssel, ezzel sarkallva a hazai szerveket is a pontos és korrupciómentes munkára”¹⁵¹.

Az Európai Tanács 2004. november 4-5. között tartott konferenciáját követően – a hágai program¹⁵² keretében megfogalmazottak alapján – arra kérte fel a Tanácsot és a Bizottságot, hogy fejlesszen ki egy stratégiai koncepciót a szervezett bűnözés (OC) uniós szinten történő megfékezésére, az Unió olyan szerveivel, mint például az Europol, Eurojust, a CEPOL, valamint a tagállamok rendőrségi vezetőivel¹⁵³.

Az Amszterdami szerződés hatályba lépése óta a szervezett bűnözés elleni küzdelemmel kapcsolatban számos EU cselekvési tervet fogadtak el¹⁵⁴, melyek közül a kiemelésre érdemes a szervezett bűnözés megelőzéséről és ellenőrzéséről szóló, 2000-es Millenniumi stratégia¹⁵⁵. A Tanács holland elnökségének kezdeményezésére 2004-ben eszmecserék kezdődtek, melyek eredményeként a Tanács 2004. december 2-án következtetéseket fogadott el a szervezett bűnözés megfékezésére irányuló stratégiai koncepció kifejlesztéséről.¹⁵⁶

A szervezett bűnözéssel szembeni küzdelem stratégiai koncepciójának kidolgozása nem volt könnyű feladat, mivel a szervezett bűnözés fogalma igen bonyolult, annak ellenére, hogy a múltban számos kezdeményezést tettek a „bűnszervezet”¹⁵⁷ fogalmának meghatározására.

Ennek ellenére a „szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség” létrehozása óta a szervezett bűnözés elleni küzdelemhez hozzájáruló

---

¹⁵¹ Jogi Fórum, 2007. (i. m. 134.) uo.

¹⁵² HL C 53., 2005.3.3. 1-14. oldal

¹⁵³ Developing a strategic concept on tackling organised crime {SEC(2005) 724} http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=400472:cs&lang=hu&list=421641:cs,421640:cs,421639:cs,421638:cs,417407:cs,417110:cs,417236:cs,417230:cs,419425:cs,400472:cs,&pos=10&page=4&nbl=48&pgs=10&hwords=tan%C3%BAv%C3%A9d*~&checktexte=checkbox&visu=#texte (2009. december 12.)

¹⁵⁴ Cselekvési terv a szervezett bűnözés elleni küzdelemről (HL C 251., 1997.8.15.), A Tanács állásfoglalása a szervezett bűnözés megelőzéséről (HL C 408., 1998.12.29.), Bécsi cselekvési terv (HL C 19., 1999.1. 23.)

¹⁵⁵ HL C 124, 2000.5.3

¹⁵⁶ 15050/04 CRIMORG 138. dokumentum; 13463/2/04 REV2 CRIMORG 105. dokumentum

¹⁵⁷ Együttes fellépés azért, hogy az EU egyik tagállamában működő bűnszervezetben történő részvétel bűncselekménnyé váló nyilvánításáért (HL L 333., 1998.12.9.); 6204/2/97 ENFOPOP 35 REV 2 dokumentum; A Transznacionális szervezett bűnözés elleni ENSZ egyezmény 2. cikke (A/RES/55/25)

különbféle jogalkotási és nem jogalkotási kezdeményezéseket fogadtak el uniós szinten.

A szervezett bűnözés törvényes piacokra történő behatolásának egyik legfontosabb eszköze a korrupció¹⁵⁸. A korrupció elleni ENSZ egyezmény hatékony végrehajtása érdekében ezért rendkívül fontos és időszerű volt egy olyan átfogó korrupcióellenes uniós politika kifejlesztése és végrehajtása, mely büntetőjogi intézkedéseket, a közigazgatás etikájának és tisztességének előmozdítását, a nemzeti korrupcióellenes politikák EU-kontextusban történő hatékonyabb felügyeletét, valamint nemzetközi kötelezettségeket és egyéb szabványokat is magában foglalt¹⁵⁹. A közszektor átláthatóságának elősegítése a Bizottság 2005-2009-es stratégiai célkitűzéseinek egyike volt.

A korrupció elleni küzdelemben az Európai Közösség csatlakozott az Egyesült Nemzetek Szervezete Korrupció Elleni Egyezményéhez¹⁶⁰. A Tanács kinyilvánította azzal kapcsolatban az álláspontját, hogy a korrupció és a szervezett bűnözés egymással szoros kapcsolatban áll¹⁶¹. A korrupció elleni küzdelem ezért az egyik legfontosabb politikai célkitűzéssé vált az elmúlt években, a belső politikák, illetve a tagjelölt vagy harmadik országokkal fenntartott kapcsolatok tekintetében is.

A dublini nyilatkozat¹⁶² az általános bűnmegelőzés, és különösen a szervezett bűnözés megelőzésének hatékony eszközeként ismerte el a köz - és magánszféra együttműködését. A Bizottság egyik fontos prioritása lett 2006-ban a köz - és magánszféra együttműködéséről szóló uniós cselekvési terv kidolgozása és megvalósítása – a hágai program keretében.

A határokon átnyúló szervezett bűnözéssel kapcsolatos bűncselekmények jellegükkel, valamint lehetséges hatásukkal indokolják, hogy az ellenük való küzdelmet Unió-szerte közös alapon kell kidolgozni. Ennek egyik említésre érdemes példája a szervezett bűnözésről szóló kerethatározatra irányuló javaslat¹⁶³, melynek célja, hogy biztosítsa a bünszervezetben való részvétel különböző formáiból fakadó jogsértések összehangolt meghatározását, és megállapítsa az alkalmazandó büntetéseket.

---

¹⁵⁸ COM (2003) 317; A5-0367/2003 EP állásfoglalás

¹⁵⁹ A/58/422

¹⁶⁰ ENSZ UNCAC, Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Korrupció elleni Egyezménye, elfogadta az ENSZ Közgyűlése 2003. októberében

¹⁶¹ Report on the proposal for a Council decision on the conclusion, on behalf of the European Community, of the United Nations Convention against Corruption (COM(2006)0082 – C6-0105/2006 – 2006/0023(CNS)) <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2006-0380+0+DOC+XML+V0//EN> 2009. december 12.)

¹⁶² 16302/03 CRIMORG 96. dokumentum

¹⁶³ COM(2005) 6.

A Bizottság véleménye szerint a jogalkotások egymáshoz történő közelítésének ki kell egészítenie a bírósági határozatok büntetőjogban történő kölcsönös elismerését. A Bizottság ezért megvizsgálta a büntetőügyekre vonatkozó jogszabályok további közelítésének lehetőségeit, például a hamisítás, illegális fegyverkereskedelem, csalás, különösen adócsalás, a személyes adatokkal való visszaélés¹⁶⁴, környezet elleni bűncselekmény, pénzösszeggel történő csalás és zsarolás területén is.

A fent vázolt kihívások megválaszolására a Bizottság egy „a Biztonság és a szabadságjogok védelme” elnevezésű keretprogram létrehozását javasolta. A keretprogram fő célkitűzése, hogy „hatékony operatív együttműködést biztosítson a terrorizmus – beleértve annak következményeit is –, valamint a szervezett bűnözés és általában véve a bűnözés elleni küzdelemben, hogy európai szinten támogassa a hírszerzést, és hogy megerősítse a bűnözés és terrorizmus megelőzését egy biztonságos és a jogállamiságon alapuló társadalom elősegítése érdekében”¹⁶⁵.

Az EU tehát létrehozta a 2007-2013 közötti időszakra vonatkozóan a „Biztonság és a szabadságjogok védelme”¹⁶⁶ elnevezésű keretprogramot.

A „Biztonság és a szabadságjogok védelme” elnevezésű keretprogram létrehozásáról szóló közlemény egy olyan összefüggő javaslatcsomag része, melynek az volt a célja, hogy a 2007-es pénzügyi tervben megfelelő támogatást biztosítson a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségnek.

A „Biztonság és a szabadságjogok védelme” elnevezésű általános program átfogó célkitűzése, hogy garantálja a polgárok jogait és szabadságjogait egy, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségben, valamint hogy védelmezze őket az olyan bűncselekményekkel szemben, melyek az egyéni szabadságjogokat, a demokratikus társadalmat, valamint a jogállamiságot egyaránt veszélyeztetik.

A három kulcsfontosságú célkitűzést, vagyis a szabadságot, a biztonságot és a jog érvényesülését párhuzamosan és azonos mértékben kívánta fejleszteni, ami a demokrácia, az alapvető jogok és szabadságok, valamint a jogállamiság elveire alapozott, kiegyensúlyozott megközelítést tesz lehetővé. E célkitűzések mindegyikét egy olyan keretprogrammal támogatják, amely valamennyi politikai területen biztosítja a szükséges koherenciát a vonatkozó intézkedések között, valamint egyértelműen összekapcsolja a politikai célkitűzéseket és a

---

¹⁶⁴ ún. identity theft

¹⁶⁵ 2. The proposed framework programme on security and safeguarding liberties, 2.1. Objectives and structure of the programme {SEC(2005) 436}/* COM/2005/0124 final - CNS 2005/0035 */

¹⁶⁶ Establishing a framework programme on “Security and Safeguarding Liberties” for the period 2007-2013

<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=397846:cs&lang=hu&list=431912:cs,412136:cs,397846:cs,397845:cs,397853:cs,&pos=3&page=1&nbl=5&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte> (2009. augusztus 01.)

támogatásukhoz rendelkezésre álló forrásokat. Ezen túlmenően, e struktúra jelentősen egyszerűsíti és racionalizálja a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséggel kapcsolatos már meglévő pénzügyi támogatást, ezáltal a prioritások rugalmasabb meghatározását, valamint általában véve nagyobb átláthatóságot tesz lehetővé.

Az EU a szervezett bűnözést és a terrorizmust – főként 2001. szeptembere után – mindig is úgy értékelte és kezelte, mint olyan jelenséget, mely súlyosan veszélyezteti a demokratikus rendszereket. A terrorizmus elleni küzdelem jegyében a Tanács a „Biztonság és a szabadságjogok védelme” elnevezésű általános program keretein belül a 2007-2013 közötti időszakra vonatkozóan a „Terrorizmus megelőzése, arra való felkészültség és a következményeinek a kezelése” egyedi program létrehozásáról határozott¹⁶⁷ 2007. februárjában.

A terrorizmus és a bűncselekmények egyéb formái az Unió minden egyes polgárát fenyegetik. A terrorcselekmények nem csak azt az adott országot érintik, ahol elkövetik őket, hanem az Európai Unió egészét, hiszen azok az Unió alapját képező értékeket támadják. Bár a szervezett bűnözést és a terrorizmust már régóta az európai biztonságot fenyegető legfontosabb veszélynek tekintik¹⁶⁸, az Unió felelőssége kiterjed az általában vett bűnözés megakadályozására, illetve az ellene való küzdelemnek a fejlesztésére is. Az Európai Uniót létrehozó Szerződés 29. cikke egyértelmű küldetesként határozza meg az Unió számára, hogy a tagállamok rendőri szerveinek, vámhatóságainak és egyéb, hatáskörrel rendelkező hatóságainak szorosabb együttműködése által, a szervezett vagy egyéb bűnözés, így különösen a terrorizmus, az emberkereskedelem és a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények, a tiltott kábítószer-kereskedelem és a tiltott fegyverkereskedelem, a korrupció és a csalás megelőzésével és az ezek elleni küzdelemmel biztosítsa a polgárok magas szintű biztonságát.

Ennek a feladatnak felel meg a keretprogramon belül működő a „Bűnmegelőzés és a bűnözés elleni küzdelem” elnevezésű egyedi program a szervezett vagy egyéb bűnözés ellen¹⁶⁹.

---

¹⁶⁷ Council Decision of 12 February 2007 establishing for the period 2007 to 2013, as part of General Programme on Security and Safeguarding Liberties, the Specific Programme „Prevention, Preparedness and Consequence Management of Terrorism and other Security related risks” <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=443954%3Acs&lang=en&list=504607%3Acs%2C499176%3Acs%2C477266%3Acs%2C466211%3Acs%2C443954%3Acs%2C478912%3Acs%2C431912%3Acs%2C424616%3Acs%2C423665%3Acs%2C397845%3Acs%2C&pos=5&page=1&nb=10&pgs=10&hwords=terrorizmus~terrorizmus~megel%C5%91z%C3%A9se~&checktexte=checkbox&visu=> (2009. december 28.)

¹⁶⁸ például a 2003. december 12-i európai biztonsági stratégiában

¹⁶⁹ így különösen a terrorizmus, az emberkereskedelem és a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények, a tiltott kábítószer-kereskedelem és a tiltott fegyverkereskedelem, a korrupció és a csalás megelőzésével és az ezek elleni küzdelemmel járul hozzá a polgárok magas szintű biztonságához.

Ezen általános célkitűzéseken belül három fő kérdéskör határozható meg:

- a bűnüldöző hatóságok, egyéb nemzeti hatóságok, valamint a kapcsolódó EU szervek közötti koordináció, együttműködés és kölcsönös megértés előmozdítása és fejlesztése;
- a bűnözés stratégiai megelőzéséhez, illetve a bűnözés elleni küzdelemhez szükséges olyan horizontális módszerek és eszközök ösztönzése, előmozdítása és fejlesztése, mint például a közszféra és magánszféra együttműködése, a bűnmegelőzés legjobb bevált gyakorlatai, összehasonlítható statisztikák, valamint alkalmazott kriminológia, és
- a tanú- és áldozatvédelem legjobb gyakorlatainak előmozdítása és fejlesztése.

Ez a program¹⁷⁰ az AGIS¹⁷¹ program helyébe lépett - mely a bűnügyi és igazságügyi együttműködés tárgyában született - 2007. január 1. napjától.¹⁷²

A Bizottság szerint a bővítés az EU egyik leghatékonyabb külpolitikai eszköze. A Bizottság a „Bővítési stratégia és a legfontosabb kihívások 2009–2010”¹⁷³ elnevezésű dokumentumában a csatlakozni kívánó államok¹⁷⁴ vonatkozásában megállapította, hogy komoly kihívásokkal kell szembenéznie a korrupció és a szervezett bűnözés¹⁷⁵ elleni küzdelem terén, és mindegyik országnak tennie kell a tanúvédelem kapcsán mutatkozó hiányosságok ellen is, hisz a szervezett bűnözés elleni küzdelem nem működik hatásos tanúvédelem nélkül! Az egyes államokban intézkedések születtek a tanúvédelem javítása érdekében, de az eddigi eredmények – általánosságban ez állapítható meg - nem kielégítőek. Ezen kívül problémaként merül fel az igazságszolgáltatás és a rendészeti szervek szervezettsége is, mely akadálya a szervezett bűnözés és a korrupció elleni hatékony küzdelemnek.

Bár több javaslat született a témában, egészen 2008-ig kellett várni, hogy tanácsi kerethatározat szülessen a szervezett bűnözéssel kapcsolatban.¹⁷⁶ A kerethatározat

---

¹⁷⁰ bűnözés elleni küzdelem és megelőzési program, melyet a Tanács 2007. február 12. napján hozott 2007/125 sz. határozata fogadott el

¹⁷¹ 2002/630 (AGIS) határozat

¹⁷² 2007/125 határozat szerint, mely 2007. február 24. napjától lépett hatályba. JOL 58 du 24.02.2007

¹⁷³ Enlargement Strategy and Main Challenges 2009-2010 COM(2009) 533 final, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0533:FIN:EN:PDF> (2009. december 28.)

¹⁷⁴ Csatlakozási különböző fázisaiban: Horvátország, Törökország, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, csatlakozási kérelem: Montenegró (2008. december), Albánia (2009. április), valamint Izland (2009. július).

¹⁷⁵ Pl. Törökországban az Ergenekon nevű állítólagos bűnügyi hálózat kérdésében folytatott nyomozás eredményeképpen komoly büntetőeljárások kezdődtek, amelyek katonatisztekre és nacionalista körökre is kiterjedtek

¹⁷⁶ A Tanács 2008/841/IB kerethatározata a szervezett bűnözés elleni küzdelemről, HL L 300., 2008. 11. 11.; 42. oldal

az Európai Unió tagállamaiban a bűnszervezetben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánításáról szóló, 1998. december 21-i 98/733/IB együttes fellépés¹⁷⁷ helyébe lépett. A norma leírja a bűnszervezet, valamint a szervezett csoport fogalmát, meghatározza azokat a bűnszervezethez kapcsolódó magatartásokat, melyeket a tagállamoknak büntetendővé kell nyilvánítani és az ehhez kapcsolódó szankciókat is. A kerethatározat 4. cikke – különleges körülmények – részben kapcsolódik a tanúvédelemhez, ezen belül a szervezett bűnözéssel kapcsolatban lévő együttműködő személyekkel (pentitok) kapcsolatban fogalmazza meg, hogy ha a személy felhagy a bűnözői tevékenységgel és a közigazgatási vagy igazságügyi hatóságoknak olyan információkat szolgáltat, amelyekhez azok egyébként nem tudnának hozzájutni, ezzel segítve tevékenységüket, akkor a velük szemben kiszabható szankció enyhíthető illetve teljesen elhagyható.

A hágai programot 2010. január elsején felváltotta a stockholmi program¹⁷⁸, melyet a Tanács 2009. végén¹⁷⁹ fogadott el. A 2010-tól 2014-ig futó program célja a határokon átnyúló bűncselekmények hatékonyabb felderítése, a biztonsági követelmények és az alapvető jogok védelmének összehangolása, valamint a migráció kezelése.

A Bizottság úgy véli, hogy a stockholmi programnak különösen az alábbi területeken kell a szervezett bűnözéshez és a terrorizmushoz kapcsolódóan előre lépnie.

A programnak megfelelőbb egyensúlyt kell teremtenie a polgárok biztonsága (például a külső határok védelme, a határokon átnyúló bűnüldözés) és egyéni jogaik védelme között.

A biztonságos Európa legitim célkitűzés, és a Bizottság egyetért azzal, hogy fontos folyamatosan fejleszteni és erősíteni az EU közös politikáit a terrorizmus elleni harc, a szervezett bűnözés, az illegális bevándorlás, az emberkereskedelem és a szexuális kizsákmányolás területén is.

A program felszólítja a nemzeti közigazgatási szerveket, az európai ügynökségeket és a közös operatív csoportokat - a szakosodott hálózatok¹⁸⁰ révén – a szorosabb és

---

<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=482613:cs&lang=hu&list=510116:cs,500820:cs,483674:cs,482613:cs,471199:cs,493403:cs,461676:cs,461473:cs,457634:cs,443310:cs,&pos=4&page=1&nbl=219&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte> (2010. április 01.)

¹⁷⁷ HL L 351., 1998.12.29.; 1. oldal

¹⁷⁸ An area of freedom, security and justice serving the citizen, COM/2009/0262 final, <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=496593%3Acs&lang=en&list=496593%3Acs%2C&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=stockholmi~program~szabads%C3%A1g~biztons%C3%A1g~&checktexte=checkbox&visu=> (2009. december 28.)

¹⁷⁹ 2009. december 11-én fogadta el az Európai Tanács

¹⁸⁰ például a SIS II, a VIS, a váminformációs rendszer, az Eurodac – amely a dublini egyezmény hatékony alkalmazása érdekében az ujjenyomatok összehasonlítására létrehozott rendszer– és a jogi hálózatok

mélyebb együttműködésre, valamint a hírszerző és rendőri szolgálatok közötti konkrét, nemzeti és európai szinten történő együttműködésre a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harc terén.

Az fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy az Európai Unió a szervezett bűnözéssel mindig együtt kezelte-kezeli a tanúvédelem kérdését is. Ennek bizonyítékai a korábban említett programok célkitűzései is.

III. RÉSZ – A tanúvédelem néhány nemzetközi megoldása

I. fejezet – a tanúvédelem eszközei az egyes államokban

A tanúvédelem kapcsán a védelmi eszközöket – ha csoportosítani akarjuk – 2 nagy területre bonthatjuk. Egyik csoportba tartoznak az elsősorban védelmi jellegű eszközök, második csoportba pedig az elsősorban támogató jellegű eszközök találhatók.

Mind a védelmi, mind a támogató jellegű eszközök általánosságban megnevezhetők, az államok a szabályozásaik kialakításakor többnyire ezekből választanak.

Védelmi jellegű eszközök közé tartozik a

- a. a védett személy telefonjának technikai eszközökkel történő figyelése, rögzítése
- b. a védett személy lakhelyének technikai biztosítása
- c. folyamatos hírösszeköttetés megteremtése
- d. rendszeres járőrszolgálat
- e. személyes felügyelet biztosítása
- f. a személyes védelem biztosítása
- g. védett személy biztonságos helyen történő időleges elhelyezése
- h. védelmet ellátó szerv kezelésében lévő helyszínen történő elhelyezés
- i. a védett személy új helyre való elköltöztetése
- j. a védett személy új lakóhelyének, telefonjának technikai eszközökkel történő biztosítása
- k. időleges külföldre költöztetés
- l. végleges külföldre költöztetés
- m. új személyazonosság időleges kialakítása
- n. új személyazonosság végleges kialakítása
- o. külső megjelenés megváltoztatása
- p. adatszárlat elrendelése
- q. a nyilvántartott adatokkal kapcsolatos megkeresések jelzése
- r. büntetés-végrehajtási intézetben történő elkülönítés
- s. büntetés-végrehajtási intézetből másik intézetbe történő átszállítás

A támogató jellegű intézkedések közé tartoznak a

- a) pénzügyi támogatások
- b) pszichológiai segítségnyújtás
- c) jogi segítségnyújtás és

d) általános ügyvitel.¹⁸¹

A bemutatott eszközök sokfélék, az alkalmazott jogi szabályozás kialakítása az irányadó azzal kapcsolatban, hogy a védő szerv kezében a tanú megvédésére milyen eszközök vannak. Egyértelmű, hogy a védelmi jellegű eszközök kombinálhatók – sőt, ez sok esetben egyenesen kötelező – a támogató jellegű eszközökkel.

A következőkben néhány külföldi állam tanúvédelmi rendszerét mutatjuk be a teljesség igénye nélkül, de úgy gondoljuk, hogy sok tanulságot leszűrhetünk mind az Egyesült Államok, mind az európai tanúvédelmi megoldásokból is.

Míg az USA tanúvédelme nagysága, fejlettsége, hatékonysága folytán érdekes, addig kontinensünk államainak tanúvédelme is figyelmet érdemel, hiszen földrajzi, gazdasági, társadalmi és jogi környezete is közelebb áll hozzánk, így jobban adoptálható a magyar jogrendbe.

A magas fokú szervezettséget mutató maffia típusú bűnszervezetek azért, hogy elérjék céljukat, az olyan országokat veszik „birtokukba” és ott telepednek meg, ahol a lehető legkisebb a lelepleződés veszélye. Ezt felismerve az európai országok többségében már létezik valamilyen szintű tanúvédelem, amely az adott ország bűnözéséhez és bűnüldözési feltételrendszeréhez igazodik.

Az olasz jogalkotók azt is felismerték, hogy az ottani kriminális szervezetekkel szemben csak a legkeményebb törvényi szabályozásokkal lehet fellépni, így Európában ott a legszélesebb a tanúvédelmi intézkedések köre.

A németországi szervezett bűnözés szintén elég nagy ahhoz, hogy az állam keményen lépjen fel. A német tanúvédelmet azért is szemléltettük részletesebben, mert a hazai szabályozás a német tanúvédelmet tekinti mintának.

Azokban az országokban – és itt az észak-európai, illetve skandináv államokra gondolok -, ahol a szervezett bűnözés térhódítása későbbi, vagy egyáltalán nem jelentős, ott a tanúvédelmi szabályozások sem olyan liberálisak. Olaszországgal szemben a többi európai államban sokkal több és hangosabb vita árán érték el a tanúvédelem szabályozását, és jelenleg is rengeteg vitáról, ellenérvről hallunk az alkalmazott tanúvédelmi szabályok jogszerűségét illetően. Sőt jó néhány országban visszalépés jelentkezett a tanúk védelmét tekintve, főleg az anonim tanúk alkalmazhatóságával kapcsolatban.¹⁸²

---

¹⁸¹ Blom, Tom: Tanúvédelem Hollandiában in A tanúvédelem útjai Európában, szerkesztette: Róth Erika, Bűnügyi Tudományi Közlemények 4. Bíbor Kiadó, Miskolc 2002. 27. oldal

¹⁸² Megemlíthetjük a Cseh Köztársaság, Hollandia és Dánia esetét, ahol ellentétesen találták a tanúvédelem ezen szakaszait az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkelyében foglalt legjobb védelemhez való joggal és a fair eljáráshoz való joggal.

Bemutatunk néhány környező államot, mert a magyarral nagyon sok hasonlóság figyelhető meg a tanúvédelmi rendszereik kialakítását illetően, de vannak olyan államok az ismertetettek között, akik gyakorlatban és tapasztalatban is Magyarország előtt járnak.

Véleményünk szerint elképzelhető, hogy magyar bíróságok a közeljövőben kerülhetnek olyan helyzetbe, amikor meg kell változtatniuk ítéletüket, mert a gyanúsított vagy a védője a számukra kedvezőtlen ítélet következtében az Európai Emberi Jogi Bírósághoz fordul, hivatkozva nemzetközi jogi, vagy belső jogi formai alapelv megsértésére, ezért röviden bemutatjuk az anonim tanúkkal kapcsolatos Európai Emberi Jogi Bírósági joggyakorlatot is.

1. Olasz tanúvédelem

Európában először itt sikerült az amerikaihoz hasonló, szervezett bűnözés elleni és egyben tanúvédelmi programot kidolgozni. 1991-ben Giovanni Falcone vizsgálóbíró kezdeményezésére megszületett az a „maffiatörvény”¹⁸³, amely alapján az ún. pentitokat (a maffia bűnbánó tagjait) kedvezményekben részesítették.

A program keretében felállítottak egy Központi Bizottságnak nevezett speciális szervezetet, amely a védelem alkalmazásáról dönt, és a program időtartamát, valamint összetételét állapítja meg. A testület vezetője egy államtitkár, tagjai pedig két bíró (vagy államügyész), és öt tisztviselő¹⁸⁴, akik mind különleges tapasztalatokkal rendelkeznek a szervezett bűnözéssel kapcsolatos ügyek terén.

A védelmi programban résztvevő tanú díjazásban részesül, és szükség esetén támogatják – akár a családjával együtt is – a külföldre telepítésüket.¹⁸⁵

A gyakorlatban bizonyos problémák jelentkeznek a védelem jogait illetően, főleg akkor, ha a tanúvédelmi program végrehajtásáért felelős rendőri szerv részt vesz a nyomozásban is. E két tevékenységnek tisztán el kell különülnie, és különböző szervezeteknek kell gyakorolniuk, mint az Egyesült Államokban.

Az olasz tanúvédelmi programba csak olyan személy vehető fel, aki hasznos információkkal képes szolgálni valamelyik szervezett bűnbanda tevékenységéről. A

---

¹⁸³ Law on the Protection of Witnesses and Persons Cooperating with Justice. Law No. 82. 15 March 1991.

¹⁸⁴ magiszterek

¹⁸⁵ Herke, Csongor: A tanúvédelem külföldi modelljei in A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései, szerkesztette: Mészáros Bence, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 2009. 92. oldal

vallomásért cserébe saját büntetésük jelentős enyhítésére számíthatnak, illetve az információért díjazást is kaphatnak a hatóságokkal együttműködő személyek.¹⁸⁶

A Maffiaellenes Nyomozó Hatóság jelentése szerint az elmúlt évig 5292-en részesültek hatósági védelemben, közülük 1099-en maguk is büntetőeljárás alatt álltak valamelyik maffiaszervezet tagjaként. A tanúvédelmi program azonban akadozik, az eljárás hosszadalmas, és amíg le nem zárul, a volt maffiatag nem vállalhat munkát. Ennek az az oka, hogy az olasz védelmi rendszer izolál, és döntően konspirációs megfontolásokból inkább a Program állja a tanú létfenntartását.

A programban lehetőség van arra is, hogy a büntetőeljárás résztvevői ún. szoros védelmet¹⁸⁷ kapjanak. Ez kiterjedhet nem csak a tanúkra, hanem a rendőrtisztekre, bírákra is. Ennek érdekessége az, hogy pl. a maffia által veszélyeztetett rendőrtiszteket kaszárnyákban, a koronatanúkat – de néha még az ügyben érintett bírókat is – büntetés-végrehajtási intézetekben helyezik el¹⁸⁸.

A személyazonosság megváltoztatása a tanúvédelem legvégső eszköze, amikor a többi intézkedés már hatástalannak bizonyul. Ennek keretein belül a tanúnak új vezetéknevet, születési dátumot és helyet, egészségügyi bizonyítványt, jogosítványt, adókátyát, etc. adnak.

Azonban a pentoizmus¹⁸⁹ több ok miatt sem működik megfelelően. Elsőként kell megemlíteni azt, hogy a legkomolyabb védelmi intézkedések megszervezése ellenére is több esetben sikerült a maffiának a pentitókat likvidálni.

Másrészt a Cosa Nostra újabban tanúvédelmi ellenprogramot indított: ahelyett, hogy fenyegetéssel, bosszúval riasztaná vissza a bűnbánókat, ahogyan eddig tette, inkább családjuk bőkezű támogatásával igyekszik rávenni őket, hogy vonják vissza vallomásukat. Ez a módszer olyannyira bevált, hogy hosszú távon alááshatja az eddig sikeres maffiaellenes stratégiát, és az egész olasz tanúvédelmi rendszer összeomlásával fenyeget.¹⁹⁰

2. Egyesült Államok tanúvédelme

Az angolszász területek közül az Amerikai Egyesült Államok tanúvédelmét említjük meg, mert megoldásait és szemléletmódját más országok is követendő mintának tartják.

---

¹⁸⁶ v.ö.: Kemény Gábor: A tanúvédelem, mint a szervezett bűnözés elleni harc egyik eszköze, *Ügyészek Lapja* 1997/ 6. sz. 15-20. oldal

¹⁸⁷ Gáspárdy, Gergely: A tanúvédelem eszközei, modelljei, *Collega*, 1999/12-2000/1, 16-25. oldal

¹⁸⁸ Gáspárdy, Gergely: A tanúvédelem eszközei, modelljei, *Collega*, 2000/3, 15-22. oldal

¹⁸⁹ Az a rendszer, amikor a bizonyítékokat a pentitók vallomásaira alapozzák

¹⁹⁰ Forrás: HVG (2002.06.08.) Tanúvédelem az olasz maffiánál – alvilági licit, 2002/23. sz. 42-45. oldal

Az angolszász eljárási rendszer és tanúvédelem

Mivel a szóbeliség dominál ebben a rendszerben, a tanúnak és a védelmének nagy jelentősége van. A tanút a tárgyaláson hallgatták ki, így viszont a tanúvédelmi eszközök nehezebben voltak elfogadhatóak (főleg az anonimitást szolgáló eszközök).

A vádlott és a tanú jogai

Valamiféle iróniával azt mondhatnánk, hogy a védelemnyújtás a tanú számára, mint állami feladat a vádlott alkotmányos védelmi jogából fakad. Az Egyesült Államok alkotmányának Hatodik Kiegészítése kimondja, hogy „az összes bűnvádi eljárásban a vádlott élvezheti... a tanú szembesítését őellene.” Néhány állam megköveteli az ügyészeketől, hogy azonosítsanak mindenkit a releváns tények ismeretében, míg más államok limitálják a közzétételt azokra a személyekre, akik vallani fognak a tárgyaláson, vagy az előtárgyalási eljárásban. Következésképp a tanúknak szembe kell nézniük a fenyegetettséggel tárgyalás előtt és után, ezért a sérthetlenségük biztosítása a bírósági rendszerben a kormány feladata, melyet mind a börtönökben vagy kormány által védett más helyeken hajtanak végre. Azonban nem minden bíróság követelik meg a tanúktól azt, hogy felfedjék kilétüket.

Az *Alford vs. USA*¹⁹¹ ügy felülvizsgálatával fókuszált a védett tanúk kilétének a felfedésére a Legfelsőbb Bíróság¹⁹². Az *Alford* ügy lényege az volt, hogy a elutasították a védelemnek azt a kérését, hogy a tanút a saját lakásán kérdezzék ki. A legfelsőbb bíróság véleménye szerint elfogultság származik annak elutasításából, hogy a tanút saját környezetében kérdezzék ki, a védelemnek lehetőséget kell adnia erre azért is, hogy a vallomás hihetőségét vizsgálják, valamint azért is, hogy a tanút az esküdtszék megfelelően értékelhesse.

A Legfelsőbb Bíróság először a *Smith* ügyben foglalt állást a tanú anonimitása és a bíróságon történő megjelenés, kikérdezés és szembesítés közötti egyensúly kérdésében. A *Smith vs. Illinois* ügyben¹⁹³ a bíróság elutasította a védelemnek azt az indítványát, hogy a tanú kilétét illetően a legelemibb kérdéseket is feltegye, azaz megtiltotta a tanú tényleges kilétének a felfedését. A fellebbviteli felülvizsgálaton a Legfelsőbb Bíróság azt állította, hogy ez a gyakorlat bár „kasztrálja a tanúkérdezési jogot magát”, a konkrét kérdések feltétele a „szemtanú személyes biztonságát veszélyeztetné”.

A szövetségi bíróságokon általános szabály az, hogy ha az informátor kiléte lényeges, akkor személyét fel kell fedni. Ezt elutasítani akkor lehet, ha vele szemben valódi fenyegetettség áll fenn, de a kormány szerveknek ki kell mutatnia.

---

¹⁹¹ 282 U.S. 687 (1931)

¹⁹² U.S Supreme Court

¹⁹³ 390 U.S. 129

A new york-i bíróságok szintén megkövetelik a védelemtől, hogy bemutassák annak szükségességét, hogy a tanú személyének a felfedése alapvetően összefügg a bűnösség illetve ártatlanság kérdésével.

Ezt követően aztán a bíróság mérlegel a kérdezési jog és a tanú védelmének joga között. A fent leírtakon túl néhány bíróság szintén felveti és alkalmazza a közzé nem tevési kivánalmat, akár jelentős, akár döntő a vallomás, de Kalifornia tiltja a tanú tartózkodási helyének az elhallgatását addig, amíg a tanú fontos információkat nyújt.

A törvényi védelmen mellet van egy másik jelentős „védőpajzs” is, ez pedig a „Szövetségi áldozat és tanú védelmi törvény”¹⁹⁴ néven, ami bünteti a tanú, áldozat vagy informátor bármilyen irányból és módon történő befolyásolását. Ez a védelem a feljelentéstől kezdődik és a bírósági vallomástételből való végkövetkeztetés végéig tart. Minden amerikai kötelezettsége a vallomástétel büntető és civil eljárásokban és a Legfelsőbb Bíróság úgy tartja, hogy még a vallomás megtételétől való halálfélelem sem háríthatja el ezt a követelményt. A sérelem esélyének ellenére, a kormánynak nincs semmilyen törvényes kötelessége, hogy bármilyen védelmet nyújtson a tanú számára.

Az amerikai büntetőjogi szakértők a szankciók lehetőségeit vizsgálva felismerték, hogy a szervezett bűnözés résztvevőit nem lehet a büntetési tételek növelésével az újabb bűncselekmények elkövetésétől elriasztani. Felismerték azt is, hogy a bűnszervezetek leleplezése és tevékenységük bizonyítása csak olyan tanúk segítségével lehetséges, akik személyesen ismerik a szervezet tevékenységét, a vezetőket, az alá-főlérendeltségi viszonyokat, valamint az elkövetett bűncselekményeknek maguk is részesei voltak. A szervezet tagjai között akadnak olyanok, akik különféle nyomós érdekből szívesen felhagynának korábbi életmódjukkal, de múltjuk miatt félnek az igazságszolgáltatástól és rettegnek társaik bosszújától. Az ilyen személyek tanúkénti bevonását a büntetőeljárásokba és védelmüket hivatott biztosítani a szervezett bűnözés megfékezéséről szóló 1970. évi törvény¹⁹⁵ alapján kidolgozott Tanúbiztonsági Program¹⁹⁶, amelyet 1984-ben egészítettek ki az átfogó bűnellenőrzési törvénnyel¹⁹⁷. A törvény felhatalmazta az igazságügy minisztert, hogy elrendelhesse a megfelelő intézkedéseket, ha egy tanút vagy családját védeni kell. Az intézkedések arra vonatkoztak, hogy áttelepítsék, átköltöztessék a tanút és családját, új személyazonosságot kapjanak, és segítséget nyújtson ahhoz, hogy az új környezetükben gazdaságilag és szociálisan is beilleszkedjenek. Ezen intézkedések előfeltétele volt, hogy a tanú a bírósági eljárás során tanúskodjon a szervezett bűnözés ellen.

---

¹⁹⁴ Victim and Witness Protection Act of 1982

¹⁹⁵ Organized Crime Control Act of 1970

¹⁹⁶ Witness Security Program, witsec, or WSP

¹⁹⁷ Comprehensive Crime Control Act of 1984

A tanúvédelmi program végrehajtója a közbiztonsági hivatal (Marshall Service), amely a Belügyminisztérium alatt tevékenykedik a személyi és anyagi juttatás felől döntő Pénzügyminisztérium egyetértésével. De a konkrét intézkedések véghezviteléért a Marshall Szolgálat a felelős.

A WITSEC vagy Witness Protection Program, olyan fegyver a bűn elleni harcban, ami még nagyobb jelentőséggel bír 2001. szeptember 11-e óta. Az USA Igazságügyi Minisztériuma, Bűnügyi Osztály, Művelet Végrehajtási Iroda¹⁹⁸ (OEO) 2004-ben felülvizsgálta a programot. Az U.S Marshals Services (USMS) irányítja a WSP mindennapi műveleteit, az áttelepített tanúk programját, a Szövetségi Börtön Iroda¹⁹⁹ pedig a bebörtönzött tanúk mindennapi ügyeit intézi.

Eredetileg a programot a tanúk és azok családjának védelmére használták, a szervezett bűnözés, droggal kapcsolatos bűncselekmények, motoros bandák, börtön bandák és korrupciós ügyek kapcsán. De 2001. szeptember 11-e óta a terrorizmussal kapcsolatos információkkal rendelkező embereknek a tanúvédelmi program védelme kétségtelenül szükséges.

Mivel a tanúvédelem a világ bármely országában – jellegéből adódóan - titkos, így az Egyesült Államokban sincs olyan ügynökség vagy személy, aki a programmal összefüggésben bármilyen konkrét információt szolgáltatna a műveletekről és a résztvevőkről. Csekély kivétellel a programmal kapcsolatos információk, beleértve a jelenlegi és a volt tanúkat is, a nyilvánosság elől elzárta, kivéve a program igazgatójának, a legfőbb államügyésznek, és annak a helyettesének írásos utasításai.

A szövetségi szinten az igazságügy miniszter kompetenciájába tartozik, hogy befogadjon tanúkat - és rájuk tekintettel családtagokat - a programba. Az USC § 3521. bekezdése szerint „Tanúmegkeresés és védelem” cím alatt a következőket tartalmazza:

(1) Az igazságügyminiszter gondoskodhat annak a tanúnak vagy potenciális tanúnak az áthelyezéséről és védelméről, aki a szövetségi kormány vagy egy hivatalban levő állammal kapcsolatban szervezett bűnös tevékenységgel vagy a másik komoly sértéssel kapcsolatban jár el, ha az igazságügyminiszter megállapítja az eljárásba bevont tanúnál, hogy egy sértés, ami az erőszakkal jár elindult, vagy valószínűleg elkövetik. Az igazságügyminiszter szintén gondoskodhat a közvetlen család áthelyezéséről és mások védelméről, ha a tanú vagy potenciális tanú bírósági eljárásban történő részvétele miatt veszélyeztetett.

---

¹⁹⁸ United States Department of Justice Criminal Division Office of Enforcement Operations

¹⁹⁹ Federal Bureau of Prisons

(2) Az igazságügyminiszter irányelveket fog kibocsátani, amik meghatározzák azokat az ügyeket, amiért az igazságügyminiszter az (1) bekezdésben leírtakat megfelelően alkalmazza.²⁰⁰

A konkrét tevékenységet a „Tanú Biztonsági program” igazgatója irányítja²⁰¹, az OEO vezetője a feje a tanúvédelmi programnak.²⁰² Amíg a nyomozó irodák fenntartják a program használatának biztosítottóságát, a kormányzás politikája az OEO által kel életre.

Ahol közeli veszélyhelyzet lehetséges és ahol a nyomozó iroda nem tud szükséges biztonságot nyújtani, az USAM²⁰³ cikkelyek 3-7.340 és 9-21.220 szólnak a sürgős helyzetekről, magába foglalva a Sürgős Tanú Segítő Programot²⁰⁴ és az sürgős védelmi engedélyezési folyamatot. Legtöbbször a védelmi program csak az US Marshall Service előzetes kikérdezése után kerül engedélyezésre, eldöntve azt, vajon megfelelő-e a tanú a programba való beemelésre és az áthelyezésre. Az OEO fogadja az összes szükséges információt, hogy eldöntse szükséges-e jelentős védelem és veszélyeztetett-e annyira a személy, hogy csak a program lehet megoldás. Az előzetes interjú alatt, a tanú általános magyarázatot kap a program szolgáltatásairól.

Minden nyomozó irodának - akár szövetségi, akár helyi - kérvényeznie kell a tanúvédelmi programba való felvételt az OEO-nál. A nyomozó irodának először kérnie kell a U.S. Attorney's Office-on keresztül a területet ahova a nyomozási tevékenység tartozik, egyébként, azt, ahova a célpont vádaktája tartozik. Az Igazságügyi minisztérium, a Bűnügyi Osztály részleg és Iroda vezetői is javasolhatnak. Ha a tanú engedélyt kapott a programba való részvételre, az ügyésznek fel kell venni a kapcsolatot az OEO-val, hogy az időpontokat, helyet és a tanú ügyének az időbeli várható lefolyását megbeszéljék. Minden előtárgyalás, eligazítás, ami a tanú a védelmi programba való beintegrálásával foglalkozik, az USMS, majd az OEO jóváhagyásával történik.

---

²⁰⁰ USC 3521 (a)(1) The Attorney General may provide for the relocation and other protection of a witness or a potential witness for the Federal Government or for a State government in an official proceeding concerning an organized criminal activity or other serious offense, if the Attorney General determines that an offense involving a crime of violence directed at the witness with respect to that proceeding, an offense set forth in chapter 73 of this title directed at the witness, or a State offense that is similar in nature to either such offense, is likely to be committed. The Attorney General may also provide for the relocation and other protection of the immediate family of, or a person otherwise closely associated with, such witness or potential witness if the family or person may also be endangered on account of the participation of the witness in the judicial proceeding. (2) The Attorney General shall issue guidelines defining the types of cases for which the exercise of the authority of the Attorney General contained in paragraph (1) would be appropriate.

²⁰¹ Senior Associate Director, (OEO) Office of Enforcement Operations

²⁰² USC 3521 (d) (3) (2003). See also USAM 9-21.200 (citing AG Order No. 1072-84).

²⁰³ U.S Attorney Manual (USAM) (3-7.340 and 9-21.000 et seq)

²⁰⁴ Emergency Witness Assistance Program

Például egy szövegségi nyomozó iroda, a DEA, a védelem két szintjét ismeri el. A teljes program alatt névváltoztatás és áttelepítés biztosított a tanúnak és családjának. A kevésbé használt „Special Limited Service” ami kitoloncolással és a saját országukban fenyegetéssel szembenező külföldiek számára jött létre. Azonban ez nem biztosít új személyazonosságot, csak a kitoloncolást függeszti fel.

Elsődleges a tanú kérvénye a programba való felvételhez, ilyenkor a vizsgáló irodának több tény meg kell fontolnia. Például a DEA a következő kritériumokat fogalmazza meg:

- A tanúnak bejegyezve kell lennie (megvizsgált és regisztrált) a DEA Confidential Source of Information-ba ahhoz, hogy belépjen a programba
- A tanú várható vallomástétele alapvető kell hogy legyen a legsúlyosabb vádemelési ügyekben.
- Világos fenyegetés érte a tanút, családját vagy dokumentált példája van az erőszaknak a vádlott vagy annak bűntársai részéről
- A tanúnak el kell fogadni minden védelmi óvatossági intézkedést (névváltoztatást is) az USMS meghatalmazásával.

A tanú ellen nem lehet semmilyen különös bűnvád. A tanú megérti, hogy a program őt a későbbiek során önellátóvá kívánja tenni.

Az első lépés a tanú programba való befogadásához az, hogy a nyomozó iroda kérvényezi majd az U.S. Attorney’s Office-szal együtt dolgozva az OEO Witness Security Unit elfogadja a jelentkezést. A jelentkezés tartalmazza a remélt vallomástételt és az ehhez szükséges sikeres bűnvádi eljárást, a tanú együttműködését és bűnügyi háttérét, a tanú fenyegetettségét és annak a veszélynek az előzetes felmérését, amit a védett személy és családja az új közösség számára jelenthet. A kérvény az OEO-hoz nyújtják be az U.S Attorney’s Office által. A nyomozó irodának fel kell készülnie egy fenyegetettségi értékeléssel is az OEO-nak elküldve. Ennek többek között tartalmaznia kell a következőket:

- a) a nyomozati anyagok összegzése
- b) a vádlottnak és a szervezetéről tudottak összegzése
- c) a tanú korábbi illegális tevékenységei (bűnvádi eljárás alá vontak)
- d) a konkrét vagy erősen feltételezhető fenyegetésnek részletei, ami őt vagy a családját érintette

- e) speciális életrajzi vonások, a vádlottal való kapcsolata, vádlott bűntársaival és azokkal való kapcsolata, akik a fenyegetést jelentik részére, továbbá a családjához fűződő viszony ismertetése

Kockázati felmérés is követelmény a következők szerint:

- a) Jelölni azt az ügyet, amelyben a tanú együttműködik
- b) Kockázat, amit a tanú és a családja jelenthet az új közösségnek
- c) Miért nincs más megoldás, csak a tanúvédelmi programba való belépés
- d) Tud-e a vád biztosítani más forrásból hasonló vallomást.
- e) Jelölni az eshetőleges vallomást.
- f) A társadalomra vonatkoztatott veszély a vallomásából fakadóan túlsúlyban van-e annak hasznosságával.
- g) Gyermekek és hitvesi viszony vizsgálata
- h) A tanú jövedelme és a program hatása erre a jövedelemre nézve

Volt idő, amikor a bíróságok úgy tartották, hogy a tanúvédelmi törvények kizárólag a tanút és családját védik, nem a közösséget a tanútól. A Witness Security Reform Act of 1984 megváltoztatta ezt az álláspontot, mert elvárja az ügyészségtől, hogy megfontolja azt a veszélyt, amit a védett egyén jelent a közösség számára. Mikor az ilyen irányú felmérések elkészülnek, a DEA Chief of Operation Managemant jelentést ad az OEO-nak. A DEA ügynököknek nem kell kockázati felméréssel készülniük egy bebörtönzött esetében, ha a tanú a szabadulását követően is a programban marad. Azonban minden személyt, aki fenyegetést jelenthet a bebörtönzött/tanú számára, be kell azonosítani és az életrajzi adatokat át kell adni az US Marshall Szolgálatnak vagy a Szövetségi Börtön Irodának a további intézkedések megtétele végett.

Az USAM elvárásként fogalmazza meg a Minisztérium felé, hogy fontolja meg a 18 évnél idősebb tanúk és az összes családtagjuk pszichológiai értékelését, akiket áthelyeztek²⁰⁵. Az USAM azt is lefekteti, hogy bármely tanúnak, aki belép a

---

²⁰⁵USC 3.521. (c) Before providing protection to any person under this chapter, the Attorney General shall, to the extent practicable, obtain information relating to the suitability of the person for inclusion in the program, including the criminal history, if any, and a psychological evaluation of, the person. The Attorney General shall also make a written assessment in each case of the seriousness of the investigation or case in which the person's information or testimony has been or will be provided and the possible risk of danger to other persons and property in the community where the person is to be relocated and shall determine whether the need for that person's testimony outweighs the risk of danger to the public. In assessing whether a person should be provided protection under this chapter, the Attorney General shall consider the person's criminal record, alternatives to providing protection under this chapter, the possibility of securing similar testimony from other sources, the need for protecting the person, the relative importance of the person's testimony, results of psychological examinations, whether providing such protection will substantially infringe upon the relationship between a child who would be relocated in connection with such protection and that child's parent who would not be so relocated, and such other factors as the Attorney General considers appropriate. The Attorney General shall not provide protection to any person under this chapter if the risk of danger to the public, including the potential harm to

programba, rendeznie kell adósságait, pénzbüntetéseit és kiemelkedő bírósági ügyeit. Azokat, akik már a programban vannak, ösztönözni kell az igazságszolgáltatási ügyeinek rendezésére – ilyenek pl. a polgári peres ügyek. Abban az esetben, ha az egyén nem teljesíti a tőle elvárható erőfeszítéseket, a Minisztérium megfontolhatja - a felperes társadalmi megelégedettségre vonatkozó törekvésének megfelelően -, hogy kiadja az egyén személyi adatait és lakhelyét a felperesnek és lehetőséget biztosít a felperesnek az egyén kilétének felfedésére a bíróság előtt. A felfedésből kifolyó felelősségtől mentes az USA.

Az Igazságügyi Minisztérium az US. Marshall Service-n keresztül nyújtja az új identitáshoz, új élethez szükséges támogatást a programban lévő összes személynek. A támogatás tartalmaz új személyazonosságot és hozzá dokumentumokat, lakás és költözési kiadásokat, alapvető létfenntartási kiadásokat fedezi, segíti munkahelykeresést és mindent, ami támogatja a tanút önellátóvá tenni. Az US. Marshall Szolgálat fedezi a tárgyalásokkal és az eljárással kapcsolatos kiadásokat (utazási, étkezési, lakhatási)²⁰⁶. Azokról a résztvevőkről, akik anyagi segítséget kapnak, a nyomozó irodának jelentést kell készíteni az ügyész egyetértésével. (Belső ellenőrzési szakasz)

---

innocent victims, outweighs the need for that person's testimony. This subsection shall not be construed to authorize the disclosure of the written assessment made pursuant to this subsection.

²⁰⁶ USC 3.521. (b)(1) In connection with the protection under this chapter of a witness, a potential witness, or an immediate family member or close associate of a witness or potential witness, the Attorney General shall take such action as the Attorney General determines to be necessary to protect the person involved from bodily injury and otherwise to assure the health, safety, and welfare of that person, including the psychological well-being and social adjustment of that person, for as long as, in the judgment of the Attorney General, the danger to that person exists. The Attorney General may, by regulation –

(A) provide suitable documents to enable the person to establish a new identity or otherwise protect the person;

(B) provide housing for the person;

(C) provide for the transportation of household furniture and other personal property to a new residence of the person;

(D) provide to the person a payment to meet basic living expenses, in a sum established in accordance with regulations issued by the Attorney General, for such times as the Attorney General determines to be warranted;

(E) assist the person in obtaining employment;

(F) provide other services necessary to assist the person in becoming self-sustaining;

(G) disclose or refuse to disclose the identity or location of the person relocated or protected, or any other matter concerning the person or the program after weighing the danger such a disclosure would pose to the person, the detriment it would cause to the general effectiveness of the program, and the benefit it would afford to the public or to the person seeking the disclosure, except that the Attorney General shall, upon the request of State or local law enforcement officials or pursuant to a court order, without undue delay, disclose to such officials the identity, location, criminal records, and fingerprints relating to the person relocated or protected when the Attorney General knows or the request indicates that the person is under investigation for or has been arrested for or charged with an offense that is punishable by more than one year in prison or that is a crime of violence;

(H) protect the confidentiality of the identity and location of persons subject to registration requirements as convicted offenders under Federal or State law, including prescribing alternative procedures to those otherwise provided by Federal or State law for registration and tracking of such persons; and

(I) exempt procurement for services, materials, and supplies, and the renovation and construction of safe sites within existing buildings from other provisions of law as may be required to maintain the security of protective witnesses and the integrity of the Witness Security Program.

Nem minden program résztvevő életvitele legális. Azokban az esetekben, amikben a résztvevők bűncselekményt követnek el, az áldozatokkal a Victim Compensation Fund foglalkozik velük. Az OEO megtérítheti a kárt, vagy kompenzálhat az áldozatnak, ha a bűncselekmény eredménye halál vagy súlyos testi sértés volt. Mielőtt a fizetés megtörténik, a károsultnak meg kell próbálnia a szövetségi vagy állami ítélkezéshez fordulnia. Bármilyen fedezet, akár biztosítási, a Victims Compensation Fund-on keresztül térítődik meg.

Az utóbbi időben, Charles Shumer szenátor vezette be az ún. „rövid távú állami tanúvédelmi szolgálat²⁰⁷”-ot az US. Marshall Szolgálaton belül. Az új egység feladata, hogy védelmet biztosítson a helyi és az állami tárgyalásokon, beleértve a főbb erőszakos bűncselekményeket is. A törvényhozás továbbá anyagi erőforrásokat biztosít azoknak a helyi és állami ügyészeknek, akiknek az államában legalább 100 gyilkosság volt évente, az elmúlt öt év viszonylatában.

Állami és helyi gyakorlat

Állami és helyi ügynökségek kérhetik a tanút és családját - akik szervezett bűnözésben vagy más súlyos vétségben érintettek -, hogy lépjenek be a programba. A kezdő kérés az U.S Attorneys Office-on keresztül folyik, amely a saját felülvizsgálata után, az OEO hozzájárulását kéri. A tanú elhelyezése a remélhető tanúskodásából adódó fenyegetettség miatt, a Minisztérium véleményén alapul. Eszerint a helyi vagy állami irodának át kell adnia a felügyeletet a szövetségi szervnek, az USAM szerint a szövetségi kormánynak. Azonban az állami törvény szerint a Minisztérium megállapodhat az állami kormánnyal, hogy a program igénylése esetén „a kormány beleegyezik, hogy megtérítse az Egyesült Államok kiadásait a védelemnyújtás ideje alatt.” Az US. Marshall Szolgálat kiszámolja azokat az összegeket, melyeket visszatérítenek, és ezeket az ún. egyetértési nyilatkozatban²⁰⁸ rögzítik. Néha vannak állami ügyek visszatérítés nélkül is, ha nincsenek szövetségi nyomozással összefüggésben.

---

²⁰⁷ Short-Term State Witness Protection Service

²⁰⁸ Memorandum of Understanding USC 3.521. (d) (1) Before providing protection to any person under this chapter, the Attorney General shall enter into a memorandum of understanding with that person. Each such memorandum of understanding shall set forth the responsibilities of that person including –

(A) the agreement of the person, if a witness or potential witness, to testify in and provide information to all appropriate law enforcement officials concerning all appropriate proceedings;

(B) the agreement of the person not to commit any crime;

(C) the agreement of the person to take all necessary steps to avoid detection by others of the facts concerning the protection provided to that person under this chapter;

(D) the agreement of the person to comply with legal obligations and civil judgments against that person;

(E) the agreement of the person to cooperate with all reasonable requests of officers and employees of the Government who are providing protection under this chapter;

(F) the agreement of the person to designate another person to act as agent for the service of process;

(G) the agreement of the person to make a sworn statement of all outstanding legal obligations, including obligations concerning child custody and visitation;

Állami törekvések a tanúvédelemben

Az egyes államok gyakran vállalnak egyéni fejlesztést a tanúvédelmi programban az utóbbi időben. Columbia állami ügyésze (U.S Attorney of the District of Columbia), aki a szövetségi rendszerben bűnüldözést vezet, azt állítja, hogy a városi bandák elítélésben a tanú megfélemlítése a legnagyobb probléma. Virginiában, a kongresszus²⁰⁹ új normákat vezetett be olyan bűncselekményekre, amelyek tudatosan akadályozzák az igazságszolgáltatást, a tanút megfélemlítik fenyegetéssel vagy erőszakkal. Hasonlóan Maryland kongresszusa is törvénybe foglalta a tanúmegfélemlítés büntetésének súlyosbítását és a tanú megölését kiemelt bűnnek tartja. Ezek a változtatások, törvénymódosítások elejét vehetik a probléma növekedésének.

A gyakorlati végrehajtás

Ha a szervezett bűnözés elleni eljárásban fennáll a tanú veszélyeztetettsége, a nyomozó államügyész indítványozza a tanú felvételét a tanúvédelmi programba. A védelem megilleti a tanún kívül a családot, és a tanúval szoros kapcsolatban álló személyt.

A speciálisan ezzel foglalkozó „Területi nyomozók a tanúk biztonságáért” nevű szervezet gondoskodik a tanúról és családjáról, míg a központi hatóságok eldöntik, hogyan is történjen tovább a védelem, és végül összehangolják az egyes intézkedéseket. Az illetékes helyi szervtől a „Field Inspector” nyomozó nyílt környezettanulmányt készít a tanúról és családjáról, hogy megállapítsa, alkalmasak-e a programba való felvételre, majd ideiglenes védelmet biztosítanak nekik.

A programba felvett személyeknek alá kell írniuk egy nyilatkozatot arról, hogy hajlandóak együttműködni az igazságszolgáltató szervekkel, és megértették a Marshall által végzett tevékenységet, valamint annak fontosságát. Ez azért nagyon lényeges, mert még olyan kényes kérdéseket is meghatároznak, hogy a védett személy milyen magatartásvonalat kövessen.

(H) the agreement of the person to disclose any probation or parole responsibilities, and if the person is on probation or parole under State law, to consent to Federal supervision in accordance with section 3522 of this title; and

(I) the agreement of the person to regularly inform the appropriate program official of the activities and current address of such person. Each such memorandum of understanding shall also set forth the protection which the Attorney General has determined will be provided to the person under this chapter, and the procedures to be followed in the case of a breach of the memorandum of understanding, as such procedures are established by the Attorney General. Such procedures shall include a procedure for filing and resolution of grievances of persons provided protection under this chapter regarding the administration of the program. This procedure shall include the opportunity for resolution of a grievance by a person who was not involved in the case.

(2) The Attorney General shall enter into a separate memorandum of understanding pursuant to this subsection with each person protected under this chapter who is eighteen years of age or older. The memorandum of understanding shall be signed by the Attorney General and the person protected.

²⁰⁹ House of Congress for the Commonwealth of Virginia

Mielőtt egy tanút felvonnák a programba, alá kell vetnie magát egy hazugságvizsgálatnak. Ezzel mindenekelőtt azt akarják megakadályozni, hogy egy bűnszervezet tagja bejusson a programba és felfedje a védett tanúk kilétét. Ezt követően a Marshall Szolgálat központjában leveszik az ujjnyomatukat, hogy esetleg egy későbbi bűncselekmény elkövetésénél azonosíthassák őket.

A tanúvédelmi program biztosítja a személyazonosság megváltoztatását, költöztetést, személyes tárgyak, bútorok szállíttatását, mindezek mellett meghatározott ideig „fizetést” biztosítanak, segítenek munkahelyet találni, stb., hogy a tanú önálló legyen.

A védet tanújelöltek és családtagjaik először a szolgálat egyik épületébe kerülnek, ahol a lehető leghatározottabb biztonsági körülmények között, szállodai jellegű elhelyezésben élnek.

Itt kapnak új iratokat, készítik fel őket a megváltozott életükre. Innen szállítják a tanúkat szigorú biztonsági intézkedések között a bíróságra. Az ottani védelmük a szolgálat legnehezebb feladatai közé tartozik.

A szolgálat szervezi meg konspiratív módon a már ismeretlen helyen élő, új életet kezdő tanú levelezését, és egy semleges harmadik városban szervezik meg találkozását rokonaival.

A tanú védelmének azonban vannak feltételei:

- a) a tanú vallomása nélkülözhetetlen legyen a szervezett bűnözés, vagy egy nagyon súlyos bűncselekmény felderítésében
- b) a tanú élete egyértelműen veszélybe kerül vallomása miatt
- c) ne legyen más lehetőség a védelemre, mint a WSP.
- d) a tanú társadalomra veszélyessége kisebb legyen, mint vallomásának jelentősége, ezért egy pszichológusnak meg kell vizsgálnia a tanút. Ha a tanú nagyon veszélyes a társadalomra (pl. súlyos drogfüggő, illetve elképzelhető, hogy átköltöztetése esetén új környezetére veszélyt jelentene) a WSP-be nem illeszthető be.

A védelem kiterjed a foglyokra is, elkülönítve őket azon börtöntársuktól, akik fenyegetést jelentenek (speciális őrzést kapnak, átszállíthatják biztonságos, mások által nem ismert helyre).

A védelmet kérők 95%-a saját szervezete ellen tanúskodott. Nem elhanyagolható tény, hogy a védelemben részesültek 80%-a nem vált ismételt bűnelkövetővé, tehát a program bűnmegelőzési funkciója is működik.

A védelem a tanút egész életére megilleti. Fizikai védelem mellett jogi védelmet is kapnak a tanúk, sértettek és informátorok. Azok, akik a tanúskodást próbálják megghiúsítani, szigorú büntetést kapnak.

Az a személy, aki felfedi egy tanúvédelmi programban szereplő tanúnak az eredeti identitását, az 5000 dollár bírságra vagy 5 év szabadságvesztésre számíthat, vagy esetleg mindkettőre.²¹⁰

Az eljárásjogban további védelmet jelentő technikai részlet, hogy a szexuális bűncselekmények gyermekkorú (18 év alatti) áldozatairól szóló 1990. évi USA törvény értelmében a bíróság elrendelheti a kihallgatás foganatosítását kétoldalú, zárt televíziós lánc segítségével, ha a szakértői vélemény alapján úgy véli, hogy a gyermek fejlődése szempontjából káros lenne a tárgyaláson való részvétel. Különösen a sértett lelki fejlődése vagy egészségi állapota miatt, illetve, ha a bíróság attól tart, hogy a sértett képtelen lesz vallomást tenni akár félelmében, akár mert a terhelt, vagy védője olyan magatartást tanúsít, amelyik megzavarná.

Ezekben az esetekben a sértett, az ügyész, a védő, egy kijelölt bírósági tisztviselő valamint a gyermek érdekében a bíróság által kijelölt személyek a bíróság épületében, de nem a tárgyalóteremben foglalnak helyet. A tárgyalóteremben lévők, valamint a külön teremben tartózkodók kölcsönösen látják és hallják egymást. A szabályozás részletesen kiterjed arra, hogy a televíziókészülékek mely termekben kint, vagy kiket közvetítsenek.

A terheltnek továbbá lehetőséget kell teremteni arra, hogy egyidejűleg telefonon vagy rádió segítségével kapcsolatban legyen a másik helységben lévő védőjével. Az ügyész, a sértett jogi tanácsadója, szülei, eseti gondozója kérelmezhetik a gyermek előzetes kihallgatását és annak videó felvételen történő rögzítését, valamint a felvétel letétbe helyezését. A bíróság helyt ad az ilyen kérelmeknek, ha feltételezhető, hogy a sértett a tárgyaláson nem tud megjelenni, vagy ott nem tud vallomást tenni.²¹¹

A WSP program megalkotása, több mint 7500 tanú és 9500 családtag kapott védelmet, ami magába foglalja az új személyazonosságot és az új lakóhelyet is.

Az utóbbi idők problémája, hogy elsősorban a - védelmi program hatály alá bekerülő - fiatalok nem tartják be a program által előírt magatartási szabályokat, sőt gyakran - saját felelősségükre – el is hagyják a programot. Az alább röviden

---

²¹⁰ USC 3.521. (3) Any person who, without the authorization of the Attorney General, knowingly discloses any information received from the Attorney General under paragraph (1)(G) shall be fined \$5,000 or imprisoned five years, or both.

²¹¹ Kemény, Gábor: A tanúvédelem, mint a szervezett bűnözés elleni harc egyik eszköze, tudományos pályázat anyaga, 1997.

ismertetett²¹² eset demonstrálja a tanúvédelmi program szükségességét, valamint a veszélyeket is azokra nézve, akik elhagyják a tanúvédelmi programot²¹³.

Brenda Paz életveszélyben volt. Mikor a 17 éves lányt letartóztatta a virginia-i rendőrség 2002 júniusában, váratlanul beszélni kezdett a „Mara Salvatrucha” nevű utcai banda „színes” életéről. Ez a banda jobban ismert MS-13-ként. A lány korábbi barátja a bandavezér volt, akit gyilkossággal gyanúsítottak a hatóságok. Paz tudta azt, hogy az egyetlen kiút az MS-13-ból, ha börtönbe küldi a tagjait és el is terjedt a bandatagok közt, hogy sűg a rendőrségnek.

Brenda Paz tudta az MS-13 egyik legfontosabb szabályát: „aki beszél a zsaruknak, meghal”, de mivel Ő utálta a szabályokat, és szeretett játszani – és beszélni is -, elkezdett mesélni, a rendőrségnél pedig hallgató fülekre talált. A hondurasi születésű, otthonról elszökött és Los Angelesben felnőtt lány 12 éves korában csatlakozott az MS-13-hoz és rengeteg bűncselekmény tanúja volt, még gyilkosságoké is. Enciklopédikus tudása volt az MS-13-mal kapcsolatosan és a nyomozóknak felvázolta a banda történetét, struktúráját, akcióit. Paz vallomása (visszaemlékezései) olyan szinten jelentősek és értékelhetőek voltak, hogy a Szövetségi Nyomozó Iroda (FBI) bevette őt a tanúvédelmi programba, hogy biztonságban tudhassák az új informátort. „Nem csak tanú volt” - mondta Greg Hunter, a kijelölt ügyvéd a Newsweek-nek: „Ő a tanúk esőembere volt.”²¹⁴

Brendát a védelmi intézkedések kapcsán másik államba helyezték át és ellátták új névvel és személyi biztonsági (azonosító) számmal is. Figyelmeztették, hogy maradjon inkognitóban, ne érintkezzen a bandatagokkal. De Paz meghívta az új lakóhelyére a régi barátait. 2003 májusában, egy követségi hotelben lakott, a St. Paul Minn-ben. Nem fogta vissza magát ekkor sem. Egy csapat bandatag látogatta meg. 2003 júniusában, magányosan, honvágygal elhagyta a kijelölt házat és Észak-Virginiába visszarepült. 2003. július közepén egy horgász a Shenandoah folyón - Észak-Virginiában - megtalálta Brenda „Smiley” Paz holttestét. Az intelligens, energetikus lány 17. hetes terhes volt ekkor. A program elhagyását követően 3 héten belül ölték meg. Négy MS-13 tagnak tárgyalják az ügyét a meggyilkolásával összefüggésben.

2003 november 20-án, Denis Riverát – Brenda korábbi barátja - és egy társát – Brenda Paz korábbi vallomásai alapján - elítélték gyilkosságért és életfogytig tartó börtönbüntetést kaptak.

---

²¹² Markon, Jerry and Glod, Maria: "Giving Up a New Life for a Gang Death," The Washington Post, August 10, 2003, sec. A, p. 1.

²¹³ Brand, Madeleine: Interview: Jerry Markon talks about the brutal gang murder of a woman in the witness protection program NPR Special 05-18-2005,

²¹⁴ Briscoe, Daren: The new face of Witness Protection, Newsweek 145. 5/2/2005 <http://www.newsweek.com/id/51906> (2009. augusztus 01.)

Az ügy rávilágított a tanúvédelmi program titokzatos világára, és kifejezetten az ügynökség legutóbbi kihívására: megtanulni védeni a tanúk új generációját, aki fiatal, kevésbé kontrollált, és nem tartja be a szabályokat a biztonsága érdekében. A program kénytelen képességeit a sovány költségvetés és a bürokrácia miatt behatárolni. Megfélemlítés és az erőszak erősen nőtt az utóbbi években, növelve az ügynökség feladatát. A program most több mint 17 ezer embert véd, 12%-kal többet, mint 1995-ben. Ugyanakkor, az ezen a területen tevékenykedők száma 30%-kal csökkent. Újabban az Igazságügyi minisztérium aggodását fejezi ki az ügynökség morálját illetően. A program első embere, Gerald Shur fél, hogy „csökken a program fénye”.

A kormány 60-as évekbeli kampánya a maffia ellen és a filmek halhatatlanná tették a program hírét. Sammy (A Bika) Gravano a bérgyilkos, együttműködőként segítette vallomásával elítélni John Gottit. A 80-as 90-es évek tele voltak drokartellel kapcsolatos tanúkkal. Ezek az idők növelték az utcai bandatagok védelemre szorulását. „Egyszer csak egy olyan fajta vádlottat láttunk, amelyet még soha korábban”, mondta a volt szövetségi ügyész.

Az egyik utóbbi ügyben, egy kamasz lány elmondta, hogy szemtanúja volt két gyilkosságnak. Mégis visszatért eredeti lakhelyére a veszély ellenére. Négyszer küldték biztonságos helyre, valamint drog rehabilitációra, ahol ellopta a páciensek telefonjait és bandatagokkal társalgott. „Végzetére várt” mondta egy volt nyomozó. Az ügyészek felvették a vallomását arra az esetre, ha megölnék. Végül is kilépett a programból. Brenda Paz ugyanilyen nehéz eset volt. A program alatt egyszer csak terhes lett, és kétszer hagyta el az új otthonát Kansas Cityben, hogy újra a gengszterekkel együtt legyen. A nevelőapja (feljogosított gyámja) mikor felhagyott ellenőrzésével, elment a barátaival. Utána napokon belül megtalálták - holtan.

Konklúzió

A 30 évvel ezelőtti tanúvédelmi program - megjelenése óta - beépült a bűnüldözés mindennapi gyakorlatába, az utóbbi időben a terrorizmusra is rákoncentrálva. A 280 milliós Egyesült Államokban sem könnyű feladat a tanúvédelem. Az előzmények mutatják, hogy a résztvevők maguk is elkövetnek bűncselekményeket. Összességében elmondható, hogy azokban az ügyekben, ahol a tanú védelmére van szükség, kevésbé problémás a technikai kivitelezés a tanúskodás lefolytatásának. A nehezebb dolog az, hogy akik információval bírnak, azok átadják ezeket a hivatalos szerveknek.

A „Rövid Távú Állami Tanúvédelmi Szolgálat” az US. Marshall Szolgálaton belül elnevezését és feladatait illetően is párhuzamba állítható – véleményünk szerint - a – majd később bemutatott – szlovák tanúvédelemben most meghonosodó „Rövid Távú Védelemmel”. Mindkét esetben olyan jellegű védelmi feladatok, intézkedések

bevezetése a cél a „rövid távú védelem” elnevezés alatt, melynek kapcsán az érintett személyek nem vagy csak kevésbé érzik fenyegetett helyzetben magukat, illetve az ügy jellege, valamint a befolyásolás, fenyegetés mértéke a hatóságok értékelése szerint sem éri el a programszerű védelmben kerülés minimális feltételeit sem, de mégis valamilyen szinten jelentkezik az eljárás során.

Véleményünk szerint a közeljövőben a magyar Tanúvédelmi Szolgálatnak is szembe kell nézni hasonló jellegű problémákkal – erre válaszul pedig ki kell alakítania saját „rövid távú védelmi” koncepcióját!

3. Német tanúvédelem

Az 1877. február 1-jén hatályba lépett német büntetőeljárás törvény²¹⁵ kibocsátása óta többször is módosult. Ennek következtében a tanúvédelem egyre hatékonyabb büntető eljárásjogi és rendészeti eszközei kerültek bevezetésre Németországban is. A német büntető perrendtartási törvény 68. § (2) bekezdése szerint a tanú akkor nyilvánítható védetté, ha azzal kell számolnia, hogy vallomástétele esetén élete, testi épsége, személyes szabadsága, tulajdona vagy egyéb alkotmányosan védett érdekei ellen jogtalan támadást intéznek vagy a tanúhoz közelálló személyeket fenyeget ez a veszély.

A rendelkezésre álló eszközrendszer

A nyomozás során a bíró által történő kihallgatásra²¹⁶ akkor kerül sor, ha a tanút fenyegető veszély elhárítására nincs más mód. Ugyanis két egyéb lehetőség is van. Az egyik az, hogy a jelenléti joggal rendelkező személy tanú kihallgatásáról szóló értesítését mellőzi, mondván, hogy ez veszélyeztetné a nyomozás sikerét. Ez a helyzet akkor, ha minden jel arra mutat, hogy a tanút hamis vallomásra akarják rábírní. A másik lehetőség, hogy a német StPO. 168. § c) pont (3) bekezdés alapján a gyanúsított a tanúkihallgatásról kizárható, amennyiben jelenléte a nyomozás célját veszélyeztetné. Nevezetesen itt arról az esetről van szó, amikor várható, hogy a tanú a gyanúsított jelenlétében nem mondana igazat. A német törvényben a nyomozás során a bíró által lefolytatott kihallgatást az indokolja, hogy a jelenlétre jogosultak jelenléte a tanú „jólétére” olyan súlyos hátrány fenyegető veszélyével járna, amelyet másképp nem lehetne elhárítani. Akkor fenyegető a veszély, ha a sérelem bekövetkezésének nagy a valószínűsége, amelyet mindig az eset konkrét körülményei támasztanak alá. A tanú „jóléte” a tanúnak mind a jelenlegi, mind pedig a prognosztizálható testi és szellemi állapotára utal és tágabban értelmezhető, mint az egészség fogalma. A kiújult traumás állapot és az ennek következtében kialakuló bűnösségérzés, lidérces álmok, depresszió és a személyiségváltozások szintén e körbe vonhatók.

---

²¹⁵ Strafprozessordnung (StPO) - Törvény a Büntetőeljárásról

²¹⁶ StPO. 168. § A főtárgyaláson kívül történő kihallgatásokról

A tények tisztázása érdekében akkor kerülhet sor a vádlott főtárgyalásról történő kizárására, ha tartani lehet attól, hogy a tanú a vádlott jelenlétében nem mond igazat²¹⁷. A tanú a következményektől való félelmében ugyanis egy olyan történetet talál ki, amely inkább a vádlott elképzeléseinek, nem pedig a valóban megtörténteknek felel meg. Elsősorban a tanúként kihallgatott áldozatoknál merül fel problémaként, hogy félnek a vádlott közvetlen reakcióitól és az elkövetővel való találkozástól és az így újra átélt szituáció sokkos állapotot idéz elő, amely képtelenné teszi a tanút arra, hogy a kérdésekre adott válaszra összpontosítsa a figyelmét.

A főtárgyaláson történő kihallgatás esetén a tárgyaláson kívül történő kihallgatáshoz képest annyi az eltérés, hogy itt veszélyforrásnak tekintenek a vádlotton és védőn kívül minden, a főtárgyaláson résztvevő személyt (ülnök, ügyész és jegyzőkönyvvezető). Ezért különböző intézkedések tehetők, melyeket az StPO. 247. § a) pontja nevében is nevez: 1. a vádlott eltávolítása 2. a nyilvánosság kizárása. A nyilvánosság kizárására a tárgyalásról a személyiségi jogok védelme, valamint a személyiség kibontakoztatása és fejlődése érdekében számos nyilvánosság kizárási ok alapján kerülhet sor.

A törvény 247. § második mondata szerint lehetővé teszi a 16 év alatti tanúk kizárását a tanú védelme érdekében. A bíróság akkor rendeli el, hogy a gyermek távollétében tartsák meg a főtárgyalást, amennyiben az a gyermek fejlődését hátrányosan befolyásolhatja.

A törvény lehetőséget teremt a zárt láncú televíziós hálózat útján történő kihallgatásra is. Ez akkor alkalmazható a német büntető eljárásjogban, ha az előbb felsorolt lehetőségek sem biztosítanak kielégítő védelmet a tanú számára. Ennek alkalmazását különösen fontosnak tartja a német igazságügyi minisztérium a gyermek- vagy fiatalok sértettek kihallgatása esetén.²¹⁸

A német büntető eljárás alapján a tanú videotechnika útján való kihallgatása²¹⁹ akkor rendelhető el, amennyiben a tanú hosszú vagy bizonytalan ideig tartó betegsége, testi fogyatékosága vagy egyéb el nem hárítható akadály miatt akadályoztatva van a főtárgyaláson való megjelenésben.

---

²¹⁷ StPO. 247. § (1) bekezdés Kihallgatás a főtárgyaláson

²¹⁸ Bundesministerium der Justiz: Bundeseinheitliche Handreichung zum Schutz kindlicher (Opfer-) Zeugen im Strafverfahren. S. 45.

²¹⁹ Straffprozessordnung 251. § (1) bekezdése Zárt láncú televízió útján történő kihallgatás

A betegséget tágan kell értelmezni, nem korlátozódik a fizikai állapotra, hanem magában foglalja a káros pszichikai és érzelmi folyamatokat is. Egyéb el nem hárítható akadály lehet mind ténybeli, mind pedig jogi természetű²²⁰.

Ha a tanú főtárgyaláson való megjelenése azért nem várható el tőle, mert a tanú lakóhelye nagy távolságra van a perbíróságtól, akkor szintén szerephez juthat a zárt láncú televízió használata. A bíróságnak ehelyütt mérlegelnie kell egyrészt a tanú vallomásától származó bizonyíték jelentőségét, a bűncselekmény súlyát, másrészt pedig a tanú érdekeit.

A német büntető eljárási törvény lehetővé teszi kép-és hangfelvevő alkalmazását mind a főtárgyaláson kívül, mind a főtárgyalás során. A Bp. 58. § a) pontja alapján a bíróság elrendelheti a tanú kihallgatásának kép-és hangfelvevővel való rögzítését. Kötelező a kép-és hangfelvevő használata, amennyiben olyan 16. életévét be nem töltött személyt hallgatnak ki, akinek sérelmére a bűncselekményt elkövették vagy alaposan feltételezhető, hogy a tanú a főtárgyaláson nem lesz kihallgatható és kihallgatása a tényállás tisztázásához szükségesnek mutatkozik.

A főtárgyaláson az StPO. 255. § a) pont (1) bekezdés alapján a tanú kihallgatásáról készült kép- és hangfelvétel bemutatására a kihallgatásról készült jegyzőkönyv felolvasására vonatkozó szabályok irányadók.

A (2) bekezdés alapján pedig lehetőség nyílik arra, hogy a 16. év alatti tanú főtárgyaláson tett vallomását pótolja az általa már korábban, bíró előtt tett és kép-és hangfelvevővel rögzített vallomása. További feltétel, hogy a büntetőeljárás tárgya nemi erkölcs elleni, élet elleni vagy a felügyelet alatt álló személy bántalmazásának büntette legyen. Ezen túl egyéb kritérium az is, hogy a vádlottnak és a védőnek lehetőséget kellett biztosítani arra, hogy a korábbi bírói kihallgatáson „közreműködjenek”.

Az eljárási intézmények azonban nem feltétlen elegendők, szükség van a tanúk testi épségének rendészeti védelmére is.

Németországban a legelterjedtebb védelmi módszer a védőőrség. Az esetek többségében elegendő védőőrséget biztosítani a tanúnak a tárgyalás idejére, esetleg előtte vagy utána néhány napig.

A német Büntető perrendtartás (Bp.) rendelkezése szerint, amennyiben fennáll annak a veszélye, hogy a lakhely megadása esetén a tanú vagy más személy veszélyeztetve lenne, akkor megengedhető, hogy a lakása helyett munkahelye címét vagy más kézbesítési címet adjon meg és a bírósági tárgyaláson se közölje lakcímét.

---

²²⁰ A tanú nem hajlandó megjelenni a főtárgyaláson és erre kényszerintézkedések elrendelésével sincs lehetőség, vagy a szülői felügyeletre jogosult személy megtiltja a gyermekkorú tanú főtárgyaláson való megjelenését

Ha ez nem elegendő, akkor engedélyezhető, hogy az ezekre vonatkozó kérdésekre a tárgyaláson ne válaszoljon és a személyi adatairól ne, vagy csak az előző személyi adatairól tegyen nyilatkozatot.

A törvénynek az előző személyi adatokra vonatkozó kitétele a titkos állományú nyomozókra vonatkozik, ők azok, akiknek a személyi adataik a feladataiktól függően változhatnak.

A tanú személyi adatait tartalmazó iratok ebben az esetben az államügyészségen kerülnek megőrzésre és csak akkor adhatóak ki, ha a veszélyeztetettség már megszűnt.

A Bp. lehetővé teszi, hogy a főhatóságok államérdekből egyes ügyiratokra és tanúkra zárlatot rendeljenek el. Erre már akkor is sor kerülhet, ha a titokban tartott tanú adatai után érdeklődés mutatkozik, vagy ha a tanú a tárgyaláson nem fog megjelenni. Ilyen esetben a tanú csak „vizsgálóbiztos” kiküldésével hallgatható ki. A kihallgatásról jegyzőkönyv készül, amely a tárgyaláson felolvasható és bizonyítékként felvehető.

A „tanú-zárlat” elrendelésére továbbá rendőrségi informátorok, vagy bűnöző szervezetekbe beépült titkosrendőrök esetében kerül sor. A bírósági gyakorlat szerint az informátor ismeretanyaga felhasználható a büntető perben. A rendőrségi álláspont ennek ellenére is az, hogy az informátorokat lehetőleg adatgyűjtésre és ne bizonyítékforrásként vegyék igénybe.

A Bp. szerint továbbá lehetőség van arra, hogy a vádlottat a bíróság eltávolítsa a tárgyalóteremből, ha attól kell tartani, hogy annak jelenlétében a tanú valótlan vallomást tenne. A német Btk. viszont nem tartalmaz tanúvédelmi normákat.

A haladó szellemiségű német tanúvédelmi szabályozás egyik alappillére a StPO-t módosító 1998. április 30-i tanúvédelmi törvény.

A Tanúvédelmi törvényt 1998. április 30-án hozta meg a Föderációs Parlament (Bundestag). Ez a törvény szabályozza azt, hogy mely személyeket, milyen módon kell védeni.

A szabályozás szerint a „büntetőeljárásban a bűneset vagy a vádlott nyomozati tartózkodási helyének felderítése adatok hiányában kilátástalan vagy jelentősen meg lenne nehezítve, akkor az a személy, aki ehhez adatokat szolgáltat, az egyetértésével, ezen törvény szerint, ha ő a vallomáskészsége alapján testi, egészségügyi, szabadságát korlátozó veszélynek vagy jelentős vagyonszerzésnek van kitéve, akkor tanúvédelmet kell elrendelni.”

2001-től²²¹ egy új Tanúvédelmi Harmonizációs Programot kezdtek Németországban, amiben szerepel az, hogy a programba a családtagokat is fel kell venni.

A tanúvédelmi program intézkedései arra szolgálnak, hogy a perekben fontos személyeket védje abban az esetben, ha fennáll annak a veszélye, hogy a tanú a vallomása által életveszélybe kerülne (pl. támadások vagy a terhelt által tett intézkedések miatt). Biztosítani kell, hogy a tanúk a retorzió elleni félelem nélkül tudjanak vallomást tenni.

A tanúvédelmi intézkedések

A tanúvédelmi program a bírósági per után is alkalmazásra kerül az érintett illetve az érintett törvényes képviselője kérésére és – szükség esetén - akár az élete végéig is fenn állhat. Nemcsak az érintettre érvényes, hanem számos családtagjára is kiterjed.

A védelmi intézkedések sorában a törvény felsorolja az

- a) Egyetemes tanácsadást;
- b) Segítséget az önvédelemhez;
- c) Kísérő- és objektumvédelmet;
- d) Operatív intézkedések az elkövetők, elkövetői csoportok ellen;
- e) Új lakóhely biztosítását;
- f) Új személyazonosságot;
- g) Külső megjelenés megváltoztatását;
- h) Letartóztatott tanúk védelmét.

A programba bekerülő érintett személyek kapcsán a következő intézkedések alkalmazhatók:

- i) Új identitás, illetve ehhez kapcsolódó dokumentumok (anyakönyvi kivonat, személyi igazolvány, jogosítvány, egészségügyi kártya, etc.);
- j) Új (előre megírt) múlt, úgy hogy semmi ne utaljon a korábbi büntetőeljárásra, ill. valami olyan dologra, amiből az eljárásra vissza lehetne következtetni;
- k) Új lakóhelyre költözés, gyakran az országon kívülre;
- l) Átképzési tanfolyam, ha a tanú egy új foglalkozást választ;
- m) Induló-, kezdőpénz az új élet felépítéséhez.

A tanúvédelmi programban résztvevőket olyan hasznos, gyakorlati tanácsokkal, utasításokkal is ellátják a Szolgálat munkatársai, minthogy az érintettnek a korábbi

---

²²¹ Act to Harmonize the Protection of Witnesses at Risk (2001). BGBl. I.S. 3510. 11 December 2001.

jogi képviselővel is meg kell szakítani minden kapcsolatot azért, hogy a nyomokat eltüntessék. Éppúgy az eddigi barátokkal való további kapcsolatról is le kell mondani, nehogy önmagát szükségtelenül is veszélybe sodorja.

A német Tanúvédelmi Szolgálat

Az érintett személyek védelme a tanúvédelmi törvény alapján a rendőrségnek vagy egyébként az illetékes szövetségi vagy tartományi hatóságnak a feladata - tanúvédelmi szolgálatot kell felállítaniuk. A szövetségi és a tartományi jogi szabályozások a védendő személyre fennálló veszély elhárítására vonatkoznak.

A tanúvédelmi szolgálat a döntéseit és feladatait kötelességtudóan végzi. A mérlegelésnél különösen a cselekmény súlyossága, a veszélyeztetés foka, a vétkes jogai és az intézkedések következményei befolyásolják.

A személyre vonatkozó adatok felhasználása

A tanúvédelmi szolgálat megtagadhatja a felvilágosításokat a védendő személy személyes adataival kapcsolatban, amennyiben ez a tanúvédelemhez szükséges.

A nyilvános helyeknek (pl. posta, bank) kötelességük a tanúvédelmi szolgálat kérésére a védendő személy személyes adatait zárolni, illetve közlésüket megtagadni. A kérésnek eleget kell tenni, míg nyilvános vagy védeni való érdekek állnak fenn, harmadik személy felé adatokat tilos közölniük. Az intézkedés szükségességének megítélése a tanúvédelmi szolgálat által megkeresett helyek számára kötelező érvényű.

A tanúvédelmi szolgálat kérheti a nem nyilvános helyekről is a védeni való személy személyes adatainak zárolását, illetve közlésének megtagadását. Az adatfeldolgozásnál a nyilvános és nem nyilvános helyeken belül biztosítani kell, hogy a tanúvédelem ne szenvedjen csorbát – azaz ne kerüljön a védelem ténye nyilvánosságra.

Tanúvédelem őrizetes intézkedéseknél

A tanúvédelmi szolgálat azon döntései, amik kihatással vannak a vizsgálati fogságra, szabadságvesztésre vagy egyéb szabadság megvonásával járó tevékenységre, csak az illetékes büntetés-végrehajtási intézet vezetőjével közösen hozhatók meg.

Gyakorlati megvalósítás

Németországban először 1984. tavaszán szerveztek meg és vittek végig rendőri tanúvédelmi programot. A programban részt vevő tanúk voltak az ún. Pokol

Angyalai-per kirobbantói, amit a hamburgi tartományi bíróság tárgyalta. Öt nagy büntetőeljárás során 320 tanú tett vallomást 20 vádlott ellen. A rendőrség a tanúk közül 80 tanút sorolt be, mint veszélyeztetett, 27 tanút, mint kiemelten veszélyeztetett kategóriájú tanú.

Hogy a tanúkat hatékonyan megvédjék, a hamburgi rendőrség felállított egy tanúvédelmi egységet. Ebből jött létre 1986-ban a „Tanúvédelmi Hatóság”.

Az 1988-as év elején a tartományi rendőrség és a bűnügyi szolgálat benyújtotta az ún. „Tanúvédelmi-koncepciót”. Még ugyanebben az évben elfogadták a koncepciót! Két év elteltével a Belügyminisztérium is elfogadta a „Belügyminisztérium és belügyi szenátorok közös iránymutatása a veszélyeztetett tanúk védelméhez” című normát. A koncepciót időközben az összes tartomány elfogadta és közzétette.

1988. óta az összes tartományi bűnügyi szolgálat minden tartományi székhelyen működtet egy tanúvédelmi egységet, sőt egyes kiemelt tartományokban a helyi rendőrkapitányságon külön tanúvédelmi szolgálatot is fenntartanak.

A német Büntető perrendtartás (Bp.) rendelkezése szerint, amennyiben fennáll annak a veszélye, hogy a lakhely megadása esetén a tanú vagy más személy veszélyeztetve lenne, akkor megengedhető, hogy a lakása helyett munkahelye címét vagy más kézbesítési címet adjon meg és a bírósági tárgyaláson se közölje lakcímét. Ha ez nem elegendő, akkor engedélyezhető, hogy az ezekre vonatkozó kérdésekre a tárgyaláson ne válaszoljon és a személyi adatairól ne, vagy csak az előző személyi adatairól²²² tegyen nyilatkozatot.

A tanú személyi adatait tartalmazó iratok ebben az esetben az államügyészségen kerülnek megőrzésre és csak akkor adhatóak ki, ha a veszélyeztetettség már megszűnt.

A Bp. lehetővé teszi, hogy a főhatóságok államérdekből egyes ügyiratokra és tanúkra zárlatot rendeljenek el. Erre már akkor is sor kerülhet, ha a titokban tartott tanú adatai után érdeklődés mutatkozik, vagy ha a tanú a tárgyaláson nem fog megjelenni. Ilyen esetben a tanú csak „vizsgálóbiztos” kiküldésével hallgatható ki. A kihallgatásról jegyzőkönyv készül, amely a tárgyaláson felolvasható és bizonyítékként felvehető.

A „tanú-zárlat” elrendelésére továbbá rendőrségi informátorok, vagy bűnöző szervezetekbe beépült titkosrendőrök esetében kerül sor. A bírósági gyakorlat szerint az informátor ismeretanyaga felhasználható a büntető perben. A rendőrségi

---

²²² A törvénynek az előző személyi adatokra vonatkozó kitétele a titkos állományú nyomozókra vonatkozik, ők azok, akiknek a személyi adataik a feladataiktól függően változhatnak.

álláspont ennek ellenére is az, hogy az informátorokat lehetőleg adatgyűjtésre és ne bizonyítékforrásként vegyék igénybe.

A Bp. szerint továbbá lehetőség van arra, hogy a vádlottat a bíróság eltávolítsa a tárgyalóteremből, ha attól kell tartani, hogy annak jelenlétében a tanú valótlan vallomást tenne. A német Btk. nem tartalmaz tanúvédelmi normákat.

A legtöbb tartományban külön, speciálisan felkészített rendőri egységet hoztak létre a tanúk védelmére.

Az eljárásjogi tanúvédelmi eszközök alkalmazása mellett ugyanis szükség van rendőri biztonsági intézkedések foganatosítására is. A rendőri biztonsági intézkedések szükség esetén nem csupán a tanúra, hanem családtagjaira, különböző vagyontárgyaira, például lakására, kocsijára, üzletére is kiterjednek.

A tapasztalatok szerint a legtöbb esetben elegendő a tanú számára védőőrséget biztosítani a tárgyalás idejére, esetleg előtte, vagy utána néhány napig. Elkísérik a bíróságra, védik a tárgyalóteremben, kijuttatják az épületből - lehetőleg egy hátsó, kevésbé ismert kijáraton -, és hazakísérik. Több tartományban külön rendőri egységeket alakítottak ki a tanúk oltalmára.

A szervezett bűnözés által célba vett személyek védelme azonban hosszú távú berendezkedést igényel. Egyes tartományok belügy- és igazságügy minisztériumai közös állásfoglalásban határozták meg az ügyészi szervek és a rendőrség feladatait a tanúk védelmével kapcsolatban. Ilyen például, hogy milyen tanácsokkal kell ellátni a tanúkat, egészen a tanú elköltöztetéséhez, munkahely változtatásához nyújtott pénzügyi és szervezeti segítségen át végső soron a tanú személyazonosságának megváltoztatásáig.

Hamburg Tartományi Bűnügyi Hivatal tanúvédelmi koncepciója

A Német Szövetségi Köztársaságban először a Hamburgi Bűnügyi Rendőrség hozott létre 1986-ban tanúvédő szervezetet, hogy hatékony tanúvédelmi intézkedésekkel segítse elő a szervezett bűnözés elleni küzdelmet. Ez a szervezet a Tartományi Bűnügyi Hivatal Nyomozó Osztályához tartozik, és a tanúvédelem rendőri intézkedéseit végzi. Átlagban tíz tisztviselő tartozik hozzá, akik közül négyen képezik a törzsállományt. Esetenként közrendvédelmi rendőrtisztviselők közül kapnak erősítést.

Tanúvédelmi intézkedéseket központilag olyan szolgálati hely végzi, amely nem foglalkozik a nyomozati feladatokkal. Ezáltal már eleve mentesülhetnek a tanúbefolyásolás vádja alól.

A speciális tanúvédő tisztviselők bevetése nagyobb professzionalitást és hatékonyságot biztosít, főként a kapcsolattartási, a gondozási, a koordinálási és az irányítási feladatokért felelősek. A veszélyeztetett tanúk hozzájuk fordulnak; ők ismertetik a viselkedési normákat és kezdeményeznek bizonyos védőintézkedéseket. Kapcsolatot tartanak az államügyészségekkel, a bíróságokkal, a büntetés-végrehajtási intézetekkel, a lakcímnnyilvántartó, az útlevél- és a külföldiek ellenőrző hivatalokkal, a közlekedési engedélyező hatóságokkal és más rendőri szolgálati helyekkel.

E szervezeti megoldás lehetővé teszi, hogy a különböző nyomozó hatóságok ne alkalomszerűen fogantassák a tanúvédelmi intézkedéseket.

A hivatásos tanúvédő tisztviselők mellé az alkalomnak megfelelő számú rendőrtisztviselőt osztanak be, akik a tulajdonképpeni védőintézkedéseket végzik. Például: a bíróságon a per figyelemmel kísérése, vagy az objektum- és a személyvédelmi intézkedések által.

A tanúvédő tisztviselőkkel szemben olyan követelményeket kell támasztani, amelyek számolnak a tanú büntetőperbeli helyzetével és a tisztességes eljárás igényével. Kerülnie kell mindent, ami igazolhatná a tanúbefolyásolás vádját, így például a tanúvédő tisztviselő a védendő tanúval nem tárgyalhat az eljárás tartalmi kérdéseiről.

A tanúvédelmi intézkedések kezdetén értékelni kell a tanú veszélyeztetettségének mértékét, az ügy szempontjából releváns, bűncselekményi és elkövetői kritériumok alapján, adott esetben az un. veszélynyomozást²²³ is folytatva.

A veszélyeztettség megítélését a bűnügyben eljáró nyomozó szervvel együttműködve végzik. Igenlő válasz esetén ennek alapján sorolják be a tanút a megfelelő veszélyeztetettségi kategóriába.

Tanúvédelmi intézkedésként az általános személyi, kíséret- és objektumvédelmi intézkedések mellett az alábbiak jönnek szóba:

- a) személyi adatok és lakcím jegyzőkönyvezésének a mellőzése,
- b) a biztonságos helyen történő kihallgatás,
- c) a lakcím-, vagy a telefonszám-titkosítás,
- d) a védett helyen történő elhelyezés,
- e) a lakásváltoztatás, a munkahely-változtatás,
- f) az új személyazonosság,
- g) védőmegfigyelés,

---

²²³ A veszélynyomozás az gyakorlatilag egy előzetes veszélyfelmérés és értékelés, mely arra irányul, hogy az eljáró hatóság objektíven tudja megítélni azt, hogy fennáll-e egyáltalán a veszély a tanú számára?

- h) a potenciális zavaró személyek, valamint a veszélyeztetett objektumok felderítése,
- i) a per figyelemmel kísérése, személyvédelem a tárgyalóteremben, a belső védelem, a rendőri erők demonstratív megjelenítése,
- j) az őrszem- és a járőrtevékenység, valamint technika biztosító berendezések felszerelése²²⁴.

Tanúvédelmi intézkedések csak a tanú egyetértésével végezhetők. A tanú bármikor magától kiléphet a tanúvédelmi programból.

A tanúvédelmi intézkedések céljai: a tanú akarati vagy cselekvési szabadsága ellen irányuló támadás megakadályozása, a tanú pszichikai fellépésének az erősítése, bizalomkeltés a (potenciálisan) veszélyeztetett tanúknak hatékony védőintézkedések felajánlásával, a büntetőeljárás biztosítása, az állami büntetőigény megvalósítása. A Szövetségi Bűnügyi Hivatalnál és a tartományi bűnügyi hivataloknál erre kijelölt tisztviselők illetékesek, a tanúvédelmi intézkedések foganatosítására, az együttműködés, illetve a támogatás szervezésére.

Tanúvédelem a számok tükrében

Németországban jelenleg 200 beosztott dolgozik a tanúvédelmi hatóságnál.

1990-ben a tartományi rendőrség 330 tanú védelmét látta el. Ezek 40%-a külföldi volt, jórésük török állampolgár.

1992-ben az egész országban 372 esetben vált szükségessé a védelmi program alkalmazása 657 érintettel, 1993-ban viszont már 14,1%-kal nőtt a számuk.

A tanúvédelmi intézkedésekkel kapcsolatos feladatokat összesen (a speciális egységeket nem számítva) 227 fő látta el. Ebből 100 fő terhelte a központi egységet. Lakóhely megváltoztatására 145 ügyben került sor.

A tanúvédelmi programmal párhuzamosan, illetve annak keretében 106 esetben hajtottak végre akciókat a fenyegetőkkel szemben.

A szervezett bűnözés elleni fellépés keretében 189 főt, kábítószer-bűncselekmény elleni ügyben 123 főt vontak a tanúvédelmi program hatálya alá.

A tanúvédelmi intézkedéseket a vizsgált időszakban²²⁵ 58 esetben azért szakították meg, mert a védett személy nem tartotta magát a megadott instrukciókhoz, 36

---

²²⁴ Ábrahám, Márta: A német tanúvédelmi törvény, különös tekintettel a videotechnika alkalmazására a büntetőeljárásban. Jogtudományi Közlöny, 2001. 321-322. oldal

²²⁵ 1990 és 2000 közötti időszokról van szó

esetben azért, mert a tanú megtagadta az egyébként kötelező önkéntességet, 55 esetben a veszély megszűnte miatt.

4. Angol tanúvédelem

A tanú védelme illetve a védelem felismerésének fontossága az angolszász jogrendszerű országokban nem új keletű dolog.

A tanúvédelem jogpolitikai indoka viszont merőben eltért a kontinentális jogrendszerű országok felfogásától, ugyanis az angolszász jogrendben – így Angliában sem – nem azt hangsúlyozták, hogy a rendelkezésre álló eszközökkel a tanút megvédik, hanem azt, hogy ha a tanúnak a vallomástétel következtében valamilyen baja esne – azaz ellene tevőlegesen fellépnének a vallomása miatt -, akkor az az igazságszolgáltatás működését veszélyeztetné.

Ahogy azt majd a később bemutatott eszközök kapcsán is látjuk, ez a felfogás a későbbiek során változott, hisz a jogalkotók – a szervezett bűnözés felbukkanása kapcsán – felismerték azt, hogy a nagyrészt tiltáson alapuló eszközök ténylegesen nem voltak alkalmasak a tanú védelmére, másrészt a szervezetek hatékony felderítéséhez és felszámolásához csak egy szervezeten belüli informátor nyújthat segítséget – de részére (is) hatékony védelmet kell biztosítani.

Mivel a szóbeliség dominál ebben a rendszerben, a tanúnak és a védelmének nagy jelentősége van. A tanút a tárgyaláson hallgatják ki, így viszont a tanúvédelmi eszközök nehezebben voltak elfogadhatóak, főleg az anonimitást szolgáló eszközök.

Ahhoz, hogy az angol tanúvédelmi szabályozással kapcsolatos normákat áttekinthessük, szükséges néhány fogalom tisztázása.

Tanú fogalma²²⁶

A tanú az személy, [aki tanú lehetne vagy aki tanú volt törvényes eljárásban (akár az Egyesült Királyságban vagy sem)], aki bármilyen információ, dokumentumot vagy egyéb más dolgot szolgáltat a hatóságnak, amelyek bizonyítékként felhasználhatóak eljárásokban vagy amelyek (akár elfogadhatóak bizonyítékként azon eljárásokban vagy sem):

- megerősíthetik az adott eljárásban elfogadható bizonyítékot,
- utalhatnak más tanú által adott bizonyítékra az adott eljárásában,
- felhasználhatóak kérdésfeltevéshez a bíróságon.

---

²²⁶ A witness is defined in the Serious Organised Crime and Police (SOCAP) Act 2005 as chapter 4. http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2005/ukpga_20050015_en_1 (2009. augusztus 01.)

Védett tanú

Védett tanú, aki keresztülment egy értékelésen és védett státuszt biztosítottak számára a SOCAP alapján, amely státuszt a Rendőrség kijelölt tisztje²²⁷ fogadta el. Védett tanúk egy hosszú távú kapcsolatot létesítenek a rendőrséggel.

Támogatott tanú

A támogatott tanúk nem felelnek meg a SOCAP²²⁸ által meghatározott feltételeknek, azonban jogosultak védelemre. A támogatott tanúk kapcsolatban vannak a rendőrséggel a nyomozás/eljárás lezárultáig.

Tanú megfélemlítése

Criminal Justice and Public Order Act 51²²⁹. szakasza (1) bekezdés alapján szabálysértést követ el a személy, ha „olyan tettet hajt végre, amivel megfélemlíteni szándékozik a másik személyt, tudván vagy abban bízva, hogy a személy segítséget nyújt egy szabálysértés nyomozásában vagy azt, hogy ez a személy tanú/potenciális tanú, esküdt/potenciális esküdt egy büntetőeljárásban.”

Ezzel a cselekményével szándékozik a nyomozást vagy a bírósági eljárást akadályozni, megváltoztatni, gátolni.

Az 51. § (2) bekezdés szerint szabálysértést követ el a személy, ha:

(a) Olyat tesz, amivel sért/árt, vagy megfélemlíteni szándékozik egy másik embert, vagy olyan tett végrehajtásával fenyeget, amely alkalmas másik személy sérelmére.

(b) tudván vagy bízva abban, hogy a személynek vagy olyan személyeknek sérelmet okoz, vagy ennek veszélyét idézi elő, akik egy szabálysértés nyomozásában vagy büntető eljárásban vettek részt és bizonyítékot vagy különleges bizonyítékot szolgáltatottak, vagy esküdtek voltak vagy egy büntető eljárás különleges ítéletében egyet értettek és

(c) mindezt a fent említettek tudatában vagy hitében cselekedvén.²³⁰

Az angol²³¹ tanúvédelmi szabályozás megfelelően sokrétű, hisz az ország rendelkezik saját tanúvédelmi jogszabállyal. A szabályozás keretei között lehetőség

---

²²⁷ FCOU nyomozási felügyelő

²²⁸ United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Home Office, “Serious Organised Crime and Police Act 2005: guidance notes”, 2005.

²²⁹ Section 51 of the Criminal Justice and Public Order Act 1994

²³⁰ Witness Protection (Policy & Procedure), Merseyside Police, belső használatú, korlátozott terjesztésű dokumentum

²³¹ Beleértve Anglia, Wales, Skócia és Észak-Írország külön joghatóságát is.

van a személyazonosság megváltoztatására. Ezt a lehetőséget a törvény írja elő. A jogi szabályozás az igazságszolgáltatással együttműködő személyekre is vonatkozik. A végrehajtásért önálló tanúvédelmi egység felelős²³².

A tanúvédelem Angliában²³³ a következő részterületekre terjed ki és érvényesül:

anyagi jogi védelem biztosítása²³⁴:

- igazságszolgáltatás megzavarása, mely magában foglalja a tanú, az esküdtek és a bíró megfélemlítését, befolyásolását is.
- bíróság megsértése, minden, a bíróságon tanúsított zavaró tevékenység ide sorolható (pl.: a tanú zavaró bámulása is)

eljárásjogi védelem:

- a korábban tett vallomás felhasználási körének a szűkítése
- tanúk címének zártan kezelése
- névtelen vallomástétel

A szigetország tanúvédelmi modelljei között meg kell említenünk, hogy lehetőség van:

- fizikai védelemre: ami magában foglalja a rendőri védelmet, a tárgyalás után új személyazonosságot és akár az elköltöztetést is.
- anonim tanúk alkalmazására (tanú eltakarása, sajtó kizárása a tárgyalásról)
- ún. „formaságok oldása”-ra (pl. fiatalos tanúk esetén a „magánbeszélgetés” látszatának keltése)
- a gyermektanúk különleges kezelésére is.

Érdekesség, hogy az angol tanúvédelmi szabályozás nem alkalmazható a terheltre, holott - eljárásjogi helyzetét tekintve - ő is tanúként szerepel az ügyben.

Véleményünk szerint ez a szabályozás gyenge pontja, hiszen helytelen megtagadni a védelmet azért, mert vádlotti minőségben vesz részt az eljárásban, valamint az igazságszolgáltatásnak is érdeke – ahogy azt már korábban írtuk -, hogy vallomást tegyen a társai ellen.

---

²³² Central Witness Bureau, Home Office

²³³ Commission working document on the feasibility of EU legislation in the area of protection of witnesses and collaborators with justice
<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&angen&ihmlang=en&lng1=en,hu&lng2=bg,cs,da,de,el,n,s,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=459112:cs&page=> (2010. január 30.)

²³⁴ Common Law bűncselekmények

Ezzel a dologgal kapcsolatban az Emberi Jogok Európai Bírósága felhívta két tizenéves fiú ügye²³⁵ kapcsán az Egyesült Királyság figyelmét, hogy minden terheltnek joga van arra, hogy önmagában a bírósági tárgyalás ne okozzon számára sérelmet.

5. Finn tanúvédelem

Finnország jogrendszere nem tartalmaz törvényt a tanúk és informátorok védelmére vonatkozóan. Egy ilyen törvény létrehozásának terve jelenleg az Igazságügyi Minisztériumtól függ. A minisztérium képviselői arról számoltak be, hogy ebben a szakaszban a törvénytervezet tartalma még nem pontos és a törvénybe foglalandó módszereket már néhányszor megvitatták. Figyelmeztettek, hogy Finnország túl kicsi társadalom ahhoz, hogy a tanúvédelem azon átfogó fajtáját biztosítsa, amely a nagyobb országokban elérhető²³⁶, de talán biztosíthatja például a videoszalagon rögzített tanúvallomás lehetőségét.

A Belügyminisztérium hivatalnokainak eltérő elgondolásuk van a tanúvédelemre vonatkozó törvénykezési hiány jelentőségéről. Néhányan úgy érzik, hogy gyakorlatban ez nem teremtett semmilyen problémát, de mások úgy vélekednek, hogy ennek hiánya valós akadályokat keletkeztetett az ügyek nyomozásában és a vádemelésben. A Belügyminisztérium kifejtette, hogy a tanúvédelemre vonatkozó speciális törvény hiányára figyelemmel a törvényhozás számos különleges módszert biztosít a tanúk védelmére. Ezek a következő lehetőségek:

- A tanú elbújtatása a tárgyalás ideje alatt.
- A bíróságról kapcsolattartási információk beszerzése.
- Tanú követése – a veszély felmérésére, védelem biztosítására.
- Megszorító rendelkezés beszerzése.
- Tanú bíróságon történő meghallgatása zárt ülésen (nyilvánosság jelenléte nélkül).
- A tanú neve és címe közzétételének tilalma az állampolgári nyilvántartásban.
- Tanút fenyegető személlyel szemben a büntető törvény értelmében az „igazságszolgáltatással együttműködő személy megfenyegetése” büntette alapján vádat emelnek, amelyre a büntetési tétel pénzbüntetés vagy 3 évig terjedő szabadságvesztés is lehet.
- Név és lakhely megváltoztatásának engedélyezése (habár a személyazonosító okmány számai nem változtathatók meg).

---

²³⁵ T. & V. versus UK 2000. Crim. LR 187.

²³⁶ pl. személyazonosság megváltoztatása, lakóhely megváltoztatása és névtelen tanúvallomás megtétele

- A rendőrségi alkalmazottak számára tilos az informátorok személyazonosságának közlése, a rendőrségi törvény 44. szakasza értelmében.

A tanúk és a pentitók védelmét szolgáló módszerek igazgatásának váza a szabályok, jogi rendelkezések és kialakult gyakorlat alapján a következő:

A finn jogrendszer nem tesz különbséget a tanú és a pentito fogalma között abban az értelemben, hogy egy személy csak tanú vagy csak pentito lehet. Pentito fogalma alatt egy adott szituációban az igazságszolgáltatással együttműködő olyan személyt értünk, aki önmaga is elkövetett bűncselekményt, azonban az eljáró hatóságoknak információt szolgáltat vagy az általa vagy más által elkövetett bűncselekménnyel kapcsolatban. Ha egy büntetőügyben bizonyítékként szolgáltatnak, vagy adnak ilyen információt, pentito tanúnak hívják és tanúként kezelik őket.

Különböző jogi rendelkezések és kialakult gyakorlatok léteznek, melyek célja a tanúk és az együttműködő személyek védelme. A fő rendelkezések illetve intézkedések és gyakorlatok a következőképp vázolhatók fel:

Jogi rendelkezések

Tanú vagy hozzá közel álló személy megfélemlítését külön törvény rendeli büntetni. Megszorító rendelkezések felhasználhatók a tanúk és pentitók védelme érdekében. A tanúk és együttműködő személyek védelme érdekében a bírósági meghallgatások zárt láncú hálózaton keresztül is megtarthatóak.

A tanú vagy pentito meghallgatható a bírósági meghallgatás előtt. A bírósági meghallgatások megtarthatóak videó vagy telefon kapcsolaton keresztül is. A tanúk (és a felek) elérhetőségi információi eltávolíthatóak a bírósági és rendőrségi aktákból.

Lehetséges bárki kereszt - vagy vezeték nevét megváltoztatni. Az embereket átköltöztethetik (ha úgy kívánják) és a veszélyeztetés volumene ezt igényli.

A rendőrségnek hatalmában áll eltávolítani és letartóztatni megfélemlítő vagy azzá válható személyt. A rendőrségnek joga van hallgatni annak érdekében, hogy az informátorokat védje. Amikor az informátort tanúként vagy bármely más minőségében kihallgatták, a rendőrség alkalmazottai nem kötelesek felfedni azon személy személyazonosságát, aki bizalmas információval látta el őket a rendőrséggel való együttműködés során, és nem kötelesek felfedni bármilyen bizalmas taktikai vagy technikai módszert sem.

Amikor az informátort tanúként vagy bármely más minőségében kihallgatták, a rendőrség alkalmazottai nem kötelesek felfedni azon személy személyazonosságát,

aki álvásárlást hajtott végre vagy fedett cselekményekben vett részt, ha az információ közlése veszélyeztetné a fedett cselekmények sikerét, vagy ha ez jelentősen veszélyeztetné a jövőbeni hasonló cselekmények kivitelezését azon személy által, aki az álvásárlást végrehajtotta vagy fedett cselekményben vett részt, vagy egyéb más rendkívül súlyos ok indokolja az információ visszatartását.

Biztonsági okokból az embereket utasítani lehet arra, hogy vessék alá magukat ruházat- és csomag (biztonsági) átvizsgálásnak, mielőtt a bíróság épületébe belépnének.

Amikor elítélt vagy letartóztatott személyt kiengednek az őrizetből, a tanú vagy a pentito -akik veszélynek lehetnek kitéve - előzetesen értesíthetőek a szabadlábra bocsájtás tényéről.

A büntetésvégrehajtás során különleges fegyház-intézkedések felhasználhatók azon rabok elkülönítésére a többi rabtól, akik a hatóságokkal korábban együtt működtek. A rendőrség állományából rendőrtisztek bármikor kinevezhetők tanúvédelmi feladatok ellátására.

A finn jogi rendszer szerkezetét illetően, azon módszerek, amelyek a tanúk és a pentitók hatóságokkal történő együttműködésének bátorítását szolgálják, nem mindig különíthetők el rendszertanilag azon módszerektől, amelyek ugyanezen személyek védelmét látják el. Általánosan elfogadott, hogy a védelmet ellátó módszerek egyúttal bátorító szerepet is ellátnak a tanúk és pentitok igazságszolgáltatással való együttműködése érdekében.

A fentiek ellenére azonban - ezen vonatkozásban - két különálló jogi rendelkezés mindenképp említésre méltó.

A finn büntető törvénykönyvben az elítélésre vonatkozó általános szabályok meghatározzák azon enyhítő és súlyosító körülményeket, amelyekkel számolni kell a büntetés kiszabásánál. Enyhítő körülmény az elkövető hatóságokkal való együttműködése a saját maga által elkövetett bűncselekmény tisztázásában. Ez például megvalósulhat a kihallgatás során őszinte hozzáállásban vagy abban, hogy önként fordul a rendőrséghez. Az enyhítő körülmények az elkövető által elkövetett bűncselekményekhez igazodnak.

Minden, az eljárásban résztvevő tanú jogosult az állam által fizetett tanúi honoráriumra/ illetményre. Ezen illetmény fedezi az indokolt kárt és a bevételkiesést is.

A tanúkat együttműködésre bátorító módszerek felhasználhatók a védelmet szolgáló módszerekkel összhangban. (bírói tárgyalásra vonatkozó megállapodások, büntetés kiszabás feltételei, különleges fegyházi intézkedések stb.).

A törvényhozásban az egyes bűncselekmények vonatkozásában alkalmazható védelmi intézkedésekkel kapcsolatban nincs korlátozás. Ezért ezen intézkedéseket minden olyan esetben alkalmazni lehet, ahol tényleges szükség mutatkozik a tanú megfélemlítéstől való védelmére. A módszerek, intézkedések legtöbbször kiterjeszthetők rokonokra és egyéb, a tanúhoz közel álló emberekre is.

Ha ún. sürgős intézkedésre van szükség, mert a tanú élete, testi épsége veszélynek van kitéve, akkor az összes – már korábban említett – intézkedést alkalmazni lehet.

A tanúvédelemhez kötődően a rendőrség, az ügyészek, bírák és a börtön tisztek közötti együttműködés más államok számára is példaértékűen működő.

Egyértelműen kijelenthetjük, hogy a gyakorlat a rendészeti tisztek körében fejlődött jelentősen. Az évezred elején a tényleges állapot továbbfejlesztése végett a jelentős hatóságokat (rendőrség, ügyészek, bírák, ügyvédek) magába foglaló munkacsoportot hoztak létre. A munkacsoport az eredményeit 2003 februárjában hozta nyilvánosságra²³⁷

A terrorizmus kapcsán is egyre többször felvetődik a tanúvédelem kérdése. Finnországban nincsenek a terrorizmus kategóriájába sorolt esetekhez kötődő védelmi intézkedésekre specifikus előírások. Minden általános módszer alkalmazható, ahol erre mód van, a terrorizmusra vonatkozó törvények vonatkozásában is.

Minden érvényben lévő intézkedés garantálja az emberi jogok és egyéni szabadság tiszteletben tartását, amint az a finn alkotmányban is le van írva. Ezen követelményeknek való megfelelés nyomon követése, ellenőrzése egymástól elkülönülő, különböző szakaszokban történik.

Először a törvény előkészítésének szakaszában, az új törvényjavaslat benyújtása előtt az emberi jogokkal való egyezést alaposan figyelembe veszik. A kormány által kezdeményezett új törvényjavaslatok is keresztülmennek egy meghallgatáson, ahol különböző szakemberek és a tudományterület jeles képviselői fejthetik ki véleményüket, meglátásaikat. A parlamentben, ahol szükséges, az alkotmányjogi bizottság felülvizsgálja a törvényjavaslatokat az emberi jogokat érintő témák vonatkozásában.

Finnországban minden érvényben lévő intézkedés bárki által felhasználható büntetőügyekben. Ez azt is jelenti, hogy a védelem által beidézett tanúk is élhetnek ezen védelmi intézkedések használatával. Ezek nem csupán a vád tanúinak járó kiváltságok.

---

²³⁷ „Munkacsoport a tanúvédelemért” jelentése

Akiket vallomástétel miatt idéztek a tárgyalásra, azoknak a teljes névtelensége nem garantálható. Részleges névtelenségen azt értjük, hogy a tanúk személyes adatai eltávolíthatóak a bírósági és rendőrségi ügyiratokból. Azonban a rendőrségnek hallgatási joga van azon esetekben, ha a feltett kérdés az informátor személyazonosságára vonatkozik

A fentiek alapján megállapítható, hogy névtelen tanúk vallomása nem fogadható el, ezért nem minősülnek valós bizonyítéknak a tárgyaláson. Alapszabály, hogy a tanút személyesen kell meghallgatni a tárgyaláson. A tárgyalást megelőző nyomozási jegyzőkönyvben tett vallomások, (pl. a rendőrségi kihallgatás jegyzőkönyvében) csak önmagukban nem elfogadhatók és a vallomást tevő személyt személyesen kell meghallgatnia a bíróságnak. Azonban vannak olyan különleges okok, amelyek engedélyezik a tárgyalást megelőző nyomozásban tett állítások felhasználását. Erre példa lehet egy olyan szituáció, ahol az adott személy által a tárgyaláson kijelentett tények különböznek a tárgyalást megelőző nyomozásban állítottaktól. A tárgyalást megelőző nyomozási jelentés használata legalább mint összehasonlítási eszköz engedélyezett az új állítás bizonyító erejének értékelése céljából. A tárgyalást megelőző jelentések használata egyben maga után vonja a másik fél azon biztosított jogát, hogy kérdéseket tegyen fel ennek vonatkozásában is.

Ha a pentitót tanúként idézik a bíróságra, az ő vallomása felhasználható bizonyítékként az ügyben. Valóságtartalmának megvizsgálása hagyományosan történik. Nincsenek speciális előírások a tanúvallomás értékelésére vonatkozóan. A tanúvallomások szabad értékelését alkalmazzák ezen tanúvallomás vonatkozásában is.

A pentito vallomásának hitelességi vizsgálata kapcsán a védelemnek mindig megvan a joga, hogy kérdezzen a tanútól. Ha szükségesek, a védelem által megnevezett tanút is megilletik a védelmi intézkedések az egyenlőség elvének tiszteletben tartása alapján.

A tanúvédelem egységes jogi normában történő szabályozásának hiánya miatt - szakemberek véleménye szerint - más jogterületeken is felmerült a dilemma, hogy szükséges-e szabályozni ezt a kérdéskört. Erre példa, hogy egy szakszervezet képviselője kifejtette, hogy az egyik fő oka annak, hogy a vállalatok alkalmazottai vonakodva tesznek feljelentést az az, hogy a munkaügyi törvényekben és a cégek munkaszabályzatában hiányzik ezen személyek védelme. A képviselő nem tudott bármiféle kezdeményezésről is a finn kormány részéről, ennek a helyzetnek a megoldására.

A vezető vizsgálók felismerték, hogy a "feljelentő, együttműködő személyek" védelmének kérdése megoldhatatlan módon kapcsolódik a tanúvédelem tágabb kérdésköréhez, és hiszik, hogy az Igazságügyi Minisztériumnak indokoltabb lenne

ezen témára vonatkozó elgondolását is figyelembe venni a tanúvédelem fejlesztését törvényi úton előirányzó programjában.

Az ügyészek közül néhányan azt állítják, hogy a belföldi vesztegetésért járó ítéletek alacsony száma is a fentebb említett problémáknak köszönhető. A vezető vizsgálók azt gondolják, hogy ez részben talán a törvényhozói hatalom hiányának tudható be, amely közleményeket foglal le, koboz el és titkos műveletek hajt végre ott, ahol okkal feltételezhető egy külföldi köztisztviselő megvesztegetése büntetnének elkövetése.²³⁸

A Belügyminisztérium képviselői kifejtették, hogy nagy valószínűséggel a törvényjavaslat által biztosított jogi alapot a telekommunikáció lehallgatására és fedett intézkedésekre nagyobb mértékű vesztegetés bűncselekmény elkövetése esetén, beleértve a külföldi vesztegetést is, a közeljövőben a parlament elé fogják terjeszteni. Az ügyészek megerősítették, hogy a telefon és egyéb kommunikáció lehallgatásából, fedett nyomozásból megszerzett bizonyítékok a bíróságon elfogadhatók, felhasználhatók lennének.

6. Francia tanúvédelem

A büntetőeljárás során a tanúk védelmét biztosító szabályok a 2001. november 15-i 1062. számú törvénnyel²³⁹ kerültek be a francia Büntetőeljárás Kódexbe²⁴⁰.

A francia büntető eljárási törvény IV. könyve, az egyes különleges eljárásokon belül, a XXI. fejezetben (címben) rendelkezik a tanúvédelemről. A törvény 706-58²⁴¹. cikkely rendelkezése szerint, a tanú anonimitását az előzetes letartóztatást elrendelő bíró, az ügyész vagy a vizsgálóbíró indítványára engedélyezi. Az előzetes letartóztatást elrendelő bíró dönthet úgy, hogy maga hallgatja ki a tanút. Ebben az esetben szükségszerűen egy vizsgálati aktust hajt végre, amely az előzetes letartóztatásról való döntési jogának elvesztésével jár.

A 706-61²⁴². cikkely által biztosított szembesítés kapcsán a törvény teljesen a bíróságra bízta annak elrendelését.

A 706-62²⁴³. cikkely rendelkezése szerint az ítélet nem alapulhat kizárólag az anonim tanú vallomásán. Ha a tanúvallomásra egyedül nem alapítható az ítélet, az

---

²³⁸ A kényszerítő eszközök alkalmazásáról szóló törvény értelmében, külföldi köztisztviselő megvesztegetése nem az egyetlen olyan bűntett, amelynél lehallgatásra és titkos műveletekre irányuló parancs szerezhető be.

²³⁹ Créé par Loi n°2001-1062 du 15 novembre 2001

²⁴⁰ Code de procédure pénale, Titre XXI : De la protection des témoins.

²⁴¹ Article 706-58 Modifié par Loi n°2002-1138 du 9 septembre 2002 - art. 39 JORF 10 septembre 2002

²⁴² Article 706-61 Modifié par Loi n°2004-204 du 9 mars 2004 - art. 141 JORF 10 mars 2004

²⁴³ Article 706-62 Créé par Loi n°2001-1062 du 15 novembre 2001 - art. 57 JORF 16 novembre 2001

így felállított törvényi korlát igen hatástalan lesz. Ez a francia jogirodalomban vitákhoz vezetett. A nyomok ugyanis, egy anonim tanúvallomás kíséretében, elegendő alapot biztosíthatnak az ítélethozatalhoz, ugyanakkor ugyanezen nyomok a tanúvallomás nélkül már igencsak kétségesek lehetnek. A bűncselekmény helyén talált ujjlenyomatok egy anonim tanúvallomással már igazolhatnak egy ítéletet, míg önmagukban korántsem elegendők. A törvényhozó így lehetővé teszi, hogy a kétséges kétségtelenné „erősödjék”, ami messzemenőig vitatható a szokásosan támasztott követelmények tekintetében, mivel az anonim tanúvallomás hivatott megerősíteni azon nyomokat, melyek önmagukban teljes mértékben elégtelenek lennének. Teljesen függetlenül a részletes szabályoktól, ez a tény vitathatatlanul felveti e rendelkezéseknek a méltányos eljárás követelményével való összeegyeztethetőségének kérdését.

Általánosságban a bíró belső meggyőződése lehetővé teszi, hogy elvonatkoztasson a bizonyítékok hierarchiájától. A beismerő vallomás nem hatékony, ha ellent mondanak a bizonyítékok; a beismerő vallomás visszavonását lehet, hogy őszintébbnek kell tekinteni, mint azt, ami megelőzte. Így ha az anonim tanúvallomáson kívül más bizonyítási mód is rendelkezésre áll, akkor érdemes arra alapítani az ítéletet.

A kritikai észrevételek összegzésekként úgy vélik, hogy az anonim tanú intézményének teljes elutasítása, főlegesen nyilvánítása mégsem járható út, mert kivételes esetekben lehetnek előnyei. De jelenlegi formájában a szabályozás, belső ellentmondásai miatt nem hatékony, azt is mondhatnánk, hogy saját magát „semlegesíti”.

A tanú lakcímének bejelentése rendőrkapitányságon vagy csendőrségen²⁴⁴

A fejezet 706-57. cikkelye – mely a 2009/526., 2009. május 12-i törvény²⁴⁵ által lett módosítva – szerint azon személyek, akikkel szemben nem áll fenn jogsértés elkövetésének vagy ennek kísérletének gyanúja, és amennyiben a hatósági eljárás kapcsán bizonyító erejű információt szolgáltatnak, azok az államügyész felhatalmazására vagy a vizsgáló bírói utasításra lakhelyként bejelenthetik a rendőrkapitányság, vagy a rendőrőrs címét.

Amennyiben a személyt foglalkozásával összefüggésben idézik be, abban az esetben bejelentett lakcíme helyett megadhatja munkahelyének a címét²⁴⁶.

Ezekben az esetekben azonban ezen személyek tényleges lakcímeit fel kell venni egy megszámozott és aláíratott, külön erre a célra nyitott iktató könyvben is.

---

²⁴⁴ Déclaration d'adresse d'un témoin dans un commissariat ou une brigade de gendarmerie

²⁴⁵ Article 706-57 Modifié par LOI n°2009-526 du 12 mai 2009 - art. 126

²⁴⁶ „... annak a bejelentett lakcíme munkahelyének címe lehet.”

Ehhez a részhez kapcsolódik az R53-22 cikkely²⁴⁷ - 2003/455., 2003. május 16-i határozat alapján -, mely szerint amennyiben a 706-57 törvénycikkely rendelkezéseinek alkalmazására kerül sor, a meghallgatott személy nyilatkozatairól felvett jegyzőkönyvben fel kell tüntetni az államügyész vagy a nyomozóbíró által kiadott felhatalmazást is.

Az R53-23 cikkely alapján a 706-57. törvénycikkely második bekezdésében tárgyalt iktatókönyvnek meg kell lenni az állami rendőrség és csendőrség minden egyes osztályán. A rendőrség vagy csendőrség osztályvezetőjének ezt parafálnia kell, azaz névalírással kell ellátnia. Ezen iktatókönyv az államügyész kérésére bármikor rendelkezése kell, hogy álljon.

Az iktatókönyvben minden egyes bejegyzést sorszámmal kell ellátni. A meghallgatott személy nyilatkozatairól felvett jegyzőkönyvben fel kell tüntetni ezt a sorszámot és az iktatókönyvet magánál tartó osztály vagy egység megnevezését és címét is.

A 706-57 törvénycikkely első bekezdésének rendelkezései alá eső személyt tájékoztatni kell arról, hogy a lakcímében beálló változást a bírósági tárgyalás éve alatt köteles bejelenteni az iktatókönyvvel rendelkező rendőrségi vagy csendőrségi osztályoknak. Az iktatókönyvet birtokló rendőrségi osztályok vagy csendőrségi egységek adják át bírósági felhatalmazás alapján a lehető legkisebb késedelemmel a 706-57. törvénycikkely rendelkezései alá eső személy részére az idézéseket, valamint a személyes megjelenésre felszólító utasításokat. Amennyiben a személy megváltoztatja lakcímét, az új címet a korábbi cím margójában, széljegyzékekében kell feltüntetni az iktatókönyvben. A lakcím megváltozásáról azonnal tájékoztatni kell a hatóságokat.

Ha egy személy megváltoztatta lakcímét és így az idézés és a személyes megjelenésre felszólító utasítás nem lett neki átadva, a bíróságot erről azonnali hatállyal értesíteni kell.

Amennyiben a 706-57 törvénycikkely rendelkezései alá eső személyt bíróság előtt tanúként hallgatják meg, lakcímeiként továbbra is a rendőrség vagy csendőrség címét jelentheti be. Ezen törvénycikkely első bekezdésének rendelkezései alá eső személytől a bíróság kérheti valódi lakcímének bejelentését.²⁴⁸

A törvény II. fejezete: Lehetőség, hogy a tanú anonimitásban tanúskodjon²⁴⁹

---

²⁴⁷ Chapitre Ier : Article R53-22 Créé par Décret n°2003-455 du 16 mai 2003 - art. 2 JORF 23 mai 2003.

²⁴⁸ Article R53-25 Créé par Décret n°2003-455 du 16 mai 2003 - art. 2 JORF 23 mai 2003

²⁴⁹ Chapitre II : Possibilité pour un témoin de déposer de manière anonyme.

A legalább három évi börtönbüntetéssel büntetendő bűncselekmények vagy vétségek ügyében indított eljárások kapcsán, amennyiben a 706-57. cikkelyben leírt személy bírósági meghallgatása a saját, családtagjai vagy közeli hozzátartozói életét, testi épségét súlyosan veszélyeztetné, akkor az államügyész vagy a vizsgáló bíró indokolt kérelmére a nyomozati bíró felhatalmazást adhat, hogy ezen tanú (személy) nyilatkozatát az ügyiratokhoz személyazonossága feltűntetése nélkül csatolják.²⁵⁰

Ezen döntés megfellebbezhetetlen a 706-60 törvénycikkely²⁵¹ második bekezdésében leírt megszorításokkal.

A nyomozási bíró dönthet arról, hogy ő maga végzi a tanú meghallgatását. Ebben az esetben a tanúmeghallgatási jegyzőkönyvben, amelyben nincs feltűntetve az illető személyazonossága, nem szerepel az érdekelt fél aláírása sem.

Az érintett személyes adatait és lakcímét egy másik, aláíratott jegyzőkönyvbe kell felvenni és külön dossziéban kell csatolni az ügyiratokhoz az előző bekezdésben meghatározott kérvénnyel együtt.

Az illetékes bíróság az érintett fél személyes adatait és lakcímét, szignózott és számozott iktatókönyvben veszi fel.

A 706-58. törvénycikkely első bekezdésének rendelkezései alapján benyújtott kérvény pontosan meghatározza az érintett személyazonosságát, és a nyomozati ügyiratokban szereplő adatokkal kapcsolatos érveket, amelyek alapján a személy nyilatkozatait személyazonossága feltűntetése nélkül kell felvenni az eljárás során. Ezt a kérvényt eredetiben vagy másolatban kell csatolni.

A kérvényhez lehet csatolni egy olyan jegyzőkönyvet is, amelyben a személy egyetértését fejezi ki a névtelenül történő tanúskodásról; miután felvilágosították azokról a veszélyekről, amelyek őt, családját vagy közeli hozzátartozóit érhetik, amennyiben nem kíván élni a 706-58. törvénycikkely által biztosított rendelkezésekkel. Csatolni lehet még egy jelentést is a nyomozóhatóság részéről az eljárás elleni panasztételről.

Amennyiben a kérvényt a nyomozati bíró készítette el és ezt véleményeztette az államügyésszel is, a kérvényhez a véleményt is csatolni kell²⁵². Ez a rész a 2003/455., 2003. május 16-i határozat alapján került be.

---

²⁵⁰ 706-58. cikkely, módosítva: 2002/1138., 2002. szeptember 9 –i törvény által

²⁵¹ Article 706-60 Modifié par Loi n°2001-1062 du 15 novembre 2001 - art. 57 JORF 16 novembre 2001.

²⁵² Article R53-27 Créé par Décret n°2003-455 du 16 mai 2003 - art. 2 JORF 23 mai 2003.

Az R53-28. cikk²⁵³ alapján a 706-58. törvénycikkely második bekezdésében tárgyalta iktatókönyvet és a különálló dossziékat az államügyész tartja magánál. Ezeket csak a nyomozati bíró és a vizsgálóbíró ismerheti meg a 706-60. törvénycikkely második bekezdése alapján.

Ha a vizsgálóbíró elrendeli, hogy az illetőt személyazonossága feltüntetésével hallgassák meg, akkor a személynek meghatároz egy sorszámot, amit be kell jegyezni a 706-58. törvénycikkely második bekezdés szerinti külön dossziéba és iktatókönyvbe.

A 706-58. törvénycikkely második bekezdés szerinti bírósági meghallgatásról szóló jegyzőkönyvet is külön iratként az említett sorszámmal kell felvenni.

Bírósági meghallgatásának kimeneteleként a személy a nyilatkozatát újra átolvassa, esetlegesen módosíthat rajta, és ha egyetért vele, akkor aláírja az elkülönített jegyzőkönyvet. A fő jegyzőkönyvre tett megjegyzéseket minden egyes oldalon alá kell írnia a bűnügyi rendőrség vezetőjének, az államügyésznek, a vizsgálóbírónak vagy a nyomozati bírónak és adott esetben a tolmácsnak is.²⁵⁴

Az R 53-31. Cikkely értelmében a 706-58. törvénycikkely első bekezdésének rendelkezései alá eső személyt tájékoztatni kell, hogy lakcímében beálló változást a bírósági tárgyalás éve alatt köteles tudatni az államügyéssel.

Az idézéseket és a személyes megjelenésre vonatkozó utasításokat az államügyésznek kell alkalmaznia. Amennyiben megállapításra kerül, hogy a személy lakcímet változtatott, a 706-57. cikkely második bekezdésében foglalt iktatókönyvbe be kell jegyezni az új címet a korábbi cím margójában, széljegyzékében.

Ha egy személy megváltoztatta lakcímét és így az idézés és a személyes megjelenésre felszólító utasítás nem lett neki átadva, az államügyésznek azonnali hatállyal értesíteni kell a bíróságot.²⁵⁵

Ha a vizsgálóbíró nem ad felhatalmazást, hogy az illető nyilatkozatait személyazonossága feltüntetésével tegye meg, akkor a kérvényt, a testületi döntést, az államügyészi véleményezést, a bírósági meghallgatás jegyzőkönyvét és az R53-27. cikkely harmadik bekezdésében említett jelentést az ügyiratoktól elkülönített iratként az államügyész tartja magánál. Ezen iratot az eljárás menetében nem lehet közzétenni csak abban az esetben, ha a személy utólag vállalja a

---

²⁵³ Article R53-28 Créé par Décret n°2003-455 du 16 mai 2003 - art. 2 JORF 23 mai 2003.

²⁵⁴ Article R53-30 Créé par Décret n°2003-455 du 16 mai 2003 - art. 2 JORF 23 mai 2003.

²⁵⁵ Article R53-31 Créé par Décret n°2003-455 du 16 mai 2003 - art. 2 JORF 23 mai 2003.

tanúskodást a 706-58. cikkelyben foglalt rendelkezésekkel nem élve, ez esetet kivéve az iratot az államügyész rendelkezése alapján, meg kell semmisíteni.²⁵⁶

A 706-57 vagy a 706-58 törvénycikkely rendelkezései alá eső tanú személyazonosságát vagy lakcímét semmilyen körülmények között nem lehet felfedni, kivéve a 706-60. cikkely utolsó bekezdésében foglaltak esetén.

A 706-57 vagy a 706-58 törvénycikkelyben leírt tanú személyazonosságának vagy lakcímének felfedése öt év börtön és 75 000 euro pénzbüntetéssel büntetendő.

A büntetőeljárás törvény 706-60. cikkely - módosítva: 2001/1062., 2001. november 15-i törvény által – szerint a 706-58 cikkely rendelkezései nem alkalmazhatóak jogsértés elkövetésének esetében, vagy ha a tanú személyisége, személyazonosságának ismerete elengedhetetlen a védelem szempontjából.

A kihallgatott fél megtagadhatja a nyilatkozat tételt - megfelelő eljárás keretében az elnök előtt - abban a 10 napban, amelynek számítása akkor kezdődik, amikor tudomására hozzák a tárgyalás időpontját. Az elnök a kérelmet indokolt döntéssel elutasíthatja vagy a meghallgatást meg is szüntetheti. Egyébként elrendelheti a tanú személyazonosságának felfedését, amennyiben az érintett elfogadja anonimitásának feladását.

A kihallgatott személy, vagy akivel szemben az ítélethozatalt a bíróság elhalasztja, kérhet szembesítést más tanúval a 706-58 cikkely rendelkezéseit alkalmazva, diszpozitív technikaként. A tanú szavazati jogát visszakapja.

Ha a bíróság kiegészítő információt kér a tanú meghallgatásnak érdekében, akkor ezt a meghallgatást majd csak a kijelölt vizsgáló bíró végezheti.

706-62. cikkely alapján büntetőítéletet nem lehet kimondani pusztán a 706-58 és a 706-61 cikkely rendelkezései keretében tett nyilatkozattételek alapján.

Franciaországban – mint a fenti szabályozás alapján megállapíthatjuk – nincs önálló tanúvédelmi jogszabály, a szabályozás a büntetőeljárás törvény részét képezi. A tanúvédelmi feladatok ellátását az ügyész, a vizsgálóbíró és a nyomóhatóság közösen végzi, önálló tanúvédelmi egység nincs. Anonim tanúzásra van lehetőség, de a védelmi intézkedések skáláján már komolyabb fokozatot jelentő személyazonosság megváltoztatása nem lehetséges. Az igazságszolgáltatással együttműködő személyekre vonatkozóan sincs jogszabályi háttér.

7. Román tanúvédelem

---

²⁵⁶ R 53-32. cikkely 2003/455., 2003. május 16-i határozat alapján

A tanúvédelem vagy vádalku 2003-at megelőzően nem szerepelt a román büntető eljárásjogi törvénykönyv előírásai között.

A parlament által jóváhagyott új büntetőjogi perrendtartás²⁵⁷ - állítják alkotói - kiküszöböli az előző törvény ellentmondásait és megfelel az európai törvényhozásnak és elvárásoknak. A módosítások mellett a büntetőjogi perrendtartás néhány újdonságot is tartalmaz, úgymint az ártatlanság védelmét, azt az amerikai mintáról átvett eljárást, amikor is a gyanúsított vagy a vádlott tudomására hozzák jogait, a tanúvédelmet (vádalkut), ugyanakkor biztosítja az anyanyelvhasználatot a törvényszéki hatóságok előtt.²⁵⁸

Az új büntetőjogi perrendtartás tanúvédelmi rendelkezései előírják, hogy a tanú más személyazonosságot kapjon, ha vallomása miatt saját vagy más személy élete, testi épsége vagy szabadsága veszélybe kerülhet. Ezt az intézkedést az ügyész rendelheti el a kivizsgálás során, vagy a per folyamán a bíróság, a nyomozást végző személy, a tanú vagy más érdekelt személy kérésére. A tanú adatait jegyzőkönyvbe veszik, amelyet lezárt, lepecsételt borítékban őriznek az ügyészségen vagy a bíróságon és szigorú titoktartás mellett kezelik. A védett tanúnak nem szükséges jelen lennie a tárgyalóteremben, vallomását megteheti máshol is, de csak az ügyész jelenlétében, amit hangszalagra és videofilmre rögzítenek.

Védett tanúként kihallgathatók a nyomozást végző személyek és a szakértők is.

A tanúvédelmi programról egy önálló norma, a 682/2002. törvény²⁵⁹, valamint e törvény alkalmazási szabályairól a 760/2004.²⁶⁰ kormányhatározat szól.

A 682/2002. törvény 2. cikk. (f). pontja alapján a tanúvédelmi program jelenti az Országos Tanúvédelmi Hivatal²⁶¹ által képviselt, valamint a helyi és központi közigazgatási szervek által segített konkrét tevékenységet, melynek célja azon személyek életének, testi épségének és egészségének védelme, akik ezen törvény feltételei alapján megszerezték a védett tanú jogállást.

A 3. cikk. (1).bekezdése nevesíti a tanúvédelmi feladatok ellátására jogosult önálló szervezet. Ez az Országos Tanúvédelmi Hivatal, melyet a Belügyminisztérium²⁶² keretében és a Román Rendőrség Főfelügyeletének alárendelve hoztak létre.

---

²⁵⁷ BJP - 2003. július

²⁵⁸ <http://www.hhrf.org/nepujtag/03jul/3nu0708.html> (2009. augusztus 01.)

²⁵⁹ Legea nr. 682/2002 privind protectia martorilor, publicata in Monitorul Oficial nr. 964 din 28 decembrie 2002.

²⁶⁰ Hotărâre (Guvernul României) nr. 760 din 14 mai 2004. pentru aprobarea regulamentului de aplicare a legii nr. 682/2002 privind protectia martorilor, publicata in Monitorul Oficial nr. 475 din 27 mai 2004.

²⁶¹ szó szerinti fordításban „Nemzeti Tanúvédelmi Hivatal”

²⁶² 2003-ban még Belügyminisztérium, ma már a Belügyi és az Adminisztratív Reformok Minisztériuma

A törvény 12. cikkely (1). bekezdése szerint az Országos Tanúvédelmi Hivatal minden egyes védett tanú esetében köteles elkészíteni egy támogatási rendszert (tervet), amely tartalmaz védelmi és segítségnyújtási intézkedéseket, valamint köteles végrehajtani ezeket.

A (2) bekezdés tartalmazza a támogatási rendszerben lévő védelmi intézkedéseket, melyek a következők:

- a). a védett tanú személyes adatainak a védelme,
- b). a nyilatkozatainak a védelme,
- c). a védett tanú kihallgatása nem a valós identitása alapján, vagy torzított kép és hang módszerekkel történik,
- d). a letartóztatott, fogvatartott vagy szabadságvesztő büntetését töltő tanú védelme, a fogvatartó szervek együttműködésével,
- e). fokozott biztonsági intézkedések a tanú lakásán, valamint a tanú hatóságokhoz/-tól való utazásának védelme,
- f). lakcímének megváltoztatása,
- g). személyazonosságának megváltoztatása,
- h). megjelenésének megváltoztatása.

A támogatási rendszerben lévő segítségnyújtási intézkedések a következők²⁶³:

- a). áthelyezés egy más társadalmi környezetbe,
- b). szakmai átképzés,
- c). munkahely biztosítás vagy változtatás,
- d). jövedelembiztosítás munkahely találásig.

A védelmi és segítségnyújtási intézkedéseket lehet önmagukban vagy kombinálva is alkalmazni.

A 760/2004. kormányhatározat a 682/2002. törvény alkalmazási szabályairól szól.

---

²⁶³ A 682/2002. törvény 12. cikkely (3) bekezdése

A határozat 6. cikk (1) bekezdése rögzíti az ún. sürgősségi intézkedéseket. Ha megállapítást nyer, hogy a tanú veszélyben van, és szükséges, hogy sürgős intézkedéseket fogyanatosítsanak, a következőképpen kell eljárni:

A rendőrség a tanú egyetértésével, egy vagy több intézkedést hozhat az alábbiak közül:

- a). riasztó üzemeltetése a tanú lakcímén vagy tartózkodási helyén,
- b). a tanú telefonszámának cseréje,
- c). a tanú telefonbeszélgetéseinek lehallgatása a törvény keretei között,
- d). a tanú audio-video eszközökkel történő felügyelete a törvény keretei között,
- e). a tanú lakcímének vagy tartózkodási helyének őrzése,
- f). a tanú ideiglenes tartózkodási helyre való áthelyezése,
- g). a tanú igazságszolgáltatási szervekhez/-től való utazásának védelme,
- h). a tanú utazásainak ideiglenes korlátozása a feltétlenül szükséges mértékig,
- i). egyéb különleges intézkedések, melyeket szükségesnek tartanak.

A 2. pont a fogvatartott személyekkel kapcsolatos lehetőséget mutatja be. A fogvatartottakat kezelő szerv az alábbiak közül egy vagy több intézkedést is hozhat:

- a). a tanú speciálisan erre a célra felszerelt zárkában történő elhelyezése,
- b). a tanú igazságszolgáltatási szervekhez, szervektől való utazásának biztosítása,
- c). a tanú egy más fogvatartási helyre való áthelyezése,
- d). különleges védelmi intézkedések fogyanatosítása az adott fogvatartási intézeten belül,
- e). egyéb különleges intézkedések, melyeket szükségesnek tartanak.

Ezeknek a sürgős intézkedéseknek meghozatala az Országos Tanúvédelmi Hivatallal együttműködve történik.

A 682/2002. törvény rendelkezik a személyazonosság megváltoztatásáról is. Ezzel kapcsolatban a 26. cikk (1) bekezdése szerint a lakcím és az identitás megváltoztatásának eljárásairól, valamint az új személyazonosító okmányok és más személyes okmányok kiadásának eljárásairól - a védett tanú számára - a belügyi és az adminisztratív reformok minisztere, vagy az illetékes miniszterek közösen rendelkeznek.

8. Szlovák tanúvédelem

A szlovák büntető eljárási törvény²⁶⁴ tanúra vonatkozó rendelkezései szerint „mindenki köteles megjelenni a bűnüldöző hatóság vagy bírósági idézésére, és tanúvallomást tenni arról, amit tud a bűncselekményről, az elkövetőről vagy az egyéb fontos körülményekről”.²⁶⁵

A tanú védelme 1998-ig

Szlovákiában 1991 óta volt érzékelhető a szervezett bűnözés növekedése.

A tanúbizonyítás jelentősége és a tanúk biztonsága érdekében a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa 247/1994.²⁶⁶ törvénnyel módosította először a korábbi büntetőeljárási törvényt. Emellett a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa 248/1994. törvénnyel módosította a szlovák Büntető Törvénykönyvet is. Ez a 2 módosítás jelentette a szervezett bűnözés elleni küzdelem alapjait.

A törvény 1994. október elsején lépett hatályba. Ez volt a Nemzeti Tanács első válasza a bűnözés szerkezetében és minőségében is bekövetkezett változásokra. Ennek a törvénymódosításnak a megjelenéséig a tanú védelméről alapvetően nem lehetett beszélni. Az újonnan bevezetett változásokat alapvetően két csoportba lehetett osztani.

A módosítás egyike lehetővé tette a tanúnak vagy a hozzá közeli személynek – ha lakóhelye megnevezésével, lakcíme megadásával veszélybe kerülhetett -, hogy az idézést az érintett személy munkahelyi címére kézbesítsék²⁶⁷.

A fenyegetésnek, veszélynek számít ebben az értelemben a veszélyeztetett tanú bármilyen joga, érdeke, értéke megsértése, főleg az élet, egészség, testi épség,

---

²⁶⁴ Národnej rady Slovenskej republiky č. 141/1961 Z. z.

²⁶⁵ § 127 Zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok

²⁶⁶ Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa 247/1994. számú törvénye a Büntető Perrendtartás módosítására

²⁶⁷ Büntető perrendtartás 101. § (3) bekezdés

vagyoni és egyéb jogok megsértése, valamint a védett szabadságjogok veszélyeztetése.

A módosítás másik része szerint, ha a tanú részéről megalapozott az a félelem, hogy személyazonossága a lakóhelye vagy tartózkodási helye megnevezésekor a nyilvánosság számára nyilvánvalóvá válik és ezzel együtt a saját, vagy rá tekintettel a közeli hozzátartozója élete, egészsége, testi épsége veszélybe kerül - a tanúnak lehetővé tették személyes adatainak elhallgatását. (zártan kezelését)²⁶⁸ Ha a tanú adatait zártan kezelték, akkor is a főtárgyaláson meg kellett jelennie, és nyilatkoznia kellett azzal kapcsolatban, hogy a vallomásában elmondottakat hogyan, milyen körülmények között ismerte meg. A zártan kezelt adatait csak a veszély elmúltával csatolták az iratokhoz, addig a bírói tanács elnöke kezelte. A bíró egyébként köteles volt ilyen esetekben kizárni a nyilvánosságot a tárgyalásról.²⁶⁹

Kivételes esetekben, ha a bűncselekmény felderítésénél rendőrségi ügynököt – fedett nyomozót – alkalmaztak, a 249/1994²⁷⁰. törvény szerint a tanúra vonatkozó előírásokat lehetett vele kapcsolatban is alkalmazni. A törvényhely rendelkezett az állandó vagy ideiglenes tanú legendáról a fedett nyomozó alkalmazása vonatkozásában, ami kiterjedt elsősorban a személyazonosságra, családi állapotra, képzettségre és a munkahelyre is.²⁷¹

A tanú védelme 1999-től

1998-ig oly mértékben emelkedett a bűncselekmények – azon belül is az erőszakos, szervezett jellegű bűncselekmények – száma, ehhez kapcsolódóan pedig a tanúk fenyegetése és támadása, hogy a Nemzeti Tanács már úgy ítélte meg, hogy a 247/1994. számú törvény tanúvédelmi rendelkezései elégtelenek a bűnözés elleni harcban

A korábbi Be. módosítás csak részben oldotta meg a védelmet és nem volt kialakítva, megoldva a tanú – valamint környezete - védelme a jogerős ítélet után. Elképzelhető, hogy nem volt megállapítva az összes elkövető, nem volt az összes bűncselekményben résztvevő elítélve, és nem kezdték meg ítéletük letöltését, akár azért, mert illegalitásba, rejtekhelyre vonultak vagy megszöktek a végrehajtás elől. Ezen személyek részéről várható volt, hogy a tanúnak és hozzá közeli személyeknek életét, testi épségét veszély fenyegeti, a csoport tagjai bosszút állnak a korábban tett tanúvallomás miatt.

Annak érdekében, hogy fokozzák a tanúzási kedvet a szervezett-, vagy szervezett jellegű bűncselekmények vonatkozásában, valamint megvédjék a tanú személyét és

---

²⁶⁸ Národnej rady Slovenskej republiky č. 247/1994 Z. z.

²⁶⁹ Szlovák Bp. 101. § (5) bekezdés

²⁷⁰ A szervezett bűnözésből származó bevételek legalizálása ellen

²⁷¹ Národnej rady Slovenskej republiky č. 249/1994 Z. z.

rá tekintettel más hozzátartozóit a Szlovák Belügyminisztérium kidolgozott egy törvényjavaslatot a tanú védelméről és ehhez kapcsolódóan az egyes törvények módosításáról, melyet a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa 1998. július 8. ülésén elfogadott.

A törvényjavaslat kidolgozásánál a szlovák Bm. a tanúvédelem terén már jelentős tapasztalattal rendelkező országok szabályozását vette figyelembe, főleg az olasz törvényhozói normákat, de a német és angol jogi módosításokat is tanulmányozták.

A szlovák megoldás végül önálló törvényben²⁷² szabályozta a kérdést, a tanú védelmének ellátására a rendőrségen belül önálló szervezeti egységet hozott létre²⁷³, mert úgy gondolták a jogalkotók, hogy csak a rendőrség rendelkezik ahhoz megfelelő erővel és a szükséges eszközökkel, amely alkalmas a tanú megvédésére.

A tanúvédelmi program egy gyűjtemény a szükséges eljárásokról és intézkedésekről, amelyeknek biztosítaniuk kell a védelmet és segítséget a védett tanúnak és a hozzá közeli személynek - a fenyegető veszélytől. A 256/1998. számú törvény a tanú védelméről rendelkezéseit a közhatalom a jogi személyek és magánszemélyek közreműködésével valósítja meg.

Ez a nevesített szolgálat jogosult az adatbázisok és nyilván tartások közvetlen és kizárólagos kezelésére, amelyben az érintett személyek adatai vannak, a norma alapján fedett okmányokat készít, közvetlenül részt vesz a büntető tevékenységek dokumentálásában, és hivatalosan együttműködik más országok rendőrségeivel a tanúvédelem kapcsán.

Ennek a törvénynek a kifejlesztése összhangban volt az Európai Unió és az Európa Tanács ajánlásaival. Ezeknek elfogadásával a Szlovák Köztársaságot besorolták azon országok közé, amelyek megfelelő tevékenységet fejtenek ki a hatékony szervezett bűnözés elleni küzdelemben²⁷⁴.

A tanú védelméről szóló törvény szabályozza azokat a jogviszonyokat, melyek összefüggnek a hatékony védelem feltételeinek a megteremtésével, meghatározza veszélyeztetett és védett tanú fogalmakat, a tanúvédelmi program definícióját, valamint azokat a segítségeket és védelmi intézkedéseket, melyben a tanúvédelmi programban résztvevő személy részesülhet.

A szlovák definíció szerint a védelmi program azoknak az eljárásoknak és intézkedéseknek az összessége, melyeket a rendőri szervek végeznek a védett tanú

---

²⁷² Rek zákony 256/1998 Z.z. o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov

²⁷³ Országos Rendőr-főkapitányság Védő Szolgálatok Főosztálya

²⁷⁴ Morávek, Milan. 1998. Ochrana svedka. In: Verejná správa, roč. 53, č. 17/1998, s. 25. oldal

védelmében és részére segítség nyújtásában a büntetőeljárás alatt fennálló veszély miatt, amíg fennállnak a védelem és a segítségnyújtás feltételei.

A veszélyeztetett tanú kifejezés a törvénybe azért került be, hogy a szabályozás összhangban legyen az „Emberi Jogok Európai Egyezményé”-ben foglaltakkal, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatával.

A veszélyeztetett tanú olyan személy, aki a büntetőeljárás során vallomást tett, esetleg további bizonyítékokat nyújt a terheltől vagy a bűncselekmény egyéb körülményeiről, ez elsődlegesen kapcsolódik a szervezett bűnözéshez, és tanúvallomásával kapcsolatban jogosan merül fel az, hogy élete, testi épsége veszélyeztetve van, és akire - és a hozzá közeli személyre is, ha szükséges - előterjesztették a védelmet és a dolog jellege szerint a javaslat eredménye az elkerülhetetlen intézkedés elvégzése.²⁷⁵ Ebben az esetben a veszély egyértelmű, azonnali és állandó. A – majd később ismertetett összetételű és feladatkörű – Bizottság ilyenkor haladéktalanul – maximum 7 napon belül - dönt a védelmi intézkedésekről, a Bizottság akadályoztatása esetén a Bizottság elnöke - vagy helyettese - egy személyben is meghozhatja a döntést, de ebben az esetben azonnal értesítenie kell döntéséről a többi tagot is. Miután ezeket az intézkedéseket megtették, a későbbiek során a Bizottság döntést hozhat a személy programba vételéről is.

Ebben a formában a szlovák veszélyeztetett tanúval kapcsolatos intézkedések egyértelműen köthetők a magyar „sürgősségi intézkedésekhez”.

Ezzel szemben a védett tanú a vizsgáló szervek illetve a bíróság által a védelmi programba javasolt személy, akinek felvételéről a Bizottság a javaslat megtételétől számított három hónapon belül dönt. Ha a döntés a személy számára pozitív, azaz már programba felvett, a hatóságok által védelembe vett személy – akkor nevezzük védett tanúnak.

Az olasz eljáráshoz hasonlóan a védelmi programba történő felvételtől Szlovákiában is egy – a Szlovák Köztársaság belügyminisztere és igazságügyminisztere, valamint a főügyész által kinevezett – bizottság dönt, melynek négy tagja van. Az elnök a rendőri munkában jártas személy, a tagok között szerepel két gyakorlott szakember a büntetés – végrehajtás területéről, valamint egy ügyész a Szlovák Főügyészség ügyészei közül²⁷⁶. A felvételtől illetve elutasításról a tagok szavaznak, ha halasztást nem tűrő ügyről van szó, akkor az elnök vagy helyettese egyszemélyben is dönthet, melyről a többi tagot értesíti. Ha a

---

²⁷⁵ § 2. (2) Zákona č. 256/1998 Z.z.

²⁷⁶ § 4. Zákona č. 256/1998 Z.z.

felvételt elutasították, ismételten a javaslatot akkor lehet benyújtani, ha a körülmények lényegesen változtak.²⁷⁷

A törvény alapján a Védő Szolgálatok Főosztálya védelmet és segítséget nyújt az érintett személynek a teljes bünyügyi eljárásban és annak befejezése után is.

A védelem az ún. védelmi megállapodásban foglaltak alapján realizálódik. A védelmi megállapodás tartalmazza a résztvevő felek jogait és kötelezettségeit a végrehajtás során, a program megszüntetésének feltételeit, a védelem és segítség terjedelmét, jellegét. A magyar szabályozáshoz hasonlóan kitér arra, hogy a tanúnak a korábbi polgári jogi kötelezettségeit hogyan és milyen módon kell teljesíteni, melyeket az állam – a Szolgálaton keresztül – nem térít meg.

Meghatározott a védelemben részesíthető alanyi kör is, eszerint védelmet kaphat szlovák állampolgár, külföldi állampolgár illetve hontalan, valamint rájuk tekintettel hozzátartozójuk vagy hozzájuk közeli személy is. Külföldi és hontalan esetén sincs a tartózkodási idő (Szlovákiában eltöltött időtartam) és életkor vonatkozásában korlátozás.

A Szolgálat kötelezheti magát a tanú védelme érdekében a tanú személyazonosságának, akár külsejének megváltoztatására, lakóhelyének új helyszínen történő kialakítására, akár külföldön is, új képzettség megszerzésének finanszírozására, szociális segély nyújtására.

A programba az érintett személlyel együtt minél kevesebb hozzátartozó van bevonva, annál kisebb a dekonspiráció kockázata és az anyagi eszközök felhasználása.

A védelmi megállapodásra a tanúvédelmi törvény 22.§-a értelmében a szlovák polgári törvénykönyv rendelkezései nem vonatkoznak²⁷⁸.

A szlovák tanúvédelem már hosszú ideje sikerrel alkalmazza a hang és képátvitelre szolgáló műszaki berendezéseket. Az eszközök használatával lehetőség nyílik a védelem alatt álló személy – együttműködő gyanúsított, veszélyeztetett vagy védett tanú - eljárásban történő kihallgatására, akár úgy is, hogy ha szükséges, akkor a kép illetve hangátvitelt megfelelően torzíthatják. Ezzel kapcsolatban vezették be a kihallgatás során a tanú tartózkodási helyén lévő „pótbíró” intézményét, aki a helyszínen a törvényesség biztosítója.

Meg kell jegyeznünk, hogy a szlovák hatóságok mostanában szembesülnek az ún. „mindennapi tanúk” problémájával. A rendes (mindennapi) tanúk azok a tanúk,

---

²⁷⁷ § 6. Zákona č. 256/1998 Z.z.

²⁷⁸ § 22. Zákona č. 256/1998 Z.z. o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov

akik nem érzik magukat veszélyben és nem látják annak veszélyét, mely a tanúvallomásukból adódik.

A megfelelő tanúvédelem formáját a veszélyeztetett személyek és áldozatok számára alkalmazni kell a kevésbé súlyos bűncselekménynél is. E tanúk veszélyeztetése kezdetben verbális támadásokban merül ki, de lehetséges, hogy a támadások idővel veszélyesebbé válnak.

Az, hogy a tanút milyen veszély fenyegeti – előzetes veszély- és kockázatértékelés – a bűnügyi rendőri állomány saját tapasztalata, a megtett tanúvallomás és az operatív információk objektíven értékelése alapján lehetséges eldönteni.

Ha az előzetes értékelés alapján a kisebb súlyú ügyekben a mindennapi tanúk vonatkozásában is felmerül a veszélyeztetés, akkor a tanút a hatóságoknak erre figyelmeztetni kell és fel kell ajánlani számára a „rövid távú védelmet”.

A rövid távú tanúvédelem lényege a fizikai védelem és az operatív védelem kombinációja. Ennek kapcsán a veszélyeztetett személy lakó- vagy tartózkodási helyét bizonyos technikai eszközökkel biztosíthatják, a személy lakó-, tartózkodási helyének vagy magának az érintettnek a megfigyelését végezhetik, tanácsokkal látják el a prevenció miatt.

Az ilyen jellegű védelemnél nem szükséges a személyazonosság megváltoztatása, elég a lakóhely megváltoztatása is – az érintett személy beleegyezésével.

A szlovák tanúvédelmi törvény lehetőséget nyújt a személyazonosság – akár végleges – megváltoztatására, a programba beemeli a bűnbánó bűnözőket is, és módot ad arra is, hogy az érintett személy vagy személyeket külföldre költöztessék.

A tanúvédelmi törvényt a hatályba lépése óta, az azóta felmerült kérdések megnyugtató módon történő rendezése érdekében – a szakma javaslatait messzemenőig figyelembe véve – már ötször módosították, legutoljára a 180/2009²⁷⁹. számú törvénnyel 2009. június elsejei hatállyal.

9. Ukrán tanúvédelem

Az ukrán tanúvédelem – nyugodtan kijelenthetjük – még gyermekcipőben jár, hisz az ezzel kapcsolatos jogi szabályozás 2001-ben jelent meg. A tanúvédelem kapcsán a szabályozás egyetlen jogintézményt ismer, ez pedig „a biztonsági intézkedések hatálya alatt álló személy adatainak védelme”²⁸⁰. Az intézmény neve – ha nem ismerjük a részletes normatartalmat – félrevezethető lehet, mert az adatok védelme

---

²⁷⁹ Rek zákony 180/2009. Z.z., Národná rada SR Rek zákony 256/1998 Z.z. Účinnosť od: 1.6.2009.

²⁸⁰ Ukrán Büntető eljárási törvény 52-1. szakasza

kapcsán a szabályozás lehetőséget teremt az érintett vonatkozásában a hatóságok számára az ideiglenes személyazonosság cseréje is.

Emellett a védelmet biztosító szervek a veszélyeztetett tanú – az alanyi kör értelmezése kiterjesztő, erről a későbbiek során, a szabályozás részletes ismertetésekor visszatérünk – számára ideiglenes lakhelyet is biztosíthatnak.

A Be. törvénykönyv²⁸¹ 52-1 szakasszal való bővítése a N.1381-XIV.²⁸²törvény alapján történt meg. Ez a módosítás vezette be a „büntetőjogi bírósági eljárásban résztvevő személyek védelmének biztosításá”-t.

Az § 52-1. szakasza kimondja, hogy azok a személyek, akik büntetőjogi bírósági eljárásban vesznek részt, életük, testi épségük, ingatlanuk vagy vagyonuk elleni reális fenyegetettség fennállása esetén védelem biztosítására jogosultak. Ez a rész határozza meg azt a személyi kört is, akik az indokolt körülmények fennállása esetén védelem biztosítására jogosultak:

- a) olyan személy, aki a rendvédelmi hatóságoknál feljelentést tett bűntettéről, vagy más formában vett részt bűntény felderítésében megelőzésében, megakadályozásában vagy mindebben együttműködött;
- b) sértett vagy képviselője a büntetőjogi eljárásban;
- c) gyanúsított, vádlott, védőik és jogi képviselőik;
- d) felperes, alperes és képviselőik a bűntett elkövetése következtében elszenvedett kár megtérítésére;
- e) tanú;
- f) szakértő, tolmács és kirendelt hatósági személy;
- g) családtagok és közeli rokonai a § 1-6. pontjában felsorolt személyeknek, ha próbálkozások történnek fenyegetés vagy más jogellenes cselekedet elkövetésére a büntetőeljárásban résztvevő személyek befolyásolása céljából.

A nyomozóhatóság, nyomozó, ügyész vagy bíróság megkapva a bejelentést vagy értesítést ezen szakasz 2. részében felsorolt személyek fenyegetettségéről, kötelesek ezen bejelentést (értesítést) értékelni és nem több, mint 3 napon belül - sürgős esetben pedig azonnal - határozatot hozni a biztonsági intézkedések meghozataláról vagy azok elutasításáról. Döntésüknek megfelelően indokolással alátámasztott határozatot hoznak és átadják azon hatóságnak, mely kötelezett a biztonsági intézkedések megvalósítására. Ezen határozat végrehajtása kötelező érvényű a kijelölt hatóság számára.

---

²⁸¹ Кримінально-процесуальний Кодекс України
<http://yurist-online.com/uslugi/yuristam/kodeks/sk.php?zfile=17> (2010. január 30.)

²⁸² 2001. január 13-án

A Hatóság, mely a biztonsági intézkedések megvalósításával lett megbízva, megállapítja a szükséges intézkedések sorát és azok megvalósításának módját, figyelembe véve a konkrét körülményeket és a fennálló fenyegetettség elhárításának szükségességét. A biztonsági intézkedésekről, azok megvalósításának módjairól, valamint a lakhely- és személyi igazolványok használatának szabályairól - melyek a védelem biztosítása céljából lettek kiadva - értesítendő a védelem alá vont személy.

A törvény § 52-2.²⁸³ tartalmazza a biztonsági intézkedések alatt álló személyek jogait és köteleseit. A védelem alá vont személyek jogosultak:

- a) kérvényezni a biztonsági intézkedések alkalmazását vagy azok megszüntetését;
- b) tudomással bírni a konkrét biztonsági intézkedések alkalmazásáról;
- c) kérvényezni további biztonsági intézkedések alkalmazását vagy az alkalmazottak megszüntetését a nyomozóhatóságnál, nyomozónál, ügyésznél vagy bíróságnál;
- d) megfellebbezni azon szervek jogellenes határozatait vagy cselekedeteit, melyek a védelmet biztosítják, a felsőbb szintű illetékes szerveknél, ügyésznél vagy bíróságnál.

Ezzel szemben a védelem alá vont személyek kötelesek:

- a) teljesíteni a védelmet biztosító szervek jogszerű követelményeit a védelem megvalósításának feltételeit illetően;
- b) a kijelölt szerveket haladéktalanul értesíteni minden fenyegetésről vagy a velük szemben elkövetett jogszerűtlen cselekedetről;
- c) a törvény által előírt szabályok szerint használni a lakhelyet, személyi igazolványokat, melyeket a védelmet biztosító szervek ideiglenes használatra adtak ki.

Ha a bejelentésben (értesítésen), ezen § 52-1. 2. részében felsorolt személyeket illetően fenyegetettség áll fenn, a nyomozóhatóság, nyomozó, ügyész, bíróság vagy bíró a törvénykönyv § 94.; § 98.; § 99. paragrafusainak megfelelően büntetőjogi eljárás elindításáról vagy elutasításáról hoz határozatot, vagy a bejelentést (értesítést) továbbítja az illetékesség szerint eljáró hatósághoz. A határozat meghozataláról a bejelentőnek azonnal értesítés kell küldeni.

A Hatóság, mely a biztonsági intézkedéseket megvalósítja, levélben értesíti a nyomozóhatóságot, nyomozót, ügyészt, bíróságot vagy bírót a foganatosított intézkedésekről és azok eredményeiről is.

---

²⁸³ a Törvénykönyv kibővítve a 52-2 paragrafussal a N 1381-XIV(2001.01.13.) törvény alapján

A § 52-3. a biztonsági intézkedések hatálya alatt álló személy adatainak védelmét szabályozza.

A védelem alatt álló személy adatainak védelme megvalósítható a személyi adatok használatának korlátozásával a peranyagban, a vizsgálati jegyzőkönyvekben és bírósági tárgyalásokon. A nyomozóhatóság, nyomozó, ügyész, bíróság (bíró) döntése a biztonsági intézkedések alkalmazásáról indokolással alátámasztott határozatott hoz a védett személy nevének, keresztnvének, és apai nevének megváltoztatásáról egy másik névre (álnévre).

A továbbiakban az eljárási iratokban csak az álnév alkalmazható, az igazi név, keresztnév, apai név (születési dátum és hely, családi állapot, munkahely, szakma, állás, lakhely stb., melyek információt tartalmaznak a védelem alá vont személyről) csak a névcsereéről szóló határozatban szerepelhet. Ez a határozat az ügy aktáihoz nem csatolandó, annál a hatóságnál kell őrizni, mely a büntetőeljárás felügyeletét ellátja.

A védelem alá vont személy nevének álnévre változtatása esetén az ügy irataiból a nyomozati eljárás határozatai és más anyagok, melyek a védett személy eredeti adatait tartalmazzák eltávolítandók és külön őrizendők, az ügy irataihoz csatolandók azon iratok másolatai, melyek a megváltoztatott személyi adatokat tartalmazzák.

Az adatok a védelem alá vont személyről, valamint a biztonsági intézkedésekről olyan információnak minősülnek, melyhez a hozzáférés korlátozott²⁸⁴.

A törvénykönyv § 52-3. -al való kibővítése a N 1381-XIV. (2000.01.13.) törvény alapján, valamint a N 2533-III.²⁸⁵ törvény alapján történt – hatályba lépése pedig 2001.június 29. volt.

A biztonsági intézkedések megszüntetésének rendjét a § 52-4. tartalmazza. A biztonsági intézkedések megszüntethetők a konkrét biztonsági intézkedés hatályának lejárta okán; az élet, testi épség, lakóhely és vagyon fenyegetettsége megszűntével; a védelem alá vont személy által kezdeményezve; a biztonsági intézkedéseket fogatosító hatóság törvényes követelményeinek nem teljesítése okán, ha a védett személy írásban figyelmeztette volt erről a lehetőségről.

A büntetőjogi eljárás szereplői, családtagjai és közeli rokonai számára a biztonsági intézkedések megszüntetésének oka lehet a büntetőjogi eljárás szereplőinek, vagy közeli rokonának - akinél alkalmazták a védelmet - kérvénye; valamint hiteles

---

²⁸⁴ Az iratokra, melyek ilyen információkat tartalmaznak nem érvényes a Be. törvény 48. §-a 2. rész, 217.-219. és 255. szakaszok által előírt szabályok.

²⁸⁵ 2001.június 21-én kelt

információ felmerülése az említett személyek élete, testi épsége, lakhelye és vagyona fenyegetettségének megszűnéséről.

A biztonsági intézkedések megszüntetésének megalapozott lehetősége esetén, a nyomozóhatóság, nyomozó, ügyész, bíróság (bíró) határozatot hoz az intézkedés megszüntetéséről.

A biztonsági intézkedésének megszüntetéséről szóló határozatról értesíteni kell azt a személyt, akire az intézkedések vonatkoztak

Ha a hatóság szünteti vagy tagadja meg a biztonsági intézkedés bevezetését, akkor az elutasító határozat ellen az érintett személynek lehetősége van jogorvoslatra (fellebbezésre).

§ 52-5 a határozat megfellebbezésének a szabályait mutatja be. Eszerint a nyomozóhatóság biztonsági intézkedés megtagadásáról vagy megszüntetéséről szóló határozata ellen fellebbezés nyújtható be az illetékes ügyésznél vagy helyi bíróságon, ahol az eljárás folyik.

A bíró azonnal értékeli a fellebbezést és az ügy anyagát, szükség esetén meghallgatja a nyomozást végző személyt, az ügyész véleményét, ezután a megalapozottságtól függően határozatot hoz a biztonsági eljárás alkalmazásáról, megszüntetéséről, vagy megtagadásáról. A bíró határozata a fellebbezés elutasításáról, a határozat meghozatala időpontjától számított 3 napon belül megfellebbezhető a fellebbviteli bíróságon.

10.Lett tanúvédelem

Néhány államban, különösen a nagy fejlettségűekben, ahol a régebbi büntetőeljárás jogi alapelvek elavulttá váltak, az bizonyosodott be, hogy képtelenek leküzdeni az egyre szélesebb körű, legveszélyesebb kategóriájú bűncselekményeket, ezért új módszert kellett biztosítani a tanú, valamint az áldozatok és más bizonyítékot szolgáltató, tanúvallomást tevő személyeknek biztosítására, mind a nyomozás, mind a tárgyalás során.

Lettország is ezt a példát követte a „különös eljárási védelem” törvényi megerősítésével, azon személyek számára, akik bizonyítékot nyújtanak egy bűncselekményhez, mert az aktuális helyzet azt bizonyítja, hogy elsősorban a tanúk biztonságának biztosítása a legfontosabb, másodsorban az eljárási védelemi eljárások rendszerének elégtelenségét is megpróbálják ezzel kiküszöbölni.

A nemzetközi bűnözés és terrorizmus területén szükség van a tanúvédelem szempontjából egy egyre erősödő nemzetközi összefogásra. A tanúvédelmi és más

egyéb, kapcsolódó törvények és szabályozások elfogadása egy fontos részfolyamata volt Lettország beilleszkedésének a nemzetközi egységbe, beleértve az EU-t is.

Emellett Lettország számos nemzetközi tevékenységet használt fel, hogy elősegítse a nemzetközi szervezetek fejlődését és ellensúlyozza a törvényi előírások kormányzati merevségét azoknak az embereknek a védelmével kapcsolatban, akik segítik a törvényi végrehajtás (büntetőeljárás) intézményét.

A lett tanúvédelmi törvény az „emberi jogok különös védelme”²⁸⁶ címet viseli, a Saeima²⁸⁷ 2005. május 19-én fogadta el, azzal a kitételrel, hogy a büntetőeljárás törvénnyel egyidejűleg lépjen hatályba.

A törvény deklarálja azt a célt, melyet a jogalkotó az elfogadásával biztosítani kívánt. Eszerint a cél azon személyek életének, egészségének és más törvényes érdekeinek védelmét biztosítani, akik büntetőeljárásban tanúvallomást tesznek, vagy akik súlyos vagy különösen súlyos bűncselekmény felfedésében, nyomozásában vagy a döntéshozatalban vesznek részt. Ezek a személyek a törvény alkalmazása során – védett személyek.²⁸⁸

A célt a védett személyek különös védelmével kívánják biztosítani. Különös védelem a büntetőeljárás, operatív és más védelmi módszerek összessége, amelyek biztosítják a védett személyek életének, egészségének és más törvényes érdekeinek védelmét.

A különös védelem csak a védett személy vagy törvényes képviselője beleegyezésével alkalmazható. A védett személynek joga van bármikor visszautasítani a különös védelmet. Kiskorú akkor utasíthatja vissza a különös védelmet, ha törvényes képviselője ezzel egyetért.

A különös védelmi módszerek alkalmazásakor kölcsönösen vizsgálni kell a védett személy és a különös védelmet ellátó szerv jogait és kötelezettségeit is.

A védelmi módszerek típusát, kiterjedtségét és intenzitását a fenyegetés természetével és erősségével összhangban kell megválasztani.

A törvény taxatív felsorolást ad, hogy kik azok a büntetőeljárásban tanúskodó személyek, akiknek joga van különös védelemhez:

- a. áldozat, tanú vagy más személy, aki tanúskodik vagy tanúskodott súlyos vagy kiemelten súlyos bűncselekmény vonatkozásában;

---

²⁸⁶ Special Protection of Persons Law

²⁸⁷ Lett parlament elnevezése

²⁸⁸ Special Protection of Persons Law section 1. – purpose of this law

- b. kiskorú, aki a BTK 161., 162. és 174.²⁸⁹ szakaszában foglalt bűncselekmények vonatkozásában tanúskodik; és
- c. olyan személy, akinek veszélybe kerülését más személy büntetőeljárásban történő vallomása befolyásolhatja.

Különös védelemre jogosult az a személy is – a fentieken kívül -, aki nem tesz vallomást büntetőeljárásban, de részt vesz súlyos vagy különösen súlyos bűncselekmény felfedésében, nyomozásában vagy a döntéshozatalban, ugyancsak az a személy is, aki veszélyben van a fentebb említett személyek tevékenységének betudhatóan. (más védett személy)

Ez a rész az igazságszolgáltatásban tevékenykedőkre terjeszti ki a tanúvédelmet.

A törvény nevesíti, hogy a különös védelmet mely intézményeknek kell ellátnia a meghatározott védelmi módszerek felhasználásával:

- a. a lett Állami Rendőrség erre külön feljogosított osztálya;
- b. a lett büntetésvégrehajtási igazgatás külön feljogosított részlege és a börtönbüntetés helyén – a börtönbüntetés helye szerinti külön feljogosított osztály/részleg; és
- c. más, nyomozási tevékenységet folytató szerv, ha ez a Legfőbb Ügyész utasításainak megfelelően szükséges, a kivételes körülményt igénylő különös védelem vagy más védett személy különös védelmének biztosításához.

A különös védelmet a büntetőeljárásban foglalt módszerek felhasználásával kell az eljárást lefolytató révén alkalmazni a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott eljárási szabályoknak megfelelően.

A különös védelem elrendelésének oka az a fenyegetés, amely a személy életét, egészségét vagy más törvényes érdekét érinti, kifejezetten közlő fenyegetés, vagy elegendő alap van azt gondolni/hinni, hogy a veszély a tanúvallomásnak vagy bűncselekmény felderítésében, nyomozásában vagy a döntéshozatalban történő részvételnek betudhatóan közeli.

A különös védelem elrendelésének alapja:

- a. büntetőeljárásban tanúvallomást tevő személy vagy törvényes képviselőjének vagy ügyvédjének írásos kérelme/beadványa és az eljárást végző javaslata

---

²⁸⁹ Lett Btk. 161. §. Szexuális közönség, Homoszexualitás és lesbikusság 16 év alattiakkal; 162-es szakasza: Erkölcstelen cselekmények fiatalokkal és a 174-es szakasza: Kegyetlenség és erőszak fiatalok ellen

- b. a bíróság kezdeményezése, ha a különös védelem elrendelésének oka a döntéshozatal során merült fel; vagy
- c. más védett személy vagy törvényes képviselőjének írásos kérelme.

A büntetőeljárásban tanúskodó személynek kérelmét az eljárást irányító személyhez kell benyújtania, hogy eldönthessék szükséges-e a különleges ügyrendi védelem

Ha az eljárást irányító személy is azt támogatja, hogy a különleges ügyrendi védelem szükséges, akkor az eljárást végzőnek ezen kérelmet saját javaslatával együtt be kell nyújtania a Legfőbb Ügyésznek, hogy az meghozza döntését a különleges ügyrendi védelmet illetően. A bírósági szakaszban a kérelmet a bíróságnak kell előterjeszteni, amely vagy megvizsgálja a kérelmet vagy engedélyezi egy másik ügyésznek, hogy megvizsgálja a beadványt.

Mielőtt a hatóság elrendelné a védelmi program alkalmazását, fontolóra veszi azokat a tényezőket, hogy milyen súlyos a fenyegetés, a tanú vallomásától várható bizonyíték értékét és annak a valószínűségét, hogy a személy képes lesz-e beilleszkedni a programba.

A Legfőbb Ügyésznek vagy a bíróságnak döntést kell hoznia a büntetőeljárásban tanúskodó személy különös védelmének vonatkozásában, miután megismerték a személy kérelmét, az eljárást folytató személy javaslatát és a bűnügy fontos részleteit, és ha szükséges, előtte meghallgatják a megfenyegetett személyt, képviselőjét vagy ügyvédjét.

Ha az eljárást végző nem javasolja a különös védelem elrendelését, a különös védelemre vonatkozó döntést a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott eljárási szabályoknak megfelelően kell meghozni.

Más védett személy kérelmét a különös védelmet ellátó intézmény vezetőjének kell, hogy benyújtsa.

A bíróság is hozhat döntést a büntetőeljárásban tanúskodó személy különös védelmének vonatkozásában a személy saját kezdeményezésére, ha a személy különös védelme elrendelésének szükségessége a bírósági eljárás során merült fel és a személy vagy törvényes képviselője hozzájárulását a bíróság megkapta.

Döntéshozatal előtt, a Legfőbb Ügyész vagy a bíróság megjelölhet egy különös védelmet ellátó intézményt egy előzetes vizsgálat végrehajtása érdekében, hogy véleményt biztosítson a veszély valószínűségének és a védelmi módszerek megvalósíthatóságának tekintetében, öt napot meg nem haladó időtartamon belül.

Más védett személy kérelmének vizsgálata alapján a különös védelmet ellátó intézmény vezetőjének döntést kell hoznia a személy különös védelme

elrendelésének vonatkozásában. Ha szükséges, a különös védelmet ellátó intézmény vezetőjének az említett körülmények, a fenyegetés és a fenyegetést jelentő potenciális személyek felméréséről/értékeléséről kell rendelkeznie és a megfenyegetett személyt vagy törvényes képviselőjét meg kell hallgatnia.

A törvény a magyar sürgősségi intézkedés fogalmához hasonlóan foglalkozik a vészhelyzetekben a különös védelem kezdeményezésével.

Ha szükséges a személy közlő veszélybe kerülésének azonnali elhárítása vagy megelőzése, különös védelmi módszerek kezdeményezhetők és alkalmazhatók a fenyegetett személy vagy törvényes képviselője hozzájárulásával, mielőtt a különös védelmét elrendelnék.

Ilyen esetben, az eljárás végrehajtójának haladéktalanul, de legkésőbb tíz napon belül, javaslatot kell küldenie a Legfőbb Ügyésznek a büntetőeljárásban tanúskodó személy különös védelmének elrendeléséről, vagy be kell fejeznie a védelmi intézkedéseket. Más védett személyt haladéktalanul különös védelmet igénylő személynek kell tekinteni, vagy a védelmi intézkedéseket be kell fejezni.

A különös védelem elrendeléséről szóló döntést haladéktalanul meg kell hozni, de nem lehet később, mint a kérelem vagy javaslat kézhezvételének napjától számított tizedik nap. A döntés végrehajtására feljogosított intézményt és tisztviselőt meg kell jelölni a különös védelem elrendeléséről szóló döntésben, és az alkalmazandó különös védelmi intézkedések feltüntethetők.

Ha egy döntés meghozatala nem köthető egy személyhez – azaz nem egy személy kompetenciájába tartozó döntésről van szó -, és a kívánt különös védelmet foganatosították, akkor az ilyen döntés igazolást és bizonyítást igényel.

A döntés ellen van fellebbezési lehetőség. A Legfőbb Ügyész vagy a bíróság a büntetőeljárásban tanúskodó személyre vonatkozó döntése ellen fellebbezésnek van helye a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott eljárási szabályoknak megfelelően.

A különös védelmet ellátó intézmény más védett személyre vonatkozó döntése elleni fellebbezést a Legfőbb Ügyészhez kell benyújtani. A Legfőbb Ügyész döntése végleges.

A különös védelemre vonatkozó döntés meghozatala után, a különös védelmet ellátó köteles:

- a. értesíteni a védelem elrendelését kérelmező személyt a meghozott döntés értelmében;
- b. felvilágosítani ezen személyt a döntés elleni fellebbezéshez való jogáról;

- c. felvilágosítani a védett személyt jogairól és kötelezettségeiről;
- d. figyelmeztetni a védett személyt arról, hogy ne közöljön információkat a védelmi intézkedésekkel kapcsolatosan. A védett személy köteles aláírni az említett információk közzé nem tételét; és
- e. ha a védett személy személyazonosító adatait megváltoztatták, - a védett személyt felvilágosítja az új személyi adat használatára és azon tényre vonatkozóan, hogy kötelessége az új személyi adatok használatával ugyanaz marad, mintha az előzőt használná. A védett személynek alá kell írnia a fent említett adatok átvételét és aláírásának egy példányát biztosítani kell az új személyi adatoknak megfelelően.

A védett személynek joga van:

- a. értesülni a különös védelem elrendeléséről szóló döntésről;
- b. megismerni a védelme érdekében alkalmazni kívánt intézkedésekkel kapcsolatos információkat;
- c. kérni a tanúvédelmi törvényben meghatározott különös védelmi intézkedések alkalmazását vagy megszüntetését;
- d. ügyvédet fogadni érdekeinek képviselőjére; és
- e. visszautasítani a különös védelmet.

A védett személy köteles:

- a. teljesíteni a különös védelmet ellátó elvárásait;
- b. értesíteni a különös védelmet ellátó intézményt és az eljárást lefolytatót a fenyegetésre és olyan személyekre vonatkozólag, akik fenyegetést alkalmazhatnak, valamint a különös védelmet ellátó intézmény által megkívánt más információt megadni a különös védelem biztosítása érdekében;
- c. titokban tartani (nem közzé tenni) a különös védelmi intézkedésekre, módszerekre vonatkozó információkat;
- d. távol maradni olyan tevékenységektől, amelyek saját vagy mások életét, egészségét vagy törvényes érdekét veszélyeztetheti; és
- e. ha személyazonossága megváltozott, - értesíteni a különös védelmet ellátó intézményt polgári jogi kötelezettségeire vonatkozóan.

Személyek különös védelmének biztosítása érdekében a különös védelmet ellátó intézménynek joga van:

- a. megválasztani és alkalmazni a tanúvédelmi törvényben meghatározott védelmi intézkedéseket a fenyegetés természetével és intenzitásával összhangban;

- b. felkérni a védett személyt a különös védelmet ellátó intézmény jogi előírásainak/követelményeinek vizsgálatára;
- c. kérni és megkapni minden szükséges információt, és más fajta segítséget az államtól, helyi önkormányzati hivataloktól és köztisztviselőktől.

A különös védelmet ellátó intézmény köteles:

- a. biztosítani a védett személy részvételét a büntetőeljárásban;
- b. ha szükséges, biztosítani a védett személy számára jogi és munkaügyi ügyekben konzultációt, tanácsadást;
- c. a megélhetéssel nem rendelkező védett személy számára megélhetést, életfenntartást biztosítani;
- d. a védett személy kérelmére, biztosítani képviselőivel vagy ügyvédjével való találkozást;
- e. ha szükséges, a védett személy számára orvosi és pszichológiai segítséget/ellátást biztosítani; és
- f. figyelemmel kísérni és ellenőrizni a veszély fennállását vagy a különös védelem szükségességét.

Ha a különös védelmet a különös védelmet ellátó intézmény biztosítja, elrendelését a különös védelem megkezdése előtt az ilyen intézménynek a védett személlyel írásban rögzítenie kell, amelyben a védett személy és a különös védelmet ellátó intézmény jogait és kötelezettségeit és az alkalmazni kívánt különös védelmi intézkedéseket fel kell tüntetni.

Egy személy különös védelmét a „nyomozási műveletek törvényében” meghatározott nyomozási cselekmények felhasználásával és a következő védelmi intézkedésekkel kell biztosítani:

- a. biztonsági őr a védett személy számára;
- b. biztonsági intézkedés a védett személy beszélgetései jogtalan lehallgatásának és levelezése jogtalan ellenőrzésének megakadályozására;
- c. védett személy más ismeretlen (bizalmas) területre való átköltöztetése;
- d. más személyazonossági adatokkal útlevél és más dokumentumok kibocsájtása;
- e. a védett személy állandó lakhelyének és munkahelyének megváltoztatása;
- f. védett személy adatainak védelme és az állami információs rendszerben történő zárolása (ki nem adása);
- g. védett személy más országba történő átszállítása nemzetközi egyezményhez csatlakozásnak vagy ilyen állammal történő megállapodásnak megfelelően;
- h. ha szükséges, védett személy tulajdonának/vagyonának biztosítása, és/vagy

- i. az őrizetbe vett vagy elítélt védett személyek többi elítélttől elkülönítve történő kísérése.

A büntetésvégrehajtás alatt álló személyek érdekében az alábbi különös védelmi intézkedések alkalmazhatóak a bebörtönzés helyén:

- a. védett személy más zárkába vagy más, ilyen célra kiválasztott börtönbe helyezése;
- b. védett személy többi rabtól történő elkülönített őrzése;
- c. azon személy más börtönbe szállítása, aki megfenyegethette vagy megfenyegette a védett személyt; és/vagy
- d. védett személy és más rabok érintkezése feletti megerősített ellenőrzés, felügyelet.

A védett személy különös védelmét be kell fejezni, ha:

- a. a különös védelem elrendelésének oka megszűnt;
- b. a védett személy jövőbeli védelmét ellehetetlenítő cselekményt hajtott végre;
- c. a védett személy a különös védelmet írásban visszautasította.

Ha bármely, az előző bekezdésében felsorolt ok felmerül, a különös védelem ellátója a védett személy írásos magyarázatának - amely tartalmazza a védett személy különös védelmének befejezésre irányuló döntés meghozatalát indokoló körülményeket - kézhezvétele után megkeresi a különös védelem elrendeléséről döntést hozó személyt a védett személy különös védelmének befejezésére irányuló javaslatával.

Adott személy különös védelmet igénylő személyként történő elismerése nem befolyásolhatja más személyekkel kapcsolatos polgári jogi kötelezettségeit és más személyek kötelezettségeit sem a különös védelmet kérő személlyel kapcsolatban.

Ha a polgárjogi ügyek bíróságon vagy más intézményekben történő megoldásának szükségessége mégiscsak felmerül, akkor a védett személyt a védelmet ellátó intézmény egyik tisztviselője képviselheti.

Bemutatjuk a szabályozás kapcsán az ügyrendi cselekmények lefolyásának sajátos szabályait a tárgyalás előtti eljárásokban is.

A személyt, aki számára különleges védelem lett meghatározva, be fogják hívatni egy vizsgálatra a különleges védelmi intézményt végrehajtó szerv közvetítésével.

Az ügyrendi eljárások azon dokumentumainak felvételében, ahol olyan védett személy vesz részt, akinek személyazonosságát új személyiségi adatokkal pótolták,

az eljárást irányító személy közli a személlyel az adatváltozásokat. Ha az értesítési cím feltüntetése szükséges, a különleges védelmi szerv címét kell megadni.

Olyan végrehajtó ügyrendi cselekményekben, ahol különböző személyek vesznek részt, és amelyben a védett személy azonosítási lehetőségének megelőzése szükséges, olyan elektronikus hírközlő eszközöket fognak felhasználni, melyek nem teszik lehetővé a személy azonosítását. Védelem alatt álló személyeknek joga van ahhoz, hogy ne válaszoljanak kérdésekre, ha a válaszok lehetőséget adnak a személyazonosság meghatározására.

A főügyész hozzájárulásával a büntetőeljárásban az iratoktól elkülönülő feljegyzésekben megkülönböztetik az olyan vádlottat, aki számára különleges ügyrendi védelem volt meghatározva.

A személynek, akinek a személyes adatai meg lettek változtatva, illetve címe a különleges védelmi szerv címe, annak egy álnév lesz beírva a bírósági tárgyaláson résztvevő személyek listájába, és ezen a néven lesz beidézve.

Olyan ügyekben, ahol a védett személy adatait elrejtik, az anonimitás és a képviselőhöz való jog közötti egyensúly megtartására vonatkozó egyezség alapján felmerülő független teszt meggátolja a vádlottat vagy a védőügyvédjét a névtelen tanú iránti bizalom aláaknázásában. Ez követi az Európai Emberi Jogok Bíróságának gyakorlatának elemzését.

A tárgyalásra is sajátos szabályok vonatkoznak, ha védett személy szerepel az ügyben.

Azokat a büntető ügyeket, amelyekben az érintett számára különleges védelmet állapítottak meg, zárt bírósági tárgyaláson fogják tárgyalni.

Ha a védett személy nem tartózkodik a tárgyalóteremben, de kihallgatása szükséges, akkor hozzájárulhat a bírósági tárgyalás során a megfelelő technika eszköz használatához, ami biztosítja a kihallgatását.

Ha a személy, akinek a személyes adatait más adatokkal helyettesítették a büntető eljárásban, és a bíróságon technikai eszközök használatával tesz vallomást, melyek nem fedik fel személyazonosságát - képi vagy hangtorzítást alkalmaznak -, biztosítva azt, hogy a bíróság lássa és értse a személyt az említett torzítások ellenére. A védelem alatti személyek nem kötelesek válaszolni azokra a kérdésekre, melyekre az adott válaszok felfednék személyazonosságát.

Ha szükséges a tanút, akinek személyazonossága titkos, a bíróság egy elkülönített szobában hallgatja meg, biztosítva a lehetőséget, hogy tanúvallomását a

tárgyalóteremben hallják, valamint a lehetőséget, hogy kérdezzenek a tanútól és hallják a válaszát is.

Egy névtelen tanú által adott bizonyíték – más bizonyítékok mellett - is lehet a bűnösségről szóló döntés alapja, ha ezt a tanúvallomást egy független bíróság előtt tett tanúmeghallgatás eredményeképp szerzik, ahol a felek jelen voltak és a szemben álló fél alapelveit betartották. Ebben az esetben a tárgyalás előtti szakaszban egy vizsgáló bíró bevonása szükséges.

A bűnösségről való döntést nem alapozhatják csak egy névtelen tanú által adott bizonyítékra. Ez azt jelenti, hogy kell lennie másik bizonyítéknak az ügyben, ami bizonyítja az elkövető személyének pozitív azonosítását, amit független forrásoktól szereztek és nem kapcsolódik a névtelen tanú által adott bizonyítékokhoz.

A bizonyítékot szolgáltató személy védelmében hozott intézkedések az adott körülmények között a védelem jogait csak olyan kis mértékben korlátozzák, amennyire az lehet.

A szervezetre, módszerekre, taktikára és a különös védelmi intézkedések jelentőségére és a védelmi intézkedések végrehajtásában résztvevő személyekre vonatkozó információkat tartalmazó dokumentumokat – határozza meg a norma - össze kell gyűjteni és minősített okiratként kell tárolni.

A különös védelmet ellátó lett intézmények együttműködhetnek más államok különös védelmi feladatokat ellátó intézményeivel nemzetközi egyezményekhez való csatlakozás vagy különálló megállapodások alapján is.

A különös védelmet ellátó intézmények tevékenységének finanszírozását az állami költségvetés forrásaiból kell biztosítani.

Röviden összegezve a szabályozást elmondhatjuk, hogy a lett tanúvédelem jogszabályon (törvényen) alapuló tanúvédelem, melyben a feladatok gyakorlati végrehajtását normában nevesített, önálló tanúvédelmi egység látja el.

A tanúvédelmi törvény alapján lehetőség van – végső eszközként - a személyazonosság megváltoztatására is, azzal a kitételrel, hogy a régi nem törölhető. Az igazságszolgáltatással együttműködő személyekre is vonatkozik a norma.

II. fejezet – a tanúvédelem nemzetközi szabályozása

1. Történeti előzmények, eszmetörténet

A tanúk eljárásjogi pozíciójával kapcsolatban Európában jelentős szemléletváltás következett be az elmúlt két évtizedben. Számos tényező játszott szerepet abban, hogy a tanúk büntetőeljárás szerepe az érdeklődés középpontjába került. Talán a két legfontosabb szempont a szervezett bűnözés és a terrorista csoportok keretében elkövetett bűncselekmények számának lényeges növekedése. A több országra kiterjedő bűnözés arányának növekedése szükségszerűen megköveteli a nemzeti keretek túllépését a bűnüldözésben.

A tanúvédelem kérdését az Európa Tanács (továbbiakban: ET) és az Európai Unió (továbbiakban: EU) is folyamatosan tárgyalja, az uniós jog kialakításában alapvető szerepet töltenek be az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásai, valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB) esetjoga.

Az Európai Unióban a tanúk védelme a szervezett bűnözéssel kapcsolatban került napirendre, majd a sértetti pozícióhoz kötődve fejlődött tovább. A kezdeti lendület után a munkálatok az utóbbi néhány évben megtorpanni látszanak, illetve nem a kitűzött ütemben haladnak, változatlanul csak a kétoldalú megállapodások dominálnak.

A Bűnüldözési Problémákkal Foglalkozó Európai Bizottság (továbbiakban: CDPC) 1993-ban egy szakértői bizottság létesítését határozta el, amelynek feladatául tűzték ki, hogy a tanúk megfélemlítésével és a védelem jogaival kapcsolatos problémák közül vizsgálja meg elsődlegesen azt, hogy melyek a tanúk megfélemlítésének leggyakoribb formái és ezzel szemben milyen gyakorlati és jogi válaszok, megoldások adódnak az egyes tagállamokban. A Bizottság fő célja azon elvek összességének kidolgozása volt, amely képes a nemzeti törvényhozást orientálni.

A szakértői bizottságba 15 ország - köztük hazánk - kapott meghívást²⁹⁰. A Bizottság 1994 áprilisa és 1996 októbere között ülésezett. Legutolsó ülése alkalmával elfogadta az ajánlás és az indokolás tervezetét, majd a CDPC jóváhagyását követően - 1997. szeptember 10-én - az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága is elfogadta azokat.

A Bizottság a terepmunka során három tagállamot vizsgált, amelyek közül kettőben több mint tíz éves, egyben pedig három éves tapasztalattal rendelkeztek a tanúvédelmi programmal kapcsolatban.

---

²⁹⁰ Bócz, Endre: A tanúvédelem és az Európa Tanács, Rendészeti Szemle 1994/ 8. szám, 4. oldal

A tanulmány többek között elemezte a tanúvédelmi program szükségességét és hatékonyságát, a jogi alapokat, a programba történő felvétel alapvető kritériumait, a programban résztvevő tanúk típusait és a bűncselekmény-típusokat, amelyeknél a tanúvédelmet alkalmazzák. A tagállamok tapasztalatainak összegzését követően a Bizottság megállapította, hogy a megfélemlítéssel szembeni tanúvédelem szükségessége a kábítószer-kereskedelem, a zárt kisebbségi csoportokon és a családon belül elkövetett bűncselekmények mellett elsődlegesen a terrorizmussal, valamint a szervezett bűnözéssel kapcsolatosan merült fel. Az ilyen típusú bűncselekmények feltárása nehéz a hatóságok számára, hiszen a bizonyítás gyakran olyan személyek tanúvallomásán alapul, akik szorosan kapcsolódnak az adott szervezethez vagy a családhoz, így a megfélemlítésre másoknál sokkal érzékenyebben reagálnak.

A tanulmány további tájékoztatást nyújtott a személyazonosság megváltoztatásának lehetőségéről, a tanúvédelem pénzügyi vonatkozásairól, végül pedig a nemzetközi együttműködés fontosságáról is.

Ezek alapján született meg az R (97) 13. számú ajánlás²⁹¹ az Európa Tanács részéről „a tanúk megfélemlítéséről és a védelemhez való jogról” elnevezéssel.

Az alábbiakban röviden megvizsgáljuk, hogy mennyiben érvényesülnek az Ajánlás megfogalmazásai a magyar normákban a személyi-, bűncselekményi körre, alapelvek megvalósulására és a védelem módjára tekintettel.

A tanú fogalmával kapcsolatos értelmezésbeli eltérések egyik forrása a jogrendszerek különbözősége, így a tanú fogalmának meghatározása sem egységes. A számtalan egymásnak ellentmondó megközelítési lehetőség miatt az Európa Tanács Bizottsága a következő megoldást választotta: a Strasbourgi Bíróság autonóm fogalmából kiindulva tanúnak tekint minden olyan személyt, akinek a büntető igazságszolgáltatás számára releváns tényekről tudomása van, vagy egyébként helyzete folytán a büntetőeljárás keretében segíti a rendszer működését.

Ilyennek minősül különösen a szemtanú, a sértett, az elkövető társ, a koronatanú, a bűnöző szervezet együttműködő tagja (pentito), továbbá a laikus bírák, a rendőri- és vádhatóságok, valamint az álcázott (rendőr) ügynökök.

A magyar szabályozás jóval szűkebben határozza meg a tanúvédelem személyi hatályát, és főszabály szerint csak a klasszikus értelemben vett tanút védi.

---

²⁹¹ Rec(97)13 concerning intimidation of witnesses and the rights of the defence
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=585341&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntanet=EDB021&BackColorLogged=F5D383> (2010. január 28.)

Ezzel az értekezés I. rész II. fejezetében már foglalkoztunk, az ott leírtakat tekintjük továbbra is irányadónak.

Az Európa Tanács szerint különös figyelmet érdemel az olyan helyzet, amelyet az elkövetőnek a tanúval szembeni erő- és hatalmi fölénye jellemez; ilyenek különösen

- a szervezett bűnözés különféle formái (a maffiabűnözés, a terrorista csoportok bűnözése, a gazdasági és vállalati bűnözés);
- a családon belül elkövetett erőszakos bűncselekmények;
- az etnikai kisebbségi csoportok által elkövetett bűncselekmények.²⁹²

A tanúvédelem tárgyi hatálya Magyarországon szélesebb körű, mint ami az Európa Tanács ajánlásában szerepel. A hazai szabályozás ugyanis nem korlátozódik egyes bűncselekményi csoportokra, hanem elvileg bármilyen bűncselekmény miatti eljárásban megilleti a tanút. Egyes vélemények szerint a szervezett bűnözés elleni harc ürügyén és annak palástja alatt egy olyan általános, sokszor szükségtelen és indokolatlan szigorítás érhető tetten a magyar jogalkotásban, amely átvitte a szervezett bűnözés elleni eszközöket és módszereket az átlagbűnözés elleni harcra.²⁹³ Mások úgy gondolják, hogy azon bűncselekmények taxatív felsorolása, amelyek felderítése alkalmával lehetőség nyílik tanúvédelmi intézkedések alkalmazására, mind a tanú, mind a terhelt számára megfelelő jogi garanciát nyújtana az önkényes hatósági döntés elkerülésére.²⁹⁴

A tanúvédelem lehetséges módjai közül garanciális szempontból a különösen védett (anonim) tanú szabályozását érdemes közelebbről megvizsgálni. Az R (97) 13. számú Ajánlásban az anonim tanúra vonatkozó kívánalmak között szerepel, hogy csak kivételes intézkedésként engedélyezhető, szükséges egy igazoló eljárás²⁹⁵ az egyensúly fenntartása érdekében, továbbá biztosítani kell a védelemnek a névtelenség szükségességének vitatását, tanú hitelt érdemlőségét, tudomásának eredetét. A Be. 213. §. (2) bekezdése, mely szerint a különösen védett tanú kihallgatása során a nyomozási bírónak fel kell tárnia, és szükség esetén a nyomozó hatóság közreműködésével, vagy más módon ellenőriznie kell a tanú szavahihetőségét, tudomásának megbízható voltát és azokat a körülményeket, amelyek a tanúvallomás hitelt érdemlőségét befolyásolják, megfelel ennek a kritériumnak. De a vonatkozó rendelkezések szerint a védelem sem a különösen védett tanú kihallgatása előtt, sem utána nem kap alkalmat arra - egészen a vádirat közléséig -, hogy a tanú különösen védetté nyilvánításának szükségességét megkérdőjelezze. Ez nyilvánvalóan ellentétes az Ajánlással.

---

²⁹² Ez utóbbi kizárólag a magyar írásos anyagban szerepelt.

²⁹³ Bánáti, János: A tanúvédelem néhány kérdése, Kriminológiai Közlemények 2001. 121. oldal

²⁹⁴ Gorza, Edina: Tanúvédelem és szervezett bűnözés, Ügyészek Lapja 1997/ 3. szám 24. oldal

²⁹⁵ verification procedure

Végül a büntetőeljárás törvényünk a védelemnek a különösen védett tanúval kapcsolatban csak annyi jogot ad, hogy a vád közlése után az ilyen tanú vallomásáról készített jegyzőkönyvkivonatot megtekintheti és írásban kérdések feltevését indítványozhatja, valamint a tárgyaláson a vallomás felolvasása után észrevételeket tehet, és további kérdéseket indítványozhat, valamint a vádirat közlése után indítványozhatja a tanú különösen védetté nyilvánításának megszüntetését. A szabályozásban nyoma sincs semmiféle igazoló eljárásnak, holott az Ajánlás 10. pontja értelmében lényeges követelmény lenne.

Ez alapján, az R. (97) 13. számú ajánlásban megfogalmazottakkal egyetértésben a különösen védett tanú jogintézménye alkalmazásakor javasoljuk az ún. „igazoló eljárás” bevezetését, amely lehetőséget teremt - az eljáró bíróságtól független bizottság formájában - arra, hogy érdemben vizsgálják az anonim tanú szavahihetőségét. Ez - véleményünk szerint - elfogadható lenne a védők számára is, hisz erről az oldalról sok kritika és támadás érte azt, hogy csorbul a védelem és a közvetlenség elve.

Az ún. „igazoló eljárás” látszólag ellentmond annak, hogy az állami büntetőigény érvényesítése a bíróság előtt történik és ilyenformán egyedül az eljáró bíróság jogosult arra, hogy a tárgyaláson felvett bizonyítás alapján kialakítsa a belső meggyőződését a tanú szavahihetőségét illetően. Véleményünk szerint az anonim tanú ebből a szempontból speciális eset, hiszen az eljáró bíróság nem találkozik a tanúval, csak a nyomozási bíró által készített jegyzőkönyv kivonatával, így nem is tud a tanú szavahihetőségéről, megbízhatóságáról véleményt formálni. Álláspontunk szerint ez a körülmény indokolja az „igazoló eljárás” létjogosultságát. A független bizottság - mely függetlenség az eljáró bíróságtól értendő - tagjai közé nagy tapasztalattal rendelkező bírák, ügyészek részvételét látnánk célszerűnek.

Az Ajánlás szerint továbbá anonimitás csak akkor engedélyezhető, ha az érintett személy életét vagy szabadságát komoly veszély fenyegeti, vagy fedett nyomozó esetén annak jövőbeli munkáját komoly veszély fenyegeti; és a vallomás lényegesnek ígérkezik, az érintett személy pedig hitelt érdemlőnek tűnik.

Fontos, hogy a bűnösség megállapítása nem alapozható kizárólag vagy döntő mértékben olyan személyek vallomására, akik névtelenséget élveztek.

Véleményünk szerint ennek vonatkozásában mindenképp érdemes felvetni a bizonyítékok szabad értékelésének elvét, célszerű vizsgálni, hogy azzal ellentétes-e.

A hatályos jogi szabályozásban az ajánlásban megfogalmazott alapelvek - úgymint szabad és megfélemlítéstől mentes vallomástételhez fűződő jog, az állam tanúvédelmi kötelezettsége, a megfélemlítés büntetendővé nyilvánítása, a megfélemlítés eljárásjogi következményei, feljelentési és tanúvallomás tételi

kötelezettség, a tanúvallomás megtételének egyéb eszköze - megjelennek és alkalmazandók.

Véleményünk szerint a „felelős személyek speciális képzése” alapelv megvalósítása némi csorbát szenved a gyakorlatban. Ajánlatos lenne a kihallgatások során specialistákat, úgymint pszichológusokat, vagy speciálisan képzett személyeket alkalmazni.

Ez ugyanakkor gyakorta lehetetlen, ezért az igazságszolgáltatási dolgozók számára biztosítani kell a rendszeres képzéseken való részvételt. A képzésnek a tanúk különböző kategóriáihoz (gyermekek, házastársak, stb.) és a különböző bűncselekmény típusokhoz (szexuális bűncselekmények, etc.) is igazodnia kell (-ene). Az eljáró hatóság tagja képzésének problémakörébe mindenképp meg kell említenünk a védelem alá vonás etikai és gyakorlati kérdéseit is.

Az oktatás, szinten tartás, továbbképzés kérdése véleményünk szerint nagyon fontos terület és kapcsolódik a tanú hatóságok részéről történő befolyásolás, presszionálás problémaköréhez is. A rendőrség részéről a tanúvédelmi programba történő bevonás szakmai etikája és gyakorlati végrehajtásának módszere nincs kidolgozva illetve egységesítve. Legjobb tudomásunk szerint nincs ilyen etikai kódex, pedig kialakítása rendkívül fontos lenne. Gyakorlatilag a tanú további életéről való döntést jelent a programba való bevonásról szóló döntés.

Ehhez a problémakörhöz tartozik a vallomás megtételének hatóságok részéről történő befolyásolásának teljes tilalma is - mind pozitív, mind negatív irányban. A befolyásolás szervesen kötődik a programszerű tanúvédelembe vonás kérdéséhez, hisz gondoljunk csak arra a szituációra, amikor a hatóságok a tanú számára csábító lehetőségként ajánlják fel a védelembe vonás lehetőségét, a számukra kedvező vallomás megtétele érdekében. Ennek ellenkező példája az, amikor a tanú – többnyire pentito, bűnbánó maffiózó – a védelembe való bekerülés végett a tesz a hatóságok által elvárt tanúvallomást. Az ezzel kapcsolatos garanciaelemek, biztosítékok, ellensúlyok rendszerének törvénybe történő beemelését hangsúlyozzuk. A fentebb leírt problémák – véleményünk szerint - az etikai és gyakorlati kódex kidolgozásával illetve annak oktatásával nagy százalékban kiküszöbölhetők illetve semlegesíthetők.

A Tanács 1995-ben javaslatot dolgozott ki a tanúk védelméről a nemzetközi szervezett bűnözés elleni harcban is.²⁹⁶ A védelmi intézkedések megfelelő

---

²⁹⁶ Resolution of the Council of 23 november 1995. on the protection of witnesses in the fight against international organized crime (95/C 327/04.)

alkalmazását a szervezett bűnözés elleni küzdelemben a hatóságokkal együttműködő személyekre nézve a Tanács 1996-os javaslata tartalmazza.²⁹⁷

Ezt követően 1999. október 15-16-án a Tanács tamperei találkozásán hangsúlyozták, hogy az Európai Unió politikájában vezető szerepet játszik a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésén alapuló térség megteremtése. Kimondták, hogy meg kell határozni a bűncselekmények sértettjeinek védelmére vonatkozó minimális követelményeket, különös tekintettel a joghoz való hozzáférésükre, és kártérítési igényük érvényesítésére, ideértve az eljárás miatt felmerülő költségeket is. Nemzeti programok létrehozását szorgalmazták a sértettek segítését és védelmét szolgáló állami és nem kormányzati intézkedések finanszírozására.

Megfogalmazódott, hogy a kölcsönös elismerés elvét már a büntetőeljárás tárgyalást megelőző szakaszában hozott határozatokra vonatkozóan is érvényesíteni kell, így különösen azokra, amelyek a bizonyítékok biztosítására, illetve a lefoglalásra vonatkoznak. Az egyik tagállamban jogszerűen beszerzett bizonyítékot a másik tagállam bíróságának is ilyenként kell elfogadni, figyelemmel a nemzeti jogban a bizonyításra vonatkozó egyéb szabályokra. Az anonimitás garantálására, a kizárólag a tárgyalást megelőző szakban nyilatkozó tanúk vallomásának elfogadása, illetve a tanúk védetté nyilvánítására vonatkozó határozatok tipikusan ebbe a problémakörbe esnek.

A 2000. év elején elfogadott Millenniumi Stratégia külön fejezetben foglalkozik az igazságszolgáltatási szervek közötti együttműködés erősítésével mind nemzeti, mind uniós szinten. A stratégia ajánlásai²⁹⁸ között szerepelt, hogy a Tanács, a tagállamok és a Bizottság közreműködésével, dolgozzon ki javaslatot a tanúk és az igazságszolgáltatással együttműködni kész bűnszervezeti tagok büntetőeljárásban betöltött szerepéről és védelméről. A javaslat szerint az utóbbiakra a védelem kiterjedne akkor is, ha akár a büntetőeljárás sikerét előmozdító, akár olyan információkat szolgáltatnak, amelyek segítenek a bűnszervezet további működésének megghiúsításában. Az együttműködő személyek esetén lehetőség volna a büntetés enyhítésére. Az ajánlás bilaterális alapon, EU modell-megállapodás elkészítését is célul tűzte ki, az Europol tapasztalatainak felhasználásával. A javaslat és a modell megállapodás annak ellenére még nem készült el, hogy a Millenniumi Stratégia a kidolgozás célzott határidejét 2001. július 31. napjában jelölte meg.

---

²⁹⁷ Resolution of the Council of 20 december 1996. on individuals who cooperate with the judicial process in the fight against international organized crime (97/C 10/01.)

²⁹⁸ Millennium Strategy 25. recommendation

A 25. ajánlás alapján 2004-ben az AGIS program keretében döntés született, hogy készüljön tanulmány az anonim tanúk, a fenyegetett helyzetben lévő tanúk és a bűnöző csoportok igazságügyi hatóságokkal együttműködő tagjai és volt tagjai védelmének uniós szabályairól. A feladatot a Genti Egyetem Kriminálpolitikai Nemzetközi Kutatóintézete koordinálásával belga, olasz és litván kutatók kapták. A projekt eredeti célja két kerethatározat-javaslat elkészítése volt az anonim tanúkról, illetve a fenyegetett helyzetben lévő tanúkról és az igazságszolgáltatással együttműködésre kész személyekről, akik bünszervezetek tagjai vagy volt tagjai, továbbá a tagállamok közötti (kétoldalú) együttműködést érintő modell megállapodás szerkesztése a tanúk védelméről és a tanúkkal való együttműködésről. Végül mindhárom területet érintően kerethatározat-javaslat készült. Az eljárási védelem kapcsán az anonim tanúkról, az eljáráson kívüli védelemmel összefüggésben a védett tanúkról, és végül az igazságszolgáltatással együttműködő személyekről.

A Rec. (2005) 9. ajánlás²⁹⁹ a „tanúk és az igazságszolgáltatással együttműködők védelméről”, melyet az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2005. április 20.-ai ülésén fogadott el, gyakorlatilag a korábbi Rec. (97) 13. ajánlás által már korábban megfogalmazottakhoz képest újdonságot nem hozott, a korábbi ajánlás egyes részleteit pontosítja csak, de mindenképp értékelendő abból a szempontból, hogy a Tanács ezen dokumentummal ismételten megfogalmazta a tanúvédelem kiemelkedő jelentőségét a büntetőeljárások során.

A Hágai Program³⁰⁰ megerősítette többek között a szervezett bűnözés elleni fellépés hatékonyabb kezelésének igényét; amelynek sikerét részben az Europol és az Eurojust adta lehetőségek kihasználásától reméli. A programban a tanúvédelem kérdése nevesítve nem szerepel, viszont az arra ható büntetőpolitikai elképzelések és elvek igen. Az igazságügyi együttműködés területén a továbblépést a kölcsönös bizalom megerősítése garantálhatja. A kibővített Európai Unióban a kölcsönös bizalomnak arra a bizonyosságra kell épülnie, hogy kimagasló minőségű igazságügyi rendszer áll valamennyi európai polgár rendelkezésére. A Tanács szorgalmazza a határokon átívelő bűncselekményekkel kapcsolatban a büntetőeljárást érintő minimumszabályok megalkotását is.

2. A tanúk anonimitása és a fair eljáráshoz való jog

A büntetőeljárásnak két alapvető felfogása alakult ki az idők folyamán: a hagyományosnak tekinthető „Due Process” az ún. „Crime Control” modell. Ez

---

²⁹⁹ Recommendation Rec (2005) 9 of the Committee of Ministers to member states on the protection of witnesses and collaborators of justice
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=849237&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> (2009. január 28.)

³⁰⁰ The Hague Programme, http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/doc/hague_programme_en.pdf (2009. január 28.)

utóbbi főként az angolszász területeken terjedt el, és gyakorlati megfontolások hívták életre. A Crime Control hívei úgy gondolják, hogy meghatározott bűncselekmények tekintetében, mint például a szervezett bűnözés és a terrorcselekmények, a hatékony nyomozáshoz fűződő társadalmi érdek erőteljesebb, mint a gyanúsított alkotmányos jogainak védelméhez és a fair eljárás megvalósításához fűződő érdek.

A tanúvédelem kevésbé alkotmányos eszközeinek alkalmazhatóságát pártoló gyakorlati szakemberek a crime control szükségszerűsége és ezáltal létjogosultsága alapján érvelnek. A probléma az, hogy a nemzetközi emberi jogi egyezmények csak igen szűk körben adnak lehetőséget a fair eljáráshoz fűződő alapvető emberi jog tagállami korlátozására. Ilyen például a „közveszély” (public emergency) esete, amelynek azonban olyan fokát kívánja meg a Strasbourgi Bíróság, amely alkalmas arra, hogy a nemzet életét veszélyeztesse.³⁰¹

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikke kimondja, hogy mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.

A 3. pont d) bekezdése szerint minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van legalább arra, hogy kérdéseket intézzen vagy intéztessen a vád tanúihoz, és alkalmazhassa a mentő tanúk megidézését és kihallgatását ugyanolyan feltételek mellett, mint ahogy a vád tanúit megidézik, illetve kihallgatják.

A fair eljáráshoz, illetve a védelemhez fűződő jogok sérelme főként az anonim tanúzás kapcsán merülhet fel. Az anonim tanú ugyanis minden esetben bizonyos kockázatot rejtő tanút jelent, egész egyszerűen azért, mert a védelem nemigen tudja ellenőrizni a vallomás valódiságát, pontosságát, őszinteségét.

A anonim tanú fő kockázati tényezői közé tartozik az, hogy az anonim tanú megbízhatatlan lehet a személyiségéhez kapcsolódó szubjektív okokból (pl. kóros elmeműködés, hallucinációk, súlyos fokú befolyásolhatóság, megrögzött hazudozás), mindezt nem lehet feltárni a személyazonosság ismerete, így a személy egyéni életútjának megismerése nélkül, továbbá elképzelhető olyan szituáció, hogy a múltban valamilyen közvetlen vagy közvetett kapcsolatban vagy érintkezésben volt a vádlottal, amit viszont tudni és mérlegelni kellene azért, hogy nem vált-e a vádlottal szembeni elfogultság vagy ellenérvzés forrásává, másrészt a tanú lehet akár kiagyalója, akár eszköze is a vádlottal szembeni tisztességtelen összeesküvésnek³⁰².

---

³⁰¹ Gorza, Edina: Tanúvédelem és szervezett bűnözés, *Ügyészek Lapja* 1997/ 3. szám, 24. oldal

³⁰² G. Turone, az olasz Igazságügyi Minisztérium Maffiaellenes Igazgatóságának munkatársa szerint

A tanú anonimitása a védelem jogaival elméletileg akkor egyeztethető össze, ha a vádlott és a védő komoly, tárgyyszerű és ésszerű garanciát kap egyrészt a tanú szubjektív megbízhatósága, másrészt a tanú ismeretforrásainak valódisága felől, továbbá arról, hogy a tanú teljesen kívülálló.

Véleményünk szerint – ahogy azt már korábban kifejtettük - a büntetőeljárásnak biztosítania kellene egy olyan ellenőrző eljárást, amely alkalmas lehet a büntető igazságszolgáltatás igényei és a védelem jogai közötti valódi egyensúly fenntartására. Ezen eljárásnak köszönhetően a védelemnek lehetősége nyílna arra, hogy vitassa a tanú anonimitásának szükségességét, a tanú hitelességét, és ismeretei eredetét, valamint biztosítani lehetne a megfelelő egyensúly fenntartását egyfelől a védelem azon joga, hogy a lehető legtöbb információt megkapja a vád által összegyűjtött bizonyítékokra vonatkozóan, másfelől annak szükségessége között, hogy a tanú kiléte titokban maradjon.

Javaslataink szerint az igazoló eljárás során a tanú életútjára³⁰³ vonatkozóan egy, az ítélkező bíróságtól független bizottság végezzen vizsgálatot, amely a bűnügy nyomozásában nem vett részt és az ügy tárgyalásán keresztkérdésnek vethető alá vizsgálatának tárgykörét és módszereit illetően azért, hogy meg lehessen győződni egyebek között arról, vajon a tanú nem eszelt-e ki összeesküvést a terhelt ellen. Ennek a független bizottságnak rögzítenie kell a tanú hitelt érdemlőségére vonatkozó vizsgálatának eredményét, amennyiben azok a tanú szavahihetőségét és tisztességét is érintik.

Az anonimitás tehát elméletileg lehetséges, hasznos és arányos intézkedés az olyan kívülálló tanú védelmére, aki lényegbevágó vallomást készül tenni egy szervezett bűnöző csoport ellen, feltéve, hogy léte, vagy legalábbis személyazonossága és holléte az említett csoport előtt nem ismeretes.

A tanúk védelméről szóló 1995-ös EU javaslat azon a felismerésen alapul, hogy a szervezett bűnözés jelensége megköveteli a tagállamoktól, hogy a gyakorlatban hatékonyan biztosítsák a tanúk biztonságát, mindenkor az Európai Emberi Jogi Egyezmény³⁰⁴ (továbbiakban: EEJE) rendelkezéseivel összhangban. A javaslat iránymutatás a tagállam részére, amely alapján a megfelelő védelem garantálható.

A tanút a jogellenes befolyás minden formájával szemben hatékony védelemben kell részesíteni a tárgyalást megelőzően, annak folyamán, és amennyiben szükséges, a tárgyalás után is. Az indirekt befolyás elkerülése érdekében a védelmet ki kell terjeszteni a tanúk közeli hozzátartozóira. Minden ügyben egyedileg kell vizsgálni a tanúvédelmi megállapodás megkötésének szükségességét. Hivatalból vagy kérelemre az eljáró hatóságok döntenek arról, hogy tanú címe és

---

³⁰³ personal history of the witness

³⁰⁴ Európa Tanács, Róma, 1950. november 04. hatályos 1953. szeptember 03-tól

egyed személyes adatai csak a hatóság számára legyenek hozzáférhetőek. A rendkívül súlyos fenyegetésnek kitett tanúk esetében lehetővé kell tenni a személyazonosság cseréjét, amennyiben szükséges, a szűkebb családjukra is kiterjedően. A védelem egyik lehetséges formájaként kell számításba venni, hogy a tanú eltérő helyen tessen vallomást, mint ahol a vádlott tartózkodik, akár audiovizuális eszközök útján, a kontradiktórus eljárás elvének - az EEJE esetjogában kifejtett értelmezésnek megfelelő - szem előtt tartásával.

A javaslat célja, hogy a tanúvédelem szervezett bűnözéssel összefüggő területén fejlessze az igazságügyi együttműködést abban az esetben is, ha a megkeresett tagállam nemzeti jogában nincsenek ilyen jellegű intézkedések, feltéve, hogy a megkeresés teljesítése nem ellentétes a tagállam jogának általános elveivel. Az audiovizuális technika alkalmazásakor a meghallgatást általában a megkereső tagállam jogszabályai alapján kell lefolytatni és amennyiben akár a megkereső, akár a megkeresett tagállam lehetővé teszi a tanú érdekében eljáró személy részvételét az eljárásban, úgy ezt a lehetőséget biztosítani kell. A fordítási és az audiovizuális eszközök használatával felmerülő költségek, eltérő megállapodás hiányában a megkereső államot terhelik. A zárt adatkezelésre vonatkozó résszel összefüggésben néhány tagállam kijelentette, hogy az ő olvasatukban ebbe nem tartozik bele az érintett személyazonosságának fel nem tárása.

A Tanács 2001-ben portugál kezdeményezés alapján kerethatározatot fogadott el a sértett jogállásáról a büntetőeljárásban, amely leszögezi, hogy a kérdést átfogóan és összehangolt módon kell megközelíteni és kezelni, elkerülve a részleges és következtelen megoldásokat, amelyek másodlagos áldozattá váláshoz vezethetnek. A kerethatározat célja, hogy a sértettek jogállását és legfontosabb jogait érintő szabályokat és gyakorlatokat egymáshoz közelítse, különös tekintettel a sértett méltóságát tiszteletben tartó bánásmódhoz való jogra, a tájékoztatáshoz való jogra, a megértéshez és megértetéshez való jogra, a védelemhez való jogra az eljárás különböző szakaszaiban, valamint azon nehézségek figyelembevételéhez való jogra, amelyek a bűncselekmény elkövetési helyétől különböző tagállami lakóhelyből erednek. A rendelkezések nem korlátozódnak a sértett érdekeinek a büntetőeljárás alatti védelmére, a bűncselekmény következményeinek enyhítését is célozzák

A kerethatározat szerint az eljárás fogalmát tágan kell értelmezni, amely magában foglalja a büntetőeljáráson kívül a sértettek bármely hatósággal, közszolgálati szervezettel vagy a sértetteket segítő szervezettel való kapcsolattartását az ügyvel összefüggésben, a büntetőeljárás előtt, alatt és azt követően. Büntetőeljárás az, amit az alkalmazandó nemzeti jog ilyennek tekint.

A megfogalmazott elvi és gyakorlati előírások egy része implicite érinti a tanúvédelem kérdéseit is. A tanúvédelemhez is kapcsolódó elv, a sértettek tényleges és megfelelő szerepének biztosítása, a sértettek egyéni méltóságának kellő

tiszteletben tartása, a sértettek jogainak és jogos érdekeinek elismerése különösen a büntetőeljárás keretein belül. A tagállamok garantálják, hogy a különösen veszélyeztetett sértettek a helyzetüknek legmegfelelőbb bánásmódban részesüljenek.

A sértett számára meg kell adni az eljárás során a lehetőséget a meghallgatásra és a bizonyítékok szolgáltatására. A lehetőség biztosítása magában foglalhatja a megfelelő védelem biztosítását is. Előírás, hogy a hatóságok sértetteket csak a büntetőeljárás céljainak eléréséhez szükséges mértékben hallgassák ki

Kifejezetten a tanúvédelemhez is kapcsolódó szabály, hogy a bűnüldöző szervekkel történő első érintkezésétől kezdve, lehetővé tegyék a sértett hozzáférését minden, az érdekei védelme szempontjából jelentős információhoz, lehetőség szerint az általában beszélt nyelveken. Az ilyen információknak mindenképpen tartalmazniuk kell azt is, hogy hogyan és milyen feltételekkel részesülhet védelemben. A sértetteknek megfelelő mértékű védelmet kell biztosítani és szükség szerint családtagjaik vagy a hasonló helyzetben lévő személyek részére is biztosítani kell. A védelem elsődlegesen a személyi biztonságra és magánélet védelmére terjed ki főként, ha bosszúból elkövetett cselekmények komoly veszélye áll fenn vagy magánélet súlyos és szándékos megsértését meggyőzően alátámasztó bizonyítékok állnak rendelkezésre.

A legveszélyeztetettebb helyzetben lévő sértetteket meg kell óvni a kínos bírósági tárgyaláson való tanúskodás következményeitől. A kerethatározat ezért biztosítja, hogy jogosultak legyenek a bíróságok - ha az az adott állam jogrendje alapvető elveivel összeegyeztethető - alkalmas védelmi eszközt igénybe venni, mikor a tanúk vallomást tesznek.

Lehetővé kell tenni a hatóságok számára - legalább a legsúlyosabb esetekben - hogy határozhassanak a sértett értesítéséről, ha a büntetőeljárás alatt álló, illetve elítélt személyt szabadon bocsátják.

A tanúk kíméletét szolgáló gyakorlati előírás a tagállamok számára, annak biztosítása, hogy a sértettek és az elkövetők közötti találkozás elkerülhető legyen a bíróság épületében, kivéve, ha ezt a büntetőeljárás megköveteli. Fokozatosan lehetővé kell tenni, hogy a sértettek elkülönített helyiségekben várakozhassanak a bíróság épületében.

A hatóságok feladata, hogy minimalizálják az abból eredő nehézségeket, hogy ha a sértett a bűncselekmény elkövetési helyétől eltérő államban lakik. A lehető legszélesebb körben kell alkalmazni az Unió Jogsegélyegyezménynek a videokonferenciára és a telefonos konferenciabeszélgetésre vonatkozó rendelkezéseit a külföldön lakó sértettek meghallgatása érdekében.

Minden tagállam feladata elősegíteni, hogy az eljárás keretei között általában, valamint különösen a büntetőeljárás lefolytatásának helyiségeiben fokozatosan megteremtsék a szükséges feltételeket a másodlagos áldozattá válás megakadályozására és a sértettekre nehezedő szükségtelen nyomás elkerülésére.

3. Az Emberi Jogok Európai Bírósága anonim tanúkra vonatkozó ítéletei

Az Ajánlás kidolgozásakor a Bizottság különös figyelmet fordított az Emberi Jogok Európai Bírósága joggyakorlatának fejlődésére, ez ugyanis kijelölte a védelem jogai korlátozásának határait.

A Bíróság joggyakorlata a tanú kihallgatásához vagy kihallgattatásához fűződő jog kapcsán a következő: a bizonyítékok minden elemét nyilvános tárgyalás keretében, a vádlott jelenlétében kell összegyűjteni kontradiktórius eljárás esetén. Ez nem jelenti azt, hogy a tanú vallomásának mindig a tárgyalóteremben kell elhangoznia, és hogy a bizonyítékokat nyilvánosan kell összegyűjteni, ez bizonyos esetekben egyébként is lehetetlen.

Az EJEB álláspontja szerint az előkészítő vizsgálat során összeállított tanúvallomásoknak a védelem jogai tiszteletben tartásával történő felhasználása önmagában nem ütközik a 6. cikk 1. és 3. d) pontjába. Az anonim tanú nyilatkozata elvben felhasználható, de csupán akkor, ha azt más bizonyítékok alátámasztják: az ítélet tehát nem alapulhat kizárólag az anonim tanú vallomásán.

Az EJEB – hez benyújtott panaszok 2 nagy csoportba sorolhatók. Az ügyek egy részét képezik azok az esetek, melyekben a panaszost anonim tanúk vallomása alapján marasztalták el a nemzeti bíróságok, másik részét pedig azok az eljárások teszik ki, melyekben a terhelt olyan személyek vallomása alapján ítélték el, akiket ismert, de nem volt lehetősége vitatni a tanú szavahihetőségét, mert jelenléte nélkül hallgatta ki a hatóság és később sem volt alkalma a szembesítésre³⁰⁵. A magunk részéről elsődlegesen a terhelt számára ismeretlen tanúkkal kapcsolatos esetek EJEB ítélkezési gyakorlatát mutatjuk be néhány konkrét ügy felelevenítésével.

3.1. Kostovski Hollandia elleni ügye (1989.)

„Ha a védelem nem ismeri az alany személyazonosságát, akit megpróbál kihallgatni, olyan adatoktól fosztja meg magát, melyek lehetővé tennék számára annak megállapítását, hogy a személy elfogult, ellenséges vagy a bizalomra érdemtelen.”³⁰⁶

---

³⁰⁵ Többek között ilyen az Unterpertinger kontra Ausztria, 1986. november 24-i ítélet (ügyszám: 9120/80), valamint a Saidi kontra Franciaország, 1993. szeptember 20-i ítélet (ügyszám: 14647/89) is.

³⁰⁶ Kostovski kontra Hollandia, 1989. november 26-i ítélet (ügyszám: 11454/85)

A vizsgálat tárgya a Kostovski ügyben az volt, hogy az eljárás a maga egészében, ideértve a bizonyítási eszközök igénybe vételét, tisztességes volt-e.

A vádlottat két anonim tanú vallomása alapján ítélte el az Utrechti Törvényszék. Az elítélt és a védője sem a rendőrségi, sem a vizsgálóbírói tanúkihallgatáson nem lehetett jelen, így kérdezési jogukkal sem élhettek.

A Bíróság véleménye szerint Kostovskinak nem adtak lehetőséget arra, hogy vitassa a terhelő vallomásokat annak ellenére, hogy a Bíróság által megállapított fősabály szerint az eljárás bármely szakaszában a terheltnek ezt biztosítani kell. Panaszos és védője az eljárás egyik szakaszában sem tehetett fel kérdéseket a névtelen tanúknak. Ez a védelem jogait – az EJEB álláspontja szerint - a 6. cikkellyel össze nem egyeztethető módon korlátozta.

A Bíróság, még ha elismerte is a holland kormányának a tanúk fokozódó megfélemlítésére és a számításba jövő ütköző érdekek egyensúlyba hozatalára vonatkozó érveinek fontosságát, rámutatott, hogy az igazságszolgáltatás megfelelő működése nem áldozható fel alkalmi céloknak.

A Konvenció nem zárja ki a vizsgálati eljárás alatt olyan források számbavételének lehetőségét, mint az anonim tanúk. A tisztességes eljáráshoz való jog azonban megkívánja, hogy a védelem és a tanúk, illetve a sértett tanúk érdeke között egyensúly legyen.

3.2. Lüdi Svájc elleni ügye³⁰⁷ (1992.)

„A Bíróság ítélete szerint az ügynökként működő rendőr tisztségviselő tárgyaláson történő meghallgatásának mellőzése, jelentésének bizonyítékként történő felhasználása a védekezés jogát jelentősen korlátozza, és sérti a tisztességes eljárás elvét, sérti az Egyezmény 6. cikkének 3/d) pontját az 1. pontjával összefüggésben.³⁰⁸”

A svájci bíróság a kábítószer-kereskedelemmel vádolt személy ügyében olyan bizonyítékra alapította ítéletét, amely a rendőrhatalóság által kokain-vásárlással megbízott rendőrtisztviselő (fedett nyomozó) jelentésén alapult.

A bizonyítási eljárás során a védelem ezen ügyben is indítványozta a rendőrség tisztségviselőjének meghallgatását, de a bíróságok ezt a kérelmet elutasították annak ellenére, hogy Lüdi ismerte az ügynököt, hiszen korábban – a kábítószer ügylet miatt – többször is találkoztak.

---

³⁰⁷ 1992-ben kelt ítélet összefoglalása BH 1992/ 11. szám, 876-878. oldal

³⁰⁸ Lüdi kontra Svájc, 1992. június 15-i ítélet (ügyszám: 12433/86)

A Bíróság szerint az eljárás során lehetőség lett volna a tanúnak a meghallgatására oly módon, hogy az ügynöki mivolta ne kerüljön a nyilvánosság előtt feltárássra, vagyis a rendőrhatalóságok törvényes érdekei sem szenvedtek volna sérelmet.

3.3 Van Mechelen és társai Hollandia elleni ügye (1997.)³⁰⁹

„Megsértették az Egyezmény 6. cikkének 1. pontját a 3/d. ponttal összefüggésben, mivel a kérelmezőket olyan anonim rendőrtanúk vallomása alapján ítélték el, akiket nem a védelem jelenlétében hallgattak ki.³¹⁰”

Ebben az ügyben a bűnösséget megállapító ítéletek egyebek között rendőri jelentéseken alapultak, melyek csupán a rendőrök azonosító számát tartalmazták. A fellebbezésben a védelem kérte, hogy a rendőrtisztviselőket, akiknek személyazonosságát nem fedték fel, idézzék meg a tárgyalásra.

A fellebbviteli bíróság valamennyi tanút megidézte: összesen húsz tanút hallgattak ki, ezek közül tizenegynek a nevét nem közölték a védelemmel. A tizenegy tanút a vizsgálóbíró irodájába idézték meg, míg a védelem és a vád képviselői elkülönített helyiségben tartózkodtak. A helyiség akusztikai berendezés útján a vizsgálóbíró irodájával összeköttetésben volt.

A tanúk kijelentették, hogy amennyiben nevük nyilvánosságra kerül, nem tudják a továbbiakban hivatásukat kifogástalanul ellátni. Valamennyien meg kívánták őrizni anonimitásukat, félve az ellenük, vagy családjuk ellen irányuló bosszútól.

A vád és a védelem is tehetett fel kérdéseket a tanúkhöz. A feltett kérdések azonban szóbeli válasz nélkül maradtak, mert a válaszokból a tanúk személyazonossága és a rendőrségi módszerek megállapíthatóak lettek volna, ezért a kérdésekre írásban adták meg a választ.

A fellebbviteli bíróság elutasította a védelem által előterjesztett azon indítványt, amely az anonim tanúk újbóli és nyilvános kihallgatására irányult, és mind a négy kérelmezőt bűnösnek találta. Az ítélet a tizenegy anonim tanú vallomásán kívül orvosszakértői véleményeken, tárgyi bizonyítékokon, rendőrtisztviselők és azonosított állampolgárok³¹¹ vallomásán, a harmadik kérelmező felesége és édesanyja telefonbeszélgetése kivonatán alapult. Azonban egyedül az anonim rendőrtanúk azonosították a kérelmezőket, mint a bűncselekmény elkövetőit.

A Bíróság korábbi ítéletében elismerte, hogy a védelem jogainak tiszteletben tartása mellett elvben törvényes lehet a titkos feladatokat ellátó rendőrségi tisztségviselő

---

³⁰⁹ Emberi jogi füzetek 1998/3. szám 33-35. oldal

³¹⁰ Van Mechelen és társai kontra Hollandia, 1997. április 23-i ítélet (ügyszám: 21363/93, 21364/93, 21427/93 és 22056/93)

³¹¹ Itt értsd: nem anonim tanú

anonimitásának biztosítása a rendőrhatalóság kívánságára, nemcsak a saját és családja biztonsága védelme érdekében, hanem azért is, hogy ne veszélyeztesse feladatai ellátását a jövőbeni nyomozások során. A Bíróság szerint azonban, amennyiben a tanúk az állam fegyveres erőihez tartoznak, csak kivételesen szabad őket anonim tanúként kezelni.

A Bíróság úgy vélte, a rendőrség működéséhez fűződő szükség adott esetben nem értékelhető megfelelő magyarázatként. Arról sem volt meggyőződve, hogy a fellebbviteli bíróság kellőképpen értékelte volna az anonim rendőrök és családjaik megtorlásának kockázatát.

Mivel nem adták kellő magyarázatát annak, hogy a vádlottak jogait kevésbé korlátozó intézkedések alkalmazása miért nem került megfontolásra, nem lehetett kimondani, hogy azokat az akadályokat, amelyekbe a védelem ütközött, a lefolytatott eljárás megfelelően kompenzálta volna.

Ezen kívül a Bíróság ítélete szerint a bizonyítékok azon egyetlen alkotóeleme, amely a kérelmezőket, mint a bűncselekmény elkövetőit határozottan azonosította, az anonim rendőrtanúk vallomásából eredt, melyre a fellebbviteli bíróság is alapította ítéletét. A kérelmezők elítélése tehát az anonim rendőrtanúk vallomásán nyugszik, ami szintén ellentétes az Egyezmény 6. cikkében foglalt fair eljárás elvével.

3.4. Doorson Hollandia elleni ügye (1996.)³¹²

A fenti esetekkel szemben a Bíróság a Doorson kontra Hollandia ügyben – bár ebben az eljárásban is anonim tanúk szerepeltek – nem állapított meg jogsértést az eljáró nemzeti hatóságok részéről.

„Nem sértették meg Hollandiában az Egyezmény 6. cikke 1. pontját a 3/d. pontjával összefüggésben azzal, hogy az elsőfokú bíróság figyelembe vette a vizsgálóbíró által a kérelmező ügyvédje jelenlétében kihallgatott két, a személyazonosságát fel nem fedő (anonim) tanú által tett vallomást, valamint olyan, név szerint megnevezett tanúét, aki az előzetes vizsgálat során tett vallomást, és akihez a védelemnek nem állt módjában kérdéseket intézni, továbbá olyan, ugyancsak név szerint megnevezett tanúét, aki a rendőrségi nyomozás során tett vallomását a nyilvános tárgyaláson visszavonta.”

A Doorson ügyben az amszterdami bíróság úgy határozott, hogy az anonim tanúk személyazonosságát nem fedi fel a védelem előtt. A körülmények olyanok voltak, hogy a tanúk anonimitásának megőrzésére számtalan indok állt fenn.

---

³¹² Az 1996-ban kelt ítélet összefoglalása BH /1996/ 10. szám, 795-797. oldal

A Bíróság nem állapította meg az Egyezmény megsértését, mert véleménye szerint azok a nehézségek, amelyeket a védelem elszenvedett, kielégítő módon ellensúlyozásra kerültek azokon a módokon, amelyeket az igazságügyi hatóságok a vizsgálatok során alkalmaztak.

Az eljárás a következő volt: az anonim tanúkat a vizsgálati szakaszban hallgatták ki - a védőügyvéd jelenlétében - vizsgálóbíró előtt, aki ismerte személyazonosságukat, míg a védelem előtt ez utóbbi nem került feltárássra.

A vizsgálóbíró feljegyzett minden olyan körülményt, amely később lehetővé tette a bíróság számára, hogy a tanú hitelességét illetően következtetéseket vonjon le.

A védő nem csupán jelen volt, de lehetősége volt a tanúk felé olyan kérdések feltételére is, melyek a védelem érdekében álltak, kivéve azokat, amelyek a tanú személyes adatai feltárását segítették volna, s a tanúk minden kérdésre válaszoltak. Ezen kívül a tanúk olyan fényképről azonosították a vádlottat, amelyen a vádlott felismerte saját magát.

A Bíróság úgy vélte, a lefolytatott eljárás a védelem számára elégséges lehetőséget biztosított a tanúvallomások megcáfolására. Emlékeztetett ugyanakkor arra, hogy az alkalmazott intézkedésekkel a védelmet ért hátrányok ugyan kielégítésre kerültek, de az elítélés nem alapulhat kizárólag vagy meghatározó módon anonim vallomásokon. A Doorson ügyben nem ez volt a helyzet, mert az amszterdami bíróság a bizonyítékok számos elemét találta meg, melyek önmagukat is megerősítették.

3.5. A Maria Pupino ügy és a tanúvédelem összefüggései

Az Európai Bíróság a Pupino-ügyben³¹³ benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem alapján értelmezte a büntetőeljárásban a sértett jogállásáról szóló kerethatározat 2., 3. cikkét és 8. cikkének (4) bekezdését³¹⁴.

A precedensértékű ügyben egy olasz óvónőt vádoltak meg a rábízott ötéves gyermekek bántalmazásával. Az olasz jog azonban nem teszi lehetővé a fiatal áldozatok számára a nem nyilvános bizonyítási és tanúskodási eljárást – tehát a gyermekeknek (a szexuális jellegű ügyeket kivéve) a teljes tárgyalóterem előtt, nyilvános ülésen kellene megjelenniük. Az EU-keretszabályozás azonban a kicsinyek védelme érdekében a hasonló ügyekben különleges eljárási lehetőségeket biztosít.

---

³¹³ C-105/03. Maria Pupino, 16 June 2005
<http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/gettext.pl?lang=en&num=79949383C19030105&doc=T&ouvert=T&seance=ARRET&where=> (2009. augusztus 01.)

³¹⁴ Articles 2, 3 and 8(4) of Council Framework Decision 2001/220/JHA of 15 March 2001

Az Unió alapszerződése alapján a keretszabályozásban elfogadott döntéseknek nincs közvetlen hatályuk, azok tehát nem tekinthetők valós hivatkozási alapnak a nemzeti bíróságokon. Az Európai Bíróság ennek az ügynek a kapcsán azonban arra is rávilágított, hogy a keretszabályozás döntései már érvényesíthetők azokban a tagországokban, amelyekben azok hatással vannak a nemzeti jog értelmezésére. A Bíróság tovább ment, és kimondta, hogy ebben az ügyben „az olasz bíróságnak kötelessége a lehető legmesszebbmenőkig úgy értelmezni a nemzeti jog vonatkozó pontjait, hogy az megfeleljen a keretszabályozás szövegének és céljának.” A konkrét ügyben ez azt jelentette, hogy a még sebezhető áldozatoknak védelmet biztosítanak a tanúvallomás alatt. A Bíróság határozata alapján a nemzeti bíróság számára biztosítani kell a lehetőséget, hogy kiskorú gyermekek részére - akik, az alapügyhöz hasonlóan, magukat bántalmazás sértettjének vallják - engedélyezze, hogy tanúvallomásukat megfelelő védelem biztosításával tegyék meg, például nyilvános tárgyaláson kívül, illetve azt megelőző eljárési szakaszban.

Az Európai Bizottság szóvivője, Martin Selmayr szerint „ez a történelmi döntés számottevően erősítheti a bűnügyek terén kialakított hatósági és bírósági együttműködés jelentőségét.”

4. Az igazságszolgáltatással együttműködő személyekről

A Tanács 1996. december 20-ai 97/C 10/01 határozatában rendelkezett azokkal a személyekkel kapcsolatban, akik a szervezett bűnözéssel összefüggésben működnek együtt a hatóságokkal.

A Tanács felhívta a tagállamok figyelmét azoknak a szükséges eszközöknek a megalkotására, melyek elősegíthetik, hogy minél többen működjenek együtt az igazságszolgáltatással azok közül a személyek közül, akik részt vesznek vagy részt vettek bűnszervezetekben vagy a szervezett bűnözés által elkövetett bűncselekményekben.

Az igazságszolgáltatással együttműködő személyek, családtagjaik, hozzájuk közel álló személyeknek a szükséggel arányos védelméhez elengedhetetlen eszközöket a tagállamoknak kellene létrehozni, figyelemmel az 1995. november 23-ai határozatban foglaltakra. A védelem létrehozásánál irányadó a veszély súlyossága és azonnalisága.

A tagállamoknak a nemzetközi szervezett bűnözéssel kapcsolatban könnyíteniük kellene a kölcsönös jogsegélyen, azokban az esetekben, ahol az igazságügyi szervekkel történik együttműködés, különösen a megkeresett tagállam nemzeti

eljárásjogával összhangban tanúvallomások, nyilatkozatok beszerzése az 1995. november 23-ai határozat iránymutatásainak figyelembevételével.³¹⁵

A Tanács 2008. október 24.-én elfogadott 2008/841/IB szervezett bűnözés elleni kerethatározat 4. cikkében rendelkezik a hatósággal együttműködő személyekkel szemben alkalmazható enyhébb intézkedésekről, illetve az alkalmazandó szankciók alóli felmentésről, a bűnszervezet tagjaként elkövetés, illetve a bűnszervezetben való részvétel esetén (3. cikk). Ehhez az együttműködő elkövetőnek az alábbi feltételek valamelyikéhez kell megfelelnie:

- a) felhagy a bűnözői tevékenységgel; és
- b) a közigazgatási vagy igazságügyi hatóságoknak olyan információkat szolgáltat, amelyekhez azok egyébként nem tudnának hozzájutni, ezzel segítve őket a következőkben:
  1. a bűncselekmény következményeinek megelőzése, megszüntetése vagy enyhítése;
  2. a bűncselekmény többi elkövetőjének azonosítása vagy felelősségre vonása;
  3. bizonyíték megszerzése;
  4. a bűnszervezet megfosztása a tiltott forrásoktól vagy a bűncselekményből származó jövedelemtől; vagy
  5. a 2. cikkben említett további bűncselekmények elkövetésének megakadályozása.³¹⁶

Az együttműködő személyekkel kapcsolatosan is látható, hogy a szabályozás egyik sarkalatos pontja a bűnbánó maffiózók (pentitók) – a határozatban foglalt feltételek teljesülése esetén – megfelelő – a szükséggel arányos védelméhez elengedhetetlen eszközökkel történő – védelme, melyet a tagállamok kötelezettségeként határoztak meg.

4.2. Informátorok és bizalmi személyekkel kapcsolatos szabályozás

A kábítószer-kereskedelemmel foglalkozó bűnszervezetek működési módját mind befelé, mind kifelé a szakosodás, a munkamegosztás és a tagolódás jellemzi. Az illegális nyereséget visszaforgatják újabb bűnözői tevékenységekbe, vagy legális

---

³¹⁵ JO C 10 du 11. 01. 1997.

³¹⁶2008/841/IB, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:300:0042:01:HU:HTML> (2010. január 28.)

gazdasági tevékenységekbe fektetik befolyásszerzés, illetve bűnözői monopólium létrehozása céljából.

Így még a különleges nyomozástechnikai módszerek is egyre eredménytelenebbé válnak. Ezért a kábítószerek területén a szervezett bűnözés felismerésére és leküzdésére egyre fontosabb technikává válik az információk aktív és leplezett begyűjtése együttesen az operatív nyomozási módszerek alkalmazásával, valamint az információk rendszeres elemzése is. E tekintetben különös figyelmet kell fordítani a bizalmi személyek tervszerű, összehangolt és célzott alkalmazására, valamint az informátorok felhasználására.

A bizalmi személyeknek és informátoroknak meg kell nyerniük a bűnözők bizalmát azért, hogy ennek révén olyan pozícióba juthassanak, amelyből felfedhetik a zárt bűnszervezeteket és azok struktúráját.

Az elnökség ezért körkérdést intézett a schengeni államokhoz³¹⁷, és ezután a válaszokat ismertető dokumentumot³¹⁸ is ezen államok rendelkezésére bocsátotta. A felmérés azt mutatta, hogy a schengeni államokban az informátorok és bizalmi személyek díjazásával kapcsolatos jogi helyzet – és részben a joggyakorlat is – nagymértékben eltérő. Ezért 1998. október 21-i ülésén a „Kábítószer” munkacsoport közös, nem kötelező jellegű iránymutatások összeállításáról egyezett meg az informátorok és bizalmi személyek díjazása és a nem anyagi jellegű előnyök biztosítása kapcsán.

A bizalmi személyek és informátorok díjazását szabályozó általános elveket nem kötelező jellegű iránymutatásként lehet a schengeni területen használni, a céljuk az, hogy hozzájáruljanak a vámhatóságok, a határrendészet és a rendőrség együttműködésének továbbfejlesztéséhez ezen az érzékeny területen, valamint tájékoztató pontként is szolgálnak azoknak a schengeni államoknak, amelyek jelenleg hasonló szabályok kidolgozásán vagy kiegészítésén munkálkodnak.

---

³¹⁷ Lásd: Doc. SCH/Stup (98)25. Rev.

³¹⁸ Lásd: Doc. SCH/Stup (98)60 Rev.

III. fejezet – A szabályozás, nemzetközi együttműködés problémái

1. A szolgálati lőfegyverrel történő határátlépés kérdése

A Schengeni együttműködési szabályok, így az Schengeni Végrehajtási Egyezmény hazai, belső jogban történő leképezése a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény³¹⁹, amely például az információcsere, ellenőrzött szállítás, közös büntfelderítő-csoport létrehozása, fedett nyomozó alkalmazása, etc. szabályait részletezi. Ez alapján a szolgálatban lévő magyar rendőr átlépheti a határt lőfegyverrel, de a tanúvédelmi tevékenység nincs a jogszabályban nevesítve. Ennek ellenére, mivel a törvény kiterjeszti a fegyverhasználat lehetőségét a végszükség esetére, így értelmezés szerint akár beletartozhat a tanú ellen intézett támadás esete is.

A gyakorlatban viszont évek óta fennálló probléma, hogy a magyar tanúvédelmi egység tagjai szolgálatban – lőfegyver birtokában – nem tudják átlépni az államhatárt. Ennek áthidalása végett ún. „határtalálkozókat” tartanak a szomszédos országok társszerveivel, amely során megtartják a szükséges munkamegbeszéléseket, valamint ez alatt történik az együttműködésben érintett védett személyek átadása és átvétele is, ha külföldre költöztetés szükséges magyar részről, vagy külföldi hatóság költöztet tanút Magyarországra.

Többek között a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban: Rtv.) , valamint a lőfegyverekről és lőszerokről szóló 2004. évi XXIV. törvény (továbbiakban: Ftv.) felhatalmazására megalkotott 253/2004. (VIII.31.) kormányrendelet³²⁰ lőfegyverek kivételére, behozatalára, átszállítására vonatkozó fejezete rendezi a kifejezetten a védett külföldi személynek, nemzetközi szervezet képviselőjének, vagy ezek védelmét ellátó biztonsági személyzet tagjainak országhatáron történő lőfegyver átvitelének szabályait, továbbá ezen törvényhelyen van szabályozva az önvédelmi, vadászati, sportlövő versenyen való részvételi célra kivitt lőfegyverek kérdése is.

Az Ftv. szabályozza többek között a hatósági engedélyhez kötött lőfegyver országhatáron történő átvitelét, a lőfegyver kereskedelmi célú kivitelét, az európai lőfegyvertartási engedély feltételeit. Ezen fent megjelölt normákból is kitűnik, hogy a szolgálati lőfegyverek államhatáron történő átvitele jelenleg semmilyen formában nincsen szabályozva, sem a belső jog szférájában, sem az államközi kapcsolatok szintjén.

---

³¹⁹ 2002. évi LIV. törvény a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről

³²⁰ 253/2004. (VIII. 31.) Kormányrendelet a fegyverekről és lőszerokről

Az Amszterdami Szerződés hatályba lépése óta hangsúlyossá vált a tagállamok bűnüldöző szervei közötti együttműködés, amelyet a szervezett bűnözés átalakulása, a határokat átlépő bűncselekmények számának növekedése, az új elkövetési formák megjelenése, valamint a belső határok nélküli schengeni térség államainak biztonsági igénye indokol.

Magyarország is prioritásként kezelte a fenti tárgyú nemzetközi szerződések létrehozását a szomszédos államokkal. Ennek keretein belül 2004-ben az Osztrák Köztársasággal³²¹, 2006-ban pedig a Szlovák Köztársasággal³²², Szlovén Köztársasággal³²³ és később – 2009-ben - a Román Köztársasággal³²⁴ került aláírásra kétoldalú megállapodás. Ebbe a folyamatba illeszkedik bele a Horvát Köztársasággal³²⁵, mint az Európai Unióval csatlakozási tárgyalásokat folytató, hazánkkal határos állammal történő szerződéskötés is.

A szerződések a határokat átlépő bűnözés elleni harcban történő együttműködésről rendelkező a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvényben szabályozott együttműködési formákról szabályozzák.

A megállapodások rögzítik az együttműködési formákra vonatkozó konkrét szabályokat, az együttműködő szerveket, a megkeresések sajátos tartalmi elemeit, az együttműködési cselekmények és az abban résztvevő, együttműködő bűnüldöző szervek irányításának szabályait, valamint az együttműködők jogait és kötelezettségeit. A nemzetközi szerződések alapján a bűnüldöző szervek közötti együttműködésre a büntetőeljárás keretein kívül, a bűnmegelőzés és a bűnfelderítés során kerülhet sor, nem érintve a bűnügyi jogsegély alapján az igazságügyi szervek hatáskörébe tartozó eljárási cselekményeket.

A magyar-horvát Megállapodás alapján a két állam bűnüldöző szervei közötti együttműködés fokozatosan teljeseedik ki: a közös határ menti járőrszolgálatra vonatkozó szabályok Horvátország EU tagságától, a határon átnyúló megfigyelésről és a határon átnyúló üldözésről szóló rendelkezések pedig Horvátország schengeni tagságától kezdve kerülnek csak alkalmazásra.

---

³²¹ 2006. évi XXXVII. törvény a Magyar Köztársaság és az Osztrák Köztársaság között a határokat átlépő bűnözés megelőzése és leküzdése érdekében folytatandó együttműködésről szóló, Heiligenbrunnban, 2004. június 6-án aláírt Szerződés kihirdetéséről, 16. cikk Tanúvédelem

³²² 2006. évi XCI. törvény a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között a határokat átlépő bűnözés megelőzésében és a szervezett bűnözés elleni harcban folytatott együttműködésről szóló, Pozsonyban, 2006. október 2-án aláírt Egyezmény kihirdetéséről

³²³ 2006. évi CVIII. törvény a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között a bűnüldöző szervek határon átnyúló együttműködéséről szóló, Brdóban, 2006. október 25-én aláírt Megállapodás kihirdetéséről

³²⁴ 2009. évi LXIII. törvény a Magyar Köztársaság Kormánya és Románia Kormánya között a határokat átlépő bűnözés megelőzése és leküzdése érdekében folytatott együttműködésről szóló Megállapodás kihirdetéséről

³²⁵ 2009. évi LXVI. törvény a Magyar Köztársaság Kormánya és a Horvát Köztársaság Kormánya között a határokat átlépő bűnözés elleni harcban történő együttműködésről szóló Megállapodás kihirdetéséről

A fentiek miatt a 2002. évi LIV. törvény alapján tehát szükséges megkötni a többi tagállammal is az ún. államközi (nemzetközi) kétoldalú szerződéseket, hogy a fenti szabályok a gyakorlatban érvényesüljenek. Jelenlegi állás szerint csak az osztrák, szlovák, horvát, román és szlovén állam területére tud a magyar tanúvédő a szolgálati lőfegyverével belépni és azt jogos védelem vagy végszükség esetén használni.

Időrendben először a Magyar Köztársaság és az Osztrák Köztársaság közötti megállapodás született meg, amely – más szakterületekkel egyetemben – szabályozza a tanúvédelemmel kapcsolatos együttműködés alapjait, valamint a határ – szolgálati fegyverrel való – átlépésének feltételeit és a lőfegyverhasználat szabályait. A Szerződés célja a magyar és osztrák bűnüldöző szervek közötti együttműködés elmélyítése, amelyet a szervezett bűnözés átalakulása, a határokat átlépő bűncselekmények számának növekedése, az új elkövetési formák megjelenése, valamint a belső határok nélküli schengeni térség államainak biztonsági igénye indokolt.

A norma szövege alapján az Osztrák Köztársaság és a Magyar Köztársaság illetékes szerveiken keresztül kérelmezhetik a büntetőeljárás során védett tanúknak, sértetteknek és gyanúsítottaknak (terhelteknek), valamint rájuk tekintettel más személyeknek az egyik Szerződő Állam területéről a másik Szerződő Állam területére történő átköltöztetését és ezt követően védelemben részesítését.

A törvény szerint a megkereső Szerződő Állam hatóságának tagja a megkeresett Szerződő Állam területén:

- a) jogosult egyenruhát viselni;
- b) az általa bűncselekmény elkövetése során tetten ért vagy szökést megkísérlő elkövetőt elfoghatja és feltartóztathatja, de haladéktalanul köteles őt a területileg illetékes Szerződő Állam hatósága tagjának átadni.
- c) a megkereső Szerződő Állam hatóságának tagja a megkeresett Szerződő Állam területén a jelen Szerződésből származó feladatai teljesítése, továbbá az oda- és visszautazás során viselheti szolgálati fegyverét, valamint magával viheti a szükséges szolgálati felszerelést. A jelen Szerződésben meghatározott esetekben testi kényszer és kényszerítő eszköz - az arányosság figyelembevételével - alkalmazható. A megkeresett Szerződő Állam területén szolgálati fegyver csak jogos védelemi helyzetben és végszükség esetén használható.³²⁶

---

³²⁶ 2006. évi XXXVII. törvény 27. cikke: Az egyenruha viselésének, a kényszerítő eszközök, a szolgálati fegyverek használatának szabályairól

Az együttműködések feltételei és a szolgálati lőfegyver viselésének szabályai közel azonosak a 2006. évi XXXVII. törvény által meghatározottakkal.

2. A közúti közlekedés során felmerülő problémák –Magyarországon és külföldön

Nemcsak a tanú-, illetve személyvédelmi feladatok, hanem a műveleti tevékenységek állandó és ez idáig megoldatlan problematikája a gépjárművekkel való közlekedés. A nem rendőri jellegű járművekkel végrehajtott tevékenységek során ugyan a 8/2006. ORFK utasítás lehetőséget nyújt – kivéve, ha a speciális nyílt parancsot felmutató személlyel szemben bűncselekmény gyanúja merül fel, illetve ha közlekedési baleset érintettje – a tanúvédelmi vagy műveleti feladatok végrehajtása során a rendőri intézkedés mellőzésére, de ez a rendelkezés nem vonatkozik arra az esetre, ha a rendőri intézkedésre a védelmi vagy műveleti feladat ellátója által elkövetett szabálysértés miatt került sor. Ebben az esetben a személyazonosság megállapítás után további helyszíni intézkedésre nincs lehetőség, de az intézkedő rendőrnek erről jelentést kell készítenie és az ORFK Bűnügyi Főigazgató felé meg kell küldenie, aki dönt az ügyben. Könnyen belátható, hogy az ilyen tevékenységek alatt alkalmazott önellenőrzési technikák, illetőleg a figyelés és realizálás során az úgynevezett „zárkózás”³²⁷ végrehajtásával folyamatosan közlekedési szabálysértésre van kényszerítve a végrehajtó állomány, ami alól az említett ORFK utasítás sem ad felmentést, csak a szankcionálás időpontját tolja el. Ez a helyzet az objektív felelősség bevezetésével és a bírságok emelésével csak súlyosbodott. Hasonló, de ha lehet még fajsúlyosabb probléma a személyvédelem során a gépjárművel történő támadás elhárítása. Elméletileg – amennyiben a lőfegyverhasználat lehetősége fennáll – a védelmet ellátó jármű vezetője az autót fegyverként használva „kiüthetné” a támadó járművet, de ez a hatályos jogszabályok alapján közúti baleset szándékos okozása, amit nem is lehet végrehajtani, ha a támadó járműben többen tartózkodnak, hiszen a lőfegyvert is csak egyes személlyel - a támadóval - szemben lehet használni. Annak eldöntése, hogy a támadó járműben tartózkodó személyek életellenes támadást kísérelnek-e meg, szinte lehetetlen. Ha a támadó autóban ülő és a balesetben esetlegesen megsérülő személyről később nem lehet bebizonyítani, hogy a magatartása miatt a védett személy közvetlen veszélyben volt, akkor a balesetet okozó rendőr felelősségre vonható az ő sérülésével kapcsolatban, mivel nem állt fenn vele szemben a lőfegyverhasználat lehetősége, tehát enyhébb kényszerítő eszköz alkalmazása lett volna szakszerű. Ez a jogi bizonytalanság adott esetben emberéletekbe kerülhet.

Hatványozottan jelentkeznek a problémák a külföldön feladatot végrehajtó egységek vonatkozásában, hisz elég csak belegondolnunk, hogy ha egy 5-6

---

³²⁷ A dekonspiráció elkerülésével a célszemély, illetve a célszemély által vezetett gépjármű közelébe nagy sebességgel történő megérkezés

gépjárműből álló egység közlekedik konvojszerűen, akkor óhatatlan, hogy ne keltsenek feltűnést, de ha ehhez még kapcsolódik a magyar egyedi azonosító is, akkor biztos a figyelem. Ehhez a konvojszerű mozgáshoz biztosan kapcsolódik, hogy közlekedési szabályokat sértenek meg.

Az idegen államban történő közlekedés (- szabályainak) problémái, a feltűnés elkerülése érdekében a gépjárművek egyedi azonosítóinak esetleges cseréje – véleményünk szerint - bilaterális megállapodások alapján rendezhető lenne, ezért szorgalmazzuk ezen megállapodások kialakítását.

IV. Rész – A tanúvédelem Magyarországi eszközszerrendszere

I. fejezet – A tanúvédelem indokoltsága Magyarországon

1. A tanú-, illetve a személyi védelem jogi szabályozásának jog- és kriminálpolitikai indokairól

A szervezett bűnözés hazai vizsgálatát döntően a kriminológiai kutatások karolták fel a 80-as években; e kérdés jogi rendezésére pedig 1987-től fogalmazódtak meg határozott törekvések. E próbálkozásokat azonban nem koronázta siker.

1979-től már érzékelhető volt a bűnözői körök magyarországi jelenléte. Már ekkor látható volt a klasszikus bűnözés ismérveit felülíró diszkrepancia! 1979-től a '80-as évek közepéig a hazai bűnözés az "eredeti tőkefelhalmozás" korszakát élte. E szakaszra jellemző, hogy a bűnöző szervezetek gazdasági pozíciókkal, hatalommal még nem rendelkeztek, pusztán a bűnös eredetű értékek gyarapításának koncentrálására törekedtek. Érdekes vizsgálni a hazai rendőrség hozzáállását ehhez a társadalmi problémához, összefüggésben az akkori bűnügyi és politikai helyzettel.

A szervezett bűnözés léte, nem - léte – kijelenthetjük - ebben az időben még politikai kérdés volt. Elmondhatjuk, hogy a politikai, illetve a szakmai álláspontok élesen szemben álltak egymással.

1985-től a bűnös eredetű vagyonok a legális gazdaságba integrálódtak. Megkezdődött a szervezett bűnözés második, a gazdasági pozíciókat megszerző szakasza. 1990-ig a politika változatlanul vitatta a szervezett bűnözés hazai jelenlétét. Egyre tarthatatlanabb, képtelenebb volt a politika "ellenállása". A legfőbb probléma a '90-es évek elején az volt, hogy a rendőrség nem akarta tudomásul venni, hogy a szervezett bűnözés már működik, mivel nem volt bizonyított. Ez annak volt tudható, hogy az előző rendszerben a rendőrség határozta meg a bűnözés súlyosságát és ittlétét, nem véve tudomásul a helyzet változását és a bűnözés magasabb szintre fejlődését. Általános tény, hogy a rendőrség két lépéssel le volt – és le van - maradva a bűnözőkhöz képest.

A szervezett bűnözésre vonatkozó szakmai álláspontok a rendszerváltásig megoszlottak; az ezt követő időszak viszont feloldotta a kételyeket: a korábbi gazdasági struktúra összeomlása, a nagyarányú tőkebeáramlás, a privatizáció, a gazdaság átalakításának belső ellentmondásai, a társadalmi polarizáció, a társadalom egyfajta morális válsága ugyanis megteremtette a bűnözés összeszerveződésének, minőségi átváltozásának kriminogén feltételeit; e tényezők

pedig igen erőteljesen kondicionálták a „szervezett bűnözés”-nek addig csupán csíráiban felismerhető ismérveit.

A politikai, társadalmi és gazdasági változások a bűnözés súlypontjait is átrendezték. Amíg a '90-es éveket megelőzően a szervezett bűnözés ismérveit legpregnansabban a betöréses lopások viselték, addig a '90-es években már a gépjárműlopás, a kábítószer bűnözés, a prostitúció, az embercsempészség, a csempészet és vámorgazdaság és a gazdaság szféráját érintő területeken koncentráltak e jellemzők; egyúttal a vagyon elleni ún. „drasztikus bűnözés” (főként a rablások, a zsarolások) számszerű növekedése már rendkívül erőteljes és markáns szervezettséggel is párosult.

A kriminális tapasztalatok kétségtelenné tették, hogy hazánkban is kondicionálódott a szervezett bűnözés; ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy a bűnözés e formájának a bűnözésen belüli részaránya nem elhanyagolható. A szervezett bűnözés területén egyébként rendkívül jelentős látencia vélelmezhető.

A szervezett bűnözés egyes ismérveinek jelenléte ekkor már tényként kezelhető; fokozódott a szervezett bűnözés nemzetközi jellege, a specializálódás, kialakultak a szervezett bűnözést fémjelző egyes üzletágak és érzékelhetővé vált a bűnös magatartást leplező álvállalatok, fantomcégek tevékenysége is. E veszélyes folyamat közepette kitermelődött egy olyan társadalmi szubkultúra, amelynek felszámolása, ellenőrzése a javuló nemzetközi együttműködés ellenére is komoly nehézséget jelent számunkra. A szervezett bűnözés a gazdasági pozícióharc eszközévé is lett; ugyanakkor - jórészt a bűnös eredetű vagyon tisztára mosása és tőkésítése érdekében - felerősödött a szervezett bűnözésnek a legális gazdasági struktúrába történő beépülése, transzformálódása. A kriminális tapasztalatokat ismerve tehát kimondható: a hazai szervezett bűnözés olyan fázisába jutott, amikor az illegitim szféra, az alvilág már szűkössé vált a bűnszervezetek számára, s e kriminális közösségek tevékenysége kényszerűen „csordult át” a legális gazdasági struktúrába, a „felvilág” legitim rendszerébe.

A rendszerváltozást követő rövid időn belül a bűnös eredetű, már koncentrált és a gazdaságba integrált vagyonok gazdasági szerepe fokozódott; a bűnöző szervezetek már jelentős gazdasági pozíciókat birtokoltak.

A politikai, társadalmi és gazdasági változások a bűnözés súlypontját is átrendezték. Az elmúlt évtizedben a bűncselekmények struktúrájában, szerkezetében jól érzékelhető minőségi átalakulások zajlottak le.

Ekkor már a sorozatos vagyon elleni bűncselekmények tömegesen elkövetett, átlagos bűncselekményeknek számítanak, e deliktumok alkotják a hazai öszbűnözés

75-80%-át. Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül az a körülmény sem, hogy a vagyon elleni bűnözés növekedése egy rendkívül erőteljes szervezettséggel párosul.

A bűncselekmények számának ugrásszerű növekedése a 1990-es évek végén tetőzött és azóta sem csökkent jelentősen. Nőtt az erőszakos deliktumok aránya, durvultak az elkövetés módszerei. Ebből következően egyenes arányban nőtt az elkövetők és azok hozzátartozóinak bosszújától való félelem. A tanúzási készség elapadt, így a bűnüldözők egyre inkább eredménytelen harcot vívnak a bűnelkövetőkkel szemben. Szintén jelentős mértékben növekedtek az egyre veszélyesebbé váló szervezett bűnözés - robbantások, leszámolások, fegyveres rablások stb. - mutatói.

A '90-es évek közepétől már megjelentek a maffia-típusú ügyek, s kiderült, hogy az akkor hatályos büntető jogszabályok már nem adtak, adhattak hatékony megoldást az ilyen ügyekre. Világossá vált az, hogy a tanúvédelem megoldatlan, s a tanúvédelem hiányosságai, s a nagy, a szervezett bűneseteket vizsgáló ügyek kudarca közötti összefüggés nyilvánvaló.

2. A tanúvédelem intézményének hazai kialakításához vezető útról röviden

Az Országos Rendőr-főkapitányság 1991-92-ben tanúvédelmi koncepciót készített. E tanulmány tüzetesen feltárta a jogszabályi hiányosságokat. A koncepció a védő (akkor) szinte korlátlan jelenléti jogával kapcsolatos anomáliákat is górcső alá vette. Az ORFK ekkor fogalmazta meg először a tanúk védelmét szolgáló speciális iratkezelési és a tanú anonimitását szolgáló, azóta már hatályosult - 1999. márciusában - javaslatait. A koncepciót, jórészt a védői jogokat szűkítő részletei okán „etatistának” nyilvánította a büntetőjog-tudományt képviselők nem kis hányada.

A növekvő társadalmi igény valamint a nemzetközi jogi elkötelezettség - az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Védelméről szóló Európai Egyezményhez való csatlakozás - elindította a tanúvédelem jogi szabályozásának folyamatát.

1993-94-ben a Belügyminisztérium elkészítette a szervezett bűnözés elleni fellépést szolgáló, elsősorban a büntetőjogszabályokat érintő kodifikációs javaslatait. Ebben a műben is erőteljesen megjelentek a tanú jogi és fizikai védelmét szolgáló javaslatok, és elsősorban az angolszász, illetve a német megoldásokra voltak figyelemmel. Ezen javaslatban úgyszintén érvényesültek az Európa Tanács Emberi Jogi Egyezményének a fair eljárás követelményeit megfogalmazó ajánlásai. Az állásfoglalást óriási vita övezte. A feszültség többnyire a Belügyminisztérium és az Igazságügyminisztérium között alakult ki. A koncepció - jórészt e viták eredményeként - 1996-ig a belügyminiszter íróasztalába kényszerült.

Az 1033/1994. (V.6) kormányhatározat a közbiztonság fejlesztésének feladatairól 5. pont a) bekezdése kimondta, hogy a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb fellépés érdekében korszerűbb büntető törvénykönyv és büntető-eljárási törvény kidolgozása szükséges. Meg kell vizsgálni a tanúk és a bűnüldöző szervekkel együttműködő más személyek védelmének lehetőségét. Ennek során figyelemmel kellett lenni az Európai Emberi Jogi Egyezménynek a 6. cikkében foglalt „tisztes eljárásról” szóló jogi korlátokra.

Ám eközben sem állt le a jogalkotási eljárás, hisz a jogalkotók is érezték azt a kényszert, mely az akkor hatályos büntetőeljárási törvény tanúvédelmi hiányosságai generáltak. Ezt csak fokozta a jogalkalmazók – elsősorban a Rendőrség gyakorlati területen tevékenykedő tagjai – részéről érkező nyomás a korszerűbb szabályozás kialakítása érdekében. Ennek eredményeképp (is) született meg az 1994. évi XCII. törvény a büntetőeljárásról szóló törvény módosításáról. A módosító törvény tanúvédelemről szóló rendelkezése a 3. §-ban volt megtalálható, mely az 1973. évi I. törvény 63. §-át egészítette ki 2 újabb bekezdéssel:

„(5) A hatóság a tanú kérelmére vagy hivatalból elrendelheti, hogy a tanúnak az (1) bekezdésben írt személyi adatait - a nevén kívül - az ügy iratainál elkülönítve, zártan kezeljék. Ebben az esetben az ügy egyéb irataiban a tanú zártan kezelt adatait csak a hatóságnak az ügyben eljáró tagja tekintheti meg.

(6) Ha a hatóság elrendeli a tanú személyi adatainak zártan történő kezelését, a hatóság a kihallgatás kezdetén a tanú személyazonosságát az azonosításra alkalmas iratok megtekintésével állapítja meg.”³²⁸

A vonatkozó rész tette lehetővé a büntetőeljárásban a tanú adatainak zártan kezelését, mely 2004-től beépült az akkori büntetőeljárási törvénybe.

Eközben nemzetközi szinten sem maradt abba a korábban megkezdett vizsgálati és jogalkotási tevékenység. Az Európai Tanács Bűnözési Problémákkal Foglalkozó Európai Bizottsága (CDPC) 1994. áprilisában konkrétan megnevezte azon bűncselekményeket, amelyek szükségessé teszik a tanúvédelmet. Ezek „a terrorizmussal, szervezett bűnözéssel, kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények, valamint a szűk csoporton, családon belüli bűncselekmények. Ezen bűncselekmények felderítése gyakran olyan tanúk vallomásain alapulnak, akik szoros kapcsolatban álltak a szervezettel, csoportokkal, családokkal ezért sebezhetőbbek, mint a többi”³²⁹ a szervezet, csoport által nem ismert tanúk. Ezek a tanúk (és családjuk) könnyen áldozattá válhatnak, hiszen a vallomásuk által veszélybe került szervezet mindent meg fog tenni, hogy a tanút elhallgattassa.

---

³²⁸ 1994. évi XCII. törvény az 1973. évi I., a büntetőeljárásról szóló törvény módosításáról 3.§-a

³²⁹ CDCP ajánlásból

A bizottság megállapította, hogy a tanúvédelem az állam kötelessége, tehát állami feladat az ország adottságaihoz igazodó tanúvédelmi programok kialakítása.

1995 körül robbantásokkal, leszámolásokkal, igazi maffia-típusú ügyekkel szembesülhetett a társadalom, a rendőrség és a politika is. Már nem volt vitatható az erre választ adni hivatott jog alkalmatlansága, elégtelensége. A kormányfő ekkor utasította az Igazságügyi Minisztériumot arra, hogy a BM koncepciója alapján alkossa meg a szükséges büntetőjogi szabályokat.

Az első maffiaellenes, többnyire helytelenül megfogalmazott különleges szabályok 1999-ben jelentek meg a BM álláspontját még akkor is több ponton vitató Igazságügyminisztérium által gondozott Büntető Törvénykönyv (Btk.) normarendszerében. Ilyen volt például az, hogy szakmailag megalapozatlan bűnszervezet-fogalommal, belső ellentmondásokkal terhes “bűnözőszervezett létrehozása” című tényállással gazdagodott a Btk.; kétségtelen azonban, hogy a Btk.-ban a szervezett bűnözéshez kapcsolódó, súlyosító körülményként megjelenített normák, normarészletek sora már megjelent.

A tanúvédelmi szabályozás terén is volt még tennivaló, így egy újabb lépcsőfokként jelent meg az 1998. évi LXXXVIII. törvény a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény módosításáról, mely már – sok egyéb más változtatás mellett – részletesebb tanúvédelmi szabályokat tartalmazott, valamint – új fogalomként – bevezette a különösen védett tanú jogintézményét is.

A szabályozás szerint különösen védetté nyilvánítható volt a tanú, ha vallomása kiemelkedő súlyú ügy lényeges körülményeire vonatkozik, a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható, a gyanúsított és a védő előtt ismeretlen a személye, tartózkodási helye, vagy az a tény, hogy a nyomozó hatóság tanúként kívánja kihallgatni, illetőleg amennyiben személyét felfednék, súlyos fenyegetésnek lenne kitéve a tanú vagy hozzátartozója élete, testi épsége vagy személyes szabadsága. A különösen védett tanú a tárgyalásra nem idézhető és a tárgyaláson nem hallgatható ki. A vádirat benyújtása előtt a megyei bíróság elnöke által kijelölt helyi bírósági bíró az ügyész indítványára dönt a tanú különösen védetté nyilvánításáról, majd kihallgatja és elrendeli a közreműködésével történő szemle, helyszínelés, bizonyítási kísérlet és felismerésre bemutatás megtartását. A különösen védett tanú meghallgatásán csak az ügyész lehet jelen. A meghallgatásról készült jegyzőkönyvet és a bíróság határozatát a kijelölt bíró zártan kezeli.

Emellett tartalmazta azt is, hogy ha tanú védelme szükségessé teszi, a felismerésre bemutatást úgy kell végezni, hogy a felismerésre bemutatott személy a tanút ne ismerhesse fel, illetőleg ne észlelhesse. Ha a tanú személyi adatainak zárt kezelését rendelték el, erről a felismerésre bemutatásnál is gondoskodni kell. A módosító

törvény egy másik szakasza a Be. 88. §-át a következő bekezdéssel egészítette ki:
„(3) Ha a tanú védelme szükségessé teszi, a tanú szembesítését mellőzni kell.”³³⁰

A büntetőeljárásban részt vevők személyi védelmének lehetőségét szintén ez a módosító törvény iktatta be a büntetőeljárás törvény 120/A szakaszaként, akként szabályozva azt, hogy különösen indokolt esetben a hatóság kezdeményezheti, hogy a terhelt, a védő, a sértett, az egyéb érdekelt, a sértett és az egyéb érdekelt képviselője, továbbá a tanú, a szakértő, a szaktanácsadó, a tolmács, a hatósági tanú, illetve ezek valamelyikére tekintettel más személy a külön jogszabályban meghatározott védelemben részesüljön.³³¹

A tanúvédelmi szabályok 1999-től március elsejétől hatályosultak a büntetőeljárásról szóló törvényben. A büntetőeljárás-jogi és a közigazgatási jogi eddigi szabályozásunk egyébként összhangban állt az Európa Tanácsnak 1995. november 23-án közétett, „a tanúk védelméről a nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelemben” című állásfoglalásában foglaltakkal, és azonosul az ET tagországai Miniszteri Bizottságának „a tanúk megfélemlítéséről és a védelem jogáról” szóló ajánlásával.

A büntetőeljárás-jogban meghonosított jogi védelem normatívái végül is a speciális iratkezelési, illetve a tanú anonimitását biztosító szabályokat helyezte előtérbe.

A büntetőeljárásban részt vevő személyek fizikai védelme 1999. márciusától szabályozott a 34/1999. (II.26.) kormányrendelettel. A büntetőeljárás törvény fentebb idézett módosítása hatalmazta fel a Kormányt ilyen védelmi szabályok megteremtésére.

Az e kérdéseket konkrétan szabályozó rendvédelmi jogszabály a “tanúvédelem”, illetve a “tanúk” védelme szabályozásának első lépcsőfokának tekinthető.

Az áldozatok védelméről szóló 1074/1999 (VII.7.) kormányhatározat³³² 3. pontja arra kötelezi a kormányzatot, hogy dolgozza ki a büntetőeljárásban részt vevő személyek új személyazonosságon alapuló védelmének jogi szabályozását is. Ezen törekvések valójában a komplex védelmi program kidolgozásának alapjait irányozták elő.

---

³³⁰ 1998. évi LXXXVIII. törvény a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény módosításáról 11. § és 12. §-a

³³¹ 1998. évi LXXXVIII. törvény a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény módosításáról 23. §-a

³³² Pontos elnevezése: bűncselekmények áldozatai és hozzátartozóik védelme, káruk megtérülése, enyhítése érdekében teendő jogalkotási feladatokról és egyéb intézkedésekről

A kormányrendelet³³³ ehhez képest pusztán “szerényebb”, a büntetőeljárásban résztvevők fizikai őrizetére, védelemre koncentrálnó szabályokat fogalmazott csak meg.

A felsorolt szabályozásokkal a tanúvédelemhez vezető út első lépései lettek csak megtéve, mert e normák még nem teszik lehetővé a személyazonosság cseréjét, s nincs módja a védelmet ellátó szervezeteknek a büntetőeljárásban részt vevő, védelmet igénylő, a társadalomba új személyazonossággal integráló személy gazdasági, szociális, lelki és jogi támogatására sem. Az említett hiányosságok azonban a maffia-ellenes szabályozási folyamat utolsó szakaszában, 2001. évben teljes egészében megalkotást nyertek.

Ezen előzményeket követően született meg a Tanúvédelmi Program, melyhez kapcsolódóan számos jogszabály megalkotása vált szükségessé, illetve módosultak a már meg lévő normák. Mára a tanúvédelmi intézkedések egy egységes rendszerré álltak össze.

A büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők védelmi programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvény (Tanúvédelmi Program) 2002. áprilisi hatálybalépését követően így a védett tanúk hierarchiájában 1999. március 1-ig kialakított két fokozat mellé belépett egy harmadik is:

- a személyi adatok zártan kezelésével védett tanúk
- a különösen védetté nyilvánított tanúk
- A büntetőeljárásban részt vevők személyi védelme
- a védelmi program hatálya alatt álló személyek, akiket a törvény érintettnek nevez.

---

³³³ A büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999.(II.26.) Kormányrendelet egyébként - többek között - a büntetőeljárásban résztvevő valamennyi “civil” résztvevőjének, illetve rájuk tekintettel a hozzájuk közelálló személyek fizikai védelmére lehetőséget teremt. A jogszabály ugyanígy lehetőséget kínál az igazságszolgáltatásban részt vevő hatóságok tagjai megvédésére is.

II. fejezet – A tanúvédelem jogi eszközei

1. Tanúvédelem a büntetőeljárás során

A tanúvédelmi alapszabály [1998. évi XIX. tv. 95.§-a]

„A tanú életének és testi épségének, vagy személyes szabadságának védelme, valamint annak érdekében, hogy eleget tegyen a vallomástételi kötelezettségének, és a vallomását megfélemlítés nélkül tegye meg, a tanút védelemben kell részesíteni.”

Az 1998. évi XIX. törvény végül hatályba lépett változata jórészt átvette az 1998. évi LXXXVIII. törvény által behozott tanúvédelmi intézkedéseket, némely esetben azonban új rendelkezéseket is tartalmaz, illetve esetenként attól eltérő megfogalmazást használ.

A tanúvédelem kettős célt szolgál: egyrészt azt, hogy a tanú vallomástételi kötelezettségének megfélemlítés nélküli környezetben tegyen eleget, másrészt pedig azt, ha erre már nincs mód, úgy a tanú életének és testi épségének, vagy személyes szabadságának a védelmét biztosítsa. Ezeknek a céloknak a teljesülése érdekében a tanút a törvényben meghatározott védelem illeti meg.

A tanút védeni tehát objektív – a hatóságok rendelkezésére álló, a veszélyeztetettséget igazoló adatok összessége - és szubjektív – a tanúban kialakult félelem - tényezők együttes értékelése révén kell.

A tanú fenyegetettsége, veszélyeztetettsége – véleményünk szerint – két szinten értelmezhető. Egyrészt veszélyt jelent a tanúra nézve az olyan környezet, amelyben az ott élők tudják, hogy az igazságszolgáltatással, hatóságokkal történő bármilyen együttműködés megtorlást von maga után. Ez az ún. társadalmi veszélyeztettség. Ezt erősíti meg Elek Balázs is, amikor kifejti, hogy előfordul olyan eset is, amikor a tanút semmilyen külső hatás nem éri, mégis tart a terhelőtől, annak rokonságától vagy baráti körétől, és már pusztán ez a tény is befolyásolja abban, hogy ismereteit a valóságnak megfelelően elmondja.³³⁴ Ezzel szemben az „ügy-specifikus” fenyegetettség az, amikor a tanú a konkrét ügy miatt kerül befolyásolás alá, illetve veszélyhelyzetbe.³³⁵

A tanúvédelem, egyértelműen ki kell jelentenünk, – véleményünk és más, meghatározó álláspontok³³⁶ szerint is – attól függetlenül illeti meg a tanút, hogy a személy az eljárásban a résztvevő hatóságok vagy a védelem tanúja-e. Ennek

---

³³⁴ Elek, Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban, Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008. 80. oldal

³³⁵ Healey, Kerry M.: Victim and witness intimidation: New Developments and Emerging Responses, National Institute of Justice, Research in Action, October 1995. 1-14. pages

³³⁶Finszter Géza ezzel kapcsolatos vitákban többször kifejtette ebbéli álláspontját

kapcsán viszont óhatatlanul felmerül a kérdés, hogy a védelem tanúját – aki helyzeténél, tudásánál fogva mentő tanú – annak az eljáró hatóságnak egy szervezeti egysége kell-e, hogy védje, amelyik egyébként a terhelt felelősségének a bizonyítékait próbálja meg összegyűjteni?

A külföldi gyakorlatot is figyelembe véve ki kell jelentenünk, hogy jelenleg a Rendőrség az a szervezet, melynek rendelkezésére állnak azok az eszközök – itt ezalatt nemcsak a technikai jellegű eszközökre gondolunk, hanem a jogi eszközökre, felhatalmazásokra is -, melyek a tanú sikeres megvédéséhez szükségesek. Ennek ellenére esetlegesen érdemes elgondolkodni azon, hogy a fenti anomália elkerülése érdekében ajánlatos lenne-e egy, a Rendőrségtől független, önálló tanúvédelmi egység felállítása, mely csak és kizárólag ezt a feladatot látná el. Addig is – véleményünk szerint – hangsúlyozzuk a már korábban leírt álláspontunkat, mely szerint, hogy a gyanú árnyéka se vetüljön a Rendőrségre annak kapcsán, hogy más módon védi a hatóság tanúját és más eszközökkel oltalmazza a védelem tanúját, szükséges lenne a hatóságok részéről történő mindennemű befolyásolás garanciáit a normákba beépíteni, csakúgy, mint a védelemben vonás etikai és gyakorlati kódexét kidolgozni.

Itt kell megjegyeznünk – amit a későbbiek során még részletesen taglalunk -, hogy véleményünk szerint a Tanúvédelmi Szolgálat jelenlegi rendszerben elfoglalt helye a fentebb leírtaknak gyökeresen ellentmond, hisz az nem erősíti a garanciális elemeket, hogy a Szolgálat egy országos hatáskörű, ám területi besorolású nyomozó szerv irányítása alatt áll, nevezetesen a Nemzeti Nyomozó Iroda egy főosztály jogállású szerve.

Ennek a problémakörnek a kapcsán kell megismételnünk azt a kérdést is, melyet Róth Erika már korábban feltett: Kitől kell védeni a tanút? A válasz a kérdésre az, hogy végső soron mindenkitől. A terhelttől, illetve a köré csoportosuló személyektől, szűkebb - tágabb környezetétől, de ugyanúgy a hatóságtól is védeni kell. A következőkben tárgyalt védelmi formák a hatályos rendelkezések alapján próbálják a tanúk befolyásolását, fenyegetését, bántalmazását kizárni vagy minimálisra csökkenteni.³³⁷

Ebből következően maga a tanúvédelem olyan jogi alapokon nyugvó gyakorlati intézkedések sorozata, amelyek lehetlenné teszik, de legalább is megnehezítik a tanú erőszakos befolyásolását a vallomás megtételében³³⁸. Nem tartozhat ebbe a körbe tehát az az eset, ha más módon, például rábeszéléssel, ígéretéssel stb.

---

³³⁷ Róth Erika: Hogyan és kitől védjük a tanút? In Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre, szerkesztette: Róth Erika, Kriminológiai Tanulmányok Különkiadás, Budapest, 2001. 114. oldal

³³⁸ Varga, Zoltán: Tanúvédelem. Magyar Jog, 2001. 5. szám, 268. oldal

igyekeznek a tanút a vallomástételben befolyásolni. Az erőszakos befolyásolás azonban megvalósulhat közvetett magatartással is.

A tanúvédelem szempontjából közömbös, hogy az élet, testi épség, illetve a személyi szabadság a büntetőeljárás során melyik oldalról, vagy melyik érdekeltségi kör részéről kerül, vagy kerülhet veszélybe. A feltétel csupán az, hogy ez a veszélyhelyzet a tanúzási kötelezettséggel, illetve annak teljesítésével legyen okozati összefüggésben, és azt ne más körülmény motiválja.

Sok esetben a szubjektív félelemérzet vagy fenyegetettség adekvát a valós helyzettel, azaz ténylegesen lehet attól tartani, hogy a tanút befolyásolni kívánják. De nagyon sok esetben megalapozatlan a félelem, nem tud az érintett valós körülményt felmutatni, ami a veszélyhelyzetet alátámasztaná.

Elképzelhető olyan eset is, amikor a hatóságok számára vannak azzal kapcsolatos egyértelmű adatok, hogy a tanú élete, testi épsége veszélyben forog a vallomása miatt, de ez még az érintett személyben nem tudatosodott, számára nem nyilvánvaló, erre az esetre teremt lehetőséget a jogalkotó, hogy a hatóságok is kezdeményezzék a tanú védelmét.

Összességében tehát azt lehet mondani, hogy a tanúvédelem indokoltságát nem a tanú szubjektív veszély- vagy biztonságérzete, hanem az objektív tényekből levonható következtetések határozzák meg. Ennek során azonban feltétlenül úgy kell eljárni, hogy a hatóság intézkedése és a tanú személyes szubjektív érzete valamilyen ponton közös nevezőre jusson.³³⁹

Problémaként merül fel, hogy a tanú szubjektív veszélyérzete és az objektív veszélyhelyzet azonban nem mindig esik egybe. Ennek kapcsán hangsúlyozzuk, hogy nagyon fontos a hatóságok részéről történő előzetes kockázat- és veszélyelemzés! Ennek kapcsán azt a kérdést tesszük fel: ha nem egyezik a tanú szubjektív veszélyérzete és a hatóságok által értékelt objektív veszélyhelyzet, akkor mi az irányadó, meddig fog tartani a tanúvédelem?

A gyakorlatban ezzel a kérdéssel kapcsolatban az figyelhető meg, hogy az eljárás időtartama alatt a hatóságok a tanút lehetőségeikhez, illetve az ügy súlyához mérten védelemben részesítik, ám az eljárást követően a védelem alacsonyabb fokozatú, alacsonyabb intenzitású lesz. Természetesen a hatóságok joga eldönteni, hogy fennáll-e még veszélyhelyzet, de – véleményünk szerint – sok esetben elképzelhető olyan szituáció, melyben az eljárás befejeztével még nem szűnik meg a fenyegetettség. Az eljárás befejezése utáni védelmi szint csökkentésére vagy teljes elhagyására nem fogadható el a hatóságok részéről indokként a rendelkezésre álló erők, eszközök kapacitáshiánya.

---

³³⁹ Varga, Zoltán: (i. m. 280.) 269. oldal

1.1 A büntetőeljárás törvényben nevesített eszközök

1.1.1. A tanú személyi adatainak zárt kezelése³⁴⁰

Az eljárás során szükséges, hogy a tanúk pontosan, egyénileg azonosíthatók legyenek, ezért számos személyes adatot tárolnak róluk az iratok között. Az iratismertetéskor a terhelt és védője hozzáfér ezekhez az iratokhoz, könnyedén megtudhatja a terhelt tanú nevét, lakcímét, így tudja, kit és hol lehet „rávenni” a vallomás visszavonására. A személyi adatok zártan kezelése jogi védelmet biztosít a tanúnak, azonban személyesen kell megjelennie az eljárási cselekményeken.

A 96. § (1) bekezdésben írt személyi adatok a 85. § (2) bekezdésében meghatározott adatokat foglalják magukba, amelyeket a tanú kihallgatását megelőzően kell jegyzőkönyvben rögzíteni. Kivételes esetben a név zártan kezelése is kérhető, alapesetben azonban ezek a személyazonosító adatok, mint a születés ideje, helye, anyja neve, lakóhely és tartózkodási hely címe, a személyazonosító okmány száma. A 85. § alapján még a foglalkozást, és a tényt, hogy a terhelttel rokon kapcsolatban áll-e is meg kell adni. Ezekre akkor is köteles válaszolni a tanú, ha egyébként a vallomástételt megtagadhatja.

Még a személyi adatok felvétele előtt ki kell oktatni a tanút, hogy kérheti személyi adatainak zártan kezelését. A kihallgatása során jelen lehet az érdekében eljáró ügyvéd, aki felvilágosítást adhat a jogairól, azonban, ha nincs ügyvédje, tanácsos a tanúnak elmagyarázni, pontosan mit jelent az adatok zártan kezelése. Ennek megtörténtét rögzíteni kell a jegyzőkönyvben.

Elrendelhető hivatalból vagy a tanú, illetve az érdekében eljáró ügyvéd kérelmére. A kérelem nem tagadható meg, ha a tanú úgy véli, biztonsága érdekében ez szükséges. Szubjektív érzésről beszélünk, hiszen nem minden esetben lehet objektíven felmérni, hogy valóban veszély fenyegeti, vagy csak képzelet a veszélyhelyzetet a tanú, a kérelmet nem kell indokolni. Hivatalból rendeli el az eljáró hatóság, amennyiben azt szükségesnek tartja a tanú érdekében. Ez a rendelkezés csak a tanúnak nyújt védelmet, a törvény csak a tanút nevesíti, mint érintett személyt és nincs mód kiterjeszteni a rendelkezéseket más személyre.

Az eljárásba történő bevonása elején mindenképpen figyelmeztetni kell a tanút erre a lehetőségre, a továbbiakban megoszlanak a vélemények. Egyesek szerint, ha az elején nem kérte az adatainak zárt kezelését, akkor a későbbiekben felesleges erre még egyszer felhívni a figyelmét, hiszen az adatai már szerepelnek a nyílt iratok között, ahhoz a terhelt vagy a védője hozzáférhetett és értelmét veszítette a már ismert adatok zárolása.³⁴¹ Mások véleménye szerint, amellyel egyetértek, hogy az

---

³⁴⁰ 1998. évi XIX. törvény 96.§ (1)-(3) bekezdése

³⁴¹ Tilk, Ferenc: A tanúvédelem, mint új jogintézmény Magyarországon, Belügyi Szemle 2000/1, 51. oldal

eljárás bármely szakaszában joga van ezt kérni és rendelkezni a személyes adatairól, adott körülmények között elérheti az eredeti „hatást” is, például megváltozott a lakcíme, személy igazolvány száma, és ezeket már nem kívánja mindenki számára hozzáférhetővé tenni.³⁴² Azonban sok esetben, ha nem is éri el célját a későn elrendelt zártan kezelés, a tanúnak még nyújthat biztonságérzetet és így növeli a tanúzási hajlandóságot.

Az érintett iratokat zártan és a többi irat között elkülönítve kell kezelni, a tanú csak a nevével szerepel az iratokban, a többi adata egy lezárt és hitelesített borítékban kerül az iratok közé. Kivételesen indokolt esetben a nevét is érintheti a titkosítás és teljesen anonim tanúként fog szerepelni az eljárásban. Ilyenkor az iratok és a tanú beazonosíthatósága érdekében a név helyett kódszám szerepel a nyomozási iratokon, amely kódszámot a zárt adatok között is feltüntetnek. A borítékot oly módon kell lezárni, hogy egyértelműen megállapítható legyen, ki, mikor bontotta fel. A bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet 41. § (1) bekezdése pontosítja a zárt adatok kezelését. Személyenként elkülönített, zárt, lepecsételt és a bíróság körbélyegző lenyomatával ellátott borítékban kell elhelyezni az adatokat és jól láthatóan fel kell tüntetni a zárt adatkezelés tényét a borítékon. Tehát nincs szükség a titkos ügykezelés szabályait alkalmazni az így védett adatokon.

A 96. § (2) a) pont rendelkezése szerint az eljárást folytató bíróság, ügyész, illetőleg nyomozó hatóság feladata, hogy a zártan kezelt adatokat az egyéb iratokból se ismerhessék meg azok, akik betekintési joggal rendelkeznek és az eljárás egyéb adataiból se váljanak megismerhetővé. Az eljárás során nemcsak a tárgyalási, tanúkihallgatási jegyzőkönyvekben, de az idézésben, rendőri jelentésekben a tanúkutatóról, a szakértői vizsgálatot elrendelő határozatban, a szakértői véleményben is szerepelhetnek a tanú személyes és zártan kezelt adatai. Ilyenkor a hatóság felelőssége gondoskodni arról, hogy ezeket az iratokat is zártan és elkülönítetten kezeljék, csak úgy, mint az egyéb nyomozati cselekményeken is figyelemmel kell arra lenni, ha a tanú adataira speciális szabályozás érvényes, akkor ezeknek a cselekményeknek a jegyzőkönyve sem tartalmazhat semmilyen adatot, amelyből következtetni lehet a védett adatokra.

A tanú személyazonosságát az azonosításra alkalmas iratok megtekintésével állapítja meg az eljáró hatóság³⁴³, vagyis összeveti a zártan kezelt adatokat és az idézésre megjelölt tanú személyazonosító okmányát (de ez lehet az útlevéle, járművezetői engedélye), és ezek megegyezése esetén ennek tényét rögzíti a jegyzőkönyvben.

---

³⁴² Varga, Zoltán: (i. m. 280.) 109. oldal

³⁴³ 1998. évi XIX. törvény. 96. § (2) b) pont

A zártan kezelt adatokhoz csak az ügyben eljáró hatóság férhet hozzá és tekintheti meg azokat. A 96. § (3) bekezdése alapján az elrendelést követően a tanú személyi adatait tartalmazó iratról csak olyan másolat adható ki a büntetőeljárásban részt vevőknek, amely nem tartalmazza a tanú személyi adatait. Az eljárás során keletkezett iratokról, szakvéleményről és az olyan nyomozási cselekményekről készült iratról, ahol a törvény megengedi a jelenlétüket, másolatot kaphat a nyomozás befejezéséig a gyanúsított, a védője, a fiatalok törvényes képviselője, a sértett és a képviselője. Egyéb iratról abban az esetben, ha ez nem sérti a nyomozás érdekeit. A nyomozás elvégzése után lehetővé kell tenni, hogy a gyanúsított és a védő az esetleges vádemelés alapjául szolgáló összes iratot megismerhesse, kivéve a zártan kezelt iratokat. A sértett megismerheti az ellene elkövetett bűncselekményre vonatkozó iratokat a panasz elutasítását követően. A bírósági eljárás során másolat kiadása – törvény eltérő rendelkezése hiányában – nem korlátozható.

A személyi adatok zártan kezelése csak a tanú beleegyezésével szüntethető meg³⁴⁴, aki ehhez hozzájárul, vagy ezt kéri. Előfordulhat, hogy a tanú adataira egy másik eljárás miatt van szükség, ekkor csak a tanú hozzájárulásával lehet megszüntetni. Amennyiben a tanú kéri, a hatóságnak meg kell szüntetni a zártan kezelést. Elméletileg nincs határidőhöz kötve a zárt adatkezelés, a zártan kezelt személyi adatokat ugyanúgy kezelik továbbra is.³⁴⁵

A zárt adatkezeléssel kapcsolatban problémaként jelentkezik a gyakorlat során, hogy olyan személyek is kérik az adatok zárt kezelését, akik hosszabb ideje egy településen laknak (pl. kis városban, faluban), esetlegesen ismerik is egymást, tudják a másiktól, hogy kicsoda. Ezekben az esetekben – véleményünk szerint - teljesen fölösleges a jogintézmény alkalmazása, hiszen nem tölti be a rendeltetésszerű funkcióját.

A jövőre vonatkozóan – gondolva az informatika rohamos terjedésére –, ha egységes, zárt informatikai rendszert alkotnának az eljárásban résztvevő hatóságok számítógépes rendszerei, akkor ezen rendszeren belül sikeresen lehetne kezelni a jelenlegi jegyzőkönyv melletti borítékolás – nem túl sikeres - rendszerét.

1.1.2. különösen védett tanú

A különösen védett tanú vallomása kiemelkedő súlyú ügy lényeges körülményeire vonatkozik, vallomása mással nem pótolható, tartózkodási helye, személye, illetve az a tény, hogy a nyomozó hatóság tanúként kívánja kihallgatni a gyanúsított és

---

³⁴⁴ Be. 96. § (2) c) pont

³⁴⁵ Varga, Zoltán: (i. m. 280.) 111. oldal

védő előtt ismeretlen. Személye felfedése esetén a tanú vagy hozzátartozója élete, testi épsége vagy személyes szabadsága súlyos fenyegetésnek lenne kitéve.³⁴⁶

a) Tehát itt lép be igazán a tanúvédelem rendszerének következő szintje, amely további speciális intézkedések alapjául szolgál.

Amennyiben a tanút különösen védetté nyilvánítják, úgy a tanú speciális eljárásjogi helyzetbe kerül. A különösen védetté nyilvánítás következménye ugyanis, hogy a tanú a büntetőeljárás során személyében fizikai valójában is mindvégig anonim marad, a tárgyalásra nem idézhető, a tárgyaláson nem hallgatható ki, hozzá kérdés közvetlenül nem intézhető és nem szembesíthető. Mivel ez a különleges eljárásjogi státusz a terhelt alapvető jogait is érinti, a törvény igen szigorú, konjunktív feltételekhez köti a tanú különösen védetté nyilvánítását.

Véleményünk szerint nem tisztázott és eddig a gyakorlat sem – mivel nem ismerhetők meg az ügyek – alakíthatta ki a feltételrendszerben megjelenő „kiemelkedő súlyú bűncselekmény” fogalmának a definícióját. A törvény indokolása csak általánosságban magyaráz, konkrét fogódzkodót ez sem ad.

A kiemelkedő súlyú ügy önmagában nem feltétlenül az adott bűncselekmény súlyosabb minősítését vagy magasabb büntetési tételét jelenti, hanem a bűncselekmény körülményeire, indítékára, motivációjára, elkövetőjének és egyéb szereplőinek személyére utal. E körben különös gonddal kell vizsgálni az elkövetés módját, jellegét és a bűncselekmény elkövetési és jogi tárgyát.³⁴⁷

Általában megállapítható a kiemelkedő súlyosság, ha a bűncselekmény elkövetésére nemzetközi bűnözéssel összefüggésben kerül sor, vagy felismerhetőek a szervezett bűnözés ismérvei, és az elkövetett cselekmények tárgya a terrorizmussal, zsarolással, prostitúcióval, pedofiliával, pornográfiával, pénzmosással, kábítószer- vagy fegyverkereskedelemmel, illetve az ezekkel összefüggésben elkövetett élet és testi épség elleni bűncselekményekkel kapcsolatos. Tilk Ferenc szerint megalapozhatja a kiemelkedő súlyosságot a bűncselekmény eredménye, az ügy köznyugalmat zavaró, a közvéleményt tartósan foglalkoztató jellege is.³⁴⁸

Az ügy lényeges körülményeit anyagi és eljárásjogi szempontból egyaránt vizsgálni kell. Ilyennek tekinthető mindaz, ami a cselekmény jogi megítélésével, a büntetőjogi felelősséggel, illetve a bűnösséggel kapcsolatban releváns, továbbá mindaz a tény vagy körülmény, amely a bűncselekmény és az elkövető személyének bizonyításához nélkülözhetetlen. A valószínűség szintjét elérő, megalapozott feltételezés is elegendő a lényegre tartozás megítélésénél.

---

³⁴⁶ Be. 97. §-a

³⁴⁷ 2001. évi LXXXV. törvény a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők védelmi programjáról indokolása

³⁴⁸ Tilk Ferenc: (i. m. 283.) 53. oldal

Mint láttuk, történtek ezzel kapcsolatban felvetések, de egyértelmű iránymutatást – sajnos - még eddig nem alakított ki sem a szakma, sem a tudomány.

Nem elég azonban, ha súlyos ügyben tesz vallomást a tanú, vallomásának az ügy lényeges körülményeire kell vonatkoznia. Tehát olyan tényről, adatról vagy körülményről van tudomása, amely közvetlenül befolyásolja a büntetőjogi felelősség megállapítását, a bűncselekmény bizonyításához, az elkövető személyének megállapításához nélkülözhetetlen.

Fontos, hogy megalapozott legyen ez a feltételezés a hatóság részéről, mivel a tanú különösen védetté nyilvánítására még a kihallgatása előtt kerül sor. Az R (97) 13. számú ajánlás 10. pontja alapján a bizonyítéknak fontosnak és a személynek hitelesnek kell lennie. Mindazonáltal az európai uniós szabályozásban egy ellenőrzési eljárást is javasolnak a tanú fontosságának és hitelességének megállapítására, amely ellenőrzési eljárás a hazai eljárásban nincs meg. Nincs ugyan külön ellenőrzési eljárás, de a nyomozási bíró a tanú különösen védetté nyilvánítása során, szükség esetén a nyomozó hatóság közreműködésével vagy más módon, ellenőrzi a tanú szavahihetőségét, tudomásának megbízható voltát, és azokat a körülményeket, amelyek vallomása hitelt érdemlőségét befolyásolhatják.³⁴⁹

b) A törvény félreérthetően fogalmaz akkor, amikor azt mondja, hogy a tanú vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható. A tanú vallomása ugyanis bizonyítási eszköz, míg a bizonyíték a vallomásból származó, illetve nyerhető adat, tény, körülmény. Ebből következően nem a bizonyíték pótlásáról van szó, hanem a vallomás olyan bizonyítási eszközzel való helyettesítéséről, amelyből ugyanolyan bizonyíték beszerezhető.

A másik probléma abban rejlik, hogy a tanú kihallgatása előtt csupán feltételezni lehet, hogy a vallomásától, mint a bizonyítás eszköztől milyen bizonyíték várható. Abban az esetben, ha a tanú vallomásában szereplő bizonyíték tárgyi vagy okirati bizonyítási eszközzel, szakvéleménnyel pótolható, úgy a tanú kihallgatása, így védetté nyilvánítása mellőzhető. Pótolhatóság esetén tehát a hatóság nem a tanú különösen védetté nyilvánítását, hanem a tanúkénti kihallgatását mellőzi.

A pótolhatóság szempontjából más tanú vallomásáról nem lehet szó, hiszen ebben az esetben, bár mellőzhető az egyik tanú különösen védetté nyilvánítása, a másik tanút ez okból kellene védetté minősíteni.

Nem zárható ki azonban olyan eset sem, amikor ugyanazon tényre, adatra vagy körülményre két vagy több tanú is rendelkezésre áll, ám az egyik esetben a különösen védetté nyilvánítás feltételei nem állnak fenn, mert személye,

---

³⁴⁹ Be. 213. § (2) bekezdés

tartózkodási helye, tanúi minősége a gyanúsított és a védő előtt már ismert. Ilyenkor a célszerűségi szempontok azt diktálják, hogy a hatóság ez utóbbi tanút hallgassa meg tanúként és védelméről más módon, gondoskodjon, ugyanis ismertsége miatt egyébként is fenyegetésnek, vagy megfélemlítésnek lenne kitéve.

A Be. a terhelt beismerése esetére is kötelezően előírja az egyéb bizonyítékok beszerzését.³⁵⁰ Abban az esetben viszont, amennyiben az egyéb beszerzendő bizonyíték kizárólag olyan tanútól származna, akit egyébként különösen védetté kellene minősíteni, mellőzhető a tanú bevonása az eljárásba azon az alapon, hogy a tanú vallomásától származó bizonyíték mással, a terhelt beismerésével pótolható. A terhelt beismerése ugyanis önmagában nem zárja ki az ügyben szereplő tanú megfenyegetésének vagy megfélemlítésének lehetőségét. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (továbbiakban: EJEB) gyakorlatában következetesen megnyilvánuló EJEB- követelmény, illetve EJEB- tilalom³⁵¹, hogy ez az egyéb bizonyíték nem lehet csak a különösen védett tanú vallomása, az ítélet nem alapulhat kizárólagosan vagy döntő mértékben egy anonim tanú vallomására, amelyet a védelem csak korlátozottan tud ellenőrizni vagy vitatni.

c) A tanú személye, tartózkodási helye, valamint az a tény, hogy az ügyész (nyomozó hatóság) tanúként kívánja kihallgatni, a terhelt és a védő előtt ismeretlen. A 2002. évi I. törvény a korábbi megtévesztő és vitára okot adó szóhasználatot³⁵² kiküszöbölte és egyértelművé tette, hogy itt valójában konjunktív feltételekről van szó. Ellenkező esetben ugyanis a tanú különösen védetté nyilvánítása értelmét vesztené, hiszen a cél az, hogy a kihallgatandó tanú beazonosíthatatlan és megközelíthetetlen legyen.

A tanú különösen védetté nyilvánításának célja, hogy beazonosíthatatlan és megközelíthetetlen legyen, és ezáltal elkerülje a d) pontban megfogalmazott fenyegetést. A c) pontban írt adatok ismerete gyakorlatilag egyenlő a beazonosítással és lehetővé teszi a megközelítést és a megfenyegetését személynek, és ezzel a célját veszti az intézkedés. A törvényszöveg itt egyértelművé teszi, hogy a következő d) pontban megfogalmazott súlyos fenyegetés nem nyilvánulhat meg bárkitől, a terheltet nevesíti, illetve ez alatt nem feltétlenül csak a terheltet kell érteni, hiszen ő adott esetben őrizetben vagy előzetes letartóztatásban van, hanem a szűkebb- tágabb környezetét is.

A személy azonosíthatatlan, ha sem a neve, álneve, beceneve vagy akár gúnyneve nem ismert, a terhelt számára fizikai személyében is anonim marad. A tanú speciális eljárásjogi helyzetbe kerül, nem idézhető a tárgyalásra, a tárgyaláson nem

---

³⁵⁰ Be. 118. § (2) bekezdés

³⁵¹ Tremmel Flórián: A tanúvédelem rendszerszemléletű megközelítése in A tanúvédelem elméleti és gyakorlati kérdései, szerkesztette: Mészáros Bence, Pécs, 2009, 115. oldal

³⁵² Az eredeti szöveg: 64./A.§ c) személye, tartózkodási helye vagy az a tény, hogy a nyomozó hatóság tanúként kívánja kihallgatni, a gyanúsított és a védő előtt ismeretlen

hallgatható ki, hozzá kérdés közvetlenül nem intézhető és nem szembesíthető. Tartózkodási helye vonatkozhat az állandó, az ideiglenes vagy átmeneti tartózkodási helyre (pl. munkahely, büntetés-végrehajtási intézet) egyaránt.

Felmerül a kérdés, hogy több terhelt esetén, amennyiben a tanú vallomása nem mindegyik terheltre nézve terhelő, minden terhelt és védő előtt szükséges-e az anonimitás, vagy elegendő, ha csak azokkal a terheltekkel szemben valósul meg, akire nézve terhelő vallomást tesz a tanú. Varga Zoltán szerint bizonyos esetekben előfordulhat, hogy az egyik terheltnek, aki esetleg korábbról már ismerte a tanút, áll érdekében, hogy a tanú vallomást tegyen és így nyilvánvalóan nem ettől a terheltől kell fenyegetésre számítanunk. Illetőleg, ha a terhelt vagy a védő által felkutatott tanú csak védelem ellenében hajlandó vallomást tenni, őt szükségszerűen ismeri a terhelt és feltétlenül vizsgálni kell a különösen védetté nyilvánítás lehetőségét.³⁵³

d) Az utolsó feltétel egy potenciális veszély, amely abban az esetben valósulna meg, ha a tanú személyét felfedik, vagyis ismertté válik. Ehhez nem szükséges, hogy mind a személy és a személyi adatait megismerjék, elég, ha a személy nyilvánosságra kerül. Ez történhet az eljárás során bármikor.

Itt már közvetlenül a tanún kívül más személy – a tanú hozzátartozója – is védelemben részesül, bár még csak a tanú személyén keresztül. Hozzátartozó az egyeneságbeli rokon és ennek házastársa vagy bejegyzett élettársa, az örökbefogadó és a nevelőszülő, az örökbefogadott és a nevelt gyermek, a testvér, a házastárs, a bejegyzett élettárs, az élettárs és a jegyes, a házastárs vagy a bejegyzett élettárs egyeneságbeli rokona és testvére, valamint a testvér házastársa és bejegyzett élettársa.³⁵⁴

A minősített – élet vagy testi épség elleni közvetlen – fenyegetés bárkitől származhat, a törvény nem korlátozza ennek a körét, de a megvalósulása nem szükséges.

A fenyegetés az súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen.³⁵⁵

Objektív és szubjektív elemek együttes megléte esetén lehet megállapítani a fenyegetést. A fenyegetés tényének mindenki számára nyilvánvalónak kell lennie, azonban a szubjektív elem, hogy a megfenyegetettben ez komoly félelmet kelt, csak és kizárólag a tanú nyilatkozata alapján dönthető el.

A különösen védetté nyilvánítás

---

³⁵³ Varga Zoltán: (i. m. 280.) 115. oldal

³⁵⁴ A hozzátartozó fogalmát a Btk. 137. § 6. pontja szabályozza.

³⁵⁵ Btk. 138. § e törvény alkalmazásában, eltérő rendelkezés hiányában

A Be. 207.§ (2) bekezdés d) pontja szerint a tanú különösen védetté nyilvánításáról az ügyész indítványára a nyomozási bíró dönt. A döntéshez nincs szükség arra, hogy a nyomozási bíró ülést tartson, tehát a tanú különösen védetté nyilvánítása tárgyában hozandó döntés meghozható pusztán az iratok alapján is, ugyanakkor a Be. 210.§ (4) bekezdése lehetővé teszi a kérdésben ülés tartását is.

A nyomozási bíró³⁵⁶ az indítványától számított három napon belül indokolt végzéssel határoz, amelyben az indítványnak helyt ad, részben ad helyt vagy azt elutasítja.³⁵⁷ Ez alapján az ügyész indítványának helyt ad és elrendeli a különösen védetté nyilvánítást vagy elutasítja, ha a 97. §- ban meghatározott valamely feltétel hiányzik.

Értelmezési problémát vet fel, hogy pontosan meddig lehet a tanút különösen védetté nyilvánítani, ugyanis a 207. § (2) d) pontja nem egyértelmű abból a szempontból, hogy csak a vádirat benyújtásáig lehetséges vagy ezt követően, a bírósági eljárásban is van erre mód. A nyomozási bíró a vádirat benyújtása előtt látja el feladatait³⁵⁸, ez alapján különösen védetté is csak eddig az időpontig lehet nyilvánítani a tanút. Azonban a (2)- (6) bekezdéseiben azonban időben konkrétan meghatározza a nyomozási bíró eljárását, így jelöli, hogy a (2) a) pontban, a (3) bekezdés első fordulatóban, a (4) bekezdésben a vádirat benyújtásáig járhat el. Ezzel szemben a (2) bekezdés c) pontjában a nyomozás megszüntetését követően, a (3) bekezdés utolsó fordulatóban a tárgyalás előkészítése vagy a tárgyalás során is eljárhat. Ezek alapján, mivel a (2) d) pontjában nem határoz meg konkrét időt, értelmezhető úgy, hogy nincs időkorláthoz kötve a tanú különösen védetté nyilvánítása és mind a nyomozás, mind a bírósági eljárás alatt lehetséges, ha az ügyész indítványt tesz erre és a szükséges feltételek fennállnak.

Véleményünk szerint ez az értelmezés a helytálló.

A védetté nyilvánítás eddigi gyakorlatát figyelemmel kísérve – amennyire ez megismerhető volt – megállapítható, hogy együttműködő személy illetve fedett nyomozó nem töltött be különösen védett tanúi pozíciót. Álláspontunk szerint ez a tanúvédelem mindennapjaiban problémaként jelentkezhet - jelentkezik.

Felfogásunk szerint nincs olyan jogszabályi rendelkezés, amely a fenti kategórián belül kizárná azt, hogy együttműködő személy (pentitó) vagy fedett nyomozó különösen védett tanú pozíciót foglaljon el.

A fentiek alapján megfogalmazhatjuk, hogy az ügyészi gyakorlatban kialakult egy olyan nézőpont, mely szerint együttműködő személy (illetve fedett nyomozó) – lehetőség szerint - ne legyen különösen védett tanú. Ezzel nem értünk egyet, ennek

---

³⁵⁶ Be. 207. § (2) bekezdés

³⁵⁷ Be. 214. § (1) bekezdés

³⁵⁸ Be.207. § (1) bekezdés

a hibás gyakorlatnak a felülvizsgálatát, újragondolását javasoljuk az ügyészi szervek számára.

A védetté nyilvánításról a nyomozási bíró az iratok alapján dönt, amennyiben a rendelkezésére állnak a szükséges iratok, ellenkező esetben ülést tarthat a 210. § (4) alapján és meghallgatáson dönt arról, hogy a feltételek fennállnak-e. Ekkor az ügyész az indítványát megalapozó bizonyítékokat szóban előadhatja, ha korábban nem terjesztette elő írásban. A határozatot az ügyésszel, az indítványozóval – aki ebben az esetben az ügyész – és azzal kell közölni, akire nézve rendelkezést tartalmaz, kivéve a 207. § (3) bekezdése esetét. Ha a nyomozási bíró az iratok alapján döntött, akkor az írásba foglalást követően nyomban kézbesíteni kell a határozatot, a 207. § (3) esetén a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság kézbesítője útján kell az érintett személy részére átadni az iratot, egyébként szóban hirdeti ki az ülésen.³⁵⁹

A határozattal szemben jogorvoslati joggal élhet az ügyész és az, akivel közölték a határozatot, vagyis a különösen védetté nyilvánított tanú is, amelynek halasztó hatálya van. A kihirdetés útján közölt határozat elleni fellebbezést a kihirdetés után nyomban be kell jelenteni. Az a jogosult, aki a határozat kihirdetésén nem vett részt, a fellebbezését az üléstől számított három napon belül jelentheti be. A kézbesítés útján közölt határozat ellen a fellebbezést a jogosult a kézbesítéstől számított három napon belül jelentheti be.³⁶⁰

Az iratokat a nyomozási bíró terjeszti fel haladéktalanul a fellebbezés elbírálására illetékes megyei bíróságnak, ahol a megyei bíróság másodfokú tanácsa bírálja el tanácsülésen.

Nem lehet fellebbezni viszont a különösen védetté nyilvánított tanú kihallgatását elrendelő határozattal szemben.

A nyomozási bíró a vádirat benyújtása előtt az ügyész indítványára kihallgatja a különösen védett tanút és azt a tanút, aki az életét közvetlenül veszélyeztető állapotban van. A tanú kihallgatásának indítványozását a tanú és az érdekében eljáró ügyvéd az ügyésznél kezdeményezheti. A nyomozási bíró ismételt kihallgatja a különösen védett tanút, ha ezt a tárgyalás előkészítése során vagy a tárgyalás során a bíróság elrendeli [268. § (2) bek., 305. § (3) bek.].³⁶¹

A kihallgatására csak a különösen védetté nyilvánítása után kerülhet sor, de mindenképpen még a vádirat benyújtása előtt, és mivel az anonim tanú nem

---

³⁵⁹ Be. 214. (3) [...] A 207. § (2) bekezdésének b) pontja és (3) bekezdése esetén a kézbesítésre a 70. § (1) bekezdésének d) pontja az irányadó.

³⁶⁰ Be. 215. § (1) bekezdés

³⁶¹ Be. 207. § (3) bekezdés

idézhető a tárgyalásra³⁶² és nem hallgatható ki a tárgyaláson³⁶³, a nyomozási bíró feladata, hogy ülésen ezt a tanút kihallgassa. Erre a 207. § (3) bekezdése alapján az ügyész indítványára kerülhet sor, de kezdeményezheti a tanú vagy az érdekében eljáró ügyvéd is az ügyésznél. Ez az eljárási cselekmény történhet akár közvetlenül a különösen védetté nyilvánítást követően is, amennyiben mindenki megjelent, aki jelen lehet az ülésen.

A jegyzőkönyv

A különösen védett tanú meghallgatásról jegyzőkönyvet kell készíteni a Be. 166. § (1) bekezdése szerint, emellett a nyomozási bíró – indítványra – elrendelheti a vallomás kép- vagy hangfelvétel, vagy egyéb berendezéssel történő rögzítését is, de ezek a felvételek a jegyzőkönyvet nem pótolják³⁶⁴, és ezeket a jegyzőkönyv mellé csatolva feltétlenül meg kell őrizni. A jegyzőkönyvről a nyomozási bíró kivonatot készít, az egyéb felvételekről készült másolatokon pedig a tanú személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságai (pl. hang, arckép) technikai úton torzíthatók. Az ügyész csak a jegyzőkönyv- kivonatot és a felvételek technikailag torzított másolatát kapja meg és csatolja később a vádemelés alapjául szolgáló iratokhoz. Nem elegendő azonban a felvételek technikai torzítása, minden olyan adatot törölni kell ezekről, amelyeket a jegyzőkönyv- kivonatot sem tartalmazhat. A 214. § (4) bekezdésének utolsó mondata alapján minden olyan adat, tény, körülmény zártan kezelendő, amely lehetővé tenné a tanú azonosítását.

Az eredeti jegyzőkönyv és felvételek a nyomozási bírónál maradnak, aki ezeket zártan kezeli és biztosítja, hogy senki ne férhessen hozzá, a jegyzőkönyv- kivonatot a vádirat benyújtásáig az ügyész elkülönítetten és zártan kezeli, rajta kívül csak a nyomozó hatóság ismerheti meg. A 213. § (2) bekezdése pontosan meghatározza, ki *lehet* jelen az ülésen, de egyben ezeknek a személyeknek jelen is kell lenniük. Ezek a személyek: a nyomozási bíró, a jegyzőkönyvvezető, az ügyész, a tanú érdekében eljáró ügyvéd és – ha szükséges – a tolmács.

A kihallgatás

A nyomozási bíró hallgatja ki a különösen védett tanút, aki személyében nem minden esetben ugyanaz, mint aki különösen védetté nyilvánította a tanút, főleg, ha a határozat meghozatala és a kihallgatás nem ugyanakkor történik.

A jegyzőkönyvvezető a kihallgatással egyidejűleg készíti el a jegyzőkönyvet, amelyet rendkívüli körülménnyel kell elkészítenie, mert az eljárási cselekmény során elhangzottak és történtek, valamint az, hogy minden az eljárási szabályok

---

³⁶² Be. 280. § (3) bekezdés

³⁶³ Be. 294. §-a

³⁶⁴ Be. 213. § (4) bekezdés

betartásával történt, ebből derül ki, és ebből a jegyzőkönyvből kell a kivonatot elkészíteni, amit a későbbiekben az eljárásban majd felhasználnak.

Az ügyész jelenléte a 211. § (2) bekezdése alapján kötelező, mivel, ha nem jelenik meg az ülésen – mint indítványozó –, azt úgy kell tekinteni, hogy az indítványát visszavonta, továbbá ő gondoskodik arról, hogy a tanú az ülésen megjelenjen és a szükséges tárgyi, személyi feltételek a rendelkezésre álljanak. Az eljárási cselekmény során kérdéseket intézhet a tanúhoz, észrevételeket tehet a kihallgatás végén.

A tanú ügyvédet hatalmazhat meg, hogy érdekeinek érvényesítésében segítse. A kihallgatás előtt vagy azt követően tanácsot, felvilágosítást adhat, jogairól tájékoztatja a tanút, azonban a kihallgatást nem befolyásolhatja. Praktikus lehet abból a szempontból, hogy nem az ügyésznek vagy a nyomozási bírónak kell minden fontosabb momentumot és eljárásjogi kérdést megmagyaráznia és megértetnie a tanúval, ha nem lenne teljesen érthető vagy világos a számára, hanem a kihallgatást megelőzően egy jogi szakismeretekkel rendelkező személy készíti fel, aki akár „tanú barátiabb” módon el tudja tudni végezni ezt, mint az eljáró hatóságok.

A tolmács részvétele szükséges, ha a nem magyar anyanyelvű tanú az anyanyelvét vagy egy általa ismertként megjelölt másik nyelvet kíván használni, illetve, ha az eljárás nyelvét (a magyart) nem ismeri.³⁶⁵ A tolmácsra a szakértőkre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.

Amennyiben a nyomozási bíró elrendelte a kihallgatás kép- vagy hangrögzítővel történő rögzítését, a berendezés kezelését végző technikai személyzet jelenléte is megengedett.

A kihallgatása elején tisztázni kell, hogy a tanúra vonatkozik-e vallomástételi akadály, akár abszolút, akár relatív akadály. A tanút ki kell oktatni jogaira és kötelességeire, esetleges mentelmi jogára, amely figyelmeztetésnek ki kell tűnnie a jegyzőkönyvből is, a kihallgatást csak a kioktatást követően lehet megkezdeni.

A 213. § (2) bekezdésében a nyomozási bíró feladataként olyan kötelezettségeket nevesítettek, amelyek a tanúkihallgatás általános szabályai között nem szerepelnek.

A különösen védett tanú kihallgatása során a nyomozási bírónak fel kell tárnia, és szükség esetén a nyomozó hatóság közreműködésével vagy más módon ellenőriznie kell a tanú szavahihetőségét, tudomásának megbízható voltát, és azokat a körülményeket, amelyek vallomása hitelt- érdemlőségét befolyásolhatják. Az így szerzett adatokat a kihallgatásról készült jegyzőkönyvben fel kell tüntetni. A jegyzőkönyvről kivonatot kell készíteni, amely a jelenlévők közül csak a nyomozási

---

³⁶⁵ Be. 114. § (1) bekezdés

bíró és az ügyész nevét, a tanú különösen védetté nyilvánításának tényét és a különösen védetté nyilvánított tanú vallomását tartalmazza. A nyomozási bíró gondoskodik arról, hogy a különösen védett tanú személyére és tartózkodási helyére a vallomásról készült kivonat alapján ne lehessen következtetni.³⁶⁶

A bírósági eljárásban már csak a különösen védett tanú vallomásának jegyzőkönyvből készült kivonatot használják, vagyis magát a tanút, illetve személyiségét nem ismerhetik meg, nem lehetséges ezekre következtetni a kivonatból, így a vallomás értékelésekor sokszor jelentős tényekről nem tudhatnak, úgymint a tanú szubjektumáról, pszichikai és fizikai körülményeiről, hiteltérdemlőségéről.

A tanú szavahihetőségének vizsgálatakor a tanú élete, személyisége, de akár a tanú személye is lehet a bizonyítás tárgya, annak érdekében, hogy a nyomozási bíró rögzítse a szavahihetőség szempontjából jelentős tényeket. Például tisztázható erkölcsi bizonyítvány beszerzésével, környezettanulmány készítésével, más személyek párhuzamos meghallgatásával.³⁶⁷

Fontos megállapítani, hogy a tanú egyáltalán képes volt-e észlelni, érzékelni a történetet, illetve azt az adott pillanatban fennálló pszichikai állapotában mennyire volt képes úgy érzékelni, hogy arról olyan reális képet alkothasson.

Hiteltérdemlőségének megállapításakor a nyomozási bírónak arra kell törekednie, hogy a tanútól olyan vallomást szerezzen be, amelynek van valóságalapja, nem torzította el semmilyen külső vagy belső tényező.

Ezek mind olyan körülmények, amelyekre a nyomozó hatóság is figyelmet fordít a tanúk kihallgatásán és ezek alapján értékelik a vallomást, állapítják meg igazságtartalmát és alakítják ki a kihallgatási taktikát.

A kihallgatási jegyzőkönyv eredeti példányában az általános szabályok szerint szerepelnek az adatok és a tanú körülményeinek vizsgálata során feltárt adatokat is. Szerepel továbbá az eljáró bíróság megnevezése, az eljárás alapjául szolgáló cselekmény megnevezése, a terhelt neve, az eljárási cselekmény helye és ideje, a jelen lévő személyek – az ügyész, a nyomozási bíró, a tanú, az érdekében eljáró ügyvéd, a jegyzőkönyvvezető és a technikai személyzet – neve. A jegyzőkönyv mindvégig a titkos ügykezelés szabályai szerint a zártan kezelt iratok között marad.

A nyomozási bíró felelőssége, hogy a jegyzőkönyvből a rendelkezéseknek megfelelő kivonat készüljön. A kivonat nem tartalmazhat olyan adatot, amely egyértelműen utalna a tanú személyére, tartózkodási helyére vagy az eljárási

---

³⁶⁶ Be. 213. § (2) bekezdés

³⁶⁷ Varga Zoltán: (i. m. 280.) 125. oldal

cselekmény helyszínére, ha az nem a bíróság hivatalos épülete. Mellőzendő minden olyan adat, amely nem releváns az ügyel kapcsolatban, de abból a különösen védett tanú személye felfedhető lenne. A kivonatnak tartalmaznia kell a nyomozási bíró és az ügyész nevét, a tanú különösen védetté nyilvánításának tényét és a különösen védetté nyilvánított tanú vallomását a fentebb írt megszorításokkal. Ez a kivonat kerül az iratok közé bizonyítékként történő felhasználás céljából.

Ha az ügyész a jegyzőkönyv-kivonatot a büntetőeljárásban fel akarja használni, köteles csatolni a vádemelés alapjául szolgáló iratokhoz még a vádirat benyújtását megelőzően és erről értesíti a terheltet és a védőt.³⁶⁸ A vádemelést követően csatolt kivonatról értesíteni kell a terheltet és a védőt és azt pótlólagosan megtekinthetik. A csatolást követően az okiratra vonatkozó szabályok szerint használható fel bizonyítékként.

Problémaként merül fel az a kérdés, hogyha az ügyész nem kívánja felhasználni a különösen védetté nyilvánított tanú vallomását, kell-e az iratokhoz csatolni a jegyzőkönyv kivonatát. A rendelkezések alapján úgy tűnhet, hogy ilyen esetben nem kell csatolnia és így sem a védelemnek, sem az eljáró ítélkező bírónak nem jut tudomására, hogy ilyen tanúvallomás van a vádhatóság birtokában. Viszont a különösen védett tanúvá nyilvánítás és a kihallgatás megtörtént, amiről jegyzőkönyv és jegyzőkönyv-kivonat készült, amely a büntetőeljárás során beszerzett iratok közé tartozik, mint a többi bizonyítási anyag, tehát az ügyész köteles az iratok között elhelyezni, annak ellenére, hogy nem akarja felhasználni a bírósági eljárásban. Különösen, hogy a vádlott részére még lehet, hogy felhasználható a tárgyalás során. Az ügyész pedig nem teheti meg, hogy csak a vád érdekeit tartsa szem előtt, mint közvádló mind a terheltet terhelő és mentő, mind a büntetőjogi felelősséget súlyosbító és enyhítő körülményeket az eljárás minden szakaszában figyelembe kell vennie.³⁶⁹ A jegyzőkönyv-kivonat tartalmának megismerésére a terheltnek és a védőnek joga van.

A 268. § (2) bekezdése szerint, ha az ügyész bizonyítási eszközként fel akarja használni a különösen védett tanú vallomását, a tanács elnöke beszerzi a nyomozási bírótól a jegyzőkönyv eredeti példányát és a tanú különösen védetté nyilvánításáról szóló határozatot³⁷⁰, amelyeket csak a bíróság tagjai tekinthetnek meg és ezekről másolat sem adható. Az eredeti jegyzőkönyv birtokában az eljáró bíró azonosíthatja a tanút, ha a vádlott vagy a védő indítványozza a különösen védetté nyilvánítás megszüntetését és megnevezik a tanút, illetve megállapíthatja, hogy a védelem által indítványozott tanúkihallgatással érintett tanú nem lett-e különösen védetté nyilvánítva. Abban az esetben, ha az ügyész nem csatolta az iratokhoz a jegyzőkönyv-kivonatot és az eljáró bíró erről nem tudva idézi meg, a tanú nem fog

---

³⁶⁸ Be. 219. § (4) bekezdés

³⁶⁹ Be. 28. § (1) bekezdés

³⁷⁰ Be. 207. § (2) bekezdés

megjelenni a tárgyaláson, amiből következtethetni lehet a különösen védetté nyilvánítására, így leleplezve a tanút és védelmét.

Ismételt kihallgatás

A nyomozási bírónak úgy kell kihallgatnia a tanút, hogy lehetőleg minden fontos, az ügy szempontjából releváns adat, tény és körülmény rögzítésre kerüljön. Azonban a vádemelés előtti kihallgatás alkalmával kimaradhatnak olyan kérdések, amelyek csak a későbbiekben merülnek fel, ezért szükség lehet a különösen védetté nyilvánított tanú ismételt meghallgatására. Ugyanígy a terhelt és a védő részéről is történhet kérdésfeltétel. A 263. § (3) bekezdése lehetővé teszi a védelemnek, hogy a különösen védett tanú vallomásáról készült jegyzőkönyv kivonatát megtekintsék, és írásban kérdések feltételét indítványozzák. Bárki részéről merül fel, hogy kérdést intézzon a különösen védett tanúhoz vallomásával kapcsolatban, az csak a nyomozási bírón keresztül és csak írásban teheti meg. Azonos módon mind a védelem, mind a vádhatóság és mind a bíróság részéről.

A nyomozási bíró kizárólag a bíróság rendelkezése alapján a tárgyalás előkészítése vagy a tárgyalás során hallgatja ki ismételten a különösen védett tanút az indítványozó által feltett kérdésekre. Az első esetben az eljáró bíró a feltett kérdésekkel együtt visszaküldi a 207. § (2) bekezdés d) pontja szerinti határozatot és a jegyzőkönyv eredeti példányát a nyomozási bírónak, aki ismételten kihallgatja a különösen védett tanút. A tárgyalás során lehetőség van újabb kérdések indítványozására, az ügyész, a terhelt, a védő és a bíróság részéről is.³⁷¹ Ebben az esetben a 268. § (2) és (3) bekezdése alapján kell eljárni.

A feltett kérdéseknek meg kell felelniük a 263. § (3) és a 290. § (2) és (3) bekezdésében foglaltaknak, miszerint közvetlenül nem irányulhatnak a különösen védett tanú személyének és tartózkodási helyének felfedésére - a tanács elnökének feladata, hogy kiszűrje ezeket a kérdéseket - és nem sérthetik az emberi méltóságát, illetve nem befolyásolhatják a tanút, a választ nem foglalhatják magukban, az ügyre kell vonatkozniuk, az arra illetékes személynek kell feltennie. Ellenkező esetben a tanács elnöke a kérdésre a feleletet megtiltja.

Mivel nincs időkorlát megszabva a kérdések indítványozására, a tárgyalás során bármikor megkereshető a nyomozási bíró az ismételt meghallgatás miatt.

Megszüntetés

A Be. 97.§-a tételesen felsorolja a tanú különösen védetté nyilvánításának feltételeit. A különösen védetté nyilvánított tanúi státusz megszűnésének eseteit azonban már nem tartalmazza ilyen részletességgel. A különösen védetté

---

³⁷¹ Be. 305. § (3) bekezdés

nyilvánítás megszüntetését a törvény egyedül abban az esetben konkretizálta, ha a terhelt vagy a védő megnevezi vagy a személyét más, kétséget kizáró módon azonosítja. A terhelt és a védő figyelmét fel kell hívni erre a jogukra.³⁷² A 272. § (8) bekezdésben szabályozott esetben előkészítő ülés tartása kötelező, ahol a bíróság elbírálja a védelem által benyújtott indítványt. A megnevezés esetében egyértelműen eldönthető, hogy sikeres volt-e az indítvány, az egyéb módon történő azonosításnál már mérlegelésre van szükség. Ha a terhelt vagy a védő nem tudja megnevezni név szerint vagy más módon azonosítani a tanút, a tanács elnöke a nála lévő jegyzőkönyvből megállapítja, hogy eredménytelen volt az indítvány és elutasítja. Ha sikeresen azonosították a tanút, a bíróság a tanú különösen védetté nyilvánítását megszünteti. Ettől kezdve a tanúra az általános szabályok vonatkoznak, ugyanolyan tanúként hallgatják ki, mint a többi, nem ilyen módon védett tanút. Ugyanakkor az elrendelés okai még fennállnak, a 97. § c) pontjának kivételével (személye, tartózkodási helye ismertté vált a terhelt vagy a védő előtt), ezért a tanú védelméről hivatalból vagy indítványra más formában kell gondoskodni. Ez lehet a tanú személyi védelme vagy a Védelmi Programban történő elhelyezése.

Álláspontunk szerint a perbíróságnak a különösen védetté nyilvánítás valamennyi feltételének fennállását az eljárás valamennyi szakaszában vizsgálnia kellene. Ennek nyilvánvalóan legjelentősebb gátja, hogy az eljáró bíró a különösen védett tanú személyét nem ismeri.

Ennek ellenére – mivel a különösen védett tanú vallomásáról készült jegyzőkönyvi kivonatot előtte is ismert - lehetősége van a Be. 97.§ b) pontjában írt azon feltétel vizsgálatára, miszerint a tanú vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható. A tárgyaláson felvett bizonyítás során ilyen helyzet könnyen kialakulhat ezért, célszerű lenne annak biztosítása, hogy a különösen védett tanú vallomása ebben az esetben se kerüljön be feleslegesen az ítéleti tényállás alapjául szolgáló bizonyítékok körébe.

A különösen védett tanú a tárgyalásra nem idézhető, nem hallgatható ki és közvetlenül nem intézhető hozzá kérdés, elmarad a szembesítés is. Általában 1-es számú, 2-es számú stb. tanúként jelölik meg a vádiratban. Ebben az esetben a kockázatot az jelenti, ha a nyomozási bíró a jegyzőkönyv-kivonatot rosszul szűkíti, a vádlottak felismerhetik, beazonosíthatják. meg kell szüntetni a védelmét, megidézük tárgyalásra „sima” tanúként, vádlottak előtt kell vallomást tennie, etc.

Számolnia kell továbbá azzal, hogy a vádlottak hamis tanúzásra akarják adott esetben rábírní vagy élete is veszélybe kerülhet. A bírósággal szemben emiatt indított kártérítési eljárás hosszadalmas, a bírói mulasztás nehezen bizonyítható, a kártérítési összeg alacsony. A tanúvédelmi programmal – véleményünk szerint -

---

³⁷² Be. 263. § (3) bekezdés

nem kompenzálható a sérelem, lényege a tanú védelme, nem pedig az anyagi eltartása.

1.1.3. A büntetőeljárásban résztvevők személyi védelme

Különösen indokolt esetben az eljárást folytató bíróság tanácsának elnöke, ügyész illetőleg nyomozó hatóság kezdeményezheti, hogy a hatóság tagjai, a terhelt, a védő, a sértett, az egyéb érdekelt, a sértett és az egyéb érdekelt képviselője, továbbá a tanú, a szakértő, a szaktanácsadó, a tolmács, a hatósági tanú, illetve a felsoroltak valamelyikére tekintettel más személy illetőleg a külön jogszabályban meghatározott védelemben részesüljön³⁷³.

Utaló norma, amely a büntetőeljárásban részt vevők személyi védelméről szóló 34/1999. (II.26.) kormányrendeletre vonatkozik, ez tölti ki tartalommal.³⁷⁴ Ez a jogintézmény az érintettek személyi, fizikai védelmét jelenti. Ha megszüntették a tanú különösen védetté nyilvánítását, azonban az elrendelésének okai továbbra is fennállnak, vagy a tanú személyét, illetve tartózkodási helyét eleve ismeri a terhelt vagy a védő és nincs mód különösen védetté nyilvánítani a tanút, a személyi védelem nyújthat megfelelő védelmet az érintett személy számára.

A tanú személyét illetően a büntetőeljárás törvényünk fentebb idézett rendelkezéseinek hatályosulásával jelentősen szélesedett a tanú védelmét szolgáló normarendszer, lévén, hogy a speciális iratkezelési, illetve – kivételesen - a különösen védett tanú személyének anonimitását is lehetővé tevő, az egyes eljárásjogi cselekményekhez kapcsolódó jogi védelem mellett a tanú (vagy hozzá közelálló) személyi, fizikai védelme is lehetővé vált. Így a veszélyhelyzetben lévő tanú nem csupán a büntetőeljárás aktusokon élvezheti az általa segített, a büntetőjogi igényét érvényesítő állam oltalmát, hanem e különleges védelem – nyilván a büntetőeljárásbeli szerepvállalásával összefüggő veszélyeztetettsége folytán, e veszély mértékéhez igazodva – a magánéletében is megilleti.³⁷⁵

A büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II. 26.) Kormányrendelet 2000. január 1-én lépett hatályba.

A büntetőeljárásban résztvevő személyek védelmét szolgáló jogintézmény részben az érintett (illetve hozzá közel álló egyén) személyes biztonságához, részben pedig

---

³⁷³ Be. 98.§ (3) bekezdés

³⁷⁴ 34/1999. (II. 26.) Kormányrendelet a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól

³⁷⁵ Előterjesztés a Kormány részére a büntetőeljárásban részt vevők személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól. Belügyminisztérium, Jogi Főosztály, 1999. február.

az államnak a büntetőigénye hatékonyabb érvényesüléséhez fűződő jog- és kriminálpolitikai érdekeket szolgálja.

A Be. felhatalmazása alapján megnyílt annak lehetősége, hogy speciális normák megfogalmazásával ne pusztán a büntetőeljárásban aktív szerepet betöltők (a tanú, a sértett, a szakértő, a tolmács, a terhelt és védője stb.) személyi védelméről gondoskodjon, hanem e személyekre tekintettel mindazon személyeket is a védelem hatálya alá sorolja, akik a büntetőeljárásban résztvevőkre tekintettel veszélyhelyzetbe kerülnek, atrocitások áldozataivá válnak.

A Be. 98. § (1) bekezdése taxatívén felsorolja azt a kört, amelyik védelemben részesíthető. Eszerint védelemben részesíthető a terhelt, a védő, a sértett, az egyéb érdekelt, a sértett és az egyéb érdekeltek képviselői, továbbá a tanú, a szakértő, a szaktanácsadó, a tolmács, a hatósági tanú, illetve a felsoroltak valamelyikére tekintettel más személy, aki adott esetben lehet hozzátartozó, de lehet munkatársi, függőségi, baráti, bizalmi kapcsolatban lévő személy is. A Be 98. § (3) bekezdésének sugallata szerint azonban nem csupán a fent említett személyi kör, hanem az eljárást folytató hatóság tagjainak, jelesül a bíróság, ügyészség, nyomozóhatóság és büntetés-végrehajtási intézet állományába tartozó személyek személyi védelme is elrendelhető, sőt reájuk tekintettel más személy védelme is.

A kormányrendelet számára a hatóság tagjainak, illetve reájuk tekintettel más személyek védelmét megteremtő normák megfogalmazására konkrétan a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. tv. 100. § i) pontja ad felhatalmazást.

Vagyis mindazon személyek védelméről is lehet szó, akik az igazságszolgáltatás letéteményesei vagy éppen azzal összefüggésben sodródnak veszélybe. A hatóság tagjainak személyi védelme különösen akkor rendelhető el, ha a büntetőeljárásban gyakorolt hivatali tevékenységük miatt, vagy a hivatali tevékenységük jogszerű gyakorlásának akadályozása, illetve megghiúsítása végett ellenük személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekményt követtek el, vagy valószínűsíthető, hogy ellenük ilyen bűncselekményt követnek el.³⁷⁶

A védelemben részesítésre csak különösen indokolt esetben kerülhet sor, ezért a kormányrendelet részletezi a veszélyhelyzetben lévő egyén, illetve a hozzá közel álló személyi védelmét megalapozó feltételrendszert.

A Kormányrendelet 7. § (1) bekezdése szerint a fenyegetett helyzetben lévő személy személyi védelme a büntetőeljárás tartama alatt különösen akkor rendelhető el, ha a büntetőeljárásban való részvétel miatt, illetve a büntetőeljárás jogai érvényesítésének, kötelezettségei teljesítésének akadályozása, illetve

---

³⁷⁶ Be. indokolása a büntetőeljárásban részt vevők személyi védelméről

meghiúsítása végett ellene személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekményt követtek el vagy valószínűsíthető, hogy ellene ilyen bűncselekményt követnek el.

A büntetőeljárásban részt vevő személyes biztonságához fűződő alanyi jog olyannak tekinthető, amelynek az ügyek típusára, súlyára tekintet nélkül érvényesülniük kell akkor, ha az érintett fenyegetettsége, tehát az egyént fenyegető veszélyhelyzet kétségtelenül fennáll.

A védelem nem csak a büntetőeljárás idejére korlátozódik, hanem mindaddig alkalmazható, amíg annak szükségessége fennáll, vagyis amíg a büntetőeljárással összefüggésben az érintettet veszély fenyegeti. Az eljárás befejezését követően akkor rendelhető el, ha a fenyegetett helyzete a büntetőeljárásban való részvételével hozható összefüggésbe, illetve azzal a személlyel van összefüggésben, akire tekintettel elrendelték a személyi védelmet.

A kormányrendelet 5. § alapján a személyi védelem elrendeléséről annak a szervnek a vezetője határoz, amelynek nyomozó szerve előtt a nyomozás folyik vagy folyt. Az elrendeléshez az érintett személy hozzájárulása szükséges. Ha az érintett kiskorú, korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen személy, csak a törvényes képviselő egyetértésével kerülhet sor az elrendelésre. Ha a törvényes képviselő és az érintett között érdekellentét áll fenn, eseti gondnokot kell kijelölni és ő fog dönteni a törvényes képviselő helyett. Halaszthatatlan szükség esetén, ha a kérelem veszéllyel járna, illetve a Védelmi Program hatálya alatt álló érintett esetén a Tanúvédelmi Szolgálat vezetője rendeli el a személyi védelmet. A védelem elrendeléséről a kezdeményezőt értesíteni kell. Az elrendelés közigazgatási eljárás keretében történik határozattal a kezdeményezéstől számított három napon belül, amely ellen fellebbezésnek nincs helye.

Különleges szabály, hogy a Tanúvédelmi Szolgálat vezetője kezdeményezheti az olyan érintett személyi védelmét is, akivel szemben a Védelmi Program hatálya megszűnik, de a személyi védelem feltételei még fennállnak.

A kormányrendelet értelmében a személyi védelem elrendeléséhez a fenyegetett helyzetben lévő személy hozzájárulása szükséges. A személyi védelem az érintett önkéntes alávetésére, együttműködésére épül, ennek hiányában a rendeletben szabályozott védelmi intézkedések megtételére nincs mód.

Amíg a személyi védelem kezdeményezése büntető eljárás-jogi aktusnak tekinthető, addig a védelem elrendelése, megszüntetése már államigazgatási jogviszony keretében történik

Mindemellett a védelem mértékét az arányosság követelménye hatja át, valamint védelmi rendszernek mindenkor a valószínűsíthető, illetve a tényleges veszélyhelyzet mértékéhez kell igazodnia.

A védelem módját és időtartamát a veszélyeztetettség mibenléte és fennállásának ideje determinálja, amely néhány héttől az eljárás, a titkos információgyűjtés befejezéséig (sőt esetenként ezen túl is) terjedő időszakot ölelheti fel.

A személyi védelmet az azt elrendelő szerv látja el, különösen indokolt esetben más szerv közreműködését is igénybe veheti. Az ügyészség által elrendelt személyi védelmet is a Rendőrség látja el.

A személyi védelem ellátása az érintett élete, testi épsége, személyes szabadsága elleni jogellenes cselekmény elhárítása érdekében a magánlakásnak, vagy egyéb tartózkodási helyének védelmére, közlekedési útvonalának, illetve a büntetőeljárás és más hatósági cselekményeken való biztonságos részvételének biztosítására terjed ki.

A személyi védelem különösen:

- a) rendszeres járőrszolgálattal,
- b) technikai eszközzel,
- c) folyamatos hírösszeköttetés megteremtésével,
- d) védőruházat biztosításával,
- e) őrszemélyzettel, illetve
- f) - ha a személyi védelem más módja eredményre nem vezet - őrszemélyzettel biztosított, a személyi védelem elrendelésére vagy ellátására jogosult rendvédelmi szerv kezelésében lévő helyen látható el.

A személyi védelmet ellátó határozza meg a személyi védelem módját, - de mint azt már említettük - figyelembe véve természetesen a veszélyeztetett személy, illetve a védelmet kezdeményező szerv véleményét, javaslatát. A védelem módjai közül egyidejűleg több is alkalmazható.

Az érintett biztonságát közvetlenül fenyegető és másként el nem hárítható veszély esetét kivéve nem alkalmazható a személyi védelem olyan módja, amely ellen az érintett tiltakozik. Az érintett javaslatot tehet a védelem módjára.³⁷⁷

A kormányrendelet részletezi a személyi védelmet ellátó és a védett személyek jogait és kötelezettségeit. A védelmet ellátó köteles tájékoztatni az érintettet a tett, illetve tervezett intézkedésekről, és javaslatot tehet a védelem módjára, az érintett életmódjának, utazásainak, magánjellegű programjainak megváltoztatására is. Az érintett köteles tájékoztatni a védelmet ellátó szervet a biztonságát érintő, a személyi védelem folytatása szempontjából lényeges körülményekről, illetve ezek megváltozásáról, továbbá, arról, ha az ajánlásoktól eltért vagy eltérni kíván.

A kormányrendelet 17. § és 18. § rendelkezik a személyi védelem megszüntetéséről. Fenntartásának indokoltságát hathavonta felülvizsgálja az elrendelő szerv, az ellátó szerv pedig a veszélyhelyzet fennállását folyamatosan értékeli, és ez alapján tesz javaslatot a védelem fenntartására vagy megszüntetésére. Az a szerv szüntetheti meg, amelyik azt elrendelte. A személyi védelmet haladéktalanul meg kell szüntetni, ha

- a) az elrendelés feltételei már nem állnak fenn,
- b) az érintett a személyi védelemről írásban lemond,
- c) kiskorú, korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen személy esetén a törvényes képviselő, a gondnok, vagy a gyám a védelemről írásban lemond.

Megszüntethető a védelem, ha a kezdeményező ezt javasolja, vagy az érintett indokolatlanul eltért az ajánlásoktól vagy nem tesz eleget tájékoztatási kötelezettségének és ezzel súlyosan veszélyezteti a védelem további fenntartását. A személyi védelem kölcsönös együttműködési szándékot feltételez és követel meg az érintett személytől és a védelmet ellátó szervtől egyaránt, különben nem várható eredményes együttműködés. A tájékoztatási kötelezettség megszegése ezt az együttműködést veszélyezteti, ezért fontolandó meg ilyenkor a védelem megszüntetése. Megszüntethető, ha az érintett szándékos bűncselekményt követ el a védelem időtartama alatt; ebben az esetben mérlegelni kell, hogy az elkövetett bűncselekmény súlya és jellege mennyire befolyásolja a védelem fenntartását. Szintén megszüntethető a védelem, ha a tanú vagy a terhelt nem tesz vallomást vagy korábbi vallomást visszavonja, illetve ha a szakértő vagy szaktanácsadó, vagy a tolmács indokolatlanul nem tesz eleget eljárási feladatának és kötelezettségeinek.

---

³⁷⁷ 34/1999. Kormányrendelet

A személyi védelemre vonatkozó iratokat a büntetőügy iratai között kell kezelni. Az iratokat a kérelem és a kezdeményezés tárgyában hozott döntés kivételével zártan kell kezelni³⁷⁸. A kormányrendelet záró rendelkezéseiben szabályozza a személyi védelem költségeit, mely alapján a Rendőrség és a büntetés- végrehajtási szervezet által ellátott személyi védelem esetében az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumot, a Vám- és Pénzügyőrség esetében a Pénzügyminisztériumot terhelik a költségek.

A szabályozás hiányosságának tartja Tilk Ferenc azt, hogy az érintett vagyonát és megszerzett javait nem védi kellőképpen, annak ellenére, hogy a tárgyi javak elvesztésének veszélye ugyanúgy alkalmas a befolyásolásra és egyesek inkább fizikai sérülést szenvednek el, mint anyagi veszteséget. Kiemeli továbbá a pénzügyi háttér hiányát, azt, hogy a személyi (menyiségi) és anyagi feltételek nem megfelelőek, ami a gyakorlati végrehajtás akadálya lehet.³⁷⁹ Álláspontjával egyetértünk.

A személyvédelemről szóló kormányrendelet 2000. január 1-jei hatálybalépését megelőzően a Rendőrség már évekkel korábban szinte saját hatáskörben, de külön utasítás alapján eljárva bizonyos formában ellátta a büntető ügyekben tanúként közreműködő személyek személyi védelmét. A személyvédelem ellátásának jogi alapja a Rendőrségi törvényben megfogalmazott azon rendelkezés volt, miszerint a rendőrség feladata elsődlegesen a bűnmegelőzés. Azonban kizárólag azokban a néhány nagyobb súlyú, maffia típusú ügyekben szereplő ún. korona tanúk védelméről volt akkor szó, amely bűncselekmények a közvélemény előtt is ismertté váltak a médián keresztül és nagy közfelháborodást keltettek.

A tanúk személyi védelmét az Országos Rendőr-főkapitányság Rendőrség Különleges Szolgálatának³⁸⁰ egységei közvetlen személybiztosítás módszerével végezték.

1.1.4. A Védelmi Program megteremtését indokoló okok, körülmények

A kormányrendelet - amint arra már történt utalás – egy többlépcsős tanúvédelmi szabályozási folyamat első fokának tekinthető, s jószerint a személyi védelem legalapvetőbb problémáinak megoldásához nyújtott segítséget.

A büntetőeljárásban résztvevők, avagy reájuk tekintettel a hozzájuk közel álló személyek fizikai védelmét szolgáló jogszabály csupán a korlátozott, jobbára a személyi őrizetre koncentráló (fizikai) védelem lehetőségeit teremtette meg.

---

³⁷⁸ Be. 98. § (4) bekezdés

³⁷⁹ Tilk Ferenc: (i. m. 64) 57. oldal

³⁸⁰ ORFK RKSZ

Az oltalomra szoruló számára ugyanakkor ez a jogszabály nem biztosította azokat a különleges eszközöket, jogintézményeket, amelyek a teljes körű, részint az új identitáson alapuló, a szociális, gazdasági, egészségügyi (lelki) segítségnyújtás lehetőségeit is latba vető, programszerű védelmet biztosítanak.

A Magyarországon kialakításra került “védelmi programnak” éppen e hiányokat kellett orvosolni.³⁸¹

Ebben a részben azokról a konkrét okokról, körülményekről, jog- és kriminálpolitikai indokokról számolunk be, amelyek kétségtelenné tették az akkori döntéshozók számára, hogy miért volt mellőzhetetlen Magyarország számára a Védelmi Program bevezetése. Ennek kapcsán mindenképp az arra az időszakra jellemző magyarországi bűnügyi helyzetből, bűnügyi fertőzöttségből és a hazai szervezett bűnözés helyzetéből kell kiindulni annak érdekében, hogy bizonyíthassuk: a “fizikai” őrzésre koncentrááló közigazgatási-jogi eszközök (bizonyos, jobbára a szervezett bűnözés körébe tartozó ügytípusokban) miért voltak elégtelenek az igazán hatékony védelemre, s - természetesen az akkori védelmi szabályozás megtartása-fenntartása mellett - miért volt szükséges a merőben új elvekre épülő védelmi rendszer.

A társadalomra különös veszélyt jelentő szervezett bűnözés leküzdésében, visszaszorításában - éppen e bűnözés sajátos, igen hatékonyan érvényesülő önvédelmi mechanizmusának eredményeként - a tárgyi bizonyítás gyakran alárendelt jelentőséggel bír a személyi, különösképpen az igazságszolgáltatással együttműködni kész bűnelkövetők, illetve a tanúk aktív közreműködését igénylő bizonyításhoz képest.

A titkos nyomozás keretében bevetett, többnyire a bűnöző szervezetekbe beépített, a bűnüldöző szervekkel titkosan együttműködő informátorok, bizalmi személyek, illetve a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyek³⁸², továbbá a tettes környezetében élő, dolgozó tanúk avagy a bűnöző szervezetekben vagy e szervezet perifériájában ténykedő, bűnüket különböző okból megbánó, s az igazságszolgáltatással a büntetőeljárásokban együttműködni kész bűnelkövetők³⁸³ nem pusztán az egyes bűncselekményekről, de a bűnöző szervezet struktúrájáról, hierarchiájáról, belső életéről is felvilágosítást tudnak adni a bűnüldöző és igazságszolgáltató szervek számára.

A védelmi rendszer - jobbára bűnüldözési megfontolásokból, a hatékonyabb igazságszolgáltatást elősegítendő – a bünt elkövető kollaboránsok, illetve a pentitok és azok családtagjainak védelmére éppúgy koncentrálni kívánt. A hazai

---

³⁸¹ előterjesztés a kormány részére

³⁸² kollaboránsok

³⁸³ pentitok

bűnözőszervezetek belső életéről szóló "híradásokat" elsősorban az érintett kriminális közösségben aktívan ténykedő, ott élő, egyébiránt az igazságszolgáltatással együttműködni kényszerült bűnözőktől várhattuk leginkább.

A titkos nyomozások, a büntetőeljárások tapasztalatai ugyanakkor kétségtelenné tették számunkra: a bűnüldöző, illetve az igazságszolgáltatási szervekkel együttműködni kész, ámde komoly veszélyben lévő személyek bizalmatlanok voltak a korábbi, "hagyományosnak" tekinthető védelmi rendszerrel szemben, s gyakran kétségeiknek adtak hangot a tekintetben, miszerint a védelmi eszközök bevetése aligha lehet elegendő biztonságuk garantálására.

A védelmi program igényét tehát a hagyományos eszköztárral rendelkező, abban az időszakban honos védelemmel, védelmi mechanizmussal szembeni bizalmatlanság táplálta. A különleges program kidolgozása, bevezetése részben a veszélyhelyzetben lévő személyek hatékonyabb oltalmát, részben pedig - s ez éppúgy lényeges szempont volt - a bűnüldözési, igazságszolgáltatási érdekek hathatós érvényesítését egyaránt szolgálta.

A Tanúvédelmi Program

A 2001. évi LXXXV. törvény a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról 2002. áprilisában lépett hatályba.

Mint azt már korábban említettük, a titkos nyomozás keretében alkalmazott, többnyire a bűnöző szervezetekbe beépített fedett nyomozók, informátorok, bizalmi, illetve a rendőrséggel titkon együttműködő más személyek nem pusztán az egyes bűncselekményekről, de a bűnöző szervezet struktúrájáról, hierarchiájáról, belső életéről is hiteles felvilágosítást képesek adni a bűnüldöző és az igazságszolgáltatás szervei számára.

Hasonló információkkal szolgálhatnak ugyanakkor az elkövetők környezetében élő, dolgozó személyek (tanúk), avagy a bűnöző szervezetekben vagy e szervezetek perifériáján ténykedő, s az igazságszolgáltatással a büntetőeljárásokban együttműködni kész bűnelkövetők is. Az ilyen együttműködő személyeket az olasz maffia ellenes törvények alapján már az egész világon pentitóknak nevezik. A pentitók olyan „bűnbánók”, akik ismereteiket megosztják a bűnüldöző hatóságokkal és maguk is a szervezet tagjai, de valamilyen oknál fogva ki szeretnének abból lépni.³⁸⁴

---

³⁸⁴ Kertész, Imre: A még különösebben védett tanú, Belügyi Szemle 2001. 11. szám 45. oldal

Az igazságszolgáltatással együttműködni kész tanúk, illetve a bűnüket utóbb megbánó bűnelkövetők ugyanakkor kétségbe vonták az első lépcsős védelmi rendszer alkalmasságát, hatékonyságát, arra utalva, hogy a büntetőeljárásokban résztvevők (fizikai) védelmét szolgáló 34/1999. kormányrendeletben biztosított eszközök végül is személyes biztonságuk garantálására elégtelenek.

A törvény a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II. 26.) Kormányrendelet szabályrendszerét érintetlenül hagyta, s kizárólag a büntetőeljárásban résztvevő, komoly veszélyben lévő tanúk, sértettek, az igazságszolgáltatással együttműködő, tettüket megbánó bűnelkövetők programszerű védelmére koncentrált.

A két védelmi formára vonatkozó, egymás mellett érvényesülő szabályozás egyébként - a védelem kezdeményezésére, elrendelésére, a döntés meghozatalára, a védelem módjára, a védelmet ellátó és az érintett jogaira, kötelezettségeire, valamint a védelem megszűnésére vonatkozó, részben azonos, részben pedig hasonló rendelkezésekre tekintettel - igen szoros összefüggést mutat.

A programszerű védelmet megalapozó megállapodás megkötésének "előfeltételei" között - igaz, implicite, a magánjogi megállapodás megkötésére jogosult rendőrséget orientálva - az érintettnek az igazságszolgáltatással való aktív együttműködése iránti készsége is szerepel; arról nem is beszélve, hogy ilyen védelemben kizárólag az a személy részesülhet, aki az előzetes pszichológiai és a biztonsági kockázatot felmérő vizsgálat alapján a védelemre egyáltalán alkalmas. Viszont sokak számára az nem nyilvánvaló, hogy a vizsgálat eredményétől függetlenül – a Szolgálat vezetőjének javaslata alapján – felvehető az érintett személy a programba.

A törvény célja az volt, hogy a korábbi lehetőségeken messze túllépő, új jogintézményeket felsorakoztató szabályozás révén az igazságszolgáltatást segíteni kész tanúkat (sértetteket), illetve a bűnelkövetőket bátorítsa az igazságszolgáltatással való aktív együttműködésre.

A komplex védelmi rendszer legmagasabb szintjét megtestesítő, az arra hivatott hatóság, illetve a kiemelt súlyú ügyekben perdöntő bizonyítékkal szolgáló, s jórészt emiatt komoly veszélybe került személyek között megkötött magánjogi megállapodáson alapuló Program, illetve a korábbiakban már hivatkozott 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet alapján biztosítható, az érintett fizikai őrizetére koncentráló védelem végül is - fő szabály szerint - "mellérendelt" viszonyban áll egymással.

Nyilvánvaló persze, hogy a Program sem nélkülözi a "fizikai" őrizet, őrzés, védelem lehetőségét akkor, ha a programszerű, egyébként - a rendőri demonstrációt

nélkülöző - gondoskodás valami oknál fogva dekonspirálódna, s az érintett védelme pusztán a rendőri erők beavatkozásával, az érintett fizikai védelmét szolgáló, klasszikus rendvédelmi eszközöket látva vetve biztosítható.

A Védelmi Program hatálya, a megállapodás kezdeményezése, megkötése, feltételei

A Programba vonás jogi előfeltételei jobbra azonosak a magyar jogi szabályozásban már meghonosodott feltételekkel.

A tanúvédelem második szintjén érvényesülő Védelmi Program kiegészítette a korábban is igénybe vehető, elsősorban a fizikai, tehát technikai és élőerős őrizetre koncentráló kormányrendelet és annak végrehajtását szolgáló normák szerint folytatható védelmet.

A Program a konkrét büntetőeljárásokkal párhuzamosan, vagy azt követően - a védelem második lépcsőfokaként – kezdődik. Feltéve, ha a "hagyományos" védelmi formák már kilátástalannak mutatkoznának és a fenyegetett helyzetben lévő személy számára az áttelepítés, illetve a személyes biztonságát szolgáló, az érintett személyes adatainak kezelését, kivételesen pedig az identitását is érintő különleges intézkedés válna szükségessé, továbbá az érintettet - éppen reintegrációja érdekében - szociális, gazdasági, egészségügyi, illetve humán támogatásban célszerű részesíteni, számára jogi támogatást indokolt nyújtani.

A Védelmi Programba való belépésnek további konjunktív feltételei vannak.

Megállapodás a büntetőeljárásban részt vevő, a hatósággal együttműködő tanúval, sértettel vagy terhelttel köthető, feltéve, ha:

- a) olyan vallomást tett vagy kíván tenni, amely kiemelkedő súlyú bűncselekmény lényeges körülményeire, bűnszervezet összetételére, tevékenységére, bűnszervezettel fenntartott kapcsolatára, bűnszervezet által tervezett vagy elkövetett bűncselekményekre vonatkozik;
- b) a vallomása a tényállás felderítését, bizonyítását, az elkövető kilétének megállapítását és felelősségre vonását jelentősen segítette vagy segítheti, és ha megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna, és a megállapodás megkötésével a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető,
- c) a büntetőeljárásban való részvétele miatt, illetve a büntetőeljárás jogai érvényesítésének, kötelezettségei teljesítésének akadályozása, illetve megghiúsítása végett ellene személy elleni erőszakos vagy közveszélyt

okozó bűncselekményt követtek el vagy valószínűsíthető, hogy ellene ilyen bűncselekményt követnek el, és

- d) a fenyegetett helyzetben lévő személy, illetve az érintett védelme a személyi védelem keretében nem biztosítható, ezért különleges óvintézkedések alkalmazása szükséges.³⁸⁵

A Program személyi hatálya a büntetőeljárásban résztvevő tanúkra, sértettekre és az igazságszolgáltatással együttműködő bűnelkövetőkre terjed ki. A Programba egyben az érintettek tekintetével más személyek, elsősorban a közeli hozzátartozók is bebocsátást nyerhetnek.

A támadások irányát, célpontját jószerint az határozza meg, hogy az érintett hozzátartozói elleni támadás - az elkövető "javát" szolgálva - miként befolyásolhatja az eljárást, avagy a hozzátartozóval szembeni jogellenes fellépés mennyiben jelenthet valódi megtorlást, elégtételt a támadó számára.

Konkrét esetek igazolták, hogy a kriminális támadások nem pusztán a közeli hozzátartozók ellen irányultak, s a hozzátartozók elleni jogellenes cselekmények bármelyike alkalmas az eljárás nemkívánatos befolyásolására, s persze a tanúvallomást követő megtorlásra, a hozzátartozók teljes körének megjelenítése indokolt. Különösképpen azért, mert e problémakörben nem a rokonság jogilag is definiált fokának, hanem a tanú, illetőleg a hozzátartozója közötti perszonális kapcsolat tartalmának, milyenségének lehet jelentősége.

Ugyanakkor nem csupán a hozzátartozó kerülhet veszélyhelyzetbe, hanem mindaz a személy, aki ilyen minőséget ugyan nem élvez, ámde végül is közel áll a tanúhoz, s ugyanazt a sorsot viseli akár a jogi értelemben vett hozzátartozó. Kétségtelen, hogy a tanúvédelem szempontjából aligha tehető érdemi különbség a két személykategória között. Tudniillik a "tanú" személyére, vallomására, vallomásának tartalmára tekintettel az atrocitás áldozatává a tanú barátnője, barátja, üzlettársa éppúgy válhat, akár a jogi értelemben vett hozzátartozó. Az érintettre tekintettel más, elsősorban a hozzá közel álló személyek megjelenítését e körülmények indokolták.

A törvény természetesen - igaz, implicite - azon személyek részére is védelmet kínál, akik előzetes letartóztatottnaként vagy éppen elítéltekként valamely büntetés-végrehajtási intézetben tartózkodnak, s éppen e státusuk alatt vesznek részt a kiemelt súlyú bűncselekményeket vizsgáló büntetőeljárásokban, avagy utóbb, az

---

³⁸⁵ 2001. évi LXXXV. törvény a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítő Védelmi Programjáról, 2. § (2) bekezdés

előzetes letartóztatás, illetve a büntetés-végrehajtás tartama alatt az ilyen eljárásokban való korábbi részvételük okán kerülnek komoly veszélyhelyzetbe.

A Védelmi Program az érintett, illetve a hatóság között megszületett, atipikus magánjogi megállapodással jön létre. A megállapodás megkötését a fenyegetett helyzetben lévő személy kérheti, illetve az hivatalból is kezdeményezhető.

A megállapodás megkötését a Tanúvédelmi Szolgálatnál kell kezdeményezni. A Szolgálat - többek között - az előzetes pszichológiai és biztonsági vizsgálat eredményének ismeretében mérlegeli, hogy a "bebocsátandó" személy mentálisan, illetve más, jobbra biztonsági szempontból, egyáltalán alkalmas-e a programszerű védelemre, képes-e a Programmal való tevékeny és konspirált együttműködésre, rejlik-e az érintett körülményeiben vagy kapcsolataiban olyan veszélyforrás, amely folytán a védelem sikeressége eleve megkérdőjelezhető, vagy amely a Szolgálat munkatársaira a szükségesnél nagyobb veszélyt jelenthet.

Ezen az alapon a védelmet - a megállapodás megkötését mellőzve - akár meg is tagadhatja a Rendőrség.

Ha az előzetes mérlegelés alapján a Szolgálat a védelmet megoldhatónak ítéli, a megállapodás megkötésére irányuló javaslatát a döntésre jogosult országos rendőrfőkapitányhoz terjeszti fel. Az országos rendőrfőkapitány három napon belül foglal állást.

A megállapodás megkötése előtt azonban - a védelem zavartalan ellátása érdekében, azt elősegítendő, illetve arra tekintettel, hogy a Szolgálat a védelemre végül is megfelelő megoldási javaslatokat dolgozhasson ki - az érintettnek a törvény 1. számú mellékletében meghatározott nyilatkozatot kell megtennie a személyes adataira, vagyoni helyzetére, fennálló jogaira és kötelezettségeire, illetve egyéb, a Program során alkalmazható intézkedések szempontjából jelentős adatokra vonatkozóan.

Ezen adatokat ugyanakkor - éppen a védelem hatékonysága, sikeressége érdekében - a Szolgálat maga is jogosult vizsgálni; a eredményes védelem szempontjából meghatározó jelentőséggel bírhat, ha a Szolgálat olyan körülményeket tár fel, amelyekről az érintett hallgatott, vagy amelyekről - rajta kívül álló okokból - ismeretekkel nem rendelkezett.

A védelemmel kapcsolatos jogok és kötelezettségek kizárólag a törvényből és e magánjogi természetű megállapodásból fakadnak, abból származtathatók.

A felek megállapodásának részét képezik azok a kötelező tartalmi elemek, amelyeket a törvény 2. számú melléklete rögzít; de természetesen a felek által megkötendő szerződés nem hagyhatja figyelmen kívül a törvény azon

rendelkezéseit sem, amelyek a felek megállapodásának szabnak határt, arra kötelező erővel bírnak.

A védelmi program kapcsán – az együttműködési megállapodás kérdésére irányítjuk a figyelmet. Miért polgárjogi szerződés keretein belül történik ez? A büntetőeljárásban a nyomozó hatóság kezdeményezi egy polgárjogi szerződés megkötését? A tanú polgári jogi szerződésben lemondhat-e az emberi jogai egy részéről? Szabad mozgás, lakóhely szabad megválasztása, etc – esetleg alkotmányjogi kérdéseket is felvet ez a problémakör.

Az kétségtelen, hogy az állam a tanúvédelmi programban részt vevő személy életének megőrzése érdekében léptet érvénybe korlátozásokat, mint ahogy az is, hogy a tanúvédelmi programban résztvevő személy a saját biztonsága érdekében mond le ezekről.

Tekintettel az élethez való jog korlátozhatatlan jellegére - dogmatikai szempontból elsősorban erre vezethető vissza az, hogy az állam a tanúvédelmi programban részt vevő személy életének megőrzése érdekében léptet érvénybe korlátozásokat. Ugyanakkor a magánjogi szerződés - még akkor is, ha atipikus - intézményét ebben az ügyben feleslegesnek érezzük, hiszen amennyiben elfogadjuk az előzőekben leírtakat, az államnak nincs szüksége az egyén beleegyezésére a mozgásszabadság, stb. korlátozásához ebben az ügyben.

Álláspontunk szerint két eset lehetséges:

- a) amennyiben elfogadjuk azt, hogy az állam korlátozhatja a tanúvédelmi programban résztvevő személyek egyes alapjogait, úgy a szerződés megkötése e tekintetben teljességgel irreleváns, tehát felesleges - ez viszont nem érinti azt, hogy más egyéb kérdéseket a felek szerződésben rendezzenek;
- b) amennyiben nem fogadjuk el az állam alapjog-korlátozási lehetőségét, úgy azt szerződéssel sem lehet megalapozni, hiszen alapjogról lemondani semmilyen formában nem lehet.

Véleményünk szerint az első változat helytálló. Ha ezt elfogadjuk, akkor az alkotmányban megfogalmazott állami kötelezettséget már nem kell szerződésben nevesíteni, tehát a megállapodás kérdését rossz oldalról közelítette meg a jogalkotó a normában.

A védelmet ellátó szerv

A Program megvalósítása a Tanúvédelmi Szolgálat feladata. Tanúvédelmi Szolgálat működésének részletes szabályozására a belügyminiszter a Tanúvédelmi törvény felhatalmazása alapján kiadta a 13/2002 (III.29.) BM utasítást. Az utasítás 30 évre

szigorúan titkos minősítés alá került, annyit azonban lehet tudni, hogy a Tanúvédelmi Szolgálat korábban az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Ellátó Igazgatóság³⁸⁶ szervezetében főosztály jogállású országos hatáskörű szervként működött, 2008. január elsejét követően pedig az ORFK Nemzeti Nyomozó Iroda szervezeti egysége³⁸⁷ és viszonylag elkülönített költségvetési kerettel (Rendőrség speciális működési előirányzata) rendelkezik.

Valamennyi büntetőeljárást folytató hatóság ilyen irányú igényét a rendőrség e különleges részlege érvényesíti. A büntetés-végrehajtási intézetben fogva tartott érintett esetében a Programot a büntetés-végrehajtási szervezettel együttműködve hajtja végre.

A Szolgálat jobbra önállóan dönt a Program keretében igénybe veendő, vehető különleges intézkedések alkalmazása kérdésében. A rendőrségnek ugyanakkor nincs önálló döntési kompetenciája a védett személy identitását érintő kérdésben.

A Szolgálat alapvető feladata az érintett megóvása, segítése, sorsának figyelemmel kísérése; és minden lehetséges intézkedést meg kell tennie a szerződésben vállaltak teljesítése érdekében.

E Szolgálat maga végezi az áttelepítéseket, szervezi meg, avagy érvényesíti a védett személy szociális, gazdasági, egészségügyi, jogi, illetve humán támogatását, megsegítését szolgáló, mellőzhetetlennek tekinthető intézkedéseket. Gondoskodik a Programban közreműködő állami és társadalmi szervezetekkel való kapcsolattartásról, intézi az adatszárhlattal, a névcserével, illetve a személyazonosság-cserével járó feladatokat; de - a személyi védelmet ellátó szervezet segítségével - biztosítja a védett személy közreműködését, megjelenését a büntető- vagy más hatósági eljárásokban, s intézkedik (indokolt esetben) az érintettek kényszerű továbbtelepítéséről, személyi védelmének biztosításáról etc. A Szolgálat döntően szervezési teendőket lát el.

Az egyéb, jobbra a védett személy szociális, gazdasági, egészségügyi, jogi, illetve humán támogatását, megsegítését szolgáló intézkedés megtétele érdekében többnyire más, az adott kérdésben szakértelemmel, kompetenciával, erőforrással bíró szervek, személyek közreműködését veszi igénybe.

A harmadik személyekkel szembeni jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályok, az ügyvivő

---

³⁸⁶ ORFK BF BEI

³⁸⁷ ORFK NNI BESZ

A törvény "legkritikusabb" részeként az érintettet a harmadik személyekkel szemben megillető jogaira és a velük szemben fennálló kötelezettségeire vonatkozó szabályok tekinthetők.

A Program által alkalmazható intézkedési formák - különösen az adatszárlat, névcsere, s legfőbbképpen pedig a személyazonosság megváltoztatása - kihatással lehet az érintett, illetve harmadik személyek jogaira és kötelezettségeire. A Programba felvett és addigi életvitelében a különleges óvintézkedések eredményeként cselekvési lehetőségeiben alaposan korlátozott személy a védelem elrendelése előtt fennálló jogviszonyokból (különösen a nyugdíjbiztosítás vagy a társadalombiztosítás jogviszonyairól tehetünk itt említést) fakadó járulék-, illetve egyéb fizetési vagy más kötelezettségeinek a védelem alatt nem, vagy nem feltétlen tud eleget tenni.

A Programban alkalmazott intézkedések eredményeként ugyanakkor az érintett jogai nem csorbulhatnak (pl. a szolgálati idő számítása szempontjából), de a harmadik személy cselekvési, igényérvényesítési lehetőségeit is meg kell teremteni.

A védelem alatt álló személynek harmadik személlyel szemben fennálló, illetve harmadik személynek az érintettel szemben fennálló igényeit e törvény rendelkezései nem érintik. A Programba való felvétel, különösen a személyazonosság megváltoztatása esetén ezért törekedni kellene arra, hogy az érintett a harmadik személlyel szemben fennálló, illetve harmadik személy az érintettel szemben fennálló igényét még az intézkedés megkezdése előtt érvényesíthesse.

A jogosultságok, kötelezettségek megnyugtató rendezése - főszabályként - a Programba kerülés feltétele. Ha azonban az érintett Programba való felvételéhez kiemelkedő bűnüldözési vagy igazságszolgáltatási érdek fűződik és az érintett a kötelezettségeit önhibáján kívül nem tudja teljesíteni, a Szolgálat az e célra rendelt költségvetési előirányzat felhasználásával gondoskodik a követelés teljesítéséről.

Mindezek érdekében az érintettnek nyilatkoznia kell a Programba való felvételkor fennálló, illetve a Program tartama alatt keletkezett, harmadik személlyel szemben érvényesíthető, illetve harmadik személynek vele szemben fennálló igényéről, illetve kötelezettségéről.

Az érintett a program hatályán kívül eső polgári jogi, intézkedést kívánó ügyeinek rendezése érdekében a Szolgálat által is elfogadott ügyvivőt hatalmazhat meg. Ilyen ügyvivő kézbesíti - többek között - az érintett eredeti címre érkező postai küldeményeket, megkereséseket, netán képviselheti az érintettet a személyes közreműködést nem igénylő jogviszonyokban, etc.

Az ügyvivő kizárólag a Szolgálat által kijelölt munkatárssal tarthatja a kapcsolatot és a kézbesítéseket, átutalásokat a Szolgálat által megadott címre, számlaszámra teljesíti. Az érintett új tartózkodási helyét természetesen nem ismerheti meg.

A törvény ugyanakkor különleges adóigazgatási rendelkezéseket fogalmaz meg az érintett részére a Program keretében nyújtandó, nyújtható szociális, illetve gazdasági támogatás jövedelmet pótló összegét illetően.

Igen fontos védelmi szabályként fogalmazódik meg, hogy az igények érvényesítése kizárólag a Szolgálat útján, közreműködése révén történik.

A sürgősségi intézkedések

A halasztást nem tűrő esetekben, ha a késelem veszéllyel jár, a Szolgálat - "sürgősségi intézkedés" keretében - a fenyegetett helyzetben lévő érintettet, hozzátartozóját, illetve az érintettre tekintettel éppúgy veszélybe sodródott más személyt időlegesen ismeretlen helyre - pl. ismerőse lakásába, egy távol eső nyaralóba, bérleménybe, hotelba vagy éppen a rendőrség kezelésében lévő titkos objektumba - költöztetheti mindaddig, amíg a megállapodás megkötéséről vagy annak elutasításáról utóbb döntés nem születik.

Természetesen eme átmeneti intézkedéseket a megállapodás megkötése után is éppúgy alkalmazni lehet mindaddig, amíg a Szolgálat az érintett és családja részére tartós lakhatást biztosító, biztonságos helyet nem talál.

A Szolgálat vezetője egyébiránt - ha ez indokolt, úgyszintén a "sürgősségi intézkedés" keretében - akár azt is elrendelheti, hogy az érintett fizikai (technikai vagy élőerős) védelméről az ilyen tevékenységre predesztinált különleges egységek gondoskodjanak.

A sürgősségi intézkedés kezdeményezésével egyidejűleg a megállapodás megkötését is kezdeményezni kell.

Különleges óvintézkedések

A védelmi program az érintett biztonságát közvetlenül szolgáló "különleges óvintézkedéseket", valamint a Program hatálya alá került személy társadalmi reintegrációjához elengedhetetlenül szükséges, a gazdasági, a szociális, az egészségügyi (mentálhigiénés), a humánpolitikai, s a jogi segítségnyújtás, támogatás eszköztárát egyaránt latba vető különleges rendszer.

A törvény értelmében az érintett személyek életének, testi épségének, továbbá személyes szabadságuk elleni jogellenes cselekmények megelőzésének érdekében a következő különleges óvintézkedések alkalmazhatók:

- a) lakóhely, tartózkodási hely megváltoztatásával az érintett biztonságos helyen való elhelyezése (elköltöztetése), illetve a programba bevont fogvatartottnak az elhelyezéséül szolgáló büntetés-végrehajtási intézetből másik intézetbe történő átszállítása,
- b) személyi védelem igénybevétele,
- c) nyilvántartásokban adatszárlat elrendelése, illetve a nyilvántartott adatokkal kapcsolatos megkeresések jelzésének előírása,
- d) névcsere elrendelése
- e) a személyazonosság megváltoztatása,
- f) a nemzetközi együttműködésben való részvétel.³⁸⁸

Az alkalmazandó intézkedés természetesen az adott esethez, a veszélyhelyzet tényleges fokához igazodik.

Szolgálat a veszélyhelyzet fokát mérlegelve - a védelem kezdeményezésére jogosult véleményét is figyelembe véve - az érintettel kötött megállapodás során határozza meg a védelem konkrét módját. A védelem módjai közül egyidejűleg több is alkalmazható.

Ugyanakkor a megállapodás magánjogi jellegéből fakadóan az érintett biztonságát közvetlenül fenyegető és másként el nem hárítható veszély esetét kivéve nem alkalmazható a védelem olyan módja, amelyet az érintett a megállapodásban kizár, vagy az ellen egyébként tiltakozik.³⁸⁹

Adatszárlat, a nyilvántartott adatokkal kapcsolatos megkeresések jelzése

Az adatszárlatot a különféle nyilvántartásokban – így különösen a személyi adat- és lakcím-, a személyi igazolvány, az anyakönyvi-, úti okmány, bűnügyi, idegenrendészeti, a gépjárművezetői engedély és gépjármű-, az ingatlan-, a cég-, társadalombiztosítási, adó-, szociális és egészségügyi, katonai nyilvántartások – az érintettre vonatkozó eredeti adatokra rendelheti el a Szolgálat. Az adatkezelő számára időlegesen megtiltja az érintettre vonatkozó adatok kezelését.

Egyébként az "adatszárlat" - a személyazonosság-csere alkalmazása nélkül - önállóan is elrendelhető. Kétségtelen azonban, hogy az érintett óvintézkedés leginkább a személyazonosság megváltoztatásával párhuzamosan kerül alkalmazásra.

---

³⁸⁸ 2001. LXXXV. törvény 16. § (1) bekezdése

³⁸⁹ Ilyen intézkedésekre először az Egyesült Államok büntető törvénykönyve teremtett lehetőséget. Az utóbbi években több európai ország kényszerült hasonló jellegű törvényt alkotni (például Németország, Olaszország, Szlovákia, Észtország, Lettország, Litvánia stb.).

Az adatszárlat célja valójában kettős, részint a Szolgáltatnak az adatkezelő szervek részére meghatározott, az adatszolgáltatást részben vagy egészben megtiltó rendelkezése, részint pedig a személyazonosságában ugyan nem érintett, ámde ismeretlen helyre költöztetett vagy a személyazonosságában megváltoztatott személyre vonatkozó adatok kiszolgáltatása iránti kérelmekről, s azok okairól a Szolgálat mihamarabb tudomást szerezzen, elsősorban annak érdekében, hogy a harmadik személyek igényeinek érvényesítésében az általa ismert helyre telepített, illetve az új identitással ellátott személy irányában egyáltalán közreműködhessen a Szolgálat.

Az adatszárlat idején az érintettre vonatkozó adatváltozásokat csak az adatszárlat megszűnését követően lehet átvezetni, ám ha a védelem érdekei azt megengedik, a Szolgálat engedélyezheti a változások átvezetését a zárlat időtartama alatt is.

Névváltoztatás

A Szolgálat a védett személy számára javaslatot tehet névváltoztatásra, annak kezdeményezésére - a névváltoztatásra vonatkozó jogszabály³⁹⁰ szerint. Ha a védett személy a neve megváltoztatásához hozzájárul, a névváltoztatás iránti kérelmet a Szolgálat útján terjesztheti elő, amit az igazságügyi miniszter engedélyezhet. Kiskorú nevének megváltoztatására a szülői felügyeletet közösen gyakorló szülők esetén az érintett házastársának hozzájárulása is szükséges, ezt ennek hiányában a gyámhatság pótolhatja.

A névváltoztatás esetében a védett tanút új okmányokkal látja el a Szolgálat; ilyen esetekben a tanúnak utóbb már megváltoztatott név (!) alatt kell a személyazonosságát igazolnia, illetve a legkülönbébb jogügyletekben részt vennie vagy egyes kötelezettségeinek eleget tennie.

Ha a tanú személyesen jelenik meg az adott büntetőeljárásban, akkor abban az eredeti nevével szerepel. Ilyenkor persze a hangsúlyt arra kell helyezni, hogy a tanúra veszélyt jelentő egyén a védett személy új kilétét reprezentáló adatokat, illetve a tanú tartózkodási helyét semmilyen körülmények között se ismerhesse meg, lakóhelyének vagy tartózkodási helyének közlése helyett a védelmet ellátó szerv címét jelöli meg.³⁹¹

A személyazonosság megváltoztatása

A Program nem feltétlen jár együtt a személyazonosság-cserével. A Védelmi Program a névváltoztatást éppúgy felölelő, de az érintett egyéb személyazonosító adataira is kiterjedő személyazonosság-csere különleges, igen bonyolult

---

³⁹⁰ 1982. évi 17. törvényerejű rendelet az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről

³⁹¹ Be. 98/A. § b) pontja

műveletekkel együtt járó technikájához akkor folyamodik, ha az előző intézkedések (tehát az elköltöztetés, az adatszárítás, a névcseré) elégtelennek mutatkoznak és a fokozott veszélyhelyzet elhárításához ezen intézkedés alkalmazása mellőzhetetlennek tűnik.

Ezen intézkedés folytán az érintett új személyazonosságot kap, és további életében már az új személyazonosító adataival vesz részt. De lehetőség van arra is, hogy a személyazonosságát csupán ideiglenesen változtassák meg. Az eddigi gyakorlat szerint ez utóbbi a mérvadó. Magyarországon eddig még – tudomásunk szerint – nem történt végleges személyazonosságcsere.

A törvény szerint a Szolgálat a személyazonosság megváltoztatását az országos rendőrfőkapitány engedélyével kezdeményezheti a legfőbb ügyész által kijelölt ügyésznél. Ha az ügyész e kezdeményezést előzetesen jóváhagyja, a személyazonosság-cserét a Szolgálat önállóan rendelheti el. Az új okiratban olyan adatok állíthatók ki, amelyek nem azonosak más természetes személy adataival. Nem állítható vissza az érintett személyazonossága, ha életkörülményeiben utóbb bekövetkezett változás más természetes személy személyi állapotát érinti (pl.: gyermek születése)

A törvény az identitásukban megváltoztatott személyek korára, cselekvőképességére - avagy annak korlátozottságára, netán hiányára -, illetve közjogi státusára tekintettel komoly korlátozásokat is megfogalmaz.

Nem magyar állampolgárnak nem lehet magyar állampolgárságot igazoló iratot kiállítani.

Ha a személyazonosság megváltoztatását elrendelték, az érintettnek rendeznie kell harmadik személlyel szemben fennálló, egyszeri jogüggyellett teljesíthető kötelezettségének tegyen eleget vagy a harmadik személyt a vele szemben fennálló kötelezettség teljesítésére hívja fel³⁹². A megszűnt korábbi személyazonosság hiányában ugyanis ezek már nem teljesíthetők. A személyazonosság megváltozásáig a Szolgálat intézkedik a korábbi adatokat kezelő szervek felé, hogy az eredeti adatok kezelését szüntessék meg és a Szolgálatnak küldjék meg nyilvántartás céljából.

Az okirat kiállítására jogosult szerv 15 napon belül a megadott adatokkal új okiratot állít ki és a nyilvántartásban is rögzíti az új adatokat, ezzel egyidejűleg az eredeti okmányt bevonják³⁹³. A Szolgálat köteles szociális, gazdasági segítséget nyújtani a védett személynek a társadalmi beilleszkedése érdekében, ajánlásokat tesz a követendő magatartási, életvezetési szabályokra. Az igazságszolgáltatással

---

³⁹² Tvd. 25. § (1) a) bekezdés

³⁹³ Tvd. 25. § (2) bekezdés

tevékenyen együttműködő, utóbb új identitásba kényszerült személy - ezen intézkedés okán - hátrányosabb helyzetbe nem kerülhet a védelmet megelőző állapotokhoz képest.

Esetenként, bizonyos ügykörökben - példázzák ezt a nemzetközi tapasztalatok is - nélkülözhetetlenné válhat az eredeti személyazonosság időleges, az ügy elintézéséig terjedő "felélesztése"!

A törvény explicite szabályozza azokat az esetköröket, amidőn az érintett az eredeti személyazonosító adatait az új identitás tartama alatt is felhasználhatja. Itt elsősorban azokra a hatósági eljárásokra gondolhatunk, amelyek során az érintett jogainak és kötelezettségeinek érvényesítésére - az eredeti személyazonosító adatok felhasználása nélkül - aligha kerülhetne sor.

Ezekben az esetekben az érintett a Szolgálat engedélyével, külön jogszabályban meghatározott biztonsági előírások betartásával vehet részt az eljárásokban.

A törvény ugyanakkor azt a különös esetet is szabályozza, amikor az eredeti adatok igénybevétele, felhasználása eleve kötelező. Az eredeti személyazonosság felélesztésére, visszaállítására akkor kényszerül a hatóság, ha az érintett új identitása tartama alatt bűncselekményt követne el, netán - a Program érdekeit veszélyeztetve vagy a hatékony védelmet kilátástalanná téve - a magatartási szabályokat súlyosan megsértené; ennek folytán pedig a Programból kizárnák. Továbbá, ha az érintett által az óvintézkedés elrendelése előtt elkövetett bűncselekmény elkövetése miatt büntetőeljárás indul ellene.

Külön kiemелendő a törvény azon rendelkezése, miszerint az adatkezelő szerv az általa kezelt új adatokkal kapcsolatos megkeresésről a Szolgálatot haladéktalanul értesíteni köteles.

Ha a megváltoztatott személyazonosságú érintett a büntetőeljárásban tanúként vagy sértettként az eredeti személyazonosító adataival vesz részt, úgy a hatóság a Be. hatályos tanúvédelmi rendelkezéseit is alkalmazhatja.

Nemzetközi együttműködés

A nemzetközi együttműködés intézményének kiemelkedő jelentőséget kell tulajdonítanunk a tanúvédelem körében. Ezen belül is különös hangsúly helyezendő a tanúk külföldre költöztetését lehetővé tevő speciális intézkedésre. Az érintett külföldre telepítésére egyébként akkor kerülhet sor, ha a Szolgálat a fenyegetett helyzetben lévő személyt Magyarország területén már nem képes megvédeni.

A külföldi hatóság megkeresésére, - külön törvényben meghatározott eljárási jogsegély végrehajtása során - a Szolgálat ellátja annak az érintettnek a védelmét,

aki Magyarországon folyó büntető- vagy más hatósági eljárásban vesz részt és a védelmét a megkeresett állam igényelte.

A törvény a nemzetközi együttműködés viszonylag egyszerűbb, a kölcsönös segítségnyújtás korlátozottabb lehetőségét biztosító megoldását rögzíti.

Viszonosság alapján ugyanis - sürgősségi intézkedés keretében, a külföldi hatóság megkeresésére - a Szolgálat biztosítja az érintett Magyarország területén való ideiglenes elhelyezését; ugyanakkor a Szolgálat az érintett külföldön való ideiglenes elhelyezését is kezdeményezheti. Feltéve mindkét esetben, ha a megkereső állam annak költségeit biztosítja.

A magyar fél a törvénynek a sürgősségi intézkedésekre vonatkozó rendelkezéseit alkalmazza.

Ezen sürgősségi intézkedések a hazánkban ideiglenesen elhelyezett személy személyi védelmére, illetve az érintett biztonságos helyre költöztetésére irányulnak.

Az érintett támogatása

A Szolgálat gondoskodik az érintett társadalmi beilleszkedése érdekében mentális, szociális, gazdasági, humán támogatásáról és a jogi segítségnyújtás biztosításáról. Az "érintett támogatása" természetesen nemcsak a személyazonosság-csere esetében alkalmazandó intézkedésként tekinthető.

Ha az érintett az egyes, más jogszabályokban rögzített támogatások nyújtásához szükséges jogszabályi feltételeknek egyébként is megfelel, úgy az ezekből fakadó igények érvényesítését a Szolgálat kezdeményezi, de legalábbis segíti az érintettet az érvényesítésben. Ha azonban az érintett a szociális, gazdasági támogatás alapjául szolgáló általános jogszabályi követelményeknek nem felel meg, ám nyilvánvalóan támogatásra szorul, úgy a támogatást az erre külön elkülönített forrásból maga a Szolgálat nyújtja.

Alapvető követelmény azonban, hogy a Programba való bekerülés nem szolgálhatja az érintett vagyoni gyarapodását; természetesen a korábbi, esetenként luxusszintű életkörülményeket sem kell számára biztosítani. A Program keretében nyújtott támogatás kizárólag csak az érintett létfenntartásához, társadalmi beilleszkedéséhez elengedhetetlenül szükséges mértékig terjedhet.

A Védelmi Program igénybevétele, ekként pedig a védett személy részére juttatott szolgáltatások jellege, s azok mértéke végül is a hatóság és az érintett személy közötti "alku" eredménye lenne.

A törvény szerint hozzátartozót támogatás csak akkor illet meg, ha a Program őt magát is védelemben részesíti. Ez alól pusztán a bíróság vagy a más hatóság jogerős határozata alapján már támogatásra jogosult személyek jelenthetnek kivételt.

E szigorú rendelkezést két tényező is indokolja: egyrészt e szabály - a német és olasz példákon okulva - kiszűri annak lehetőségét, hogy valamely személy kizárólag a juttatás reményében létesítsen "kapcsolatot" az érintettel.

A törvény szerint a Szolgálat - karitatív és egyéb szervezetekkel együttműködve - gondoskodik a védelem alatt álló személyről; mégpedig különböző címen történő támogatások érvényesítésével.

Továbbá együttműködési megállapodások alapján az egészségügyi, gazdasági, szociális és családügyi, oktatási intézményekkel, az érintett gazdálkodó szervezetek érdekképviselői szerveivel, esetenként magukkal a "kiválasztott" gazdálkodó szervezetekkel, az áldozatvédelem szervezetrendszerének intézményeivel, s persze az egyes rendvédelmi szervek közreműködését is folyamatosan igénybe venné.

A Tanúvédelmi Programba felvett érintett támogatására vonatkozólag és a támogatások formáit illetően a 28/2002. (II.27.) Kormányrendelet tartalmaz részletes szabályokat.

A Szolgálat a rendeletben meghatározott támogatásokat az érintettel megkötött magánjogi megállapodás alapján, a rendelet és az egyéb jogszabályok keretei között biztosítja.

Ha az érintettet bíróság vagy más hatóság jogerős határozata más tartására, gondozására kötelezi, azonban az érintett e kötelezettsége teljesítésében a Programban való felvétele folytán akadályoztatva van és azt a jogosult méltányolható magánérdeke is indokolja, a Program tartama alatt az e rendeletben meghatározott külön szabályok szerint részesíthető támogatásban.

A program megszűnése

A védelem megszüntetésének jogi feltételei némiképp rokoníthatók a már hivatkozott 34/1999. (II. 26.) Kormányrendeletben szabályozott személyi védelem megszüntetésének jogi előfeltételeivel.

Ugyanakkor a Szolgálat diszkrecionális jogkörébe tartozó megszüntetési okként jelenik meg az is, ha az érintett indokolatlanul megtagadja a részére biztosított munkavégzésre irányuló jogviszonyban való részvételt, illetve más jövedelemszerző tevékenység folytatását; vagy az érintett védelmét a megkereső állam megszünteti, és erről a védelmet Magyarországon ellátó Szolgálatot értesíti;

illetve, ha az érintett a harmadik személlyel, vagy harmadik személy az érintettel szemben fennálló kötelezettségeinek, követeléseinek, igényeinek nem tesz eleget.

Titok- és adatvédelemi rendelkezések

A Szolgálat a védelemmel kapcsolatos valamennyi iratot másolat nélkül, egy példányban készíti el. A Tanúvédelmi törvény 37.§-a rendelkezik arról, hogy a Szolgálat minősített adatokra vonatkozó szabályok betartásával kezeli a Program elrendelése, valamint végrehajtása során keletkezett, államtitoknak vagy szolgálati titoknak nem minősülő adatokat, továbbá az adathordozókat is, illetve 2010. április elsejétől az új szabályozás alapján minősített adatnak.³⁹⁴

A 38. § (1) bekezdés szerint a Szolgálat az érintett védelmének biztosítása céljából a Program elrendelése esetén a Programba felvett személy személyazonosító adatairól, valamint a tartózkodási helyére, a személyazonosság megváltoztatásának tényére vonatkozó, továbbá a törvényben foglalt rendelkezések végrehajtása során keletkezett adatokról, illetve az 1. számú melléklet szerint adattartalommal nyilvántartást vezet. A (2) bekezdésben rendelkezik a Tvd-t. arról, hogy a bíróság, az ügyészség, a Vám- és Pénzügyőrség, a büntetés-végrehajtási szervek és a nemzetbiztonsági szolgálatok a konkrét cél megjelölésével – a rájuk vonatkozó törvényben meghatározott feladatuk ellátására, az ott meghatározott körben – a Szolgálattól adatok igénylésére jogosultak.

Különösen védett tanú kontra védelmi program

Megállapítható, hogy az érintett személyek védelmi program hatálya alá vonásának és a tanú különösen védetté nyilvánításának a feltételei között sok a hasonlóság. Van azonban egy lényeges különbség is: az előbbinél nem követelmény hogy a gyanúsított és a védő előtt ismeretlen legyen akár a személyük, akár az a tény, hogy a nyomozó hatóság tanúként kívánja őket kihallgatni.

Az érintett személy életének és testi épségének megóvását nem az eljárás alatti anonimitás biztosítja. Erre személyi védelme és később nevének, esetleg személyazonosságának megváltoztatása, vagy elköltöztetése szolgál.

Ebből következik, hogy az érintett személy –a különösen védett tanútól eltérően- a tárgyalásra megidézhető és – megfelelő biztonsági intézkedések mellett - a tárgyaláson kihallgatható.

Ez logikus következménye az érintett személy jogállásának, és – véleményünk szerint - igen lényeges körülmény a vallomásának értékelése szempontjából is.

---

³⁹⁴ A 2009. évi CLV. törvény a minősített adat védelméről a hatályos adatvédelmi törvény 2010. április 1- től. A törvény megszünteti az államtitok és a szolgálati titok felosztást, ehelyett nemzeti minősített adatot és külföldi minősített adatot különböztet meg.

Személyi védelem és a védelmi program

Álláspontunk szerint a jelenlegi rendszer, melyben a személyi védelem és a védelmi program is a jogforrási hierarchiában eltérő szinten található jogi normákban jelenik meg, nem letisztázott, végleges, a 34/1999. kormányrendelet elfogadásakor a jogalkotó is hasonló állásponton volt. Ezt támasztja alá az, hogy a rendelet végül is csak a legégetőbb gondok enyhítésére törekedett. Ugyanakkor már a rendelet megszületésekor nyilvánvalónak tűnt, hogy a tanú (valamint a hozzá közel állók) védelme vélhetően további jogalkotási lépéseket is igényel majd. Az előterjesztők ezt felismerve nyilvánították ki a kormányrendelet-szöveg javaslatához fűzött kommentárban, hogy “az érintettek személyi védelmének eljárási szabályait rögzítő, jelenleg hatályos norma egy többlépcsős szabályozási folyamat első fokának tekinthető, s jószerint a tanúvédelem legalapvetőbb problémáinak megoldására keresett választ”.

Az akkori hatályos szabályozás még mellőzte a védelem más, részint törvényi szabályozást is igénylő, a büntetőeljárásban való részvétele okán veszélyhelyzetbe került tanúk, sértettek, illetve a hatóságokkal aktívan együttműködő bűnelkövetők (és ezek családtagjai) oltalmát szolgáló, jobbra a szociális, gazdasági, mentális támogatásban, a jogi segítségnyújtásban, kivételesen pedig az új személyazonosság biztosításában, gyakran a nemzetközi együttműködésben megmutatkozó különleges védelmi formák megfogalmazását.

A Kormánynak a tanúvédelmi törvény irányába mutató törekvését reprezentálta a bűncselekmények áldozatai és hozzátartozóik védelme, káruk megtérülése, enyhítése érdekében teendő jogalkotási feladatokról és egyéb intézkedésekről szóló 1074/1999. (VII. 7.) kormányhatározat 3. pontjában írt rendelkezés is. A Kormány e dokumentumban *expressis verbis* kinyilvánította, hogy „szükségesnek tartja a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II. 26.) kormányrendelet hatályosulása gyakorlati tapasztalatainak megvizsgálását, s ennek eredményétől függően a tanúvédelem további formáit - így az új személyazonosság, illetve lakóhely megteremtését is - lehetővé tevő jogszabályok megalkotását; az ilyen szabályok kidolgozása esetén törekedni kell a szervezett bűnözés visszaszorítására irányuló nemzetközi együttműködés lehetőségeinek bővítésére”.

Ez alapján javasoljuk a büntetőeljárás törvény tanúvédelmi részében nevesített – de külön normákban szabályozott – személyi védelem és tanúvédelmi program egységes, törvényi szintű szabályozásának bevezetését.

Az új törvény egységes szabályozást adna a büntetőeljárásban résztvevő, az igazságszolgáltatást tevékenyen segítő, továbbá a velük közeli kapcsolatban álló

olyan személyek számára, akik erre tekintettel kerülnének fenyegetett helyzetbe és személyes biztonságuk az állam fokozott védelmét igényli, továbbá az érintettet fenyegető veszély mértékéhez igazodva, fizikai jellegű vagy különleges intézkedések alkalmazásával segítené elő a bűnözés – különösen a kiemelkedő súlyú, elsősorban a szervezeten elkövetett bűncselekmények – elleni küzdelmet, a bűnüldözést, az igazságszolgáltatás érdekeinek hatékony érvényesítését.

1.2. A büntetőeljárás törvényben nem nevesített eszközök

1999. március 1-jét megelőzően a közvetlen tanúvédelmi intézkedések közül mindössze a tanú személyi adatainak zártan kezelésére adott lehetőséget a törvény. Álláspontunk szerint azonban már ebben a jogszabályban is megtalálhatóak voltak olyan rendelkezések, amelyek a tanú védelmét szolgálták illetve jellegüknél fogva alkalmasak voltak arra, hogy ezt szolgálhassák.

Így például a Be. 92.§ (1) bekezdés b) pontja alapján szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt a terhelt előzetes letartóztatásának lehetett helye, ha alaposan feltehető volt, hogy szabadlábon hagyása esetén az eljárást megghiúsítaná vagy megnehezítené illetve veszélyeztetné³⁹⁵. A Be. 201.§ (2) bekezdése szerint a tanú vallomástételének idejére a tanács elnöke azt a vádlottat, akinek a jelenléte a tanút vallomásaiban zavarná a tárgyalásról eltávolíthatta³⁹⁶.

A jelenleg hatályos büntetőeljárás törvény – a fentiekén túlmenően - több olyan intézményt is nevesít, amely – véleményünk szerint – közvetve a tanú védelmét szolgálják.

1.2.1. A tanú érdekében eljáró ügyvéd³⁹⁷

A tanú érdekében eljáró ügyvéd egy olyan régóta várt jogintézmény volt, amelynek szükségességét, indokoltságát valójában senki sem tagadta. A büntetőeljárás résztvevőit ugyanis nem csupán a terhelttől és támogatóiktól kell védeni, hanem a hatóságoktól is. A tanúzás hajlandóság rendkívül alacsony fokának egyik meghatározó oka a hatóságok tanúkkal szemben tanúsított nem minden esetben kifogástalan magatartása.

1.2.2. A jelenlét a nyomozási cselekményeknél

Bár nem közvetlenül, de annál hatékonyabban szolgálhatja a tanúvédelmet a hatályos Be. 184.§ (1) és (2) bekezdése, mely szerint a védő csak az általa illetve az általa védett gyanúsított által indítványozott tanú kihallgatásán lehet jelen.

---

³⁹⁵ Jelenleg Be. 129. § (2) c) pont

³⁹⁶ Jelenleg Be. 292. § (2) bekezdés

³⁹⁷ Be.80.§-a

A korábbi szinte példa nélkül álló liberális szabályozás megváltoztatása egyes szerzők szerint a tanúvédelem egyik legalapvetőbb eszközévé vált.³⁹⁸ Ugyanakkor nem jelenti a védelem jogának korlátozását az esetleges szűkítés, hiszen legkésőbb a nyomozás végi iratismertetésen megismerik a védelem alanyai a tanúk vallomásait, még teljes körű korlátozás mellett is.³⁹⁹

A gyanúsított, a védő és a sértett jelen lehet a szakértő meghallgatásánál, a szemlénél, a bizonyítási kísérletnél és a felismerésre bemutatásnál, indítványt terjeszthet elő és észrevételt tehet, a szakértőhöz kérdéseket intézhet⁴⁰⁰. A bizonyítás kiegészítése esetén, ha az a tanú zártan kezelt adatainak nyilvánosságra kerülését eredményezné a vádlott, védő és a sértett értesítése mellőzhető⁴⁰¹. Azonban az értesítést kötelezően mellőzni kell, ha ezáltal válnának ismertté a tanú zártan kezelt adatai.

Komolyabb érdek fűződik ugyanis a tanúvédelem érvényesüléséhez, mint ahhoz, hogy az érintett tudomással bírjon arról a nyomozási cselekményről, melyen jelenléte csupán lehetőség.

A nyomozási bíró által tartott ülésen, bizonyítási cselekmény elvégzésekor csak a törvényben meghatározott személyek – így pl. a tanú érdekében eljáró ügyvéd jelen lehet⁴⁰².

1.2.3. Az írásbeli vallomástétel lehetősége⁴⁰³

A tanúvallomás olyan speciális módjáról van szó, amely vagy a szóbeli kihallgatást követi, vagy önállóan, szóbeli kihallgatás nélkül válik bizonyítási eszközzé. Ez nem zárja ki, hogy a tanú kérje a személyi adatainak és/vagy nevének zártan kezelését. Mind a nyomozati, mind a tárgyalási szakban, sőt az ügyész előtt is sor kerülhet rá.

Ez a lehetőség ugyan nem szerepel a nevesített tanúvédelmi eszközök sorában, önmagában ez a tény még nem zárja ki, hogy ilyen célokat is szolgáljon. Nincs ugyanis törvényi akadálya annak, hogy a tanú védelme vagy inkább kímélete érdekében indokolt esetben a bíróság engedélyezze a félő, vagy megfélemlített tanú részére, hogy személyes megjelenés helyett írásban tegyen tanúvallomást.

1.2.4. A büntetőeljárás során alkalmazható egyéb tanúvédelmi intézkedés

---

³⁹⁸ Gera Antal: Az idő nem minden törvénymódosítást igazolt, Belügyi Szemle 1996/ 3. szám, 75-76. oldal

³⁹⁹ Fenyvesi, Csaba: Védő és tanú, Ügyészek Lapja 2001/ 1. szám, 46-47. oldal

⁴⁰⁰ Be. 185. § (1) bekezdés

⁴⁰¹ Be. 304. § (5) bekezdés

⁴⁰² Be. 213. § (1) (2) bekezdés

⁴⁰³ Be. 85.§ (5)-(6) bekezdés

A sértett-tanú életének, testi épségének megóvása érdekében a sértett rendőr igénybevételeivel helyettesíthető⁴⁰⁴. Ez a Rendőrségi törvényben nevesített lehetőség az ún. a sértetti szerepkör eljátszása, a bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés eszközei között szerepel.

1.2.5. Tanúvédelemi rendelkezések a bizonyítási eljárásban.

1.2.5.1 A szembesítés mellőzése⁴⁰⁵

Ha a hatóság megítélése szerint a tanú védelmében szükséges, úgy formalitás nélkül mellőzhető a szembesítés, különösen akkor, ha a terhelt még nem ismeri személyesen a terhelő vallomást tevő tanút és esetleg szabadlábban védekezhet. A szembesítés ugyanis súlyos pszichés megterhelést jelenthet a tanú számára, éppen ezért, ha a tanú félelemérzete folytán nem vállalja a szembesítést, az nem tekinthető az ítélet megalapozottságára kiható eljárási szabálysértésnek.⁴⁰⁶ A szembesítés mellőzése független a tanú különösen védetté nyilvánításától és a személyi adatok zártan kezelésétől. Különösen védett tanúnál a szembesítés kizárt, de lehet, hogy a zárt adatokkal rendelkező tanú nem igényli a szembesítés mellőzését. A szembesítés a védelmi programmal összeegyeztethető, azzal a kitételrel, hogy részben törvényi, részben taktikai okokból nem minden alkalommal kívánatos és lehetséges az alkalmazása⁴⁰⁷. A Be. 124.§ (3) bekezdése előírja azt is, hogy a tizennegyedik életévét be nem töltött személyt akkor lehet szembesíteni, ha ez benne nem kelt félelmet – Fenyvesi Csaba megfogalmazásában „nem kívánatos módszer”.⁴⁰⁸

1.2.5.2. A felismerésre bemutatás⁴⁰⁹

Ha a tanú védelme szükségessé teszi, a felismerésre bemutatást úgy kell elvégezni, hogy a felismerésre bemutatott személy a tanút ne ismerhesse fel, illetőleg ne észlelhesse. Ez technikailag többféleképpen is megvalósítható. A leggyakoribb az ún. detektívtükör alkalmazása. Előfordulhat azonban az is, hogy a nyomozó hatóság olyan szituációt teremt, amely során a gyanúsított nem is szerez tudomást arról, hogy felismerésre bemutatáson vesz részt. Végül a jogszabály lehetőséget biztosít a fényképtabló alkalmazására is.

1.2.5.3. A terhelt előzetes letartóztatásának elrendelése⁴¹⁰

---

⁴⁰⁴ A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. Tv. (Rendőrségi tv.) 64. §. (1) g. pontja

⁴⁰⁵ Be.124.§(2) bekezdés

⁴⁰⁶ BH 1999. 544.

⁴⁰⁷ Fenyvesi, Csaba: A szembesítés – szemtől szembe a bűnügyekben, habilitációs tézis füzet, Pécs, 2008. 36. oldal

⁴⁰⁸ Fenyvesi, Csaba: A szembesítés – szemtől szembe a bűnügyekben, habilitációs tézis füzet, Pécs, 2008. 36. oldal

⁴⁰⁹ Be.122.§ (5) bekezdés

⁴¹⁰ Be. 129.§ (2) c) pont

A Be. 129.§ (2) bekezdésének c) pontja szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folytatott eljárásban lehetővé teszi a terhelt előzetes letartóztatásának elrendelését, ha megalapozottan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén, különösen tanúk befolyásolásával vagy megfélemlítésével stb. megghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné a bizonyítást. A szabályozás ezen része közvetlenül a tanú védelmét szolgálja.

1.2.5.4. A védő kizárása a tanúk befolyásolása, megfélemlítése esetén⁴¹¹

Ez a rendelkezés lehetőséget biztosít arra, hogy a bíró – a vádirat benyújtásáig az ügyész indítványára - az előzetes letartóztatásban lévő terhelt védőjét az eljárásból kizárja, ha bizonyítható, hogy a terhelt a védőjével történő kapcsolattartás felhasználásával tanúk befolyásolásával vagy megfélemlítésével az eljárás megghiúsítására törekszik.

1.2.5.5. A nyomozási bíró szerepe és eljárása a tanúvédelem körében

Büntetőeljárás jogunkban teljesen új jogintézmény a nyomozási bíró. Az eljárási cselekményeknél a nyomozási bíró a tanúvédelem kapcsán kiemelt jelentőséghez jut:

A különösen védett tanú kihallgatása során a nyomozási bírónak kell feltárnia, és szükség esetén a nyomozó hatóság közreműködésével vagy más módon ellenőriznie a tanú szavahihetőségét, tudomásának megbízható voltát, és azokat a körülményeket, amelyek vallomása hitelt érdemlőségét befolyásolhatják. Az így szerzett adatokat a kihallgatásról készült jegyzőkönyvben fel kell tüntetni. A jegyzőkönyvről kivonatot kell készíteni, amely a jelenlévők közül csak a nyomozási bíró és az ügyész nevét, a tanú különösen védetté nyilvánításának tényét és a különösen védetté nyilvánított tanú vallomását tartalmazza.⁴¹²

A nyomozási bíró gondoskodik arról, hogy a különösen védett tanú személyére és tartózkodási helyére a vallomásáról készült jegyzőkönyvi kivonat alapján ne lehessen következtetni. A jegyzőkönyvi kivonat az ügyész részére át kell adni. A jegyzőkönyvi kivonatnak a vádirat benyújtásáig történő elkülönített, zárt kezeléséről az ügyész gondoskodik. A jegyzőkönyvi kivonat a vádirat benyújtásáig az ügyészen kívül a nyomozó hatóság ismerheti meg.⁴¹³

---

⁴¹¹ Be. 135.§ (4) bekezdés

⁴¹² Be. 213. § (2) bekezdés

⁴¹³ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény indokolása

A nyomozáshoz kapcsolódó egyéb feladata, hogy dönt a tanú különösen védetté nyilvánításáról.⁴¹⁴

A nyomozási bíró minden esetben csak az arra jogosultak indítványa alapján járhat el. A nyomozási bíró hallgatja ki a különösen védetté nyilvánított tanút a nyomozati és a bírósági szakaszban egyaránt⁴¹⁵.

A nyomozási bíró ismételten kihallgatja a különösen védett tanút, ha ezt a tárgyalás előkészítése vagy a tárgyalás során a bíróság elrendeli.⁴¹⁶ A tanú kihallgatásának indítványozását a tanú és az érdekében eljáró ügyvéd az ügyésznél kezdeményezheti.⁴¹⁷

A nyomozási bíró eljárása során lehetőség adódik ún. videokonferenciás kihallgatás lefolytatására.

Erre az eljárásra a Be. 207. § (5) bekezdésben írtak mellett a Be. 244/A-244/D. § rendelkezései irányadók. A nyomozási bíró - indítványra - elrendelheti a tanú kihallgatásának kép- vagy hangfelvevővel, illetve egyéb berendezéssel történő rögzítését. A felvétel a jegyzőkönyvet nem pótolja.

1.3 Tanúvédelem a bíróságon

1.3.1. A tanúvédelem érvényesülése a tárgyalás előkészítésekor

A tanács elnöke a vádirat kézbesítésével egyidejűleg közli a vádlottal és a védővel, ha az ügyész különösen védett tanú vallomását kívánja bizonyítási eszközként felhasználni, hiszen a különösen védett tanú a tárgyalásra nem idézhető meg és nem hallgatható ki.⁴¹⁸

A vádlott és védő a vádirat kézbesítésekor értesül először arról, hogy az ügyben különösen védett tanú is szerepel, ezért figyelmeztetni kell őket arra, hogy tanú vallomását tartalmazó jegyzőkönyvi kivonatot megtekinthetik és a tanúhoz írásban kérdés feltevését, továbbá a tanú különösen védetté nyilvánításának megszüntetését indítványozhatják.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R 97 (13.) sz. ajánlásával összefüggésben szükséges annak biztosítása, hogy a vádlott és védő lehetőséget kapjon ne csak arra, hogy a különösen védett tanúhoz kérdések feltevését indítványozzák, de arra is, hogy a különösen védett tanút azonosíthassák.

---

⁴¹⁴ Be. 97. §-a

³⁵⁷ Be. 213. §-a

⁴¹⁶ Be. 268. § (2) bekezdés és Be. 305. § (3) bekezdés

⁴¹⁷ Be. 207. § (3) bekezdés

⁴¹⁸ Be. 263. § (3) bekezdés, Be. 280. § (2) bekezdés és Be. 294. §.

Ennek megfelelően rendelkezik a törvény úgy, hogy a vádirat kézbesítésével egyidejűleg a tanács elnöke arról is tájékoztatja a vádlottat és a védőt, hogy a tanú különösen védetté nyilvánításának megszüntetését is indítványozhatják. A különösen védett tanúhoz feltett kérdések közvetlenül nem irányulhatnak a különösen védett tanú személyének és tartózkodási helyének felfedésére.⁴¹⁹

A tanács elnökének feladata, hogy döntsön abban a kérdésben, melyek azok a megalapozott kérdések, amelyek a tanú anonimitását nem veszélyeztetik és a nyomozási bírónak továbbítva a tanú részéről megválaszolhatók.⁴²⁰

1.3.2. Tanúvédelem az előkészítő ülésen

Az előkészítő ülés többek között akkor is kötelező, ha a bíróság a vádlott vagy a védője a tanú különösen védetté nyilvánításának megszüntetését indítványozta. Ha a vádlott vagy a védő a különösen védetté nyilvánított tanút megnevezi, vagy a személyét más, kétséget kizáró módon azonosítja, a bíróság a tanú különösen védetté nyilvánítását megszünteti. Ebben az esetben a tanú idézésére és kihallgatására az általános szabályok irányadóak. A tanács elnöke szükség esetén hivatalból vagy indítványra a tanú védelmének más formáját kezdeményezi. Ez vonatkozik arra az esetre is, ha a tárgyaláson történik a különösen védett tanú megnevezése vagy azonosítása.⁴²¹

1.3.3. A bírósági eljárás során alkalmazható tanúvédelmi normák

1.3.3.1. A vádlott eltávolítása a tárgyalóteremből

Amennyiben a vádlott jelenléte a tanút a vallomás megtételében oly mértékben zavarná, hogy az a bizonyítási eljárás eredményességét veszélyeztetné, a bíróság akár hivatalból, akár az ügyész, a vádlott vagy a védő indítványára a vádlottat a tárgyalóteremből ideiglenesen eltávolíttatja. Ilyen körülmények között kétségtelenül csorbát szenved a vádlott kérdezési joga, viszont a védője mindvégig jelen lehet a tanú kihallgatásánál, kérdéseket intézhet a tanúhoz, majd a tanú kihallgatását követően, annak eltávózása után a bíróság a vádlott jelenlétében ismerteti a tanú vallomásáról készült jegyzőkönyvet, amelyre a vádlott is észrevételeket tehet.⁴²²

1.3.3.2. Zárt tárgyalás elrendelése

A bíróság hivatalból vagy az ügyész, a vádlott, a védő, a sértett, illetőleg a tanú indítványára a nyilvánosságot az egész tárgyalásról vagy annak egy részéről

---

⁴¹⁹ Be. 263. § (3) bekezdés

⁴²⁰ a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény indokolása.

⁴²¹ Be. 272. § (2) bekezdés és Be. 272. § (8) bekezdés

⁴²² Be. 292. § (2) bekezdés

indokolt határozattal kizárhatja (zárt tárgyalás) az eljárásban részt vevő személyek (V. Fejezet) vagy a tanú védelme érdekében.⁴²³

Ez összhangban van az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. Cikkével. Ebben az esetben a tárgyalás nyilvánosságának elve sérül, de magasabb érdekek védelme céljából.

1.3.3.3. Tárgyalás tartása zártcélú távközlő hálózat útján

A jogalkotó a bírósági eljárás általános szabályai között helyezte el a zártcélú távközlő hálózat útján történő tárgyalásra vonatkozó rendelkezéseket.

Amikor bizonyos személyek védelme miatt az együttes jelenlét nem indokolt, ez az intézmény lehetővé teszi, hogy képi és hangösszeköttetéssel érintkezzenek a tárgyaláson az eljárás bizonyos résztvevői, akik más helyen tartózkodnak.

Ennek lényege, hogy a bírósági tárgyalás lebonyolítására egy zártláncú, az igazságszolgáltatási igények kielégítését szolgáló, az összeköttetés közvetlenségét a mozgóképet és a hangot egyidejűleg továbbító rendszer felhasználásával kerül sor. Az így megtartott tárgyaláson a kihallgatandó személyek fizikailag nincsenek jelen a tárgyalóteremben, más helyszínen vannak, és a bírósággal az összeköttetést az audiovizuális rendszer biztosítja. A zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatás szabályait a jogalkotó szigorú feltételekhez kötötte.⁴²⁴

Az ügyész, a vádlott, a védő, a tanú, vagy az érdekében eljáró jogi képviselő és a kiskorú törvényes képviselője indítványozhatja. A tanács elnöke rendelheti el a konferenciavideó útján történő kihallgatást indokolt végzéssel. Ez ellen a végzés ellen külön fellebbezésnek nincs helye, azt az ügydöntő határozatban lehet sérelmezni. Ha elrendelik, akkor 5 nappal a tárgyalás előtt közölni kell az érdekeltekkel

Az elkülönített helyiségben köteles jelen lenni egy hivatásos bíró és vagy a tanú, vagy a vádlott. Továbbá egy jegyzőkönyvvezető is jelen van, az ő feladata a körülmények rögzítése. Bírót adott esetben helyettesítheti bírósági titkár is. Az elkülönített helyen az érintetten kívül jelen lehet ügyvédje, kiskorú esetében törvényes képviselője vagy gondozója, valamint szakértő, tolmács, és a technikai személyzet. Az ilyen elkülönített helyen külön jegyzőkönyv, illetve hang- és képfelvétel készül. Az elkülönített személy részére biztosítani kell, hogy ilyen módon kövesse a tárgyalást.

A zártcélú távközlő hálózat útján történt kihallgatáskor a tanú személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságai (pl.

---

⁴²³ Be. 237. § (3) bek, c) pont

⁴²⁴ Be. 244/A-D.§-a

arcvonásai, hangja) a közvetítés során technikai úton torzíthatók. Ez biztosítja a tanú védelmét.

A kihallgatás során biztosítani kell, hogy a vádlott a védőjével érintkezhesen. Ha a védő a tárgyalás helyszínén tartózkodik, e jog biztosítása érdekében az elkülönített helyiség és a tárgyalás helyszíne között telefonkapcsolatot kell biztosítani.

Biztosítani kell, hogy a tárgyaláson jelen lévő résztvevők láthassák az elkülönített helyiségben a kihallgatott tanút, illetve vádlottat, valamint a tanúval, illetve vádlottal egyidejűleg ott tartózkodó valamennyi személyt. Az elkülönített helyiségben tartózkodó tanú, illetve vádlott részére biztosítani kell, hogy követhessék a tárgyalás menetét.

A konferenciavideón keresztül kihallgatott 14. életévét be nem töltött tanúhoz kizárólag a tanács elnöke intézhet kérdéseket. Az elkülönített helyiségben tartózkodó 14. életévét be nem töltött tanú – a szembesítés esetét kivéve – kizárólag a tanács elnökét láthatja és hallhatja a közvetítő készüléken keresztül.

A bíróságon történő tanúvédelemhez szervesen hozzátartozik – de jogszabályilag nem szabályozott -, hogy a Bíróságok épülete, technikai ellátottsága milyen.

Sajnos egyértelműen kijelenthetjük – néhány kivételtől eltekintve -, hogy a bíróságok épületei sajnos a legelemibb tanúvédelmi szempontoknak sem felelnek meg, ezzel nehezítve a védelmi feladatokat ellátó szervek tevékenységét. Gondolunk itt arra, hogy nincs arra megfelelően kialakított helyiség, ahol a tanú a meghallgatásáig a terhelt illetve hozzátartozóitól elkülönítve várakozhatna, nincs megoldva az, hogy a tanúk részére külön ki- és bejáratot tartsanak fenn, esetlegesen teljesen más utcára nyílóan – a lehetőségekhez mérten, ahol ez megvalósítható lenne, a tárgyalóterembe történő ki- és bemenetel részére szintén a terhelttől különböző ajtót használhasson.

Technikailag a bíróságok nincsenek felkészülve a zárt célú távközlő hálózat útján történő meghallgatások, tárgyalások megtartására, nincs megfelelő műszaki eszköz, műszaki szakember, de még ha ezek rendelkezésre is állnának, a bíróságok telefon -, illetve informatikai ellátottsága nem megfelelő, nem garantálná a titkosított átvitelhez szükséges technikai minimumot sem.

1.4 Tanúvédelem a katonai büntetőeljárásban⁴²⁵

A vezénylés és áthelyezés a katonai büntetőeljárásban speciális jogintézmény, mind a szerződéses, mind a hivatásos állomány esetében alkalmazható.

---

⁴²⁵ Be. 478. §-a

A katonai életviszonyok sajátos volta (zárttság, alá-fölérendeltség) szükségessé teszi a fokozott védelmet. Az ideiglenes hatályú vezénylés, illetve a végleges áthelyezés kizárólag a tanú kifejezett kérelmére történhet és azt a fegyveres erő illetékes személyügyi szerve 72 órán belül végre kell hajtja.

Hosszú ideig a vezénylésen és áthelyezésen kívül nem volt más tanúvédelmi lehetőség nevesítve, mint katonai tanúvédelmi eszköz.

Az Alkotmánybíróság viszont a 45/2009 határozatában⁴²⁶ megállapította, hogy az Országgyűlés az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdésében meghatározott, a hátrányos megkülönböztetés tilalmát sértő mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet idézett elő azáltal, hogy a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény hatálya alá tartozó személyek katonai vétségét elbíráló fegyelmi eljárásban nem teremtett lehetőséget a tanú személyi adatainak zárt kezelésére.

Az AB határozat meghatározta, hogy az Országgyűlés jogalkotói feladatának 2009. december 31. napjáig köteles eleget tenni.

Az Alkotmánybírósághoz történő indítvány benyújtását követően született a belügyminiszter irányítása alatt álló fegyveres szervek hivatásos állományú tagjai Fegyelmi Szabályzatáról szóló BM rendelet⁴²⁷, amely lehetőséget adott arra, hogy a tanú kérhesse személyes adatai zártan kezelését⁴²⁸. Ezt módosította 79/2009. IRM-ÖM együttes rendelet⁴²⁹ olyan formában, hogy a tanú mellett annak jogi képviselője is kérheti a tanú személyi adatainak zártan történő kezelését. Ez a módosítás 2010. január elsején lépett hatályba.

Az „általános” tanúvédelmi rendelkezések közül a katona tanú személyi adatainak zártan kezelésének kevés indoka merülhet fel, mivel a terhelt és a tanú nagy valószínűséggel egy katonai környezetben szolgál, így ismerik egymást. A különösen védetté nyilvánításra és személyi védelemre is csak különösen indokolt esetben, a jogszabályi feltételek fennállása esetén van lehetőség, de a végrehajtása mindenképp problémás.

Ezzel szemben a tanúvédelmi program érvényesülése – Hautzinger Zoltán szerint⁴³⁰ - teljességgel kizárt, ugyanis ebben az esetben – korábbi életvitele feladásával – a tanú továbbfoglalkoztatása nem lehetséges. Véleményünk szerint a tanúvédelmi program különleges óvintézkedései egy részének alkalmazása nem feltétlenül jelenti azt, hogy a katona – pl. más néven – ne folytathatná a pályafutását. Ezt

---

⁴²⁶ 45/2009. (IV. 10.) AB határozat

⁴²⁷ 11/2006. (III. 14.) BM rendelet

⁴²⁸ 11/2006. (III. 14.) BM rendelet 20. § (4) bekezdés

⁴²⁹ 79/2009. (XII. 28.) IRM-ÖM együttes rendelet 2. § (1) bekezdés

⁴³⁰ Hautzinger, Zoltán: A katona... (i. m.) 87. oldal

jogilag nem zárja ki semmi, legfeljebb a megvalósítás technikai módját illetően merülnének fel problémák.

2. Tanúvédelem a Büntető törvénykönyvben – büntető anyagi jogi eszközök

A tanú megfélemlítésének pönalizálására két út kínálkozik a jogalkotó számára, ami vagy a már meglévő különös részi tényállások keretei közötti szabályozást, vagy pedig sui generis bűncselekménykénti megfogalmazást jelenthet. A magyar büntetőjogi szabályok között mindkét megoldásra találhatunk példát. A vallomás megváltoztatására irányuló cselekmények önálló, sui generis tényállásként való szabályozása mellett ugyanakkor fontos büntetőpolitikai és jogdogmatikai érvek szólnak: egyrészt jobban kifejeződne fokozott társadalomra veszélyességük, másrészt ezek a cselekmények nemcsak, illetve nem elsősorban az élet vagy a testi épség, hanem az igazságszolgáltatás ellen irányulnak. Jogi és elkövetési tárgyuknak ez a kettőssége indokolhatja kiemelésüket az élet és testi épség, illetve a kényszerítés esetében a szabadság és emberi méltóság elleni bűncselekmények köréből.⁴³¹

A Büntető törvénykönyv (továbbiakban: Btk.) által - az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények körében - szabályozott, ide vonatkozó tényállások a hamis tanúzásra felhívás és hatósági eljárás akadályozása bűncselekmények.⁴³²

A fenti tényállások összhangban vannak az ENSZ keretében létrejött, a határon átnyúló szervezett bűnözés elleni, 2000. december 14-én, Palermóban aláírt Egyezmény 23. cikkével, amely az igazságszolgáltatás akadályozásának bűncselekményé nyilvánítását írta elő.⁴³³

A maffiatevékenység büntethetősége érdekében valamennyi aláíró ország kötelezte magát, hogy büntényként büntető törvénykönyvébe iktatja a szervezett bűnszövetkezethez tartozást.⁴³⁴ Ennek tett eleget a 2001. évi CXXI. törvény, amely a bűnszervezetben részvételt önmagában is büntetni rendeli anélkül, hogy más bűncselekmény megvalósulna⁴³⁵.

Az Egyezmény alapján a hatóságokkal együttműködő, „bűnbánó” maffiózók (pentitók) enyhítésre, illetve teljes mentességre számíthatnak. Erre példa a 263/C.§ (2) bekezdése, amelynek értelmében bűnszervezetben való részvétel miatt nem

---

⁴³¹ Kertész, Imre: A tanú védelemre szorul, Magyar Jog 1993/ 4. szám 197. oldal

⁴³² Btk. 242.§ és a 242/A.§

⁴³³ a 2001. CXXI. törvény az 1978. évi IV. törvény módosításáról indokolása

⁴³⁴ HVG (2001.01.13.) Maffiaellenes ENSZ-egyezmény, 2001/ 2. szám, 41. oldal

⁴³⁵ Btk. 263/C.§

büntethető, aki a cselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltárja.

A tanút nem csak erőszakkal és fenyegetéssel lehet befolyásolni. A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2001. évi CXXI. törvény módosító rendelkezései iktatták be a Btk. szintén a tanúvédelemhez kapcsolható különös részi törvényi tényállását – a közélet tisztasága elleni bűncselekmények közé került be a Btk. 255. §-a, mely 2002. április elsejétől hatályosult. Eszerint aki azért, hogy más a bírósági vagy más hatósági eljárásban a törvényes jogait ne gyakorolja, vagy a kötelezettségeit ne teljesítse, neki vagy reá tekintettel másnak jogtalan előnyt ad, büntetést követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Szintén ezen szakasz második bekezdése kimondja, hogy ekképp büntetendő az is, aki azért, hogy a bírósági vagy más hatósági eljárásban a törvényes jogait ne gyakorolja, vagy a kötelezettségeit ne teljesítse, jogtalan előnyt fogad el.

A jogalkotó szándéka ebben az esetben arra irányult, hogy a büntetőeljárásban résztvevőt a jogtalan előny juttatásával szemben védje meg. Ennek a tényállásnak a módosítására került sor a 2009. évi CLXIII. törvény vonatkozó rendelkezésével, mely a büntetési tételt 2010. április elsejétől öt évre emelte fel.

3. Tanúvédelem a büntetés-végrehajtásban

A büntetés végrehajtása során is fontos probléma a már-, vagy ezután védendő tanúk megfelelő módon történő kezelése a büntetés-végrehajtási intézetekben.

Ezzel kapcsolatosan – a büntetés-végrehajtási (továbbiakban: Bv.) szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény, és a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvény alapján -, 4/2002. IM rendelet⁴³⁶, valamint a 4/1999. BM-IM-PM együttes utasítás⁴³⁷ és a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/38/2003. (IK Bv. Mell. 5.)⁴³⁸ intézkedése ad iránymutatást a Védelmi program és a személyi védelem ellátásával kapcsolatos büntetés-végrehajtási feladatokról.

---

⁴³⁶ 4/2002. (III. 28.) IM rendelet a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvény büntetés-végrehajtási intézetben történő végrehajtásának részletes szabályairól

⁴³⁷ 4/1999. (BK 1.) BM-IM-PM együttes utasítás a Védelmi Program, valamint a személyi védelem végrehajtására, illetve a személyi védelem elrendelésére, fenntartására, megszüntetésére jogosultak együttműködésének részletes szabályairól

⁴³⁸ 1-1/38/2003. (IK Bv. Mell. 5.) A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának intézkedése a Védelmi program és a személyi védelem ellátásával kapcsolatos büntetés-végrehajtási feladatokról http://bvop.hu/hopi/2003/2003_38.htm (2010. január 28.)

A hivatkozott normák büntetés-végrehajtási intézetben fogva tartott fenyegetett helyzetben lévő személyre, és az érintettre terjednek ki. Ezeket összefoglalóan védett fogva tartottnak nevezzük.

A Védelmi Programban résztvevőt a büntetés-végrehajtási intézet a Szolgálattal előzetesen egyeztetett időpontban, a fogva tartottaktól elkülönítetten fogadja be.

A befogadási eljárás során a befogadás alapjául szolgáló iratokat⁴³⁹, továbbá az adatszolgáltatás elrendelésére vonatkozó iratot az intézet a Szolgálattól veszi át, valamint a befogadással kapcsolatos értesítési kötelezettségeket az intézet a Szolgáltatón keresztül teljesíti. A fogvatartott befogadásával, fogva tartásával, szabadításával összefüggő valamennyi meghatározott feladatot az intézet parancsnoka által kijelölt osztályvezető látja el.

Ha a Védelmi Programba a fogva tartás ideje alatt veszik fel az érintettet, akkor más intézetbe kell átszállítani.

Ha az érintettel szemben a Szolgálat a fogva tartás ideje alatt meghatározott különleges óvintézkedést alkalmaz – megváltoztatja a személy nevét vagy személyazonosságát -, akkor ismét le kell folytatni a befogadási eljárást.

A Szolgálat megkeresését a büntetés-végrehajtási szervnek, mint a különleges óvintézkedések alkalmazása végrehajtásában közreműködő szervnek haladéktalanul végre kell hajtania.

A büntetés-végrehajtási szerv az általa végrehajtásra kerülő feladat megkezdéséről 24 órán belül rövid úton értesíti a Szolgálatot.

A védett fogva tartott elhelyezéséről szolgáló intézetet a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága illetékes szervezeti egységének vezetője a Szolgálat vezetőjének egyetértésével jelöli ki.

A Bv. Intézetben a védett fogva tartott adatainak nyilvántartását a helyi és a központi nyilvántartásban a fogva tartottak adatainak nyilvántartásától elkülönítetten kell vezetni. A védett fogvatartott személyi adatait, a védelem végrehajtása során keletkezett és nyilvántartott adatokat, iratokat zártan kell kezelni, ennek érdekében:

- a) a védett fogvatartott valamennyi adatát a fogvatartotti alrendszer elkülönített adatbázisában kell nyilvántartani;
- b) a fogvatartottat kizárólag nyilvántartási szám szerint lehet a forgalmi naplóban, a határidőnaplóban és az intézet által vezetett mutatókartonon

---

⁴³⁹ pl. a jogerős bírósági ítéletről szóló értesítést, a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételére vonatkozó ügyészi vagy bírói rendelkezést

nyilvántartani, személyi adatait és a védelem végrehajtásával kapcsolatos iratokat kizárólag a parancsnok által kijelölt osztályvezető kezelheti, azok nem lehetnek hozzáférhetőek a személyzet más tagjai számára;

A Szolgálat által elrendelt adatszárlat végrehajtása érdekében a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka intézkedik a helyi és a központi nyilvántartásban lévő adatok fokozott védelméről, és megállapítja a zárt adatok kezelésére vonatkozó szabályokat. Ezzel kapcsolatosan az országos parancsnok intézkedésben határozza meg a védett fogva tartott adataihoz és nyilvántartáshoz való hozzáférésre jogosultak körét.

A parancsnok és (kijelölt) helyettese valamennyi védett fogvatartott egyedi ügyében zárt adatkezelőnek minősül. A fogva tartás ideje alatt keletkezett valamennyi iratot és a védett fogvatartottról készült fényképet a zárt borítékban tárolt bv. iratban kell elhelyezni, a borítékon az iratkezelésre kijelölt osztályvezető és a felbontásra jogosultak nevét fel kell tüntetni.

A védett fogvatartott nyilvántartott - a Szolgálat által elrendelt adatszárlat alá eső - személyes adatainak közlését az azt igénylő számára meg kell tagadni, az adat igénylőjét - a Szolgálat egyidejű értesítése mellett - az adatszárlat elrendelésének tényéről értesíteni kell.

A zártan kezelt irat felbontásáról, annak indokáról, a felbontás idejét és a felbontó személyét is tartalmazó nyilvántartást kell vezetni.

Ha a Szolgálat az érintett érdekében fedőadatok alkalmazását rendeli el, annak végrehajtására a Bv. országos parancsnoka hatáskörében intézkedik.

A védett fogva tartott életének, testi épségének megóvása érdekében szükséges feladatokat az intézet parancsnoka intézkedésben határozza meg, és gondoskodik a végrehajtás fokozott ellenőrzéséről.

Ennek kapcsán biztosítani kell az érintett különleges biztonságú zárkában⁴⁴⁰ (továbbiakban: kbz.) vagy körleten (továbbiakban: kbk.) való elhelyezését, a fogva tartására szolgáló zárkát is magába foglaló körletrész biztonságtechnikai eszközökkel történő ellenőrzését, jogainak gyakorlását, előállítás, szállítás, valamint kórházba kihelyezése esetén fokozott őrzését, valamint szállítások esetén a páncélozott járműben történő szállítását.

Több kbz.-ban elhelyezett fogvatartott egyidejűleg csak akkor, vehet részt a szabad levegőn tartózkodáson és szervezett programon, ha valamennyien védett fogvatartottak és ehhez a Szolgálat előzetesen hozzájárult:

---

⁴⁴⁰ Különleges biztonságú zárka – kbz.

A kbz.-t és az elhelyezésül szolgáló körletrészt folyamatos ellenőrzés alatt kell tartani. Amennyiben a védett fogvatartott olyan intézetben kerül elhelyezésre, ahol a biztonságtechnikai eszközökkel történő ellenőrzés feltételei nincsenek meg, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (továbbiakban: BVOP) Biztonsági Főosztálya soron kívül kell, hogy intézkedjen a szükséges eszközök biztosítására, az intézet pedig a kiépítés és működtetés feltételeinek megteremtésére.

Ha a védett fogva tartott más intézetbe történő átszállítása szükséges, illetve a védett fogva tartott az intézetet őrzéssel hagyja el, annak végrehajtására a Bv. intézet parancsnoka - a Szolgálat egyetértésével, indokolt esetben közreműködésével - intézkedik. A Bv. szerv által teljesítendő szállítás csak - a Szolgálat egyidejű értesítése mellett - páncélozott szállító járművel és a gépjármű vezetőjén kívül - legalább két fő biztonsági felügyelő közreműködésével, rendőri kísérettel hajtható végre. A szállítás megkezdését és befejezését, valamint a védett fogvatartott nem Bv. egészségügyi intézménybe kihelyezését, illetve visszaszállítását a BVOP Ügyeleti Osztályának rövid úton jelenteni kell.

Amennyiben a fogva tartás helyének megváltoztatása szükséges, e körülményről, valamint annak indokairól - előzetes egyeztetés végett - a Szolgálatot értesíteni kell. Ha viszont a védett fogva tartott fogva tartási helyének megváltoztatása halasztást nem tűr, ennek megtörténtéről az intézet a Szolgálatot haladéktalanul tájékoztatja.

Ha a védett fogva tartott az intézetet bármely okból elhagyja, végleg szabadul, vagy rendőrségi fogdában kell elhelyezni, azt megelőzően 15 nappal tájékoztatni - ha rövidebb idő áll rendelkezésre, akkor haladéktalanul értesíteni - kell a Szolgálatot. Az intézet ideiglenes elhagyására irányuló döntés előtt a Szolgálat véleményét be kell szerezni.

Az érintett az intézeten kívül is fogadhat látogatót, melynek lefolytatása céljából az érintettet a Szolgálatnak kell kiadni, ebben az esetben a védelmét a Szolgálat látja el.

Ha szükséges, akkor az érintett részére az állapotának megfelelő foglalkoztatást, oktatást, valamint pszichoterápiás kezelést az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben kell biztosítani, az érintett gyógyító-nevelő csoportba nem helyezhető.

A fogva tartottat a megállapodás megkötésének kezdeményezésére vonatkozó szabályokról - kérelmére, illetve szükség esetén - tájékoztatni kell.

A fogva tartott a megállapodás megkötésére irányuló kérelmét a büntetés-végrehajtási intézet, az ügyész, illetve a büntetés-végrehajtási bíró is kezdeményezheti.

Ha a büntetés-végrehajtási szerv dolgozója megállapodás megkötésére irányuló fogva tartotti kérelemről szerez tudomást, vagy más módon a fogva tartott védelmének biztosítását szolgáló intézkedés szükségességét észleli, köteles arról a parancsnokot haladéktalanul tájékoztatni.

A büntetés-végrehajtási szerv a Szolgálattól kapott, az érintett biztonsága érdekében alkalmazott különleges óvintézkedések módosításáról vagy megszüntetéséről szóló értesítés alapján a szükséges intézkedéseket haladéktalanul megteszi.

A programszerű védelem elrendelését, módosítását, megszüntetését a helyi nyilvántartásban az érintett adatainál rögzíteni kell.

A Bv-ben történő gyakorlati végrehajtás legnagyobb problémái – aktív biztonsági tisztek elmondása alapján – az alábbiakban foglalhatók össze.

- a) az érintett más fogvatartottaktól elkülönített befogadása
- b) egyszemélyes elhelyezésének biztosítása - a zárkaajtó zárva vagy nyitva tartása, a belépésre jogosultak körének meghatározása, a zárka ellenőrzésének rendje (a kijelölt zárka közterület felől ne legyen támadható);
- c) kapcsolattartás (ügyvéd és látogató fogadásának, levelezésének; csomagküldemények kézbesítésének, telefonhasználatának) formáit, lebonyolításának, ellenőrzésének módja;
- d) szabad levegőn tartózkodásának, fürdésének, egészségügyi ellátásának elkülönített végrehajtása;
- e) élelmezésének, szükségleti cikkek vásárlásának speciális szabályai, vallásgyakorlásának, művelődési, kulturális, valamint sporttevékenységének eltérő szabályai, a munkáltatásban való részvételének módja;
- f) előállításának, szállításának, kórházba kihelyezésének fokozott őrzés melletti végrehajtása, az együttműködő szervek esetleges igénybevétele;
- g) szabadulásakor, szabadlábba helyezésekor, az intézet ideiglenes elhagyásakor teendő intézkedések.

4. Tanúvédelem a bűnügyi tudományokon kívüli jogterületeken

4. 1. A Szabálysértési törvényben

Az 56. § tanúvédelmi rendelkezéseket fogalmaz meg. A személyi adatok zárt kezelése a tanút veszélyeztető fenyegetések, megfélemlítések elhárításának egyik lehetősége.

Az (1) bekezdése alapján a szabálysértési hatóság, illetőleg a bíróság a tanú kérelmére vagy hivatalból elrendelheti, hogy a tanú személyi adatait - nevén kívül - az ügy iratainál elkülönítve zártan kezeljék. Ebben az esetben az ügy egyéb irataiban a tanú zártan kezelt személyi adatait csak a szabálysértési hatóságnak az ügyben eljáró tagja, az ügyész, illetőleg a bíró tekintheti meg. Az Sztv. szabályai nem mutatnak túl a Be. tanúk személyi adatainak zárt kezelésére vonatkozó rendelkezésein, így a teljes anonim tanú (a tanú neve is zártan kezelt adat) elrendelésére nincs lehetőség. A Be. szabályaihoz hasonlóan a tanú a szabálysértési eljárás során is bármikor kérheti adatainak titkosítását, még akkor is, ha korábban nem kívánt ezzel a lehetőséggel élni. Amennyiben – véleményünk szerint - a tanú saját biztonságának védelme érdekében kéri a személyi adatai zárt kezelését, úgy a kérelem teljesítése nem tagadható meg.

A 55.§ (5.) bekezdése - igazodva a Be. rendelkezéséhez - a gyermekek kíméletét szolgálja. Ez alapján a tizenegyedik életévét be nem töltött személyt csak akkor lehet kihallgatni, ha a vallomástól várható bizonyíték másképpen nem pótolható. A hamis tanúzás következményeire azonban a gyermeket nem szabad figyelmeztetni, hiszen a figyelmeztetés súlyának teljes megértése tőle nehezen várható, és a koránál fogva a következmények vele szemben amúgy sem alkalmazhatók.

Az eddigi jogalkalmazási tapasztalatok szerint erőteljesebb tanúvédelmi szabályokat a szabálysértési eljárások nem igényelnek.

4. 2. A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvényben

Az eljáró hatóság elemi érdeke, hogy megismerhesse a valósághű tényállást, ami gyakran elképzelhetetlen a tanúk és az eljárás más résztvevőinek közreműködése nélkül. Az érintetteket azonban meg lehet félemlíteni, s azok épp ezért kéri a hatóságtól természetes személyazonosító adataik és lakcímük zárt kezelését.

A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvényben (a továbbiakban: Ket.) 2009. októbere előtt, önálló részben szabályozott tanúvédelmi rendelkezések nem voltak, az addig hatályos szabályozás szerint az alkalmazható jogintézményt - az adatok zárt kezelését - a tanú meghallgatására vonatkozó részben – 54. § (4) bekezdésében - találhatjuk meg. Eszerint a „tanú erre irányuló indokolt kérelme alapján a hatóság vezetője elrendelheti a tanú természetes személyazonosító adatainak zárt kezelését, ha a tanú valószínűsíti, hogy őt tanúvallomása miatt súlyosan hátrányos következmény érheti. E rendelkezés

megfelelően irányadó arra a természetes személyre is, akinek bejelentése alapján a hatóság az eljárást hivatalból megindította”.⁴⁴¹

A törvényszöveg 54. § (5) bekezdése a (4) bekezdés szövegét magyarázza, pontosítja, iránymutatást ad a végrehajtásra. A (4) bekezdésben meghatározott esetben a tanúnak, a bejelentőnek a természetes személyazonosító adatait az ügy iratai között lezárt és lepecsételt borítékban kell elhelyezni. A boríték felnyitására csak az ügy előadója és a hatóság vezetője, a felügyeleti szerv erre felhatalmazott ügyintézője és vezetője, az illetékes ügyész és a bírósági felülvizsgálat során eljáró bíró jogosult.

A fenti szabályozást módosította a 2008. évi CXI. törvény, mely – egy része, többek között a tanú védelmére vonatkozó rész is - 2009. október elsejétől hatályosult.

A hatályos Ket. szerint a tanú meghallgatására vonatkozó rész 54. § (4)-(5)-(7) bekezdésében foglaltak a fenti időponttól hatályukat veszítik. Helyette új – tanú védelmére vonatkozó – szabályozásként bevezette a 39/A. szakaszt, az adatok zárt kezelésének újragondolt szabályozását. Az új rész nem csupán részletesebb szabályozást nyújt, hanem az adatok zárt kezelésének személyi hatályát kiterjeszti - az eddigiek mellett - a tolmácsra, a szemletárgy birtokosára, sőt bizonyos adatok tekintetében a szakértőre is.

A 39/A. § alapján az erre irányuló indokolt kérelem esetén a hatóság elrendelheti a tanú, a tolmács, a szemletárgy birtokosa természetes személyazonosító adatainak és lakcímének zárt kezelését, ha az adatok zárt kezelése iránti kérelmet előterjesztő valószínűsíti, hogy őt az eljárásban való közreműködése miatt súlyosan hátrányos következmény érheti.

A második bekezdés lehetőséget teremt a szakértő számára is - az (1) bekezdésben foglaltak szerint -, hogy az igazságügyi szakértői névjegyzék nyilvános adatainak kívüli természetes személyazonosító adatainak és lakcímének zárt kezelését kérje.

A norma szabályozza, hogy a természetes személyazonosító adatokat és a lakcímet a hatóság hogyan, miként kezelje - az ügy iratai között elkülönítve, zártan. A hatóság feladatául szabta azt biztosítani, hogy a zártan kezelt adatok az eljárási cselekmények során ne váljanak megismerhetővé.

A zártan kezelt adatok megismerésére csak az ügyintéző, a jegyzőkönyvvezető és a leíró, a hatóság vezetője, a felügyeleti szerv, valamint a fellebbezés elbírálására

---

⁴⁴¹ 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól, 54. § (4) bek, 2009. szeptember 30-ig hatályos verziója szerint

jogosult hatóság erre felhatalmazott ügyintézője és vezetője, az illetékes ügyész és a bírósági felülvizsgálat során eljáró bíró jogosult.

A hatályos szöveg – véleményünk szerint – egyik neuralgikus pontja a tanúvédelem szempontjából az iratbetekintési jog biztosítása, mivel a Ket. korábbi 54. § (4) bekezdése másként védte a zártan kezelt adatokat, mint a hatályos 39/A. §. szabályozása. A jelenlegi törvényszöveg szerint az iratbetekintési jog biztosítása érdekében a hatóság - a jogszabályban meghatározott tartalmi és formai követelményeknek egyebekben megfelelő - kivonatot készít az eljárás során keletkezett iratról akként, hogy abból az első bekezdésben meghatározott személy kilétére vonatkozóan következtetés ne legyen levonható. A probléma az, hogy a közigazgatási ügyek iratai között vannak olyanok is, amelyekre nézve semmiféle jogszabály nem állapít meg tartalmi vagy formai követelményeket (pl. az ügyfél írásbeli nyilatkozata). Ezért a hatóságok feladata a helyes gyakorlat kialakítása a fenti kérdés kapcsán.

A (4)-(5) bekezdéssel kapcsolatban még egy dologra kell felhívunk a jogalkalmazó szervek figyelmét. Önmagában véve az adatok zárt kezelésének elrendelése vajmi keveset ér, ha a hatóság nem tesz további eljárás-szervezési intézkedéseket annak érdekében, hogy a hatósággal együttműködők kiléte rejtve maradjon az illetéktelenek, főként pedig ama személy előtt, akinek retorziójától tartaniuk kell. Ennek érdekében pl.:

- az ügy előadóján és a jegyzőkönyvvezetőn vagy a hangfelvétel, illetőleg a kép- és hangfelvétel készítőjén kívül más nem lehet jelen a „védelem alá helyezett” tanú vagy bejelentő meghallgatásánál,
- az ilyen személyt meghallgatás céljából nem is a többi tanúval megközelítőleg azonos időpontra kell idézni, mert ebben az esetben kiléte az iratokba való betekintés révén kiszűrhető,
- mint ezt az (5) bekezdés elő is írja, az iratokról készített kivonatban sem lehet olyan szövegrész vagy utalás, amelyből az érintett kiléte megállapítható.

4. 3. A polgári perrendtartásban

A Polgári perrendtartás (továbbiakban: Pp.) a 91/2007. (XI. 22.) Alkotmánybírósági (továbbiakban: AB) határozatra való tekintettel a 2008. évi XXX. törvénnyel⁴⁴² vezette be a tanúvédelmi rendelkezéseit.

Az Alkotmánybíróság 2007. november 20-án hozott határozatában megállapította, hogy az Országgyűlés a hátrányos megkülönböztetés tilalmát sértő mulasztásban

---

⁴⁴² 2008. évi XXX. törvény a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról, hatályos:2008. július 01-től

megnyilvánuló alkotmányellenességet idézett elő azáltal, hogy a polgári eljárásban nem teremtett lehetőséget a tanú személyi adatainak zártan kezelésére⁴⁴³, ha a büntetőeljárásban a tanút már ilyen védelemben részesítették, azonban a bíróság a bűncselekménnyel, illetve a bíróság által elbírált szabálysértéssel okozott kár megtérítése iránt a büntetőeljárásban érvényesített polgári jogi igényt egyéb törvényes útra utasította.

Ti. a Be. a tanú - így a tanúként kihallgatott sértett - védelmében szabályozta a személyi adatok zártan kezelését. A Pp. szabályai viszont erre nem adtak lehetőséget. A büntetőeljárás helyett a Pp. szerinti eljárásban történő igényérvényesítés nem a bűncselekmény sértettjének választása, hanem a bíróság döntése akkor, ha a magánfélként érvényesített polgári jogi igényt a büntető bíróság nem bírálja el érdemben, hanem azt egyéb törvényes útra utasítja.

Az Ab a határozat indokolásában rámutatott: a hazai és a nemzetközi bűnözés struktúrájának átalakulása (a terrorizmus, a szervezett, a kábítószerrel összefüggő bűnözés, az erőszakos bűnözés durvább, veszélyesebb elkövetési módjainak megjelenése stb.), valamint a bűnözés elleni európai és nemzetközi együttműködésből adódó kötelezettségek a XX. század utolsó évtizedében Magyarországon is megalapozták az igényt a tanúvédelem intézményei iránt. Az indítvány tárgya a tanúvédelmi rendszer első lépcsője: a tanú törvényben meghatározott személyi adatainak (születési ideje és helye, anyja neve, lakóhelyének és tartózkodási helyének címe, a foglalkozása, a személyazonosító okmány száma, kivételesen a neve) zártan kezelése a büntetőeljárásban és ennek a lehetőségnek a hiánya a polgári eljárásban a bűncselekménnyel okozott kár megtérítése iránti igény elbírálásakor. Ennek a védelmi formának az a lényege, hogy bár a megjelenési, továbbá vallomástételi kötelezettségének – ha nincs mentessége – a tanú köteles eleget tenni, azonban személyi adatait csak a nyomozó hatóság, az ügyész, illetve a bíróság ismerheti meg. A tanú adatainak zártan kezelése lehetővé teszi a tanú érdekeinek védelmét úgy, hogy nem korlátozza a terhelt és a védő alapvető eljárási jogainak érvényesülését.

A tanúvallomás mind a büntetőeljárásban, mind a polgári eljárásban fontos, sok esetben pótolhatatlan bizonyítási eszköz, a tanú vallomástételi kötelezettsége igazságszolgáltatási érdek. Az alkotmánybíróság a határozatában megállapította, hogy „a bíróságok alkotmányos jogvédelmi funkciójának gyakorlásához elengedhetetlen a tanúzásra képes és alkalmas személyeknek az

---

⁴⁴³ A tanú személyes adatainak védelme a polgári eljárásban 2007.11.23. Jogi Fórum / Alkotmánybíróság
<http://www.jogiforum.hu/hirek/17011> (2010.január 20.)

igazságszolgáltatásban való közreműködése, adott esetben alkotmányos alapjogaiknak a korlátozása árán is”⁴⁴⁴.

Az, hogy a Pp.-ből hiányzott a bűncselekménnyel, illetve a bíróság által elbírált szabálysértéssel okozott kár megtérítése iránti igény érvényesítésénél a személyi adatok zártan kezelésével megvalósuló tanúvédelem lehetősége, olyan törvényalkotói mulasztás volt, amely több alkotmányos alapjogot sértett.⁴⁴⁵

Mivel a törvényalkotó lehetőséget teremtett egyrészt a bűncselekményből eredő kár érvényesítésére a büntetőeljárásban, másrészt a büntetőeljárásban tanúként szereplő személyek személyes adatainak védelmére, ennek a védelemnek a megvonása az ugyanazon jogalapról származó követelés polgári perbeli érvényesítése során továbbra is tanúként közreműködni köteles személyektől, olyan megkülönböztetés, amelynek nincs a tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű oka, azaz önkényes, így sérti a hátrányos megkülönböztetés alkotmányos tilalmát.

Az Alkotmánybíróság úgy értékelte, hogy a törvényalkotó nem mérlegelte hasonló figyelemmel és körültekintéssel a büntetőeljárásban - személyi adatainak zártan kezelésével - védelmet élvező tanú érdekeit akkor, amikor a büntető bíróság döntése következtében a sértett a bűncselekménnyel okozott kár megtérítése iránti igényét már csak a polgári bíróság előtt érvényesítheti. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság a mindkét eljárásban tanúként közreműködésre köteles személyek életének, testi épségének, és szabadságának védelmét szolgáló jogszabályi lehetőségek indokolatlan eltérése miatt mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet állapított meg.

A fentiekre tekintettel a XI. Ppn. a tanúbizonyítás elrendelésével - valamint azzal párhuzamosan a tanú adatainak zártan kezelését is bevezette - kapcsolatos szabályokat 2008. július 1-ei hatályba lépéssel jelentősen átalakította. A tanúbizonyítás bizonyos részletszabályai kapcsolódnak a tanú adatainak zártan kezeléséhez.

A Pp. – elsődlegesen - a 171/A §-ban rendelkezik a tanú személyi adatainak zártan kezeléséről. A tanúbizonyítás iránti indítványát a fél bejelentheti írásban magában a keresetlevélben vagy más beadványában, illetve szóban a tárgyaláson. Amennyiben a fél írásban indítványozza a tanú meghallgatását, beadványában csak a tanú nevét kell feltüntetnie, és egy példányban beadott külön lapon köteles a tanú idézhető címét bejelenteni. Különösen indokolt esetben a beadványban elegendő a tanúk nevének feltüntetése helyett egyéb megjelölést alkalmazni, és a tanú nevét, idézhető

---

⁴⁴⁴ 75/1995. (XII. 21.) AB határozatban, ABH 1995, 376, 384. oldal

⁴⁴⁵ Pl. az Alkotmány 57. § (1) bekezdését (bíróság előtti egyenlőség), az 59. § (1) bekezdését (a magántitokhoz fűződő jog), valamint a 70/A. §-t (a hátrányos megkülönböztetés tilalma)

címét külön lapon megjelölni. Ez utóbbi rendelkezés akkor alkalmazandó, ha a tanú kéri nevének zártan kezelését is.

Ha a fél a tanúbizonyítási indítványát a tárgyaláson szóban jelenti be, ott csak a tanú neve hangozhat el, és az egyéb személyi adatokat tartalmazó külön lapot a bíróságnak úgy kell átadni, hogy annak tartalmát a többi fél vagy egyéb perbeli személy ne ismerhesse meg.

A tanú személyi adatainak zártan kezelése nem minden esetben kötelező. A Pp. a tanúbizonyítást indítványozó fél kötelezettségévé teszi azt, hogy a bizonyítási indítvány előterjesztése előtt nyilatkoztassa meg a megidézni kívánt személyt a tekintetben, hogy kéri-e személyi adatainak zártan kezelését. Ha a tanút a fél előzőleg nem tudja megnyilatkoztatni, személyes adatait zártan kell kezelni. A tárgyaláson a tanúhoz intézendő első kérdésnek arra kell irányulnia, hogy kéri-e személyes adatainak zártan kezelését. A tanú meghallgatása előtt ugyanis a tárgyalási jegyzőkönyvben kell rögzíteni a Pp. 173. § (1) bekezdésében rögzített személyes adatokat, és a rögzítés mikéntjét a tanú ez irányú nyilatkozata határozza meg.

A tanú adatainak zártan kezelésének elrendelésére több esetben kerülhet sor:

- ha a tanúbizonyítást indítványozó fél a személyi adatok zártan kezelése tekintetében a bizonyítási indítvány előterjesztését megelőzően a tanút megnyilatkoztatni nem tudja, főszabály szerint az adatokat zártan kell kezelni,
- ha a bizonyító fél a tanút előzetesen nyilatkoztatni tudja, és ő kifejezetten kéri személyi adatainak zártan kezelését,
- a tanú a meghallgatása előtt a bíróság felhívására kéri adatainak zártan kezelését.

A tanú adatainak zártan történő kezelése tárgyában a kihallgatást foganatosító bíróság dönt a felek meghallgatása nélkül. E kérdésben alakszerű határozatot hozni nem kell, elegendő a tárgyalási jegyzőkönyvben utalni az elrendelés törvényi feltételeinek fennállására.

A tanú adatainak zártan történő kezelése esetén a bíróság a tanú személyi adatait a nevének kivételével - illetve, ha a tanú nevének zártan kezelését is kérte, akkor a nevét is - a per iratai között elkülönítve, zártan kezeli. A tanú személyi adatait csak a bíróság, a jegyzőkönyvvezető (leíró) és az ügyész jogosult megismerni. A bíróság köteles biztosítani, hogy a tanú zártan kezelt adatai az ellenérdekű fél és egyéb perbeli személyek számára az eljárás egyéb adataiból se válhassanak megismerhetővé.

A tanúbizonyítási indítványhoz mellékelte, a tanú személyi adatait tartalmazó külön lapot senki részére nem lehet kézbesíteni, azt a bíróságon megtekinteni nem lehet, arról másolat nem adható ki.

Amennyiben a tanú a fél előzetes megnyilatkoztatása alkalmával kijelenti, hogy nem kéri személyes adatainak zártan kezelését, a tanúbizonyítást indítványozó fél beadványa tartalmazhatja a tanú idézhető lakcímét is. Álláspontunk szerint azonban ez esetben a beadványhoz csatolni kell a tanú írásbeli nyilatkozatát is.

A kihallgatás megkezdése előtt a tanút nyilatkoztatni kell arról, hogy kívánja-e személyi adatainak zártan kezelését. Ha a tanú személyi adatainak zártan kezelését kéri, a bíróság a tanú neve kivételével a tanú személyi adatait zártan kezeli. Különösen indokolt esetben a bíróság a tanú nevét is zártan kezelheti.

Ha a tanú a bíróság felhívására a személyi adatainak zártan kezelését nem kéri, illetve külön felhívás nélkül is úgy nyilatkozik, hogy személyi adatainak zártan kezelését nem kívánja, a bíróság a tanú személyi adatainak a 171/A. § (1) bekezdése alapján történő zártan kezelését megszünteti; ez korlátozódhat a tanú neve zártan kezelésének megszüntetésére. A tanú személyi adatainak zártan kezelését a bíróság megszünteti:

- ha a tanú a bíróság felhívására személyi adatainak zártan kezelését nem kéri, illetve külön felhívás nélkül is úgy nyilatkozik, hogy személyi adatainak zártan kezelését nem kívánja,
- ha az eljárás során a bíróság megállapítja, hogy a bizonyító fél ellenfele a tanú személyi adatait ismeri.

A tanúk adatainak zártan kezelésére vonatkozó részletes szabályokat a bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet tartalmazza.

Ha az eljárás során a bíróság megállapítja, hogy a tanút megidézni kérő fél ellenfele - az ügyészt ide nem értve - a tanú személyi adatait ismeri, a bíróság a tanú személyi adatainak zártan kezelését megszünteti.

A fél írásbeli vagy szóbeli bizonyítási indítványa abban az esetben is tartalmazhatja a tanú idézhető lakcímét, ha az az ellenérdekű fél előtt ismert. Ez a helyzet állhat elő például akkor, ha a felperes betéti társaság indítványozza, hogy a kültagot a bíróság tanúként hallgassa meg. A bárki számára hozzáférhető cégnyilvántartás ugyanis tartalmazza a kültag természetes személy lakóhelyét. Álláspontunk szerint azonban a tárgyaláson a tanú meghallgatása előtt az eljáró bírónak ez esetben is meg kell nyilatkoztatnia a tanút a tekintetben, hogy kéri-e a személyi adatainak zártan kezelését tekintettel arra, hogy a bíróság által a tárgyalási jegyzőkönyvbe

feljegyzendő személyes adatok köre tágabb a cégnyilvántartásban szereplő adatoknál.

A tanúbizonyítás indítványozása esetén a gyakorlatban sokszor problémát jelenthet a tanú lakcímének, bizonyos esetekben nevének bejelentése, felkutatása. Erre tekintettel a Pp. 167. § (6) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a bizonyító fél kérelmére az ellenfelet is kötelezheti a bíróság a tanú nevének és idézhető címének bejelentésére, ha a bizonyító fél valószínűsíti, hogy az általa nem ismert tanút az ellenfél ismeri vagy ismernie kell. Ez esetben is alkalmazni kell a tanú személyes adatainak zártan kezelésére vonatkozó rendelkezéseket azzal az eltéréssel, hogy a tanú zártan kezelt adatait a bizonyító fél sem ismerheti meg, és az adatok zártan kezelése csak akkor szüntethető meg, ha a bizonyító fél időközben egyéb úton megismerte a tanú adatait.

2008. évi XXX. törvény nem csak a tanú adatainak zártan kezelését vezette be. A már sokszor említett jogintézményhez kapcsolódóan a törvény 64. § (1) bekezdése szintén 2008. július 1-jén hatállyal a Pp. 5. §-ának (2) bekezdését a következő mondattal egészítette ki: „A bíróság a nyilvánosságot különösen indokolt esetben a tárgyalásnak a tanúkihallgatással érintett részéről akkor is kizárhatja, ha a tanú adatainak zártan kezelését rendelte el, és a zárt tárgyaláson történő meghallgatás a tanú, illetve hozzátartozója életének, testi épségének a megóvása érdekében feltétlenül szükséges.”⁴⁴⁶

---

⁴⁴⁶ 2008. évi XXX. törvény a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról, 64. § (1) bek.

II. fejezet – A tanúvédelem gyakorlati végrehajtása

1. A gyakorlati végrehajtás Magyarországon

A tanúvédelem létezése és munkája a legritkább esetben jelenik meg a sajtóban. A rejtettség a jó munkavégzés záloga. A Tanúvédelmi Szolgálatnál dolgozók tevékenységét a kettősség jellemzi. Ők egyszerre rendőrök, akiknek feladata a bűn üldözése, másrésztől gyakran kell korábbi bűnözőket – sok esetben olyanokat, akiket a Személyvédelmi Osztály munkatársai fogtak el - védeniük, akik már együttműködő tanúként segítik egy-egy ügy teljes felgöngyölítését. A kettősségen túl kell lépni, mert ennek hiányában a tanúvédő nem alkalmas a Szolgálatnál való feladatellátásra.

Az 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről I. fejezete határozza meg – többek között - a Rendőrség feladatait.

A Magyar Köztársaság Rendőrségének feladata a közbiztonság és a közrend védelme, valamint az államhatár őrzése, a határforgalom ellenőrzése és az államhatár rendjének fenntartása.⁴⁴⁷

A Rendőrség a közbiztonság és a közrend védelme, valamint az államhatár őrzése, a határforgalom ellenőrzése és az államhatár rendjének fenntartása körében, meghatározott bűnmegelőzési, bűnüldözési, államigazgatási és rendészeti feladatkörében:

- a) általános bűnügyi nyomozó hatósági jogkört gyakorol, végzi a bűncselekmények megelőzését és felderítését; valamint
- b) gondoskodik a büntetőeljárásban részt vevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak személyi védelméről, valamint a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítő Védelmi Programjának (a továbbiakban: Védelmi Program) végrehajtásáról.⁴⁴⁸

Az Rtv. 2. § alapján a Rendőrség védelmet nyújt az életet, a testi épséget, a vagyónbiztonságot közvetlenül fenyegető vagy sértő cselekménnyel szemben. A Rendőrség a feladatának ellátása során együttműködik az állami és a helyi önkormányzati szervekkel, a társadalmi és a gazdálkodó szervezetekkel, az állampolgárokkal és azok közösségeivel.⁴⁴⁹

---

⁴⁴⁷ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 1. § (1) bekezdése

⁴⁴⁸ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 1. § (2) bekezdése a), g) pontja

⁴⁴⁹ Rtv. 2. § (1)-(2) bekezdése

A Rendőrség a büntetőeljárásban résztvevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak személyi védelmét, valamint a Védelmi Program végrehajtásával összefüggő feladatokat külön jogszabály szerint látja el⁴⁵⁰.

A Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről szóló kormányrendelet⁴⁵¹ a Rendőrségnek az Rtv. vonatkozó rendelkezései⁴⁵² alapján az egyes feladatok ellátására létrehozott szervei között nevesíti a Nemzeti Nyomozó Irodát⁴⁵³, mint országos illetékességű⁴⁵⁴ területi szervet.

A Nemzeti Nyomozó Iroda az Országos Rendőr-főkapitányság főigazgatójának irányítása alatt országos illetékességgel önálló szervként ellátja a külön jogszabályban hatáskörébe utalt, bűncselekmények tekintetében a nyomozó hatósági feladatokat, ennek keretében

- a) feladataival összefüggésben titkos információgyűjtő tevékenységet végez,
- b) a Rendőrség nyomozó hatóságai részére bűnügyi háttértámogató és ellátó tevékenységet végez, valamint
- c) ellátja a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról szóló törvény szerinti feladatokat, valamint közreműködik rendőrségi személyi védelmi feladatok teljesítésében⁴⁵⁵.

2002. április 01-jén az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóságán, a Bűnügyi Ellátó Igazgatóság berkein belül jött létre a Tanúvédelmi Szolgálat. Az újonnan létrehozott egység egészült ki a Készenléti Rendőrség Különleges Szolgálatok Parancsnoksága Személyvédelmi Osztályával, mely már a Szolgálat létrehozása előtt hajtott végre „tanúvédelmi” feladatokat. Tekintve, hogy abban az időben a tanúvédelmet nem foglalta magába egyetlen jogszabály sem, így a 34/1999. Kormányrendelet alapján minden védelmi feladat személyvédelemként került végrehajtásra. Az integrációt követően a Szolgálat jelentős technikai fejlesztésben részesült, amiből korszerűsíteni lehetett a gépjárműparkot, a hírközlési-, valamint számítástechnikai eszközöket is. 2008. január 01-től a Tanúvédelmi Szolgálat a Nemzeti Nyomozó Iroda Bűnügyi Ellátó Szervek (gyakorlatilag a volt BEI) alárendeltségében működik, főosztály jogállással⁴⁵⁶.

---

⁴⁵⁰ Rtv. 46/A. §

⁴⁵¹ 329/2007. (XII. 13.) Kormányrendelet

⁴⁵² Rtv. 4. §-nak (3) bekezdése

⁴⁵³ 329/2007. (XII. 13.) Kormányrendelet 2. § (1) bekezdése b) pontja

⁴⁵⁴ 67/2007. (XII. 28.) IRM rendelet a Rendőrség szervei illetékességi területének megállapításáról 2. § (2) bekezdés – „A Készenléti Rendőrség, a Köztársasági Őrezred, és a Nemzeti Nyomozó Iroda feladatait országos illetékességgel látja el.”

⁴⁵⁵ 67/2007. (XII. 28.) IRM rendelet 8. § (1) bekezdés

⁴⁵⁶ a Szolgálat rendszerben elfoglalt helyének rövidítése: ORFK BF NNI BESZ TSZ

Jelenleg a Szolgálat Törzsön kívül két osztályra tagolódik: a Tanúvédelmi Osztályra és a Személyvédelmi Osztályra. Nyomozati cselekményeket nem végez, azonban külön jogszabályban meghatározott keretek között a Védelmi Program végrehajtásával kapcsolatban titkos információgyűjtést folytathat.⁴⁵⁷

A Tanúvédelmi Szolgálat – melyek Nyugat-Európában, illetve az Egyesült Államokban mára önálló egységekké fejlődtek – hazánkban a megalakulását követő időszakban ugyan rendkívüli szakmai sikereket ért el, a nemzetközi kapcsolatokat folyamatosan bővíti olyan szinten, hogy egyes országok már a magyar Szolgálattól kérnek segítséget a saját egységük fejlesztésére, ennek ellenére hazánkban a Szolgálatot az elmúlt években a rendőrség szervezetén belül többször átszervezték. Ez a napi szakmai munkát nem befolyásolta, de az átszervezések és a Szolgálat állandó költöztetése értékes időt és energiát vesz el a munkatársaktól.

A mindennapos bűnügyi és felderítő munka során felmerülő, a Védelmi Program folyamatos végrehajtása mellett leggyakrabban a 34/1999. Korm. rendelet szerinti személyi védelem tekintetében ki nem elégített igények – melyek általában kapacitás hiányában nem valósulnak meg - azt mutatják, hogy szükség van egy szakmailag jól felkészült, képzett és kiképzett, továbbá kellőképpen motivált rendőrökből álló Tanúvédelmi Szolgálatra.

Tanúvédelmi Osztály

A Védelmi Program sikeres végrehajtásáért első sorban a Tanúvédelmi Osztály állománya a felelős, de jelentős feladatok hárulnak a Személyvédelmi Osztályra is. A Tanúvédelmi Osztály megalakulása óta több tucat Védelmi Programot indított jelentős számú érintett részvételével. Az itt dolgozók több nyelven beszélő rendőrtisztek, akiknek fő feladata az érintettekkel való kapcsolattartás, az adminisztráció elvégzése. Ennek sokrétűségét mutatja, hogy a közvetlen kapcsolattartáson kívül, a beszerzett információk alapján, a biztonsági szempontokat szem előtt tartva ők választják ki az érintett elhelyezését szolgáló települést, lakóhelyet ahol az érintettnek laknia kell – nagyvárosban, kisvárosban, faluban, tanyán –, valamint azt, hogy a képzettségének megfelelően munkahelyen dolgozhasson. Előkészítik például a gyermek óvodai elhelyezését, sürgős esetben soron kívül lehetővé teszik az érintettek számára az orvosi ellátást. Több ügyben, nemzetközi együttműködés keretében, külföldi társszerv felkérése alapján látták el az érintettek védelmét, előfordult, hogy felkérésükre külföldön biztosították a tanúk elhelyezését és védelmét. A Védelmi Programot megelőzően, a későbbi félreértések elkerülése érdekében a Tanúvédelmi Osztály a nyomozóhatóságok kérésére részletesen tájékoztatja a fenyegetett helyzetben lévő személyeket a Védelmi

---

⁴⁵⁷ 26/1999. (VIII. 13.) BM rendelet a különleges eszközök és módszerek engedélyezéséről és igénybeviteléről

Program működéséről. Ez azért fontos momentum, mert így nem fordulhat elő az a gyakori eset, hogy a mindenáron információt szerezni kívánó – az alapügyben eljáró – nyomozó, valótlan és teljesíthetetlen ígéreteket tesz az érintettnek, ami nagyon sok vitát eredményez a tanú és a Szolgálat között.

Ha valakinek elrendelték a programba történő felvételét - az országos rendőrfőkapitány ellenjegyzését követően - a Szolgálat megvizsgálja a végrehajtás gyakorlati kérdéseit, kidolgozza a tanúvédelmi koncepciót a konkrét esetre.

A végrehajtó egység a feladat minden mozzanatát utólag is ellenőrizhetővé tevő dokumentációt (ügyiratot, aktát) készít, melyet a védelmi feladatok teljes ideje alatt folyamatosan vezet az ügyért felelős munkatárs.

Az ügyirat minősítve készül, melynek indító okmánya az eredeti előterjesztés. Ezt követően részletes végrehajtási tervet kell készíteni. Ugyancsak az ügyirat része minden feljegyzés, jelentés és elszámolási okmány, mely a feladat végrehajtása során keletkezett. Az ügyirat része minden olyan nyilatkozat is, melyet a tanú a védelemmel összefüggő intézkedésekkel kapcsolatban tesz. (Titoktartási nyilatkozattól a különböző meghatalmazásokig.) A tanúvédelmi műveletek befejezése után, vagy annak megszakításakor az ügyről szóló zárójelentés és értékelő jelentés az ügyirat utolsó anyaga.

A tanúvédelem megszervezésére kijelölt munkatárs munkamegbeszélést folytat az előterjesztő szervvel.

A Szolgálat megbízottja elbeszélget a fenyegetett helyzetben levő személlyel. Tisztázza a fenyegetettséget, tisztázza a tanúzási szándék fenntartását és felvilágosítja a Védelmi Programmal kapcsolatban a titoktartásra.

A védelem alá vont személlyel (személyekkel) lefolytatja az interjút. Ennek keretében megadja az alap eligazítást a magatartási szabályok és más fontos intézkedések tekintetében. Az összes szükséges nyilatkozatot átveszi a védelmi programba vont személytől⁴⁵⁸. Miután a pontos tájékoztatást az érintett megértette és tudomásul vette, az osztály munkatársai az előzetes pszichológiai és biztonsági kockázatot felmérő vizsgálattal előkészítik a Védelmi Programot. Ezután ügyvivőként eljárva az érintett eredeti személyazonosságával kapcsolatos ügyeit intézik, – a személyi védelem kivételével – végrehajtják az óvintézkedéseket, valamint folyamatos kapcsolatot tartanak az eljárást folytató hatósággal. Indokolt esetben a Szolgálat az érintetteknek az erre előirányzott keretből folyamatos szociális, mentális és pénzügyi támogatás nyújt. Kezelik a Védelmi Programban

---

⁴⁵⁸ Pl. a 2001. évi LXXXV. törvény 1. sz. melléklet: Az érintett nyilatkozata a Védelmi Programba való felvétel elrendeléséhez

részt vevő, illetve részt vett érintettek, valamint a személyi védelemben részesítettek adatait tartalmazó Központi Adattárat.

Az érintett a megállapodásban deklarálja, hogy a lakóhely megváltoztatásával egyetért, mivel az a biztonsága érdekében történik és annak megszervezését, kijelölését a rendőrségre bízta.

A tanú nyilatkozatban ismeri el, hogy a költözködés tárgyai tekintetében egyedüli tulajdonos, illetve tulajdonos társának beleegyezésével történik a vagyontárgyak elszállítása. Ugyancsak nyilatkozik arra is, hogy fontos személyi iratok, ékszerek, készpénz, műtárgyak, gyűjtemények, stb. nem képezik a háztartás közvetlen részét, és azt nem viheti magával.

A hátrahagyott értéktárgyak biztonságba helyezéséről és megőrzéséről a Szolgálat köteles gondoskodni, amennyiben az érintett azok elhelyezéséről másképp nem rendelkezik. A gyakorlati megoldások során ez azt jelenti, hogy minden jelentősebb vagyontárgyat, így pl. a gépkocsit, ingatlant hátra kell hagyni vagy értékesíteni szükséges.

A védelmi tiszt meghatározza a védett tanú számára a kapcsolattartó személyét és a kapcsolattartás módját. Ezt feljegyzésben rögzíti, és az ügyiratba csatolja.

Megteszi a védelem bevezetéséhez szükséges intézkedéseket, úgymint személyvédelem elrendelés, technikai biztosítás, személyvédelem, személyi irati háttér rendezése, telefon, gépjármű átjelentések, stb.

Elkészíti a dekonspiráció esetén, illetve rendkívüli esemény bekövetkezésekor követendő cselekvési programot, nem felejtve azt, hogy a védett tanút támadás is érheti.

Elkészíti a védett tanú aktuális hivatalos megjelenéseinek biztosítását rögzítő tervet, a tárgyaláson történő megjelenéstől az orvosi vizsgálatig minden elképzelhető esetre kiterjedően.

Megtervezi a tanú elleni a fenyegetés elhárítására irányuló műveleteket és szükség szerint részt vesz a végrehajtásban.

Fontos, hogy a Szolgálat által készített különböző előterjesztések valamennyi lényeges információt és adatot tartalmazzák, megjelölve a pontos törvényi hivatkozásokat is.

A titokvédelmi rendelkezések általános szabályai itt is érvényesülnek, miszerint bárki, aki az ügyel kapcsolatba kerül, csak a részére szükséges és elégséges adatokat ismerheti meg.

Személyvédelmi Osztály

A Személyvédelmi Osztály⁴⁵⁹ látja el a Védelmi Programban szereplő személyek, valamint egyes esetekben személyvédelem alatt állók védelmét. A magyar rendőrség legfiatalabb speciális műveleti egysége. Kiképzettségük hasonlóan magas szintű, mint a többi, hagyományosnak mondható bevetési egységé, azonban felkészítésükben a legnagyobb szerepet a nyílt és fedett személyvédelemre való felkészülés kapja. A személyi védelem az érintett élete, testi épsége, személyes szabadsága elleni jogellenes cselekmény megelőzése, megakadályozása, megszakítása érdekében a magánlakásnak, vagy egyéb tartózkodási helyének védelmére, közlekedési útvonalának, illetve a büntetőeljárás és más hatósági cselekményeken való biztonságos részvételének biztosítására terjed ki. A személyi védelem feladatain felül a Személyvédelmi Osztály tagjai részt vesznek veszélyes bűnözők elfogásában és egyéb speciális műveleti feladatok végrehajtásában.

Az Európai Unió Tanácsa 1996. XII. 20-ai állásfoglalása meghatározza, hogy a tanúk részére hatékony védelmet kell biztosítani a büntetőeljárást megelőzően, annak tartalma alatt, illetve ezt követően. Ennek eleget tesz a kormányrendelet is, mivel lehetővé teszi a személyi védelem büntetőeljárás alatti, illetve a büntetőeljárás befejezését követően történő alkalmazását is. Sajnos előfordulhat, mint ahogy már elő is fordult, hogy a büntetőeljárás alatt fenyegető gyanúsított, illetve terhelt a jogerős szabadságvesztés letöltését követően – vagy akár a maximális 3 év előzetes letartóztatása megszüntetése után is – ismételt fenyegetést jelent az érintettre, így a védelem tovább folytatásának feltételei is fennállhatnak. Így egy ügy a végtelenségig is elhúzódhat. Ez problémaként jelentkezik a Szolgálat számára, hiszen óriási anyagi terhet ró a védelmet végrehajtókra, valamint nagyon nehézkesé teszi a veszély valós mértékének megállapítását, hiszen bosszút állni nem csak a szabadulást követően lehet, hanem akár évek múltával is. Ehhez viszont a védelmet ellátóknak folyamatos információszerzésre lenne szüksége, ami alapján megállapítható a fenyegetés mértéke, de ez – mondjuk egy jogerősen lezárt ügyben, ahol a fenyegető letöltötte a rá kirótt börtönbüntetést – igencsak problémás.

Az elmúlt években a gyakorlati tapasztalatok azt mutatták, hogy a védelem e hagyományos formájának – független a védelem ellátásának módjától – lehetőségei korlátozottak. A nyomozások során, valamint a büntetőeljárás során a tanúkat és nyomozóhatóságok tagjait fizikai és pszichikai fenyegetések érik. Erre lehet egy azonnali válaszlépés a személyi védelem elrendelése, de ez önmagában és főleg hosszú távon egy komolyabb szervezett bűnözői csoporttal szemben csak részben oldja meg a problémákat. Ennek ellenére – főleg a nyomozások azon szakaszában, ahol a bűnszervezet tagjai szembesülnek azzal a ténnyel, hogy az eljárás során valaki segíti a hatóságok munkáját – a személyi védelemmel lehet erősíteni az

---

⁴⁵⁹ Omega bevetési egység – omega kommandó

érintett biztonságérzetét és tanúzási készségét. Ez azért fontos, mert a tanúk élhetnek azzal a jogukkal, hogy a büntetőeljárás során bármikor megváltoztathatják vagy visszavonhatják tanúvallomásukat, inkább vállalják az így elszenvedhető joghátrányokat is. Ezért a személyi védelem lényegét egyértelműen a hatóság védelmi intézkedéseinek demonstratív jellegében kell keresni, célja a fenyegetett helyzetet létrehozó és fenntartó személyek elrettentése a kilátásba helyezett atrocitások elkövetésétől. Tekintettel azonban a védelmi intézkedések rendkívül magas költségigényére, valamint arra, hogy ez az állapot akár évekig is fennállhat, a veszélyhelyzet megszüntetéséhez és az érintett biztonságának hosszú távú megoldásához, a Védelmi Programban való részvétel nyújt nagyobb garanciát.

A személyi védelem elrendelése és megszüntetése jelenleg a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL törvény szerinti határozattal történik, mellyel kapcsolatos nyilatkozatokat írásba kell foglalni. A határozatot a személyi védelem iránti kérelem benyújtásától, illetve – ha az eljárás hivatalból indult – a kezdeményezéstől számított három munkanapon belül kell meghozni. Vannak kivételes esetek, melyek fennállása esetén a védelmi intézkedések bevezetését azonnal meg kell kezdeni. Ilyen helyzet a Tvd. 15 § (1) bekezdése alapján elrendelt - sürgősségi intézkedésként nevesített - személyi védelem, mely során a Tanúvédelmi Szolgálat 24 órán belül határozatot hoz, de a védelem alkalmazása nem tűr halasztást.

Ez egy olyan krízis helyzetet feltételez, amelyben a Programba való felvételhez előírt hivatalos eljárási határidők betartása esetén az érintett közvetlen veszélyhelyzetbe kerülhet. Sürgősségi intézkedés keretében a megállapodás megkötését megelőzően is foganatosítható a személyi védelem, amely biztosítja az érintett elsődleges védelmét, a későbbi Program szerinti tervezett és szervezett intézkedésekig.

A személyi védelem ellátásának legkritikusabb döntése, hogy a védelem melyik módját alkalmazza a hatóság. Tekintve, hogy általában a személyi védelmet a büntetőeljárás kezdetén rendeli el a nyomozó hatóság, - amikor még az ügygazdának sem biztos, hogy a teljes ügyre van rálátása, hiszen számtalanszor előfordult már elő, hogy „menet közben” derült fény olyan információkra, amelyek egy sokkal súlyosabb ügyben szolgálhatnak bizonyítékként – alapos elemzésre van szükség. A személyi védelmet elrendelő, természetesen a veszély fokát mérlegelve, az érintett véleményét is kikérve – határozza meg a védelem módját. Az érintett személy javaslatot tehet a védelem ellátására, hiszen saját életvitelét, mozgási útvonalát és az általa látogatott helyeket ő ismeri a legjobban. Ezeket az információkat figyelembe kell venni a döntésnél, mert az intézkedés nem csak a személyi védelemben részesített életének, testi épségének, személyi szabadságának megóvására terjed ki, hanem magánlakásának és egyéb tartózkodási helyének

védelmére, valamint közlekedési útvonalának, illetve a büntetőeljárásban való részvételének presszió nélküli biztosítására is.

A rendszeres járőrszolgálat, technikai eszköz, folyamatos hírösszeköttetés megteremtése, védőruházat biztosítása, őrszemélyzet, illetve - ha a személyi védelem más módja eredményre nem vezet – a Szolgálat kezelésben lévő, őrszemélyzettel biztosított hely közül kell kiválasztani – akár kombináltan is – azt a módot, amely mindkét fél számára megfelel. Fontos az együttműködés elérése, hiszen a személyi védelem bizalmi kérdés, melyben a két fél egymást segítve kell, hogy részt vegyen. Ha nincs meg a kölcsönös bizalom, mindkét fél részére konfliktusokkal teli és nem megfelelő színvonalú szakmai munka fog kialakulni, amely senkinek sem megfelelő. Ezért nagyon fontos a személyvédők kiválasztása és képzése, hiszen sok esetben előfordult már, hogy bűnözők kaptak személyi védelmet, akik ebből adódóan elég öntörvényű emberek. Ezeket a konfliktusokat a személybiztosítónak meg kell tudni oldani és fel kell tudni dolgozni. A védelem meghatározásánál lényeges körülmény, hogy nem alkalmazható olyan mód, amely ellen az érintett tiltakozik. Kivételt képez ez alól, ha az „érintett biztonságát közvetlenül fenyegető és másként el nem hárítható veszély” lehetősége áll fenn. Ilyen esetben a védelmi parancsnok döntését az érintett köteles túrni.

Itt kell szót ejtenünk a kormányrendelet egyik nagy hibájáról, hogy a védelmet ellátók csak ajánlásokat tehetnek az érintett részére.

Ez a gyakorlatban annyit tesz, hogy például a személybiztosító figyelmezteti a védett személyt, hogy ne menjen be pl. egy szórakozó helyre, mert a védelem ott nehézkes, esetleg az ellenérdekelt fél is szokott oda járni, ettől függetlenül a védett személy ragaszkodik hozzá, akkor nincs mit tenni, ott kell a védelmet megszervezni. Ezután esetleg írásban lehet figyelmeztetni, de ez a gyakorlat alapján nem sokat ér. A kormányrendelet 18 § (2) bekezdés c)⁴⁶⁰ pontja alapján ugyan a személyi védelem megszüntethető, de mivel ezt az elrendelő – az ügygazda, akinek nem érdeke a konfliktus, hiszen akkor az érintett nem segíti tovább a büntetőeljárást vagy védelem híján esetleg az eddigi vallomását is visszavonhatja – hatóságnak kellene megtenni, erre nem sok remény van. Ráadásul a megfogalmazás alapján is vitákra adhat okot, hogy például mit jelent az „indokolatlanul eltér” kifejezés, hiszen mások a szempontok. Az is tény, hogy az ajánlásokkal is nagyon óvatosan kell bánni, mert nyilvánvalóan a legkönnyebb végrehajtani azt a védelmet, amikor az érintett nem hagyja el a házát, csak a legszükségesebb esetben. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy még a teljesen együttműködő érintett személynél is elérkezik az a pont (általában 3-4 hét után) amikor nem lehet tovább fenntartani a „bezártságot”. A napi életvitelhez kapcsolódó (munkába járás, bevásárlás)

---

⁴⁶⁰ 34/1999. kormányrendelet 18 § (2) bekezdés c) pont: az érintett a követendő magatartásra vonatkozó ajánlásoktól indokolatlanul eltért, vagy tájékoztatási kötelezettségét a védelem további fenntartását súlyosan veszélyeztető vagy azt lehetetlenné tevő módon önhibájából megszegi;

tevékenységeken felül ilyenkor már szükség van a család, a barátok látogatására, szórakozásra. A kormányrendelet a személyi védelem feltételeként – ellentétben a 2001. évi LXXXV törvény rendelkezéseivel – nem szabja meg az előzetes pszichológiai vizsgálatot, hogy az adott személy egyáltalán alkalmas-e az abban való részvételre. Ne feledjük, hogy személyi védelemben nem csak bűnözők, bünszervezetek tagjai részesülhetnek, hanem – bár igen ritkán – egyszerű szemtanúk is. Nem túl jellemző, hiszen a büntetőeljárással kapcsolatos releváns információkkal általában azok rendelkeznek, akik maguk is valamilyen formában kötődnek az adott cselekményhez vagy csoporthoz, de előfordult már a Szolgálatnál ilyen eset is. Ekkor olyan emberekkel kell megértetni egy-egy nyilvános hely meglátogatásának veszélyét, akik adott esetben semmit nem tudnak a szervezett bűnözésről és nyilvánvalóan egy idő után frusztrálni fogja, hogy minden lépését figyelik, mindenhova elkísérik. Az ilyen szituációkban fontos a felkészült személybiztosító, aki ha kell, megnyugtat, ha kell, bátorít vagy kitartásra biztat.

A személyi védelem fenntartásának indokoltságát az azt elrendelő szerv hat hónap elteltével vizsgálja, hiszen a megszüntetésről is ő rendelkezik. Ezzel párhuzamosan a védelmet ellátó szerv a fenyegető veszélyhelyzet fennállását folyamatosan értékeli és javaslatot tesz a személyi védelem fenntartására vagy megszüntetésére. Ezenkívül a kormányrendelet meghatározza azokat az eseteket amikor meg kell, illetve meg lehet szüntetni a személyi védelmet.

A kormányrendelet külön fejezetben tér ki a hatóság tagjának személyi védelmére vonatkozó szabályokról, ami jelzi, hogy a jogalkotó is kiemelt témaként foglalkozik a kérdéssel.

A szabályozás azon pontja, mely szerint a nyomozó szerv tagjának személyi védelmét - a (2) bekezdésben foglalt kivétellel - az a szerv látja el, amellyel az érintett szolgálati viszonyban áll⁴⁶¹ foglaltakkal kapcsolatban a gyakorlat sok problémát vetett fel az elmúlt években.

A személyi védelem elrendelésére, végrehajtására, fenntartására és megszüntetésére jogosult hatóságok és szervek együttműködésének részletes szabályairól szóló 7/2005. (BK 5.) BM–IM–PM együttes utasítás részletesen szabályozza az együttműködő hatóságok kötelezettségeit, feladatait. Meghatározza, hogy mely esetekben, mely hatóság hajtja végre a személyi védelmet, valamint azt, hogy vita esetén a hatóságok vezetőinek kell egyeztetni.

A 7/2005. BM-IM-PM együttes utasítás 27. pontja alapján megszületett a 2/2006. ORFK-BVOPK-HŐROPK-VPOPK együttes intézkedése a 34/1999. Kormány

---

⁴⁶¹ 34/1999. (II. 26.) Kormányrendelet a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól 20. § (1) bekezdése

rendelet alapján a személyi védelem ellátásában résztvevő állomány képzésének, továbbképzésének rendjéről. Ez az intézkedés meghatározza, hogy a Rendőrség és az intézkedésben szereplő társszervek kijelölt állománya vegyen részt személyvédelmi alap, illetve továbbképzésen. A képzéseket az ORFK RSZKK és a Tanúvédelmi Szolgálat közösen tartja. Ebből adódik, hogy minden szervnek rendelkeznie kell olyan kiképzett személyvédő állománnyal, amely az illetékességi területükön elrendelt, vagy az adott szervnél állományban lévő kollégára elrendelt személyi védelmet – mivel a kormányrendelet szerint a nyomozó szerv tagjának személyi védelmét az a szerv látja el, amellyel az érintett szolgálati viszonyban áll - azonnal meg tudjon kezdeni. A gyakorlat viszont más mutat. Ugyan a személyi védelmi feladatok rendőrségi végrehajtásáról szóló 56/2003. (XII. 23.) ORFK intézkedés segítséget nyújt a vitás kérdések rendezésében, de a különböző szervektől érkezett – nem hivatalos – jelzések és segítség kérések alapján megállapítható, hogy a közreműködők bevonása a védelemben nagyon körülményes és időigényes. Ma Magyarországon egy személyi védelem elrendelése több napos egyeztetés, telefonálás és „könyörgés” árán érhető el. Az elrendelés Budapesten még úgy ahogy megoldott, hiszen a BRFK, valamint a Készenléti Rendőrség – a körülményekhez képest – megfelelő létszámot tud biztosítani. A Tanúvédelmi Szolgálat igénybevétele csak különösen indokolt esetben van lehetőség. Az 56/2003. (XII. 23.) ORFK intézkedés szerint a Szolgálat csak a kormányrendelet 12§ (2) bek. f) pont alapján kérhető fel személyi védelemre, de gyakorlattá vált, hogy a súlyosabban minősülő ügyekben a nagy felkészültséget és megfelelő technikai háttért igénylő 12§ (2) bek. e) pontra elrendelt megkereséseket is végrehajtja. A jogszabályok egyértelműen kimondják, hogy a Tanúvédelmi Szolgálat csak akkor hajthat végre kormányrendelet szerinti személyi védelmet, ha az nem veszélyezteti az alap tevékenységet, nevezetesen a Védelmi Programmal kapcsolatos feladatok ellátását. Sokkal rosszabb a kép, ha egy ügyben esetlegesen Budapesttől távolabb eső megyében kell végrehajtani személyi védelmet. Az egyébként is létszámhiánnyal küszködő megyei rendőr-főkapitányságok csak nagyon nehezen mozgósíthatók ilyen esetekben, hiszen gyakorlatilag az alapfeladatoktól vonják el az állományt. Kiképzett állománnyal elvileg rendelkező megyei rendőr-főkapitányságok a megfelelő felszerelés és gépjárművek hiányában csak nagy kockázattal – ami mind a védett személyre, mind a védelmet végrehajtókra igaz – képesek a személyi védelmet ellátni. Így a vezetők, emberileg érthető módon megpróbálják a feladatokat más szervekkel végrehajtatni, hiszen tisztában vannak a saját korlátaikkal. A kiképzetlen emberek (az alapképzéseken résztvevő, elsősorban a megyei bevetési egységek egy részét megszüntették vagy átszervezték, míg ahol megmaradt, ott az esetleges fluktuáció miatti űr pótlása, illetve a meglévő állomány továbbképzése igencsak lassú ütemben folyik), a nem megfelelő felszerelés és gépjármű park, nem a jól elvégzett magas színvonalú munka képét vetítik elő.

A Budapesthez közeli megyékben – de akár az ügy súlyára tekintettel akár több száz km távolságra is - hajt végre személyi védelmet a Tanúvédelmi Szolgálat Személyvédelmi Osztálya, de hosszútávon ez sem jó megoldás. Egy-egy ilyen ügy több hónapig is eltarthat, ami ha napi váltással van végrehajtva, akkor sok 100 km fölösleges utazásba - és ezzel útiköltségbe - és túlórába kerül naponta, míg ha pedig többnapos turnusonkénti váltással van megoldva, akkor tetemes szállodai költségbe kerül. Könnyen belátható, hogy ez nem egy költséghatékony megoldás, nem beszélve a helyismeret hiányáról, amit ilyenkor nagyon rövid idő alatt kell a Személyvédelmi Osztály munkatársainak pótolni

Védelmi Program

A Védelmi Program a büntetőeljárásokkal kapcsolatban alkalmazható legmagasabb szintű védelem, ami gyakorlatilag egy polgári jogi megállapodás a Tanúvédelmi Szolgálat és a büntetőeljárásban részt vevő tanú, a terhelt, sértett vagy ezek hozzátartozója között. A Program előkészítéséért és végrehajtásáért a Tanúvédelmi Szolgálat a felelős. A büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott érintett védelmét a Szolgálat a büntetés-végrehajtási szervezettel közösen garantálja. A Védelmi Programban való részvétel önkéntes, a védelemről az érintett bármikor lemondhat, amivel a Program megszűnik.

Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az arra jogosult kezdeményezése után a Szolgálat szakpszichológusa végrehajt egy vizsgálatot, melynek célja, hogy felmérje a Védelmi Program leendő alanyának pszichés állapotát. Megállapítja, hogy alkalmas-e arra, hogy Programmal járó nehézségeket az illető feldolgozza, nem jelent-e veszélyt saját magára, környezetére, a Szolgálat munkatársaira. Mindemellett a Tanúvédelmi Osztály felméri a biztonsági kockázatot, a védendő személy előéletét, kapcsolatrendszerét. Amennyiben a fenyegetett helyzetben lévő személy bármely okból a védelemre alkalmatlan, el kell utasítani a kezdeményezést. Ha a pszichológiai és biztonsági kockázatot a Szolgálat kizárja, úgy 15 napon belül a megállapodás megkötésére tett javaslatot az országos rendőrfőkapitányhoz felterjeszti, aki 3 napon belül foglal állást.

Az érintett a Programban való felvétel előtt köteles nyilatkozni harmadik személlyel szemben vagy harmadik személynek vele szemben fennálló követeléséről, melyet az 1. számú melléklet tartalmaz. A kötelezettségeket, követeléseket a 2001. évi LXXXV. törvény rendelkezései nem befolyásolják. A cél az, hogy még a Programba való belépés előtt teljesítesse vagy „a teljesítésének érvényesítéséhez szükséges lépéseket megtehesse”. A Programban alkalmazható intézkedési formák - különösen az adatzárlat, névcseré, a személyazonosság megváltoztatása - kihatással lehetnek az érintettnek más személyekkel, szervezetekkel, cégekkel fennálló kapcsolataira, jogaira és kötelezettségeire. A Tanúvédelmi Osztály munkatársai segítik az érintettet ilyen esetekben, hogy az összes függő anyagi ügyét minél

gördülékenyebben és konspiráltan tudjon megoldani. Ez sok esetben nem egyszerű dolog és hosszú időt vesz igénybe. Ilyen például egy ingatlan értékesítése, amely a lakáspiaci helyzettől, az értékesítendő ingatlan paramétereitől, valamint a tulajdonos – néha túlzott – igényeitől is függ. Nyilván az érintett nem mehet el minden érdeklődőt fogadni a lakásába, házába, hiszen a tanúvédelem filozófiája alapján a cél az, hogy az érintettet „kiemelje” a veszélyeztető környezetből. Ugyan ez a helyzet gépjárművek, esetleg cégek eladásánál. Erre az esetre a jogszabály lehetővé teszi az ügyvivő alkalmazását.

Ideális esetben a Szolgálat munkatársai látják el ezt a feladatot, hiszen a konspiráció ilyenkor is fontos eleme a végrehajtásnak. Egy külsős civil személy bevonása – amennyiben az érintett ragaszkodik hozzá - biztonsági kockázatot jelent, amit a Szolgálat megvizsgál és ha nem megfelelő az érintett által megjelölt személy, akkor új ügyvivő kiválasztására szólítja fel. Az ügyvivő személyében való egyetértés a megállapodás részét képezi. Így a Program hatályán kívül eső polgári jogi intézkedést kívánó ügyek rendezése érdekében a védett tanú - a Szolgálat által is elfogadott - ügyvivő útján jár el. Az ügyvivő kézbesítheti - többek között - a tanú eredeti címére érkező postai küldeményeket, megkereséseket, képviselheti az érintettet a személyes közreműködést nem igénylő jogviszonyokban. Az ügyvivő kizárólag a Szolgálat által kijelölt munkatárssal tarthatja a kapcsolatot és a kézbesítéseket, átutalásokat a Szolgálat által megadott címre, számlaszámra teljesítheti. A védett tanú új tartózkodási helyét természetesen nem ismerheti meg az ügyvivő sem.

Sürgősségi intézkedés bevezetésére olyan halaszthatatlan esetben van mód, ha a késedelem veszéllyel jár és a megállapodás megkötése valószínűsíthető. Ilyenkor a Tanúvédelmi Szolgálat vezetője saját hatáskörében intézkedik és rendelheti el a lakó, illetve tartózkodási hely azonnali megváltoztatását (Tvdt. 16§ (1) bek. a). pont), valamint a személyi védelmet (Tvdt. 16§ (1) bek. b). pont). Ebben az esetben az érintett csak a legszükségesebb személyes dolgait veheti magához. A lényeg, hogy a fenyegetett helyzetben lévő személyt azonnal kiemeljük a mások által is ismert lakókörnyezetéből és olyan helyre szállítsuk, amit csak a Szolgálat munkatársai ismernek. Ez lehet egy a hatóságok kezelésében lévő épület, egy bérlemény, de akár egy panzió is. Ilyen esetben a konspirációs szabályok betartására különösen oda kell figyelni, hiszen nagyon nehéz meghatározni, hogy hány személybiztosító szükséges például egy panzióban, ami optimális védelmet nyújt, de még nem feltűnő. A sürgősségi intézkedés bevezetésekor a megállapodás megkötését is kezdeményezni kell. Amennyiben a megállapodás megkötésére nem kerül sor és a személyi védelem feltételei sem állnak fenn, a sürgősségi intézkedést azonnal be kell fejezni. Ha személyi védelem feltételei fennállnak, akkor a 34/1999. Kormányrendelet az irányadó.

A Szolgálat az érintett beilleszkedésének elősegítése érdekében gondoskodik a védelem alatt álló mentális, szociális, gazdasági, humán támogatásáról, a jogi segítségnyújtás biztosításáról. Az érintettnek lehetősége van az anyagi támogatás mellett szakpszichológus segítségét igénybe venni. Ez rendkívül fontos, hiszen a Védelmi Programban részt vevő állandó feszültségben él, ami egy idő után nehézségeket okozhat mind a magánéletében, mind pedig a Szolgálattal való együttműködésében. Az érintett szociális és gazdasági támogatása a vagyoni gyarapodását nem szolgálhatja, az csak a létfenntartásához, társadalmi beilleszkedéséhez elengedhetetlenül szükséges mértékig terjedhet.

Videokonferencia alkalmazása

A videokonferencia rendszerek büntetőeljárásban történő alkalmazásának keretszabályait a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XI. törvény, a részletszabályait a 22/2003. (VI.25.) IM rendelet tartalmazza. Nemzetközi vonatkozásban a szabályozást az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2003. évi CXXX. törvény hivatott rendezni. Magyarországon tehát a törvényi háttér adott, de a valóságban ez idáig egyszer került sor a távmeghallgató eszköz alkalmazására. A jogi szabályozás bonyolultsága és a jogszabályok által előírt különleges feltételek - elkülönített helyiség, hitelesítő bíró, technikai személyzet mindkét végponton, kamerák, etc. - miatt a bíróságok idegenkednek a használatától. Ezen felül figyelembe kell venni a hazai bírósági épületek korábban már említett hiányosságait is - nincs védetti helyiség, informatikai elmaradottság. Ennek tudatában némileg érthető az ellenállás, de a Szolgálat már több esetben kezdeményezett technikai bemutatókat az igazságszolgáltatási szervek részére, amely után pozitív visszajelzések érkeztek. Ennek köszönhetően 2010. januárjában megtörtént az első videokonferencián keresztüli kihallgatás a Tanúvédelmi Szolgálat közreműködésével, amelyről az eljáró bíró pozitívan nyilatkozott, így remélhetőleg elterjedt az eszköz alkalmazása.

A zárt láncú hálózat vagy videotechnika⁴⁶² használatával kiküszöbölhető a – védelem alatt nem álló - tanú befolyásolásának lehetősége a tárgyaló teremben, illetve ahogy a legtöbbször előfordul, a folyosón vagy az épület előtt. Ezáltal könnyebb a rendfenntartás a tárgyalás során, valamint óvni lehet nemi erkölcs elleni, vagy gyermekkorúak sérelmére elkövetett bűncselekmények esetén a sértettet mivel elkerülhető az elkövetővel való személyes találkozás. Fontos felhasználási lehetőség még, hogy ha az eljárásban az egyik résztvevő részrehajlással vádolja meg a bírót, akkor emiatt a bíróság elrendelheti a tárgyalás technikai eszközzel történő rögzítését az esetleges későbbi problémák megelőzésére.

---

⁴⁶² Az elnevezés változó, Szlovákiában például „telehíd” a megjelölés

A már meglévő külföldi tapasztalatok alapján a nemzetközi együttműködésnek egyik leggyorsabb és legbiztonságosabb módszere a videokonferencia. A bűnszervezetek határokon átnyúló tevékenysége miatt egy-egy nemzetközi bűnügy felgöngyölítésében, illetve a Védelmi Program során más országban elhelyezett tanúkkal való kapcsolattartás esetében a távmeghallgató eszköz használata kézenfekvő. Segítségével nem csak a más igazságszolgáltatási szervekkel történő konzultáció, megbeszélés (pl. a védelmi programot kezdeményező rendőri, ügyészi és bírói szervekkel) válna könnyebbé és hatékonyabbá, hanem a nemzetközi szintű együttműködésben való alkalmazását - pl. társ tanúvédelmi szolgáltatásokkal történő együttműködés -, illetve a nemzetközi projektek hatékony lebonyolítását is elősegítené.

Külön figyelmet érdemel a rendszeres családi találkozók lebonyolítása, ezek közül is kiemelve a büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott személyekkel való kapcsolattartást, hiszen az eszköz használatával nagymértékben csökkenthetők a szállítással járó veszélyforrások, illetve minimalizálható a dekonspiráció esélye.

Fontos körülmény még az alkalmazással kapcsolatban – ahogy a dolgozat korábbi részében már említettük -, hogy a gyermekek a gyenge pontjai a Védelmi Programban való részvételnek. Az eszköz használatával akár az egész büntetőeljárás eltitkolható a gyermek elől. Egy megfelelő legenda (pl.: a szülő külföldön dolgozik) kialakításával óvható az új élethelyzet és jelentősen csökken a dekonspiráció veszélye.

Gyakorlati végrehajtás jövőképe

Az alapvető probléma – és ez nem csak a speciális rendőri egységekre vonatkozik – az, hogy egy meglehetősen drága eszköz milyen módon álljon a felhasználók rendelkezésére.

Az egyik megoldás a centralizáció vagy központosítás, amelynek a hívei abból indulnak ki, hogy a drága eszközöket – akár technikai, akár az információszerzés eszközszerének egyes összetevőiről van szó – a költségkímélés és a vezetői ellenőrzés megvalósítása okán célszerű egy központban tartani, ahonnan a felhasználók szükség esetén és a megfelelő dokumentáció mellett „kikölcsönzik” azokat.

A másik megoldás hívei a diszlokáció alapján állnak. Ennek magyarázatául minden vitában erőteljesen hangoztatják, hogy a speciális erőknél és eszközöknél ott a helyük, ahol azokat rendeltetésszerűen és rendszeresen alkalmazzák. Különös jelentősége van például az aktuális és széleskörű helyismeretnek, mert ezek hiányában az alkalmazás nem érheti el a szükséges és elégséges hatékonyság szintjét.

A tanúvédelmi területen jelen pillanatban nem tartjuk indokoltnak a vidéki kirendeltségek létrehozását, hiszen a jelenlegi esetszámot még Budapestről is el tudja látni egy központi szerv. Emellett az információ védelme szempontjából is biztonságosabb és könnyebben átlátható egy egység.

Az ügyszámok növekedésével, az ország különböző pontjain végrehajtandó azonnali bevetések egyszerűen nem oldhatók meg egy mind szervezetében, mind elhelyezésében centralizált, ezáltal túlterhelt egység esetében.

Nem kétséges, hogy a jövő egyértelműen a széttelepített, de kiképzésüknél, felszerelésüknél és taktikai-eljárási módszereik egységességénél fogva együtt is alkalmazható személyvédelmi és műveleti egységeké.

2. Titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazása a tanúvédelemben

A tanú védelme kapcsán, merül fel a kérdés, alkalmazhatók-e titkosszolgálati eszközök és módszerek, és ha igen a válasz, akkor milyen esetekben és melyek ezek.

Az 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről I. fejezete határozza meg – többek között - a Rendőrség feladatait.

A Magyar Köztársaság Rendőrségének feladata a közbiztonság és a közrend védelme, valamint az államhatár őrzése, a határforgalom ellenőrzése és az államhatár rendjének fenntartása.⁴⁶³

A Rendőrség a közbiztonság és a közrend védelme, valamint az államhatár őrzése, a határforgalom ellenőrzése és az államhatár rendjének fenntartása körében, meghatározott bűnmegelőzési, bűnüldözési, államigazgatási és rendészeti feladatkörében:

- a) általános bűnügyi nyomozó hatósági jogkört gyakorol, végzi a bűncselekmények megelőzését és felderítését; valamint
- b) gondoskodik a büntetőeljárásban részt vevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak személyi védelméről, valamint a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítő Védelmi Programjának (a továbbiakban: Védelmi Program) végrehajtásáról.⁴⁶⁴

Az Rtv. 2. § alapján a Rendőrség védelmet nyújt az életet, a testi épséget, a vagyonbiztonságot közvetlenül fenyegető vagy sértő cselekménnyel szemben. A Rendőrség a feladatának ellátása során együttműködik az állami és a helyi

---

⁴⁶³ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 1. § (1) bekezdése

⁴⁶⁴ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 1. § (2) bekezdése a), g) pontja

önkormányzati szervekkel, a társadalmi és a gazdálkodó szervezetekkel, az állampolgárokkal és azok közösségeivel.⁴⁶⁵

Az Rtv. VII. fejezetében foglaltak alapján a Rendőrség jogosult titkos információgyűjtésre.

A Rendőrség bűncselekmény elkövetésének megelőzésére, felderítésére, megszakítására, az elkövető kilétének megállapítására, elfogására, körözött személy felkutatására, tartózkodási helyének megállapítására, bizonyítékok megszerzésére, valamint a büntetőeljárásban részt vevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak, az igazságszolgáltatással együttműködő személyek védelme érdekében - törvény keretei között - titokban információt gyűjthet.⁴⁶⁶

A büntetőeljárásban részt vevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak, az igazságszolgáltatással együttműködő személyek védelme érdekében történő titkos információgyűjtést a 2001. LXXXV. törvény iktatta be, 2002. április elsejei hatállyal.

Ez alapján a tanúvédelemhez kötődően a Tanúvédelmi Szolgálat mind a bírói engedélyhez kötött, mind a nem kötött titkos információgyűjtés eszközeit a feladatának végrehajtása során felhasználhatja.

Milyen célokat szolgálnak a tanúvédelem során ezek az eszközök és módszerek?

Véleményünk szerint a különösen védett tanú, a büntetőeljárásban résztvevők fizikai védelme és a védelmi programhoz kapcsolódóan az alkalmazott intézkedések hatékony kiegészítője lehet az ún. „védelmi felderítés”.⁴⁶⁷ A gyakorlat kialakításában úttörő szerepet játszott az Egyesült Államok Igazságügy Minisztériuma.⁴⁶⁸

A védelmi felderítés során a Szolgálatnak lehetősége van az előzetes veszélyhelyzetek feltárására, a lehetséges támadók kiszűrésére, a várható támadások helyszínének beazonosítására, támadások előrejelzésére illetve annak megakadályozására, a védett személlyel kapcsolatos operatív információk összegyűjtésére, rendszerezésre, értékelésére.

A véleményünk szerint a védelmi felderítéshez kötődően a Szolgálat a leggyakrabban informátort, bizalmi személyt vagy a Rendőrséggel titkosan

---

⁴⁶⁵ Rtv. 2.§ (1)-(2) bekezdése

⁴⁶⁶ Rtv. 63.§ (1) bekezdése

⁴⁶⁷ Protective intelligence

⁴⁶⁸ Fein, Robert A. and Vossekuil, Bryan: Protective Intelligence and Threat Assessment Investigations: A Guide for State and Local Law enforcement Officials. U. S. Department of Justice. Washington D. C. 1998. 125. oldal

együttműködő más személyt vehet igénybe⁴⁶⁹ - nekik anyagi ellenszolgáltatást nyújthat⁴⁷⁰ -, a rendőri jelleg leplezésére, együttműködő személy védelmére fedőokiratot állíthat ki, használhat fel⁴⁷¹ - ezekhez kapcsolódóan közigazgatási nyilvántartásokban fedőadatokat helyezhet el⁴⁷² -, puhatolással⁴⁷³ vagy fedet nyomozó igénybevételével információt gyűjthet, adatot ellenőrizhet,⁴⁷⁴ figyelmet alkalmazhat⁴⁷⁵, illetve a sértettet szerepkörében - életének, testi épségének megóvása érdekében - rendőr igénybevételével helyettesítheti.⁴⁷⁶

Az életet, a testi épséget, a vagyont veszélyeztető fenyegetés, zsarolás, bűncselekményre való felbujtás esetén a használó írásbeli kérelmére a használatában lévő készüléken folytatott telefonbeszélgetés útján továbbított közlés tartalmát a kérelemben foglalt időhatáron belül megismerheti, azt technikai eszközzel rögzítheti.⁴⁷⁷

A titkos információgyűjtésre felhatalmazott nyomozó szerv vezetője az ügyész jóváhagyásával a kétévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő, szándékos bűncselekmény felderítése érdekében az ügygel összefüggő adatok szolgáltatását igényelheti az adóhatóságtól; a szolgáltatást nyújtó postai szolgáltatótól, elektronikus hírközlési szolgáltatótól; az egészségügyi és a hozzá kapcsolódó adatot kezelő szervtől; továbbá a banktitoknak, fizetési titoknak, értékpapírtitoknak, pénztártitoknak és egyéb üzleti titoknak minősülő adatot kezelő szervtől.⁴⁷⁸

A bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eszközei közül – véleményünk szerint – leggyakrabban a telefonvezetéken vagy azt helyettesítő távközlési rendszerek útján továbbított közlés tartalmának megismerése, technikai eszközzel történő rögzítése történhet.⁴⁷⁹

Annak ismeretében, hogy a Tanúvédelmi Szolgálat a Rendőrség speciális, a Védelmi Program keretében igénybe vehető különleges intézkedések alkalmazására jogosult szerv⁴⁸⁰, mely együttműködik a tanúvédelem kapcsán a titkos

---

⁴⁶⁹ Bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés Rtv. 64. § (1) a) pont

⁴⁷⁰ Rtv. 66. § (1) bekezdés

⁴⁷¹ Rtv. 64. § (1) c) pont

⁴⁷² Rtv. 64. § (8) bekezdés

⁴⁷³ az eljárás céljának leplezésével

⁴⁷⁴ Rtv. 64. § (1) b) pont

⁴⁷⁵ Rtv. 64. § (1) d) pont: a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható és vele kapcsolatban lévő személyt, valamint a bűncselekménnyel kapcsolatba hozható helyiséget, épületet és más objektumot, terep- és útvonalszakaszt, járművet, eseményt megfigyelhet, arról információt gyűjthet, az észlelteket hang, kép, egyéb jel vagy nyom rögzítésére szolgáló technikai eszközzel rögzítheti

⁴⁷⁶ Rtv. 64. § (1) g) pont

⁴⁷⁷ Rtv. 64. § (6) bekezdés

⁴⁷⁸ Rtv. 68. § (1) bekezdés

⁴⁷⁹ Rtv. 69. § (1) c) pont

⁴⁸⁰ A büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvény 1. § 6. pontja, védelmet ellátó szerv

információgyűjtésre is feljogosított nyomozó szervekkel, nagy valószínűséggel kijelenthetjük, hogy a védelmi felderítéshez kötődően a nyomozó hatóságok titkos információgyűjtése során felmerült – a védelemre, védett tanú fenyegetettségére, esetleges tanú elleni támadásra vonatkozó – információk nagyrészt kiváltják, helyettesítik a Tanúvédelmi Szolgálat által kezdeményezett operatív felderítéseket.

Egyébként a rendőrség – így a Tanúvédelmi Szolgálat is - titkos információgyűjtő tevékenységével kapcsolatban kívánjuk megjegyezni - csatlakozva Finszter Géza álláspontjához -, hogy a rendőrségi törvényben megfogalmazott absztrakt bűnmegelőzési cél önmagában egyfajta generálklauzulaként értelmezhető, melynek igazolására elég olyan személyi vagy tárgyi körülmény létezése, amelyből bűncselekmény elkövetésének absztrakt veszélyére következtetni lehet, azaz bűncselekmény elkövetésének kockázatát hordozzák.⁴⁸¹Ez – véleményünk szerint – túlságosan tág kereteket enged a titkos információgyűjtő tevékenység alkalmazására.

Az Alkotmánybíróság is a 2/2007. (I.24.) AB határozatában szintén megfogalmazta, hogy a megelőzés már önmagában is egy – legfeljebb stratégiai célként felfogható és a jog által körül nem határolt – olyan általános felhatalmazás, amelynek alapján a titkos információszerzés határai tetszés szerint kiszélesíthetők.⁴⁸²

3. Nemzetközi együttműködés

A véleményünk szerint a következő esetekben:

- a) A veszélyben lévő tanúnak külföldön kell lakóhelyet biztosítani.
- b) Igazságügyi eljárásban a hatóságoknak külföldi tanú vallomására van szükségük.

és a következő területeken van szükség nemzetközi együttműködésre:

- a) tanúk más országokba való áthelyezése, áthelyezés előfeltételeire vonatkozó kérdések, áthelyezés költségeinek viselése, kölcsönösség stb.
- b) adott – tanúvédelemmel is kapcsolatos - ügyben érintett külföldi hatóságok közötti információ csere
- c) a tanúnak a tárgyalás vagy nyomozás helyétől eltérő országban való kihallgatása, videokonferencián keresztül történő kihallgatás.

Mint már említettük, a nemzetközi együttműködés a tanúvédelem egyik fontos területe, amelyet a büntetőeljárásban résztvevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvény is kifejez. A tanúvédelmi

---

⁴⁸¹ Finszter, Géza: A titkos felderítés kriminalisztikája, in *Kriminalisztika I-II.*, szerkesztette: Bócz Endre, Bm. Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004. 985. oldal

⁴⁸² 2/2007. (I.24.) AB határozat

törvény részletezi a különleges óvintézkedéseket és külön nevesíti a nemzetközi együttműködésben való részvételt. A törvény részletesen meghatározza a nemzetközi együttműködés formáit, amely testet ölthet az érintett személy külföldre költöztetésében, a külföldről Magyarországra költöztetett személy védelmében, illetve sürgősségi intézkedés keretében mind a külföldi állam területére, mind Magyarországi területére történő ideiglenes elhelyezésben

Salzburgi Fórum, államközi szerződések

Az osztrák Szövetségi Belügyminisztérium 2000-ben kezdeményezte először egy többoldalú informális miniszteri találkozó megtartását, amelyre az Európai Unióhoz az első körben csatlakozni kívánó országok (Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Szlovénia, Magyarország) belügyminiszterét hívták meg. A találkozó helyszínéül Salzburgot választották. Az osztrák fél már ekkor javasolta, hogy tegyék rendszeressé a salzburgi találkozókat. A 2001-ben megtartott informális tanácskozáson az osztrák belügyminiszter mellett részt vettek a V4 országok és Szlovénia belügyminiszterei, valamint az EU akkori bel- és igazságügyi biztosa. Megvitatták és elfogadták a biztonsági partnerségről szóló un. Salzburgi Nyilatkozatot. A Nyilatkozat pontosan kijelölte az együttműködés feladatait rendőri és határellenőrzési területen, valamint az illegális migráció, a menekültügy és az európai integrációs folyamat kérdéseiben. Az azt követő években a régió több országa kapott meghívást a Fórumra és a tagállamok megegyeztek a különböző munkacsoportok felállításáról. A miniszterek folyamatosan áttekintették a munkacsoportok (tanúvédelmi, származási ország információs adatbázis megosztása, közlekedésbiztonság, schengeni értékelésre való felkészülés) eddigi tevékenységét. Kijelenthető, hogy a régió országai közötti bilaterális szerződések megkötésében nagy szerepet játszott a Fórum létrejötte. A Fórumon résztvevő országok közül a magyar Tanúvédelmi Szolgálatnak kiemelkedő a kapcsolata az Osztrák Köztársaság, a Horvát Köztársaság, a Szlovén Köztársaság, a Szlovák Köztársaság tanúvédelmi egységeivel, továbbá jó kapcsolatot ápolunk a Brit Királyság egyes regionális, valamint a Német Szövetségi Köztársaság egyes tartományi tanúvédelmi egységeivel. Ennek gyakorlati megvalósulásaként számos Védelmi Program közösen lett végrehajtva más országok társ tanúvédelmi egységeivel, illetve viszonyossági alapon kölcsönösen teljesítettünk olyan megkereséseket, amely a közreműködésünket tette szükségessé családi találkozók lebonyolítása, országon történő áthaladás biztosítása, illetve okmányok elkészíttetése területén. A régió tanúvédelmi egységei ezek közül is kiemelkednek, mivel ezen szervekkel szinte mindennaposnak mondható a kapcsolat. Nevezetesen a Védelmi Programok közös végrehajtása során rendszeres az együttműködés, ezen felül a szolgálatok kölcsönösségi alapon rendszeresen meghívják egymást különböző tanulmányutakra és a szakmai tapasztalatok kicserélésére. Az együttműködés további jelentős részét képezik a közös személyvédelmi képzések, valamint lökiképzések, amelyekre szintén meghívják egymást a felek. Az elmúlt év

során a magyar fél egy szomszédos országgal közösen hajtott végre egy, az Európai Unió által finanszírozott közös tanúvédelmi gyakorlatot, mely jól segíti nem csak a hivatalos, hanem az informális kapcsolatok fejlesztését.

Nemzetközi elköltöztetés

A nemzetközi konferenciákon történt többoldalú megbeszélések során világossá vált a régió országai számára, hogy a tanúvédelem területén elengedhetetlen az együttműködés kiterjesztése, különösen a nemzetközi elköltöztetés gördülékeny végrehajtása miatt. A volt Jugoszláv tagköztársaságok egymás iránti bizalmatlanságát, csak nemzetközi segítséggel lehetett enyhíteni.

A magyar jogrendszerben az elköltöztetést a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvény, a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény, továbbá a bilaterális egyezmények, valamint belső utasítások szabályozzák. Nemzetközi egyezmény hiányában az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium kér viszonzossági nyilatkozatot. A magyar Szolgálat a térségbeli pozícióját a délszláv régió felé való nyitással igyekszik erősíteni. A délszláv régióban a szomszédos országok nem megfelelő kapcsolata, valamint az a tény, hogy a bűnözői csoportok etnikailag átfedettek, azt eredményezi, hogy egy szomszédos délszláv államba költöztetés gyakran veszélyes, hiszen bűnszervezetek többnyire azonosak a térségben. Kiemelt problémát jelent a háborús bűncselekményekben vallomást tevő érintettek védelme, hiszen ezekben az ügyekben állandó a médiaérdeklődés, és sokszor az érintett személyek ismertek a médiában megjelenő fényképekről. A horvát és a szerb társszervek a tanúvédelmi programban szereplő személy külföldre költöztetésének tervezésekor figyelembe veszik ezeket a problémákat. Ha az ügy jellege azt követeli, hogy a délszláv térségen kívül helyezték el az érintettet, akkor gyakorlatilag Magyarország a régió egyetlen olyan országa, ahová képesek lehetnének elhelyezni védett személyt, tekintettel a hasonló életviteli költségekre. Ennek okán elengedhetetlen a térség legalább e két szolgálatával a kapcsolatok erősítése, valamint a Romániával való szorosabb együttműködés kialakítása, hiszen a nyelvi problémák kiküszöbölhetőek a magyarlakta területeken.

A magyar Tanúvédelmi Szolgálat elláthatja a külföldi hatóság megkeresése alapján Magyarországon folyó eljárásban érintett, illetve a külföldről Magyarországra költöztetett személy védelmét, valamint kezdeményezheti az érintett külföldre költöztetését, ha védelme már nem biztosítható Magyarországon. Ezen kívül a 2002. évi LIV. törvény lehetővé teszi, hogy sürgősségi intézkedések során, valamint az előzetes letartóztatásban lévő, vagy szabadságvesztés büntetését töltő érintett esetében a nemzetközi elköltöztetést, de mivel a keretjogszabály után nem születtek meg a végrajtást elősegítő egyéb jogszabályok, így ez a nagyon fontos lehetőség

még csak elméleti síkon léteznek. Ezeknek a hiányoknak a pótlására a Szolgálat előterjesztést tett az IRM felé, az egyeztetések folyamatban vannak. A külföldön való elhelyezésnek a Védelmi Programba való felvételen túl, még egyéb külön feltételeknek is meg kell felelnie az érintettnek. Az érintett pszichológiai vizsgálata és kapcsolattrendszerének feltérképezése után fel kell mérni a szakmai képzettségét, végzettségét, illetve nyelvtudását. Ezeknek a feltételeknek az ismeretében ki lehet jelölni a célországot és el kell kezdeni a legenda kiépítését. Az előkészítés során figyelembe kell venni, hogy a költöztetéssel az érintett nem szerezhethet jogtalan előnyt, például nem lehet olyan országba kihelyezni ahonnan ki van tiltva. A külföldi társszervvel való kapcsolatfelvétel után meg lehet állapodni a folyamatos információcseréről és az elszámolás módjáról. Fel kell készíteni az érintettet – illetve a családját – a várható nehézségekre. Ezek adódhatnak a nyelvi problémákból – ami kiküszöbölhető a felkészülés során nyelvtanfolyamra való beíratással -, az új élethelyzetből adódó, valamint az új személyazonossággal összefüggő nehézségekből. Külön említést és fokozott figyelmet érdemel a gyerekek felkészítése és iskoláztatásának előkészítése.

V. RÉSZ – A tanúvédelem lehetséges irányai

I. fejezet - De lege ferenda javaslatok

Javaslatainkat az alábbiakban, négy fontos területen foglaljuk össze.

A) Kriminálpolitika problémák:

1. Szükséges-e a Btk. szabályainak szigorítása – mit eredményezhet a súlyosabb szankcionálás veszélye a tanúvédelemben? Az ítéletek és a végrehajtási szabályok szigorítása a tanúvédelem „hiányával” együtt még veszélyesebbé teszi majd a tanúskodást, és a lakosság növekvő félelme az őt erre kényszerítő bűnüldöző szervektől a bejelentett bűnesetek számának akár radikális csökkenését is eredményezheti.
2. Mi van abban az esetben, ha a hatóság nem volt képes megvédeni a tanút? Van-e, ha igen, akkor meddig terjed a hatóság – és így gyakorlatilag az állam – helytállási kötelezettsége? Szerencsére ennek a kérdésnek a gyakorlatba történő feltételére még nem került sor.

B) Normatív problémák:

3. Javasoljuk a büntetőeljárás törvény tanúvédelmi részében nevesített – de külön normákban szabályozott – személyi védelem és tanúvédelmi program egységes, törvényi szintű szabályozásának bevezetését.
Az új törvény egységes szabályozást adna a büntetőeljárásban résztvevő, az igazságszolgáltatást tevékenyen segítő, továbbá a velük közeli kapcsolatban álló olyan személyek számára, akik erre tekintettel kerülnének fenyegetett helyzetbe és személyes biztonságuk az állam fokozott védelmét igényli, továbbá az érintettet fenyegető veszély mértékéhez igazodva, fizikai jellegű vagy különleges intézkedések alkalmazásával segítené elő a bűnözés – különösen a kiemelkedő súlyú, elsősorban a szervezeten elkövetett bűncselekmények – elleni küzdelmet, a bűnüldözést, az igazságszolgáltatás érdekeinek hatékony érvényesítését.
4. Javasoljuk a vallomás megtételének hatóságok részéről történő befolyásolásának teljes tilalmát, mind pozitív, mind negatív irányban. Az ezzel kapcsolatos garanciaelemek, biztosítékok, ellensúlyok rendszerének törvénybe történő beemelését hangsúlyozzuk.
5. Az Sztv., Ket. és a Pp. tanúfogalmának egységesítése, kibővítése – azért, hogy a jövőben ne forduljanak elő olyan szituációk, melyekben a hatóság csak akkor szembesül azzal az objektív ténnyel, hogy a tanú az ügyről tud valamit, vagy sem,

amikor kihallgatja – a tanúvédelemben részesülő alanyi kör ezáltal történő szűkítésének megakadályozása.

6. Az előző ponthoz kapcsolódóan: tanúvédelemben csak tanú részesíthető – ha az eljáró hatóságok a Be. fogalma szerint értelmezik a tanú fogalmát, akkor olyan személy vonatkozásában is lehetőség van tanúvédelem alkalmazására, akitől a tanúkénti kihallgatása során az ügyre vonatkozóan érdemi információt nem nyertek, de az esetleges elkövetők abban a feltevésben vannak, hogy rájuk nézve terhelő információkat szolgáltatott.
7. A zárt adatkezeléssel kapcsolatban: problémaként jelentkezik a gyakorlat során, hogy olyan személyek is kérik az adatok zárt kezelését, akik hosszabb ideje egy településen laknak (pl. kis városban, faluban), esetlegesen ismerik is egymást, tudják a másikról, hogy kicsoda. A jövőre vonatkozóan – gondolva az informatika rohamos terjedésére –, ha egységes, zárt informatikai rendszert alkotnának az eljárásban résztvevő hatóságok számítógépes rendszerei, akkor ezen rendszeren belül sikeresen lehetne kezelni a jelenlegi jegyzőkönyv melletti borítékolás rendszerét.
8. Az R (97) 13. számú ajánlásban megfogalmazottakkal egyetértésben a különösen védett tanú jogintézménye alkalmazásakor javasoljuk az ún. „igazoló eljárás” bevezetését, amely lehetőséget teremt - az eljáró bíróságtól független bizottság formájában – arra, hogy érdemben vizsgálják az anonim tanú szavahihetőségét. Ez – véleményünk szerint – elfogadható lenne a védők számára is, hisz erről az oldalról sok kritika és támadás érte azt, hogy csorbul a védelem és a közvetlenség elve.
9. A védetté nyilvánítás eddigi gyakorlatát figyelemmel kísérve – amennyire ez megismerhető volt – megállapítható, hogy együttműködő személy illetve fedett nyomozó nem töltött be különösen védett tanúi pozíciót. Álláspontunk szerint ez a tanúvédelem mindennapjaiban problémaként jelentkezhet - jelentkezik. Felfogásunk szerint nincs olyan jogszabályi rendelkezés, amely a fenti kategórián belül kizárná azt, hogy együttműködő személy (pentitó) vagy fedett nyomozó különösen védett tanú pozíciót foglaljon el. A fentiek alapján megfogalmazhatjuk, hogy az ügyészi gyakorlatban kialakult egy olyan nézőpont, mely szerint együttműködő személy (illetve fedett nyomozó) – lehetőség szerint - ne legyen különösen védett tanú. Ezzel nem értünk egyet, ennek a hibás gyakorlatnak a felülvizsgálatát, újragondolását javasoljuk az ügyészi szervek számára.
10. A „rendészeti védelem”⁴⁸³ (személyvédelem) kapcsán a jelenlegi szabályozás⁴⁸⁴ alanyi körének újragondolását, kibővítését javasoljuk – gondolunk itt pl. a nyomravezető vagy éppen a feljelentővel kapcsolatos veszélyeztetettség kérdésére.

---

⁴⁸³ Tremmel Flórián használja a kifejezést, mint vizsgálandó problématerület, lásd Tremmel, Flórián: a tanúvédelem rendszerszemléletű megközelítése in A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései, szerkesztette: Mészáros Bence, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 2009. 115. oldal

⁴⁸⁴ 1998. évi XIX. törvény 98. §

11. Véleményünk szerint nem tisztázott és eddig a gyakorlat sem – mivel nem ismerhetők meg az ügyek – alakíthatta ki a védelmi programhoz kapcsolódó feltételrendszerben megjelenő „kiemelkedő súlyú bűncselekmény” fogalmának a definícióját. A törvény indokolása csak általánosságban magyaráz, fogódzkodót ez sem ad. „Az adott bűncselekmény súlyosságának megítéléséhez mindig a konkrét ügy körülményeinek alapos vizsgálata szükséges. A kiemelkedő súlyú bűncselekmény önmagában nem feltétlenül az adott bűncselekmény súlyosabb minősítését vagy magasabb büntetési tételét jelenti, hanem a bűncselekmény körülményeire, indítékára, motivációjára, elkövetőjének és egyéb szereplőinek személyére utal. Ebben a körben különös gonddal kell vizsgálni a bűncselekmények elkövetési módját, jellegét és a bűncselekmények elkövetési és jogi tárgyát, valamint az abból a büntetőeljárásban résztvevőre háruló konkrét veszélyt. E különös körülmények megítélésére természetesen a büntetőeljárást folytató és ekként a Programba való felvételt kezdeményező szervnek van reális lehetősége.” Történtek ezzel kapcsolatban felvetések, de egyértelmű iránymutatást még eddig nem alakított ki sem a szakma, sem a tudomány.
12. A védelmi program kapcsán – az együttműködési megállapodás kérdésére irányítjuk a figyelmet. Miért polgárjogi szerződés keretein belül történik ez? Büntetőeljárásban a nyomozó hatóság kezdeményezi egy polgárjogi szerződés megkötését? A tanú polgári jogi szerződésben lemondhat-e az emberi jogai egy részéről? Szabad mozgás, lakóhely szabad megválasztása – alkotmányjogi kérdéseket is felvet a problémakör.

Az kétségtelen, hogy az állam a tanúvédelmi programban részt vevő személy életének megőrzése érdekében léptet érvénybe korlátozásokat, mint ahogy az is, hogy a tanúvédelmi programban résztvevő személy a saját biztonsága érdekében mond le ezekről.

Tekintettel az élethez való jog korlátozhatatlan jellegére - dogmatikai szempontból elsősorban erre vezethető vissza az, hogy az állam a tanúvédelmi programban részt vevő személy életének megőrzése érdekében léptet érvénybe korlátozásokat. Ugyanakkor a magánjogi szerződés - még akkor is, ha atipikus - intézményét ebben az ügyben feleslegesnek érezzük, hiszen amennyiben elfogadjuk az előzőekben leírtakat, az államnak nincs szüksége az egyén beleegyezésére a mozgásszabadság, stb. korlátozásához ebben az ügyben.

Álláspontunk szerint két eset lehetséges:

- a) amennyiben elfogadjuk azt, hogy az állam korlátozhatja a tanúvédelmi programban résztvevő személyek egyes alapjogait, úgy a szerződés megkötése e tekintetben teljességgel irreleváns, tehát felesleges - ez viszont nem érinti azt, hogy más egyéb kérdéseket a felek szerződésben rendezzenek;

b) amennyiben nem fogadjuk el az állam alapjog-korlátozási lehetőségét, úgy azt szerződéssel sem lehet megalapozni, hiszen alapjogról lemondani semmilyen formában nem lehet.

Véleményünk szerint az első változat helytálló. Ha ezt elfogadjuk, akkor az alkotmányban megfogalmazott állami kötelezettséget már nem kell szerződésben nevesíteni, tehát a megállapodás kérdését rossz oldalról közelítette meg a jogalkotó a normában.

C) Bizonyítás-elméleti kérdések:

13. A kriminalisztika adós a gyakorlatnak a tanúvédelem gyakorlati végrehajtása során felmerülő problémák megoldási javaslataival, mert – Finszter Géza szavaival élve – ezek a módszerek a legutóbbi időkhöz nem viselték el a tudományos kutatást.⁴⁸⁵ Lehetőseget kellene teremteni a titkosítás ellenére arra, hogy a szakemberek számára az eddigi szakmai tapasztalatok hozzáférhetővé váljanak, a kriminalisztika – mint tudomány – pedig ezen tapasztalatok elemzését követően ajánlásokkal segítse a végrehajtást.
14. A tanúvédelem kezdeményezése, elrendelése során a törvényesség – a bizonyítás – a konspiráció érdekei ütköznek! A tanú vallomásának a súlyát a nyomozóhatóságnak már előzetesen értékelni kell – modellezni, hogy a bíróságon miként lesz értékelve, mennyit fog érni. Itt a legfőbb probléma az, hogy a nyomozóhatóság hoz előzetesen egy döntést, hogy a bíróságon majd hogyan fog értékelni. Ha ezt nem megfelelően végzik, akkor – mivel a bizonyíték súlya kellően nem befolyásolja az ítéletet – a hatóság teremt egy későbbi veszélyhelyzetet a tanú számára, mivel rábírja a programban való részvételre – óhatatlanul felhívva az elkövetők figyelmét rá.
15. A tanúvédelmi szolgálat munkatársai – mint hivatásos állományú rendőrtisztek – részt vehetnek-e későbbi büntetőeljárásban, mint tanúk? Rtv. vonatkozó rendelkezései és a tanúvédelem kapcsán a jogintézménnyel és a végrehajtó szervvel kapcsolatos bizalom áll szemben egymással!
16. A „titkos bizonyítékok”⁴⁸⁶ kapcsán jegyezzük meg: át kell gondolni és kidolgozni azt, hogy az ügyek milyen körében használható az anonim tanú tanúvallomása! Tremmel szerint a „kettős arányosság” követelménye szerint kell eljárni – mely állásponthoz csatlakozunk.

---

⁴⁸⁵ Finszter, Géza – Irk, Ferenc: Gazdasági – társadalmi változások, a bűnözés új kihívásai (Szervezett bűnözés Kelet-Közép-Európában, az Európai Unió peremén) Kriminológiai Tanulmányok XXXVIII. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2001. 45. oldal

⁴⁸⁶ Tremmel, Flórián: a tanúvédelem rendszerszemléletű megközelítése in A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései, szerkesztette: Mészáros Bence, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 2009. 112. oldal

17. Felhívjuk a figyelmet a bizonyítékok objektívizálása fontosságára – a tanúvédelmi programban résztvevő személyek tanúvallomásának – többszöri – rögzítésére, az ehhez szükséges technikai háttér biztosítására.
18. Az előző ponthoz kapcsolódóan: az eljárások elhúzódásával az emlékek is enyésznek. A bírósági döntések során egyre inkább előtérbe kerül a tárgyi bizonyítás – óhatatlanul felmerül a kérdés, hogy csökken a jelentősége a személyi bizonyításnak?
19. Javasoljuk a zártcélú távközlő hálózat mielőbbi kiépítését – alkalmazását, nem csak a bírósági főszakaszban, hanem – a hálózat kibővítése révén, abba integrálva a bíróságon kívüli eljáró hatóságokat is – már a nyomozás során is.
20. Videokonferencia alkalmazása kapcsán – felmerül a kérdés, hogy a közvetlenség elvének érvényesülése sérül vagy nem sérül? Szerintünk alkalmazható, közvetett módon érvényesül a közvetlenség elve, de a tanú védelme érdekében ez elfogadható. Ezen az állásponton van Kovács Judit is.

D) Rendészeti – igazgatási kérdések a gyakorlatban:

21. A gyakorlati végrehajtásban problémaként jelentkezik, ha pl. a Tanúvédelmi Szolgálat munkatársa szorul tanúvédelemre – ugyanis első körben – a szabályozás szerint – ha személyi védelemről van szó, akkor az elrendelő szervnek kell azt biztosítani! Ezt ki lehetne küszöbölni, ha a Szolgálat munkatársát a Szolgálat védhetné.
22. A gyakorlati végrehajtásban szintén problémaként jelentkezik, hogy olyan személy, aki valamilyen okból kikerül a tanúvédelmi programból, megismeri a Szolgálat által alkalmazott erőket, eszközöket, módszereket, vagy legalábbis annak egy részét – ennek kiküszöbölése egyrészt Szolgálaton belüli belső szabályzók kialakítását követeli meg, másrészt – a további hatékony munkavégzés érdekében – megnövelt anyagi erőforrások biztosítását a Szolgálat számára (pl. az ún. T-költségek terhére fenntartott biztonságos lakások és esetleges gépjárművek)
23. A tanúvédelem gyakorlati végrehajtásával kapcsolatban: gépjárművek külföldön történő tankolása (MOL – SHELL kártyák kérdése); érintett személy⁴⁸⁷ rapid, azonnali külföldre történő kiszállítása esetén a gépjármű konvoj országhatárokon történő átlépésének problémái, Szolgálat munkatársainak fegyverei átszállítása, idegen államban történő közlekedés (-szabályainak) problémái, feltűnés elkerülése érdekében a gépjárművek egyedi azonosítóinak esetleges cseréje (bilaterális megállapodások alapján).
24. Felhívjuk a figyelmet a nyomozóhatóságok végrehajtó állományának tanúvédelemmel kapcsolatos információinak, ismeretének megalapozására, szinten tartására, folyamatos bővítésére – az ezzel kapcsolatos rendőrségi belső normák kidolgozásának és maradéktalan végrehajtásának kiemelkedő jelentőségére.

---

⁴⁸⁷ A 34/1999. (II.26.) kormányrendelet fogalom-meghatározásai alapján

25. A tanú szubjektív veszélyérzete és az objektív veszélyhelyzet nem mindig esik egybe. Nagyon fontos a hatóságok részéről történő előzetes kockázat- és veszélyelemzés! Ennek kapcsán a kérdés az: ha nem egyezik, meddig fog tartani a tanúvédelem?
26. Véleményünk szerint nagyon fontos terület és kapcsolódik a tanú hatóságok részéről történő befolyásolás, presszionálás problémaköréhez is a rendőrség részéről a tanúvédelmi programba történő bevonás szakmai etikája. Legjobb tudomásunk szerint nincs ilyen etikai kódex, pedig kialakítása rendkívül fontos lenne. Gyakorlatilag a tanú további életéről való döntés a programba való bevonásról döntés.
27. A programba felvett tanú később a vallomását visszavonja – programból kilép, vagy Szolgálat megszünteti az együttműködést. A programban való részvételével az addig okozott költségek, a hatóság által vállalt kockázatba tartozik bele vagy követelhető és peresíthető a személyen? Sajnos a gyakorlat azt mutatja, hogy a programba vonás sokszor nem csekély költségei elvesznek, a vállalt kockázat kategóriába tartoznak. Egyedül a bevont személy helyett történő teljesítések peresíthetők – de erre még nem volt példa.
28. Uniós javaslat merült fel az Europol központi, koordináló szerepére a tagállamok tanúvédelmi együttműködése kapcsán – nem támogatjuk, mert fölöslegesen kerülne az alkalmazandó rendszerbe egy újabb szereplő, ezzel is növelve az esetleges dekonspiráció veszélyét.

II. fejezet – A kutatás eredményének az összegzése

Összegzés

A bűncselekményt elkövetők büntetőjogi felelősségének megállapításában kulcsszerep jut a tanúknak, amely elkerülhetetlenül konfliktust idéz elő a terheltek és a rájuk terhelő adatokat szolgáltatók között. Az ellentétek megfelelő mederben tartása az államok feladata. A bizonyítás során a tanú részvételétől eltekinteni nem lehet, másrészt viszont a vallomástétellel járó kockázatot minimálisra kell csökkenteni. Már önmagában a hatóságok előtti megjelenés, még inkább a nyilatkozattétel stresszhelyzet a tanúk többsége számára. Az államok kötelessége, hogy a védelem jogainak tiszteletben tartása mellett a szituációból eredő hátrányos következményektől, illetve izgalmaktól a tanúkat a lehetőségekhez képest megkíméljék, még akkor is, ha fenyegetettségükről, vagy befolyásolásról ténylegesen nincs is szó.

A tanúk kikényszeríthető kötelezettsége a hatóságok előtti megjelenés és vallomástétel, amelynek jogosulatlan megtagadása szankciót von maga után. Az igazságszolgáltatás célja azonban nem merülhet ki abban, hogy kötelezettségek teljesítését hátrányok kilátásba helyezésével kikényszerítse. A büntetőpolitikai célok megvalósítása a büntetőeljárásban akkor lesz eredményes, ha a tanúk megfelelő bátorítást kapnak arra, hogy vallomást tegyenek, és biztosak lehetnek abban, hogy adott esetben az állam képes őket megvédeni, illetve arra is törekszik, hogy őket az eljárásból adódó más egyéb kellemetlenségektől megóvja.

A tanúvédelem igen bonyolult és költséges intézmény, ezért is kell, hogy a hatóságok kezében ultimum remedium⁴⁸⁸ maradjon. Gondoljunk csak arra, hogy a hatóságok – és természetesen az érintett személy közös - döntése akár a tanú és hozzátartozói egész további életére is kihatással lehet, azt megváltoztathatja.

A tanúvédelemben résztvevők számára a védelmet éppen ezért - sok-sok tényező, az érintett személy véleménye, hozzájárulása, a hatóságok tagjainak megfelelő felkészültsége és szakmai tapasztalata alapján – személyre szabottan kell biztosítani.

A szakemberekkel történő beszélgetések kapcsán kiderült, hogy a veszélyeztetett személyek – hacsaknem korábban maguk is kapcsolatba kerültek a szervezett bűnözéssel - nem szívesen vállalják a személyazonosságcserét, de még csak hosszabb időre szóló elköltöztetést sem. Ennek a ténynek kapcsán a hatóságok

---

⁴⁸⁸ végső eszköz

védelmi intézkedés alá bevonás gyakorlatának szakmai etikai norma hiányára hívnánk fel a figyelmet.

A tanúvédelem több érdeket szolgál és a védelem mértéke nagyban függ a más érdekek sérelmétől. Előfordulhat, hogy nem célszerű egy adott tanúvédelmi eszköz alkalmazása, mert túlságosan korlátozza az igazságszolgáltatás más fontos érdekeinek érvényesülését.⁴⁸⁹

Végeredményben – a korábbi felsorolásból kitűnően – megállapítható, hogy a tanúvédelem eszköztárának széles választéka áll a magyar hatóság rendelkezésére.

Az, hogy mikor melyik kerül alkalmazásra, mindig a konkrét ügy, az eljárásban résztvevő szakemberek felkészültsége, szakmai hozzáértése, elhivatottsága és nem utolsósorban hozzáállása határozza meg. Mert egyértelműen kijelenthetjük, hogy rendelkezhetünk a legjobb törvényi háttérrel is akár, az csak annyiban érvényesül, amennyiben az a gyakorlatban realizálódik.

Befejezésként az Emberi Jogok Európai Bírósága a Kostovski kontra Hollandia ügyben⁴⁹⁰, 1989. november 26-i ítéletének figyelmeztetését citáljuk.

„Jóllehet a szervezett bűnözés terjedése kétségtelenül megfelelő eszközök bevezetését kívánja meg, a Bíróság .... megállapítja, hogy nem fektettek elegendő hangsúlyt arra, hogy - ....- az ellenőrizhető és megfelelő bírósági eljárás a civilizált társadalomban mindenki érdeke. A tisztességes igazságszolgáltatáshoz való jog olyan kiemelt helyet foglal el a demokratikus társadalmakban, hogy azt nem lehet opportunus okokból feláldozni.”⁴⁹¹

Az igazságszolgáltatásnak – benne a szervezett bűnözés elleni küzdelemmel és azzal kapcsolatban a tanúvédelemmel - az emberi jogok védelmével együtt kell érvényesülni.

---

⁴⁸⁹ Leng, Roger: Az Egyesült Királyság tanúvédelmének elméleti és gyakorlati problémái in A tanúvédelem útjai Európában, szerkesztette: Róth Erika, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002. 33. oldal

⁴⁹⁰ Kostovski kontra Hollandia, 1989. november 26-i ítélet (ügyszám: 11454/85)

⁴⁹¹ Kostovski kontra Hollandia elleni ügy ítéletének 44. bekezdése

SUMMARY

European crime has doubled in the last forty years. The exact comparison of European crime is rather difficult since there are significant differences in the legal definitions and statistics. But it is not only the quantity of crime that worries the security forces but first of all the new structure of crime, the new quality of crime, the greatest danger being organized crime.

One of the greatest challenges of the 21st century is the battle against organized crime. The phenomenon has “developed” into a cross-border activity by now and is present in practically all countries together with its not at all beneficent effects. Its appearance in Hungary is not a novelty either, there were traces of it already in the second half of the 20th century, and this tendency has developed, changed, become stronger in the last decades.

The thesis briefly presents the relations between organized crime and witness protection, in connection with this it examines the witness as a procedural category, the concept of witness both in national legal standards — in fields within and without criminal sciences — and in the relevant international law, their role in the criminal procedure as well as their rights and obligations in connection with their procedural situation.

The definitional problem of organized crime, its so far multicoloured definition are objects of examination.

The thesis touches upon the criminal historical introduction of a few nations — the United States, Italy, Germany, Slovakia — that are of great importance with reference to witness protection, focusing primarily on the major stages of the appearance of organized crime and the criminal-political, regulational answers related to it, and parallel to this it presents the system of means in witness protection available for the authority.

In relation to the above, the introduction of the development of the Hungarian organized crime, the survey of legal- and criminal-political reasons that lead to the formation of witness protection form the marrow of the thesis, as well as the listing, introducing of the present-day system of means of witness protection, the relation of the individual means to the international standards, the discussion of the — possibly — connected regulational problems and the introduction of the contradictions between the normatives and practical execution.

The collected amending suggestions (*de lege ferenda*), which search for the answers to the incidental criminal-political, normative, criminalistic and security-organizational problems constitute an integral part of the thesis, they systematize

the most important deductions. The use of the results represents high value for both jurisprudence and legislation, as well as for law enforcement.

FÜGGELÉK- felhasznált irodalom

I. Hivatkozott irodalom

A) Magyar nyelvű szakirodalom

- 1) A rendőrség és a közvélemény - A gazdaság, feketegazdaság, a gazdasági szervezett bűnözés és a korrupció - Kodifikáció-bizonyítás - A tanúvédelem. Szerk. Domokos Andrea. Kriminológiai közlemények 54. Magyar Kriminológiai Társaság. 1996.
- 2) A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései. Szerk. Mészáros Bence. Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet. Pécs, Kódex nyomda. 2009.
- 3) A tanúvédelem útjai Európában. Elméleti és gyakorlati szempontok a tanúvédelemben. A Büntetőjogi Tudományok Intézete 2001. aug. 31-i nemzetközi kollokviumának anyaga. Szerk. Róth Erika. Miskolci Egyetem, Büntetőjogi Tudományok Intézete. Miskolc, Bíbor Kiadó. 2002.
- 4) Ábrahám, Márta: A német tanúvédelmi törvény, különös tekintettel a videotechnika alkalmazására a büntetőeljárásban. Jogtudományi Közlöny, 2001. 321-322. o.
- 5) Antal, Ferenc: Tanúvédelem? Fegyelmi eljárás ügyvédi jelenléttel, Börtönügyi Szemle, 1997, 1. szám, 50-51.
- 6) Arday, Adrienn: A tanú szerepe a jelen büntetőjogában, avagy hogyan védi az 1998. évi XIX. törvény a tanút. in A szervezett bűnözés arcai szerkesztette: Gellér Balázs - Hollán Miklós, Budapest., 2004, 121-163.
- 7) Arday, Adrienn: A tanúvédelem egyes kérdései - avagy hogyan védjük "különösen" a tanút? Collega, 2001, 1. szám, 17-20.
- 8) Arday, Adrienn: A tanúvédelem egyes kérdései – avagy hogyan védjük „különösen” a tanút? Collega, 2001/ 1.17. oldal
- 9) Bakai, Katalin: A tanúvédelem nemzetközi modelljei in A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései, 2009. 5-19 p
- 10) Balogh, Endre: A szervezett bűnözés fenomenológiája Németországban - 1993/8 Rendészeti Szemle 110. oldal
- 11) Bánáti, János: A tanúvédelem néhány kérdése In: Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre: A IV. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Győr, 2000. október 13-14. szerkesztette: Róth Erika, Kriminológiai Közlemények Különkiadás, Budapest, 2001, 121-127.
- 12) Barabás, Andrea Tünde: A sértett megváltozott szerepe. In Kriminológiai Tanulmányok 36. kötet 1999. 148-173.

- 13) Beccaria, Cesare: Büntett és büntetés, Akadémiai kiadó, Budapest, 1967. 98. oldal
- 14) Berger, Vincent – Kondorosi, Ferenc: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata, különös tekintettel a fair eljárás követelményeire, Budapest, 2006
- 15) Blom, Tom: Tanúvédelem Hollandiában in A tanúvédelem útjai Európában, szerkesztette: Róth Erika, Bűnügyi Tudományi Közlemények 4. Bíbor Kiadó, Miskolc 2002. 27. oldal
- 16) Bócz, Endre: A maffiaellenes szabályozás tervezetének néhány problémája in Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre, A IV. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Győr, 2000. október 13-14. szerkesztette: Róth Erika, Kriminológiai Közlemények Különkiadás, Budapest, 2001, 89-94.
- 17) Bócz, Endre: A szervezett bűnözésről és a bűnszervezet fogalmáról in Györgyi Kálmán ünnepi kötet, szerkesztette: Gellér Balázs, Budapest, 2004, 79-101. oldal
- 18) Bócz, Endre: A tanúvédelem egyes jogalkotási kérdései és problémái a magyar büntető igazságszolgáltatásban. Elhangzott „A tanúvédelem útjai Európában” című nemzetközi kollokviumon. Miskolc, 2001. augusztus 31.
- 19) Bócz, Endre: A tanúvédelem egyes jogértelmezési és egyéb gyakorlati kérdései a magyar büntető igazságszolgáltatásban. in Tanúvédelem útjai. 2002. 61-65. oldal
- 20) Bócz, Endre: A tanúvédelem és az Európa Tanács, Rendészeti Szemle, 1994, 8. szám, 3-10. oldal
- 21) Bócz, Endre: A tanúvédelemről, Kriminológiai Közlemények, 1996, 54. szám, 105-112. oldal
- 22) Bócz, Endre: Az anonim tanúzással kapcsolatos csodavárásról. in Személyi szabadság. 1999. 43-49. oldal
- 23) Bócz, Endre: Egy államügyész vallomása - A szervezett bűnözés elleni küzdelem ügyészi tapasztalatai Magyarországon, Belügyi Szemle, 1997, 7-8. szám, 11-22. oldal
- 24) Bócz, Endre: Emberi jogok - „titkos tanúk”, Belügyi Szemle, 1996, 9. szám, 3-12. oldal
- 25) Bócz, Endre: Ismét a tanúvédelemről, Belügyi Szemle 1995/6, 3-12. oldal
- 26) Bócz, Endre: Módosítási javaslatok az új Be.-hez, Magyar Jog, 2000, 8. szám, 468-473. oldal
- 27) Bólyai, Imréné: Cosa di Cosa Nostra.- Belügyi Szemle 1996/10. sz. 121. oldal
- 28) Borai, Ákos: A tanú védelme, ORFK Tájékoztató 1992/6.
- 29) Borai, Ákos: A tanúvédelem I. rész, Rendészeti Szemle, 1994, 10. szám, 30-38. oldal
- 30) Borai, Ákos: A tanúvédelem II. rész, Rendészeti Szemle, 1994, 11. szám, 16-28. oldal
- 31) Bűnügyi Rendőrségi Bizottság rendkívüli ülése 1988. november 4-én BKA Forschungsreihe - BKA kutatási sorozat, Wiesbaden, 1990. 28. oldal
- 32) Csák, Zsolt: A különösen védett tanú az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéletei tükrében. Magyar Jog, 2000, 2. szám, 75-81. oldal

- 33) Cserháti, Anita: A tanúvédelem eljárásjogi eszközei. A Védelmi Program, Ügyészek Lapja, 2006, 4. szám, 5-22. oldal
- 34) Dános, Valér: A szervezett bűnözés néhány elméleti kérdése, a szervezett bűnözés egyes jegyeinek megjelenése a hazai bűnözésben, Magyar Jog, 1988/1. 19. oldal
- 35) Dános, Valér: Szervezett bűnözés in Gönczöl, Katalin – Korinek, László – Lévy, Miklós: Kriminológiai ismeretek - Bűnözés, bűnözéskontroll Corvina Kiadó, Budapest, 1999, 212. oldal
- 36) Elek, Balázs: A tanúvallomások befolyásolásának megakadályozása a gazdasági büntetőperekben in A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései, 2009. 52-61. oldal
- 37) Elek, Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban, Debrecen, 2008. 45-82. oldal
- 38) Farkas, Ákos – Róth, Erika: Tanúvédelem a büntetőeljárásban. Magyar Jog, 1992/10.
- 39) Farkas, Ákos: A tanúvédelem Magyarországon a 90-es években. in A tanúvédelem útjai Európában, szerkesztette: Róth Erika, Miskolc, 2002, 55-59. oldal
- 40) Farkas, Ákos: Büntetőjogi együttműködés az Európai Unióban, Bp., 2001.
- 41) Farkas, Ákos: Európai büntetőjog Amszterdam és Nizza után, Európai Jog, 2001, 2. szám, 12-17. oldal
- 42) Farkas, Ákos: Fejlődési tendenciák a büntetőjogban Európában, Magyar Jog, 1994. 3. szám, 189. oldal
- 43) Fava, Giuseppe: Szicíliai maffia, Kossuth Könyvkiadó, 1985, 32. oldal
- 44) Fehér, Lenke: Nemzetközi emberkereskedelem. Szerkesztette: Fehér Lenke. MTA Jogtudományi Intézet. MolnART, Budapest.2008.
- 45) Fenyvesi, Csaba: A szembesítés – szemtől szembe a bűnügyekben, habilitációs tézis füzet, Pécs, 2008. 36. oldal
- 46) Fenyvesi, Csaba: A tanúvédelem és a védőügyvéd In: A tanúvédelem útjai Európában, szerkesztette: Róth Erika, Miskolc, 2002, 81-93. oldal
- 47) Fenyvesi, Csaba: Gondolatok a szembesítésről a tanúvédelem kapcsán In: A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései, szerkesztette: Mészáros Bence, Pécs, 2009, 75-83. oldal
- 48) Fenyvesi, Csaba: Védő és tanú, Ügyészek Lapja 2001/ 1. szám, 46-47. oldal
- 49) Finszter, Géza – Irk, Ferenc: Gazdasági – társadalmi változások, a bűnözés új kihívásai (Szervezett bűnözés Kelet-Közép-Európában, az Európai Unió peremén) Kriminológiai Tanulmányok XXXVIII. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2001. 11-59. oldal
- 50) Finszter, Géza: A titkos felderítés kriminalisztikája, in Kriminalisztika I-II., szerkesztette: Bócz Endre, Bm. Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004. 985. oldal
- 51) Gál, István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés 2005. 26. oldal
- 52) Gáspárdy, Gergely: A tanúvédelem eszközei, modelljei I. rész, Collega, 1999-2000, 12-1. szám, 16-25. oldal

- 53) Gáspárdy, Gergely: A tanúvédelem eszközei, modelljei II. rész, *Collega*, 2000, 3. szám, 15-22. oldal
- 54) Gellért, Gábor: *Maffia* - Kossuth Könyvkiadó Bp. 1978. 11. oldal
- 55) Gera, Antal: Az idő nem minden törvénymódosítást igazolt, *Belügyi Szemle* 1996/3. szám, 75-76. oldal
- 56) Gorza, Edina: A tanúvédelem szerepe, jelentősége és lehetséges megoldásai az új büntető eljárási törvényben, *Ügyészek Lapja*, 1997, 3. szám, 31-48. oldal
- 57) Gorza, Edina: Tanúvédelem és a szervezett bűnözés, *Belügyi Szemle* 1997. 7-8. szám, 25. oldal
- 58) Györe, István: A tanú személyes adatai zárt kezelésének egyes problémái a magyar büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*, 1995, 12. szám, 25-32. oldal
- 59) Györgyi, Kálmán: A XVI. Nemzetközi Büntetőjogi Kongresszus előkészítő kollokviumai, *Magyar Jog*, 1999, 4. szám, 250-255. oldal
- 60) Győri, Adrienn: A tanúvédelem kérdései, különös tekintettel annak eszközeire az 1973. évi I. és az 1989. évi XIX. törvény tükrében. In *Büntetőjogi tanulmányok* 2004. 219-270. oldal
- 61) Hautzinger, Zoltán: A katona tanú védelme in *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, szerkesztette: Mészáros Bence, Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 2009. 85. oldal
- 62) Herke, Csongor: A tanúvédelem külföldi modelljei in *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, szerkesztette: Mészáros Bence, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 2009. 91-96. oldal
- 63) Hesz, Tibor: A tanúvédelem a terhelt védőjének aspektusából in *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, 2009. 97-107. oldal
- 64) Holyst, Brunon: A kelet-európai szervezett bűnözés fejlődésének új irányzatai, *KERA szöv. BM tanlevele*, 1995/2, 34. oldal
- 65) Kemény, Gábor: A tanúvédelem, mint a szervezett bűnözés elleni harc egyik eszköze, *Ügyészek Lapja* 1997/ 6. sz. 15-20. oldal
- 66) Kemény, Gábor: Büntető eljárásjogunk tanúvédelemmel kapcsolatos módosításai, a bennük rejlő lehetőségek tükrében. *Belügyi Szemle*, 2000, 10. szám, 85-99. oldal
- 67) Kertész, Imre: A büntetőeljárásban résztvevők, az igazságszolgáltatást segítők védelmi programjáról szóló törvény tervezete. in *A tanúvédelem útjai Európában* szerkesztette: Róth Erika, Miskolc, 2002, 67-79. oldal
- 68) Kertész, Imre: A még különösebben védett tanú, *Belügyi Szemle*, 2001. 11. szám 29-45. oldal
- 69) Kertész, Imre: A szervezett bűnözés terjedelme In: *Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre: A IV. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga*. Győr, 2000. október 13-14. szerkesztette: Róth Erika, *Kriminológiai Közlemények Különkiadás*, Budapest, 2001, 69-82. oldal
- 70) Kertész, Imre: A tanú védelemre szorul. *Magyar Jog*, 1993/4. 193-199. oldal

- 71) Korinek László: A bűnözés visszatükröződése. Látens bűnözés, bűnözésábrázolás, félelem a bűnözéstől In: Gönczöl Katalin - Korinek László - Lévai Miklós, Kriminológiai ismeretek - Bűnözés - Bűnözéskontroll [szerk. Lévai Miklós], Bp., 1999, 75-92. oldal
- 72) Korinek, László: Tanúvédelem, a közjegyző mint védett tanú.
- 73) Korinek, László: A szervezett bűnözés lényegi elemei. In: Harmadik Magyar Jogászggyűlés, Balatonfüred, 1996. május. Magyar Jogász Egylet, Budapest, 1996, 55. oldal
- 74) Krecsik, Eldoróda: Tanúvédelem a különösen védett tanúvá nyilvánítási eljárás szemszögéből in Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre: A IV. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Győr, 2000. október 13-14. szerkesztette: Róth Erika, Kriminológiai Közlemények Különkiadás, Budapest, 2001, 145-151.
- 75) Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre. A 4. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Győr, 2000. okt. 13-14. A Magyar Kriminológiai Társaság kiadványa. Szerkesztette: Róth Erika, Budapest. Bíbor Kiadó 2001.
- 76) Kühne, Hans-Heiner: Tanúvédelem Európában in A tanúvédelem útjai Európában szerkesztette: Róth Erika, Miskolc, 2002, 16-21. oldal
- 77) Lambert, John: Az EU egységes piacának sikere gondokat is okoz, Európa Dialógus 1998/3. 2. oldal
- 78) Lammich, Siegfried: A szervezett bűnözés elleni közdelem Kelet-Európa országaiban a titkos, operatív nyomozási eljárások példáján, kriminológiai összehasonlító elemzés, KKT 33. OKRI, 1996.
- 79) Liziczay, Sándor: "Jogtörténeti kuriózum" avagy a tanú védelmének büntetőeljárásjogi eszközei, Collega, 2003, 2. szám, 26-32. oldal
- 80) Liziczay, Sándor: A tanú fogalma, Collega, 1999, 10. szám, 17-20. oldal
- 81) Liziczay, Sándor: A tanúvallomás, mint okirati bizonyíték a magyar büntetőeljárás jogban, Magyar Jog, 2001, 6. szám, 321-331. oldal
- 82) Liziczay, Sándor: A tanúvédelem a büntetőeljárás jogban - a tanúvédelmi szabályok jogforrásai. in Doktori képzés. 2003. 201-210. oldal
- 83) M. Nyitrai, Péter: Nemzetközi bűnügyi jogsegély Európában, Budapest, 2002.125. oldal
- 84) Madliak, Josef: A maffia változásai Szlovákiában, in Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre, szerkesztette: Róth Erika, Kriminológiai Közlemények különkiadás, Budapest 2001. 107-109. oldal
- 85) Márki, Zoltán: A maffiaellenes szabályozás harmadik szakasza: a hazai kodifikáció jelenlegi állása in Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre: A IV. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Győr, 2000. október 13-14.

- szerkesztette: Róth Erika, Kriminológiai Közlemények Különkiadás, Bp., 2001, 13-33. oldal
- 86) Németh, Imre: A tanú nevének és személyes adatainak zárt kezelése a gyakorlatban, és az ezzel kapcsolatos kérdések. in Fialat oktatók 1. kötet 2003. 131-148. oldal
- 87) Németh, Imre: A tanú nevének és személyes adatainak zárt kezelése a gyakorlatban és az ezzel kapcsolatos kérdések. in Szervezett bűnözés arcai 2004. szerkesztette: Gellér Balázs- Hollán Miklós, Budapest, 2004, 106-120. oldal
- 88) Nicaso, Antonia – Lamothe, Lee: A maffia - Saxum Kiadó 1996. 79. oldal
- 89) Nyíri, Sándor: A bizonyítási eszközökre vonatkozó tilalmak az új Büntetőeljárás törvényben, Magyar Jog, 2001, 4. szám, 204-212. oldal
- 90) Palmieri, Luigi: A szervezett bűnözés Olaszországban, in A bűnügyi rendőrség nemzetközi szemléje – a Bűnügyi Rendőrség Nemzetközi Szervezetének /Interpol/ hivatalos kiadványa, 47. évfolyam 435. szám, 1992. március-április, Lyon, Franciaország, 76. oldal
- 91) Papp, András: A tanúvédelem és a személyi védelem szabályozásának összefüggései, Kard és Toll, 2006, 2. szám, 130-140. oldal
- 92) Pusztai, László: A szervezett bűnözés néhány kérdése - Belügyi Szemle, 1989/1. 48-49. oldal
- 93) Róth, Erika: Hogyan és kitől védjük a tanút? In: Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre: A IV. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Győr, 2000. október 13-14. szerkesztette: Róth Erika, Kriminológiai Közlemények Különkiadás, Bp., 2001, 113-119. oldal
- 94) Sielaff, Wolfgang: Szervezett bűnözés Németországban in A kriminalisztika aktuális kérdései – Tanulmányok öt európai országból, BM Kiadó, Budapest, 2001, 199. oldal
- 95) Sifakis, Carl: A maffia: Enciklopédia. (ford. Németh Balázs, Galó Dániel, ifj. Harnócz Gyula) Budapest, Glória Press, 2001. 2. oldal
- 96) Sinku, Pál: Tanúvédelem és az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkelye. Ügyészek Lapja, 1998/6. 46-47. oldal
- 97) Szabó, Krisztián – Pápai-Tarr, Ágnes: Az anonim tanúkra vonatkozó szabályok a francia és a magyar büntető eljárásjogban, Magyar Jog, 2009. 8. szám 487-493. oldal
- 98) Szabó, Krisztián: Az új büntetőeljárás törvény tanúvédelmi rendszere. in Az új büntetőeljárás törvény első éve, Debrecen, 2005. 91-99. oldal
- 99) Szabó, Krisztián: Magyar tanúvédelem az R (97) 13. számú Európa Tanácsi Ajánlás tükrében. in Kováts Andor-émlékkönyv. Debrecen, 2004. 117-139. oldal
- 100) Tanúvédelem az olasz maffiánál – alvilági licit, Heti Világgazdaság 2002/23. sz. 42-45. oldal
- 101) Tauber, István: A bűnözés alakulása Közép-Kelet-Európában a 80-as évek végétől napjainkig, Kriminológiai Közlemények 49. oldal

- 102) Tilk, Ferenc: A tanúvédelem, mint új jogintézmény Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 2000/12. 49-59. oldal
- 103) Tóth, Márton Zoltán: Tanúvédelem módja, a védelmi program, *Rendészeti Szemle*, 2008, 2. szám, 60-79. oldal
- 104) Tóth, Mihály: A magyar büntetőeljárás az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében, Budapest, 2001.
- 105) Tóth, Mihály: A szervezett bűnözés néhány történeti és gyakorlati kérdése, *Collega*, 1998, 3. szám, 9-12. oldal
- 106) Tóth, Mihály: Adalékok új büntetőeljárási törvényünk mozgalmas gyermekéveihez. Tanúvédelem és iratismereti jog a modifikációk sodrában in *Dolgozatok Erdei Tanár Úrnak*, szerkesztette: Holé Katalin, Kabódi Csaba, Mohácsi Barbara, Budapest, 2009. 418-433. oldal
- 107) Tóth, Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet, *Complex Kiadó*, 2009. 254. oldal
- 108) Tremmel, Flórián: A tanúvédelem hazai körképe, *Jura*, 2008, 1. szám, 144-150. oldal
- 109) Tremmel, Flórián: A tanúvédelem rendszerszemléletű megközelítése in *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, szerkesztette: Mészáros Bence, Pécs, 2009, 108-116. oldal
- 110) Varga, Gábor: Tanúvédelem - zárt adatkezelés in *Büntetőjogi tanulmányok 2000*. 81-98. oldal
- 111) Varga, Zoltán: A különösen védett tanú. In *Békés Imre-jubileum. 2000*. 278-290. oldal
- 112) Varga, Zoltán: A tanú a büntetőeljárásban, *Complex kiadó*, Budapest 2009., 19 oldal
- 113) Varga, Zoltán: A tanú és a tanúvédelem a bíróság szemszögéből in *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, 2009. 117-121. oldal
- 114) Varga, Zoltán: A tanú különösen védetté nyilvánítása in "A Köztársaság nevében!" Pálincás György emlékkönyv, 2007. 165-176. oldal
- 115) Varga, Zoltán: A tanúvédelem in *Kriminológiai közlemények, Különkiadás 2001*. 129-144. oldal
- 116) Varga, Zoltán: A tanúvédelem, *Magyar Jog*, 2001, 5. szám, 268-283.
- 117) Vavró, István: A tanúvédelem eljárásjogi eszközeiről, és azok államon belüli átültetése, *Magyar Jog*, 1999, 11. szám, 682-688. oldal
- 118) Vókó, György: A büntetés-végrehajtás szerepe a szervezett bűnözés elleni küzdelemben in *Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre: A IV. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga*. Győr, 2000. október 13-14. szerkesztette: Róth Erika, *Kriminológiai Közlemények Különkiadás*, Budapest, 2001, 39-49. oldal
- 119) Waltos, Stanislaw: A koronatanú – a büntetőjogi felelősség határvidéke, *Magyar Jog*, 1993. 9. szám 556. oldal

B) Idegen nyelvű szakirodalom

- 120) Adler, Freda – Mueller, Gerhard O. W. – Laufer, William S.: *Criminology. The Shorter Version*. Third Edition. Boston etc., 1998, McGraw-Hill 437-453. pages
- 121) Albanese, Jay S.: „Government Perceptions of Organized Crime: The Presidential Commissions, 1967 and 1987.” *Federal Probation*, 52 (1988): 58-63. pages
- 122) Albrecht, Hans-Jörg: Europäisierung des Strafrechts. in *European and International Regulation after the Nation State – Different Scopes and Multiple Levels.*, Hrsg. A. Héritier, M. Stolleis, F. W. Scharpf, Nomos, Baden-Baden 2004, 139-162. pages
- 123) Ashworth, Andrew - Redmayne, Mike: *The criminal process*, Third edition, Oxford, 2005.
- 124) Bradley, Craig M.: Anti-racketeering legislation in America, *American Journal of Comparative Law* Fall 2006, 671-689. pages
- 125) City of London Police. *Witness protection policy*. London. 7. page
- 126) *Comments to the Law on the Protection Program of Participants in Criminal Proceedings*. By Goran P. Ilić and others. Belgrade, 2006.
- 127) *Common criteria for taking a witness into a protection programme*. The Hague, 11 September 2000.
- 128) *Convention established by the Council in accordance with Article 34 of the Treaty on European Union, on Mutual Assistance in Criminal Matters between the Member States of the European Union*, Official Journal C 197, 12/07/2000, P. 0003-0023
- 129) *Council of Europe. Committee of Experts on Special Investigation Techniques in Relation to Acts of Terrorism. Final report on special investigation techniques in relation to acts of terrorism*. Strasbourg, 2003. 26. page
- 130) *Council of Europe. Protecting witnesses of serious crime; training manual for law enforcement and judiciary*. By Stjepan Glusic and others. Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2006. 373. page
- 131) *Council of Europe. Terrorism: protection of witnesses and collaborators of justice*. Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2006. 500. page
- 132) *Council of the European Union framework decision 2001/220/JHA of 15 March 2001*.
- 133) *Council resolution of 20 December 1996 on individuals who cooperate with the judicial process in the fight against international organized crime*. Official Journal of the European Communities (Luxembourg) C010:1–2, 11 January 1997.
- 134) Dealey, Sam: *America’s most vicious gang; MS-13 is spreading senseless violence to cities and suburbs across the country*. *Reader’s Digest* (Pleasantville, New York) January 2006.

- 135) Demleitner, Nora V.: Witness protection in criminal cases; anonymity, disguise or other options? *American journal of comparative law* (Berkeley, California) 46:41–664, 1998.
- 136) Department of Justice. National Institute of Justice. Victim and witness intimidation; new developments and emerging responses. By Kerry Murphy Healey. NIJ Research in action. Washington D.C., October 1995. 16. page
- 137) Department of Justice. What the Witness Protection Program is all about. Washington, D.C., 1997.
- 138) Donigan Guymon, CarrieLyn: International legal mechanisms for combating transnational organized crime: The need for a multilateral convention, *Berkeley Journal of International Law*, 2000 59. page
- 139) Europol. Basic principles of European Union police cooperation in the field of witness protection. The Hague, 11 September 2000.
- 140) Fein, Robert A. and Vossekuil, Bryan: Protective Intelligence and Threat Assessment Investigations: A Guide for State and Local Law enforcement Officials. U. S. Department of Justice. Washington D. C. 1998. 125. page
- 141) Fijnaut, Cyrille and Paoli, Letizia: Organized Crime in European Concepts, Patterns and Control Policies in the European Union and beyond- *Spinger-Volume 4*. 2006, 51. page
- 142) Fyfe, Nicholas and Sheptycki, James, “International trends in the facilitation of witness co-operation in organized crime cases”, *European Journal of Criminology*, vol. 3, No. 3 London, 2006, 319–355. pages
- 143) Giancana, Sam: Mafia. United States Treasury Department Bureau of narcotics – The government’s secret file on organized crime, Collins. 2007, Foreword 12-90 pages
- 144) Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings Involving Organized Crime, United Nations Office on Drugs and Crime, New York, 2008.
- 145) Goodwin, Brian: Civil versus criminal RICO and the “Eradication” of La Cosa Nostra, *New England Journal on Criminal and Civil Confinement* Summer, 2002, 279-306 pages
- 146) Group of Eight. Senior Experts Group on Transnational Organized Crime. Implementation of recommendation 13; a description of United States law pertaining to the protection of witnesses participating in criminal prosecutions. Lyon, October 1996.
- 147) Healey, Kerry M.: Victim and witness intimidation: New Developments and Emerging Responses, National Institute of Justice, Research in Action, October 1995. 1-14. pages
- 148) Hilger, Johan P. W.: Organized crime; witness protection in Germany. In *Resource materials series No. 58*. Fuchu, Tokyo, Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, December 2001. 99–105. pages

- 149) Hilger, Johan P. W.: Principal witness regulations to suppress organized crime in Germany. In Resource materials series No. 58. Fuchu, Tokyo, Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, December 2001. 106–111. pages
- 150) Human Rights Watch. Discouraging dissent: intimidation and harassment of witnesses, human rights activists, and lawyers pursuing accountability for the 2002 communal violence in Gujarat. New York, 2005. 30. page
- 151) Jacobs, James B. and Gouldin, Lauryn P.: Cosa Nostra: the final chapter? Crime and Justice 1999, 136-139. pages
- 152) Kash, Douglas A: Hiding in plain sight; a peek into the Witness Protection Program. FBI law enforcement bulletin (Washington, D.C.) 73:5:25–32, May 2004.
- 153) Kenny, Dennis J. – Finckenauer, James O.: Organized Crime in America, Belmont, California, Wadsworth Publishing Company, 1995. 158. page
- 154) Lacey, Robert: Little Man: Meyer Lansky and the Gangster Life, Boston: Little, Brown, 1991. 18-35. pages
- 155) Levinson, David: Encyclopedia of crime and punishment, Sage Publications 2002, 1114. page
- 156) Lokur, Madan B: Access to justice; witness protection and judicial administration. Mumbai, India, 2003. 16. page
- 157) Mackarel, Mark - Raitt, Fiona and Moody, Susan: Briefing paper on legal issues and witness protection in criminal cases. Edinburgh, Crown, 2000. 43. page
- 158) Mercado-Deynata, Purita: The present status of victim/witness position and protection and recommendations on procedural revisions. 2001.
- 159) Montanino, Fred: „Protecting Organized Crime Witnesses in the United States” International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice, 14, 1990. 123-131. page
- 160) Montanino, Fred: Unintended victims of organized crime witness protection. Criminal justice policy review, 2:4:392–408, 1987.
- 161) Moon, Michael A.: Outlawing the outlaws: Importing RICO notion of “criminal enterprise” into Canada to combat organized crime Queen's Law Journal Spring, 1999, 487. page
- 162) Moulette, Patrick: Money laundering: staying ahead of the latest trends In: Observer No. 220. April 2000. 28. page
- 163) Mutlu, Kayhan: Abstract problem of nepotism and favoritism in Police Organisations in Turkey, Yokohama –symposium Japan, 1996. november-december
- 164) Nash, Lay Robert: World Encyclopedia of Organized Crime , New York: Paragon House, 1992. 18. page
- 165) Ng’arua, Paul: Accomplice witnesses in the International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). 2005. 8 p. Presented at the 10th annual conference of the

- International Association of Prosecutors, Copenhagen, 28 August–1 September 2005.
- 166) Pradel, J.: The Celerity of Criminal Procedure in Comparative Law. In: International Review of Penal Law, 1995/3-4. 343-363. pages
  - 167) Racketeer Influenced and Corrupt Organisations (RICO) Provisions of the Organized Crime Control Act of 1970, Act of Oct. 15, 1970, Public Law 91-452. pages
  - 168) Report to the third meeting of the Committee of Experts on Terrorism, Strasbourg, 22–24. September 2003.
  - 169) Reppetto, Thomas: American Mafia: A history of its rise the power, Holt Paperbacks, New York 2004. 254. page
  - 170) Resolution of the Council of 23. November 1995 on the protection of witnesses in the fight against international organized crime. Official journal of the European Communities (Luxembourg) C327:5, 7. December 1995.
  - 171) Ritch, Joseph E.: They'll make you an offer you can't refuse: Comparative analysis of international organized crime, Tulsa Journal of Comparative and International Law Spring 2002, 593-598 page
  - 172) Santino, Umberto: Law enforcement in Italy and Europe against Mafia and Organized Crime, Yokohama –symposium Japan, 1996. november
  - 173) Schoenberg, Robert J.: Mr. Capone: The Real and Complete Story of Al Capone, New York: William Morrow, 1992. 75-80. pages
  - 174) Secretariat memorandum prepared by the Counter-Terrorism Task Force, Directorate General of Legal Affairs, to the ninth meeting of the Committee of Experts on Terrorism, Strasbourg, 8–10. November 2005.
  - 175) Slate, Risdon N.: The Federal Witness Protection Program; its evolution and continuing growing pains. Criminal justice ethics (New York) 16:2:20–34, 1997.
  - 176) South Africa. National Prosecuting Authority. The witness protection international comparative study. By Darwin Franks and others. National Prosecuting Authority of South Africa. 2002. South Africa. National Prosecuting Authority. Witness Protection Programme Unit; annual report 2004–2005 (Pretoria, 2006).
  - 177) Steinke, Wolfgang: Der Zeugenschutz im Strafprozessrecht. Kriminálisuk, 7/1991.
  - 178) Stolberg, Mary M.: Fighting Organized Crime: Politics, Justice, and the Legacy of Thomas E. Dewey, Boston: Northeastern University Press, 1995, 15-20. pages
  - 179) Tanyapongpruch, Sittipong: Transnational organized crime in Thailand. In Resource materials series, No. 59. Fuchu, Tokyo, Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, October 2002. p. 601–607. pages
  - 180) The finnish legal system, Academic Bookstore Criminal Justice Press, Helsinki Finland 2005.
  - 181) United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Home Office, “Serious Organised Crime and Police Act 2005: guidance notes”, 2005, 3. page

- 182) United States of America, Department of Justice, Office of the Inspector General, Audit Division, United States Marshals Service: Administration of the Witness Protection Security Program: Executive Summary (March 2005), 1. page
- 183) Wilson, Colin – Schott, Ian – Shedd, Ed: World Famous Crimes New York: Carroll & Graf Publishers 1995. 25-40. pages

II. Egyéb felhasznált irodalom

A) Magyar nyelvű irodalom

- 184) Ábrahám, Márta: A német tanúvédelmi törvény, különös tekintettel a videotechnika alkalmazására a büntetőeljárásban. Jogtudományi Közlöny 7-8. szám, 2001. 321-324. oldal
- 185) Sielaff, Wolfgang: Szervezett bűnözés Németországban in A kriminalisztika aktuális kérdései – Tanulmányok öt európai országból, BM Kiadó, Budapest – 2001, 199. oldal
- 186) Dános, Valér: A szervezett bűnözés néhány elméleti kérdése, a szervezett bűnözés egyes jegyeinek megjelenése a hazai bűnözésben, Magyar Jog, 1988/1. 19. oldal
- 187) Bólyai, Imréné: Cosa di Cosa Nostra.- Belügyi Szemle 1996/10. sz. 121. oldal
- 188) Gönczöl, Katalin – Korinek, László – Lévay, Miklós: Kriminológiai ismeretek- Bűnözés, bűnözéskontroll Corvina Kiadó, 1999,
- 189) Adler, Freda - Mueller, Gerhard O. W. - Laufer, William S.: Kriminológia, Budapest, 2000
- 190) Boros, János: A bűnözői profilalkotástól a tanúkihallgatásig: törekvések a mai kriminálpszichológiában. Magyar Pszichológiai Szemle, 2003. LVIII. 2.
- 191) Buisson, Jacques - Decocq, André – Montreuil, Jean - A rendőrség joga, Litec kiadó 1992. Paris
- 192) Finszter, Géza: Közbiztonsági stratégia, kriminálpolitika, rendőrség, Belügyi Szemle 1995/6, 13-17. oldal
- 193) Finszter, Géza: Rendvédelem és kriminálpolitika, Új Rendészeti Tanulmányok 1998/1, 48-94. oldal
- 194) Holyst, Brunon: A kelet-európai szervezett bűnözés fejlődésének új irányzatai, KERA szöv. BM tanlevele, 1995/2, 34. oldal
- 195) Horváth, András: A szervezett bűnözés néhány gyakorlati tapasztalata, Rendészeti Szemle 1994/10.
- 196) Irk, Ferenc: Globális kockázatok - diszfunkcionális kriminálpolitika, Állam- és Jogtudomány 2001/3-4, 191-224. oldal
- 197) Katona, Géza: A bűnöző vállalkozás, Budapesti Negyed 22. 1998/4.
- 198) Katona, Géza: A nemzetközi szervezett bűnözés magyarországi tevékenységével kapcsolatos kérdésekről, Kriminológiai Közlemények 49. szám
- 199) Kerezsi, Klára: A kriminológia és a büntetőpolitika kapcsolata, In: Kriminológiai Tanulmányok 40., OKRI, Budapest, 2003, 121-159. oldal
- 200) Kertész, Imre: Az Európa Tanács és a büntetőpolitika, Rendészeti Szemle 1991/1, 38-41. oldal
- 201) Kondorosi, Ferenc: A biztonság fogalmának változásai a nemzetközi kapcsolatokban, In.: A biztonság dimenziói, Acta Humana Studiosorum, Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány, Budapest, 2006, 13-35. oldal

- 202) Korinek, László: A büntetőpolitika irányelvei Magyarországon, Belügyi Szemle 2003/11-12, 62-72. oldal
- 203) Korinek, László: Az antiterrorista harc eszközei, különös tekintettel a büntetőjogra, In: Emlékkönyv Losonczy István professzor halálának 25. évfordulójára, szerk: Gál István László -Kőhalmi László, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2005., 193-203. oldal
- 204) Ligeti, Katalin: Büntetőjog és bűnügyi együttműködés az Európai Unióban, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004
- 205) Németh, Zsolt: A szervezett bűnözés és a fiatalkori bűnözés összefüggései Rendőrtiszti Főiskola, Rendvédelmi Füzetek, 2001/29.
- 206) Németh, Zsolt: A szervezett bűnözés világperspektívában - úti jelentés Japánban rendezett konferenciáról, RTF Figyelő 1997. 1. sz.
- 207) Nyíri, Sándor: A rendőrségek nemzetközi együttműködése, Országos Rendőr-főkapitányság, Tájékoztató 1998/1, 1-26. oldal
- 208) Nyíri, Sándor: Az Europol szervezete és működésének elvei, Belügyi Szemle 1997/2, 17-25. oldal
- 209) Nyíri, Sándor: Az Interpol szervezete és működésének elvei, Rendészeti Szemle 1993/10, 24-30. oldal
- 210) Gellért, Gábor: Maffia - Kossuth Könyvkiadó Bp. 1978.
- 211) Palmieri, Luigi: A szervezett bűnözés Olaszországban, in A bűnügyi rendőrség nemzetközi szemléje – a Bűnügyi Rendőrség Nemzetközi Szervezetének /Interpol/ hivatalos kiadványa, 47. évfolyam 435. szám, 1992. március-április, Lyon, Franciaország, 76. oldal
- 212) Pusztai, László: A szervezett bűnözés néhány kérdése - Belügyi Szemle, 1989/1. 48-49. oldal
- 213) Nicaso, Antonia – Lamothe, Lee: A maffia - Saxum Kiadó 1996. 79. oldal
- 214) Fava, Giuseppe: Szicíliai maffia, Kossuth Könyvkiadó, 1985, 32. oldal

B) Idegen nyelvű irodalom

- 215) Asian Development Bank and Organization for Economic Cooperation and Development. Controlling corruption in Asia and the Pacific; papers presented at the 4th Regional Anti-Corruption Conference of the ADB/OECD Anti-Corruption Initiative for Asia and the Pacific. Manila, Asian Development Bank, 2004. 216 page
- 216) Australia Parliamentary Joint Committee on the National Crime Authority, Witness Protection: Report by the Parliamentary Joint Committee on the National Crime Authority, Parliamentary paper No. 193/88 (Canberra, Australian Government Publishing Service, 1988).
- 217) Australia: Australian Federal Police. Witness protection; annual report 2005–06. Canberra, Team Leader Publications, 2006. 9 page

- 218) Australia: Parliamentary Joint Committee on the Australian Crime Commission. Report on witness protection. 2006.
- 219) Bradley, Craig M.: Anti-racketeering legislation in America, *American Journal of Comparative Law* Fall 2006, 671-689. pages
- 220) Briscoe, Daren: The new face of witness protection: a changing demographic strains a storied program. *Newsweek* (New York) 2 May 2007.
- 221) Canada. Public Safety Canada. Witness Protection Program Act; annual report 2005–6. 2006. Tenth annual report.
- 222) Caribbean Community. Secretariat. Agreement establishing the Regional Justice Protection Programme. Georgetown, Guyana, 1999.
- 223) Chile. Office of the Public Prosecutor. National Division of Victim and Witness Services. Specialized Unit on International Cooperation and Extraditions. Witness protection in Chile. 2005. 10 page
- 224) Criminalization of participation in an organized criminal group and conspiracy, immunity system, and witness and victim protection programmes. In *Resource materials series*, No. 59. Fuchu, Tokyo, Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, October 2002. p. 645–656. pages
- 225) Demleitner, Nora V.: “Witness protection in criminal cases: anonymity, disguise or other options?”, *American Journal of Comparative Law*, vol. 46, 1998, pp. 660–661. pages
- 226) Department of Justice. United States Attorney, Eastern District of Virginia. News release. Alexandria, Virginia, 17 May 2005. 1 page
- 227) European Union. Council. Council framework decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings. *Official journal of the European Communities* (Luxembourg) 44: L82, 1–4, 22 March 2001.
- 228) Giancana, Sam: Mafia- United States Treasury Departement Bureau of narcotics – The government’s secret file on organized crime, Collins. 2007, Foreword 12-90 pages
- 229) Goodwin, Brian: Civil versus criminal RICO and the “Eradication” of La Cosa Nostra, *New England Journal on Criminal and Civil Confinement* Summer, 2002, 279-306. pages
- 230) Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime (Economic and Social Council resolution 2005/20, annex).
- 231) Gupta, Nishant G: Report on protection of witnesses. National Law Institute University, Bhopal, India, 2004.
- 232) Guymon, CarrieLyn Donigan: International legal mechanisms for combating transnational organized crime: The need for a multilateral convention, *Berkeley Journal of International Law* 2000, 59. page
- 233) Hecker, Bernd: *Eurpoäisches Strafrecht*, Springer-Verlag, Berlin-Hedeilber, 2005
- 234) Home Office, Crown Prosecution Service and Association of Chief Police Officers. Early special measures meetings between the police and the Crown

- Prosecution Service and meetings between the Crown Prosecution Service and vulnerable or intimidated witnesses; practice guidance. London, Home Office Communication Directorate, 2002. 39 page
- 235) Home Office. Research, Development and Statistics Directorate. Facilitating witness co-operation in organised crime cases; an international review. By Nicholas Fyfe and James Sheptycki. London, 2005. 47 page
- 236) International Institute of Higher Studies in Criminal Sciences, Monitoring Centre on Organized Crime and Europol. Final proposal of the ISISC-OPCO-Europol working group on minimum requirements for potential legislation at European Union level; explanatory report. Siracusa, Italy, 2005.
- 237) Jacobs, James B. and Gouldin, Lauryn P.: Cosa Nostra: the final chapter? *Crime and Justice* 1999, 136-139. pages
- 238) Law Commission of India. Consultation paper on witness identity protection and witness protection programmes. New Delhi, August 2004. 233 page
- 239) Legislative guides for the implementation of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto. 2004. 532 page Sales no. 05.V.2
- 240) Levinson, David: *Encyclopedia of crime and punishment*, Sage Publications 2002, 1114. page
- 241) Linton, Suzannah: Comments on the draft agreement between the United Nations and the Royal Government of Cambodia concerning the prosecution under Cambodian law of crimes committed during the period of Democratic Kampuchea. *Searching for the Truth (Phnom Penh)* 40:2003. Magazine of Documentation Center of Cambodia. Khmer version.
- 242) Liptak, Adam: Web sites expose informants, and Justice Dept. raises flag. *New York Times* 22 May 2007.
- 243) Methods for obtaining the cooperation of witnesses to punish organized criminals; the immunity system and witness protection programmes. In *Resource materials series No. 58*. Fuchu, Tokyo, Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, December 2001. 240–250. pages
- 244) Montanino, Fred: “Unintended victims of organized crime witness protection”, *Criminal Justice Policy Review*, vol. 2, No. 4 (1987), pp. 392–408. pages
- 245) Moon, Michael A.: Outlawing the outlaws: Importing RICO notion of “criminal enterprise” into Canada to combat organized crime *Queen's Law Journal* Spring, 1999, 487. page
- 246) Myjer, Egbert: The European Court of Human Rights; standard case-law on the hearing of witnesses. 2005. 16 p. Presented at the 10th annual conference of the International Association of Prosecutors, Copenhagen, 28 August–1 September 2005.
- 247) Paper presented at the 10th annual conference of the International Association of Prosecutors, Copenhagen, 28 August–1 September 2005.

- 248) Park, Yong Kwan: Transnational organized crime and the countermeasures in Korea. In Resource materials series No. 58. Fuchu, Tokyo, Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, December 2001. p. 61–78. pages
- 249) Report by Group 2, Phase 2, of the 119th international training course, on the current situation of and countermeasures against transnational organized crime, Tokyo, 10 September–1 November 2001.
- 250) Report to the 116th International training course on effective measures to combat transnational organized crime in criminal justice processes, Tokyo, 28 August 2000 to 15. November 2000.
- 251) Ringelmann, Christoph: European Trends in Environmental Criminal Legislation, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 1997/4393404.
- 252) Ritch, Joseph E.: They'll make you an offer you can't refuse: Comparative analysis of international organized crime, *Tulsa Journal of Comparative and International Law* Spring 2002, 593-598. page
- 253) Roberti, Franco: Effective methods to combat transnational organized crime in criminal justice processes. In Resource materials series No. 58. Fuchu, Tokyo, Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, December 2001. 112–159. pages
- 254) Ruxton, Gavin: The treatment of victims and witnesses and the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY). 2005. 12 p. Presented at the 10th annual conference of the International Association of Prosecutors, Copenhagen, 28 August–1 September 2005.
- 255) Screvens, Raymond: Le statut du témoin et sa protection avant, pendant et après le procès pénal, *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*, Bruxelles, 1989, N. 1., 3-15. pages
- 256) Stamhuis, Evert F. The problem; to balance conflicting interests. 29 August 2005. 6 p. Presented at the 10th annual conference of the International Association of Prosecutors, Copenhagen, 28 August–1 September 2005.
- 257) The Finnish legal system, Academic Bookstore Criminal Justice Press, Helsinki, Finland 2005.
- 258) United Kingdom. Achieving best evidence in criminal proceedings; guidance for vulnerable or intimidated witnesses, including children. By Home Office and others. London, Home Office Communication Directorate, 2002. 2 v. appendices.
- 259) United Nations. Commission on Crime Prevention and Criminal Justice. Results of the second meeting of the intergovernmental expert group to prepare a study on fraud and the criminal misuse and falsification of identity. Report of the Secretary-General. 2 April 2007. 20 page (E/CN.15/2007/8)
- 260) Vervaele, John A.E.: Special procedural measures and the protection of human rights General report

- 261) Yam Tat-wing, Peter. Triads. In Resource materials series No. 58. Fuchu, Tokyo, Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, December 2001. 27–29. pages

III. Hivatkozott jogforrások, Emberi jogok Európai Bírósága ítéletei, alkotmánybírósági határozatok

A) Magyar nyelvű nemzetközi és európai jogi források

- 262) 16302/03 CRIMORG 96. dokumentum
- 263) A Régiók Bizottsága (2008/C 172/09) véleménye a „Bővítési stratégia és a legfontosabb kihívások 2007-2008”
- 264) A Tanács (2008/C 326/09) információja az EU kábítószer-ellenes cselekvési tervéről (2009-2012)
- 265) A Tanács 2008/841/IB kerethatározata a szervezett bűnözés elleni küzdelemről
- 266) A Végrehajtó bizottság 1999. április 28-i SCH/Com-ex (99) 8 rev. 2 határozata az informátorok és bizalmi személyek díjazását szabályozó általános elvekről
- 267) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (2006/C 65/13) véleménye „Javaslat tanácsi határozatra a 2007-2013 közötti időszakra »A terrorizmus megelőzése, arra való felkészültség és következményeinek kezelése« elnevezésű, egyedi program létrehozásáról - »Biztonság és a szabadságjogok védelme« elnevezésű általános program”
- 268) Az Európai Parlament 2006/179/EK, Euratom határozata Az Európai Unió 2006-os pénzügyi évre vonatkozó általános költségvetésének végleges elfogadásáról

B) Idegen nyelvű nemzetközi és európai jogi források

- 269) Commission working document on the feasibility of EU legislation in the area of protection of witnesses and collaborators with justice
- 270) Council of Europe, European Committee on Crime Problems, Committee of Experts on Criminal Law and Criminological Aspects of Organised Crime, Report on Witness Protection (Best Practice Survey), Best Practice Survey No. 1, document PC-CO (1999) 8 REV (Strasbourg, Council of Europe Publishing, 1999).
- 271) Council of Europe. Committee of Experts on Terrorism. Guidelines on the protection of victims of terrorist acts. Strasbourg, 2003.
- 272) Council of Europe. Committee of Ministers. Recommendation Rec (2005) 9 of the Committee of Ministers to member states on the protection of witnesses and collaborators of justice. Strasbourg, 2005.
- 273) Council of Europe. Second Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters. European treaty series (Strasbourg) 182:19, 2001.
- 274) Council of Europe. The protection of witnesses and collaborators of justice; recommendation Rec (2005) 9 and explanatory memorandum. Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2005.

- 275) Doorson v. The Netherlands, Judgement of 26 March 1996, Application No. 20524/92, Reports 1996-II, paras. 72–73).
- 276) Economic and Social Council. Action against transnational organized crime: protection of witnesses. Resolution 2005/16. 22 July 2005. (E/2005/99: Economic and Social Council. Official records, 2005. Supplement No. 10)
- 277) Economic and Social Council. Commission on Crime Prevention and Criminal Justice. Report on the fourteenth session (23–27 May 2005). 2005. 100 p. (E/2005/30- E/CN.15/2005/20: Economic and Social Council. Official records, 2005. Supplement No. 10)
- 278) Organized Crime. Report of the Conference of the Parties to the United Nations Convention against Transnational Organized Crime on its third session, held in Vienna from 9 to 18 October 2006. 22 December 2006. (CTOC/COP/2006/14)
- 279) Recommendation No. R (97) 13 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Intimidation of Witnesses and the Rights of the Defence.
- 280) Resolution of the Council of 20. December 1996 on individuals who cooperate with the judicial process in the fight against international organized crime (97/C 10/01)
- 281) Resolution of the Council of 23. November 1995 on the protection of witnesses in the fight against international organized crime (95/C 327/04)

C) Külföldi törvények

- 282) Australia. Guidance for submission of an application for inclusion of a witness in the National Witness Protection Program. 2004.
- 283) Code de procédure pénale
- 284) Code Penal Act to Harmonize the Protection of Witnesses at Risk (2001). BGBl. I.S. 3510.
- 285) Codice Penale
- 286) Codul de Procedura Penala al Romaniei
- 287) Comprehensive Crime Control Act of 1984
- 288) Créé par Loi n 2001-1062 du 15 novembre 2001
- 289) Criminal Justice and Public Order Act 1994
- 290) Criminal Procedure and Investigation Act 1996. – England
- 291) Home Office. Serious Organised Crime and Police (SOCAP) Act 2005;
- 292) Hotărâre (Guvernul României) nr. 760 din 14 mai 2004. pentru aprobarea regulamentului de aplicare a legii nr. 682/2002 privind protectia martorilor
- 293) Law on the Protection of Witnesses and Persons Cooperating with Justice. Law No. 82. 15 March 1991.
- 294) Legea nr. 682/2002 privind protectia martorilor
- 295) Národnej rady Slovenskej republiky č. 141/1961 Z. z.
- 296) Národnej rady Slovenskej republiky č. 247/1994 Z. z.
- 297) Národnej rady Slovenskej republiky č. 249/1994 Z. z.

- 298) Organized Crime Control Act of 1970
- 299) Rek zákony 180/2009. Z.z., Národná rada SR Rek zákony 256/1998 Z.z.
- 300) Rek zákony 256/1998 Z.z. o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- 301) Special Protection of Persons Law
- 302) Strafgesetzbuch – Bundesrepublik Deutschland
- 303) Strafprozessordnung – StPO
- 304) Strafprozessordnung – StPO – Taschenausgaben, Manz, 1994.
- 305) Victim and Witness Protection Act of 1982
- 306) Zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok
- 307) Кримінально-процесуальний Кодекс України

D) Emberi Jogok Európai Bírósága ítéletei

- 308) Asch kontra Ausztria, 1991. április 26-i ítélet (ügyszám: 12398/86)
- 309) Bevacqua és S. kontra Bulgária, 2008. december 12-i ítélet (ügyszám: 71127/01)
- 310) Colozza kontra Olaszország, 1985. február 12-i ítélet (ügyszám: 9024/80)
- 311) Doorson kontra Hollandia, 1996. március 26-i ítélet (ügyszám: 20524/92)
- 312) Isgro kontra Olaszország, 1991. február 19-i ítélet (ügyszám: 11339/85)
- 313) Jespers kontra Belgium, 1980. október 15-i ítélet (ügyszám: 8403/78)
- 314) Kamasinski kontra Ausztria, 1989. december 19-i ítélet (ügyszám: 9783/82)
- 315) Kostovski kontra Hollandia, 1989. november 26-i ítélet (ügyszám: 11454/85)
- 316) Lüdi kontra Svájc, 1992. június 15-i ítélet (ügyszám: 12433/86)
- 317) Monell és Morris kontra Egyesült Királyság, 1987. március 2-i ítélet (ügyszám: 9562/81 és 9818/82)
- 318) Saidi kontra Franciaország, 1993. szeptember 20-i ítélet (ügyszám: 14647/89)
- 319) Sandra Jankovic kontra Horvátország, 2009. március 5-i ítélet (ügyszám: 38478/05)
- 320) Solakov kontra Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, 2001. október 31-i ítélet (ügyszám: 47023/99)
- 321) Unterpertinger kontra Ausztria, 1986. november 24-i ítélet (ügyszám: 9120/80)
- 322) Van Mechelen és társai kontra Hollandia, 1997. április 23-i ítélet (ügyszám: 21363/93, 21364/93, 21427/93 és 22056/93)
- 323) Visser kontra Hollandia, 2002. február 14-i ítélet (ügyszám: 26668/95)
- 324) Windisch kontra Ausztria, 1990. szeptember 27-i ítélet (ügyszám: 12489/86)

E) Magyar jogforrások

- 325) 1/2006. OIT szabályzat a bírósági eljárási cselekmények kép- és hangfelvételére, továbbítására, valamint kezelésére szolgáló rendszer igénybevételének és használatának szabályairól

- 326) 1018/2008. (III. 26.) Kormány határozat az emberkereskedelem elleni, 2008-2012 közötti nemzeti stratégiáról
- 327) 1033/1994. (V.6) kormányhatározat a közbiztonság fejlesztésének feladatairól
- 328) 1057/2009. (IV. 24.) Kormány határozat a Magyar Köztársaságnak a szabadság, biztonság és a jog érvényesülése térségében való együttműködésére vonatkozó 2009-2014 közötti kormányzati stratégiájáról
- 329) 1074/1999 (VII.7.) kormányhatározat a bűncselekmények áldozatai és hozzátartozóik védelme, káruk megtérülése, enyhítése érdekében teendő jogalkotási feladatokról és egyéb intézkedésekről
- 330) 11/2000. (II. 23.) BM rendelet a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény végrehajtásáról
- 331) 1-1/38/2003. (IK Bv. Mell. 5.) A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának intézkedése a Védelmi program és a személyi védelem ellátásával kapcsolatos büntetés-végrehajtási feladatokról
- 332) 115/2003. (X. 28.) OGY határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról
- 333) 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet a bírósági ügyvitel szabályairól
- 334) 14/2003. (VI. 19.) IM rendelet a bírósági eljárásban az eljárási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítéséről
- 335) 1952. évi III. törvény a Polgári perrendtartásról
- 336) 1973. évi I. törvény a büntetőeljárásról
- 337) 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 338) 1994. évi XCII. törvény a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény módosításáról
- 339) 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
- 340) 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről
- 341) 1995. évi LXXV. törvény az államtitokról és a szolgálati titokról
- 342) 1998. évi LXXXVIII. törvény a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény módosításáról
- 343) 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
- 344) 1998. évi XIX. törvény indokolása a büntetőeljárásról
- 345) 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről
- 346) 1999. évi LXIX. törvény indokolása a szabálysértésekről
- 347) 1999. évi LXXV. törvény a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról
- 348) 1999. évi LXXV. törvény indokolása a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról
- 349) 2/2006. ORFK-BVOPK-HŐROPK-VPOPK együttes intézkedése
- 350) 2001. évi LXXXV. törvény a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról indokolása

- 351) 2001. évi LXXXV. törvény a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról
- 352) 2002. évi I. törvény a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról
- 353) 2002. évi I. törvény indokolása a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról
- 354) 2002. évi LIV. törvény a Bűnüldöző Szervek Nemzetközi Együttműködéséről
- 355) 2002. évi LIV. törvény indokolása a Bűnüldöző Szervek Nemzetközi Együttműködéséről
- 356) 2002. évi XLV. törvény az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendelet módosításáról
- 357) 2003. évi CXXX. törvény az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről
- 358) 2003. évi CXXX. törvény indokolása az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről
- 359) 2003. évi II. törvény a büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról
- 360) 2003. évi II. törvény indokolása a büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról
- 361) 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól
- 362) 2004. évi CXXXI. törvény a büntető jogszabályok módosításáról
- 363) 2004. évi CXXXI. törvény indokolása a büntető jogszabályok módosításáról
- 364) 2004. évi XXIV. törvény a lőfegyverekről és lőszerokről
- 365) 2005. évi CXXXIV. törvény indokolása az Egyesült Nemzetek Szervezete Meridában, 2003. december 10-én kelt korrupció elleni Egyezményének kihirdetéséről
- 366) 2006. évi CI. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről
- 367) 2006. évi CI. törvény indokolása az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről
- 368) 2006. évi XCI. törvény a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között a határokat átlépő bűnözés megelőzésében és a szervezett bűnözés elleni harcban folytatott együttműködésről szóló, Pozsonyban, 2006. október 2-án aláírt Egyezmény kihirdetéséről
- 369) 2007. évi CLXXI. törvény a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény módosításáról
- 370) 2007. évi CLXXI. törvény indokolása a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény módosításáról

- 371) 2008. évi XXX. törvény a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról
- 372) 2009. évi CLIX. törvény az Európai Unióról szóló szerződés K.3. cikke alapján létrejött, az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló Egyezmény és az azt kiegészítő jegyzőkönyvek, valamint az Európai Unióról szóló Szerződés 35. Cikkének (2) bekezdése alapján meg tett nyilatkozat kihirdetéséről
- 373) 2009. évi CLXIII. törvény a tisztességes eljárás védelméről, valamint az ezzel összefüggő törvénymódosításokról
- 374) 2009. évi LXIII. törvény a Magyar Köztársaság Kormánya és Románia Kormánya között a határokat átlépő bűnözés megelőzése és leküzdése érdekében folytatott együttműködésről szóló Megállapodás kihirdetéséről
- 375) 218/1999. (XII. 28.) Kormányrendelet az egyes szabálysértésekről
- 376) 22/2003. (VI. 25.) IM rendelet a tárgyalás zártcélú távközlő hálózat útján történő megtartásáról
- 377) 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól
- 378) 2328/1997. (X. 21.) kormány határozat a büntetőeljárásról szóló törvényjavaslatról
- 379) 253/2004. (VIII. 31.) kormányrendelet a lőfegyverekről és lőszerokről
- 380) 26/1999. (VIII. 13.) BM rendelet a különleges eszközök és módszerek engedélyezéséről és igénybevételéről
- 381) 28/2002. (II. 27.) Kormányrendelet a Védelmi Programban résztvevők, valamint reájuk tekintettel más személyek támogatásáról és az egyes támogatási formákról, továbbá a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II. 26.) Kormányrendelet módosításáról
- 382) 329/2007. (XII. 13.) Kormányrendelet a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről
- 383) 34/1999. (II. 26.) Kormányrendelet a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól
- 384) 4/1999. (BK 1.) BM-IM-PM együttes utasítás a Védelmi Program, valamint a személyi védelem végrehajtására, illetve a személyi védelem elrendelésére, fenntartására, megszüntetésére jogosultak együttműködésének részletes szabályairól
- 385) 4/2002. (III. 28.) IM rendelet a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvény büntetés-végrehajtási intézetben történő végrehajtásának részletes szabályairól
- 386) 45/2003. (IV. 16.) OGY határozat a családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kialakításáról

- 387) 5/2007. (II. 21.) IRM rendelet az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumban, továbbá az igazságügyi és rendészeti miniszter irányítása, illetve felügyelete alá tartozó szerveknél a fontos és bizalmas munkakörökről és a nemzetbiztonsági ellenőrzés szintjének megállapításáról
- 388) 67/2007. (XII. 28.) IRM rendelet a Rendőrség szervei illetékességi területének megállapításáról
- 389) 7/2005. (BK 5.) BM-IM-PM együttes utasítás a személyi védelem elrendelésére, végrehajtására, fenntartására és megszüntetésére jogosult hatóságok és szervek együttműködésének részletes szabályairól
- 390) 7/2009. (XII. 23.) EüM utasítás az Országos Egészségbiztosítási Pénztár Szervezeti és Működési Szabályzatának kiadásáról
- 391) A Kormány törvényalkotási programja az Országgyűlés 2001. évi őszi ülészakára
- 392) Kommentár a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvényhez
- 393) Kommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez
- 394) Kommentár a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvényhez
- 395) Kommentár a polgári peres eljárásról szóló 1952. évi III. törvényhez
- 396) Kommentár a polgári peres eljárásról szóló 1952. évi III. törvényhez
- 397) Országos Rendőr-főkapitányság közleménye a Rendőrség szolgálati titokköri jegyzékéről
- 398) T/4192 törvényjavaslat a bűnüldözési célú titkos információgyűjtésről

F) Alkotmánybírósági határozatok

- 399) 75/1995 (XII. 21.) AB határozat
- 400) 209/B/2003. AB határozat
- 401) 46/2003. (X. 16.) AB határozat
- 402) 91/2007. (XI. 22.) AB határozat
- 403) 45/2009. (IV. 10.) AB határozat
- 404) 53/2009. (V. 6.) AB határozat
- 405) 2/2007. (I.24.) AB határozat
- 406) 2/2007. (I.24.) AB határozat

IV. Internetes források

A) Magyar nyelvű internetes hivatkozások

- 407) 1-1/38/2003. (IK Bv. Mell. 5.) A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának intézkedése a Védelmi program és a személyi védelem ellátásával kapcsolatos büntetés-végrehajtási feladatokról http://bvop.hu/hopi/2003/2003_38.htm (2010. január 28.)

- 408) A tanú személyes adatainak védelme a polgári eljárásban 2007.11.23. Jogi Fórum / Alkotmánybíróság <http://www.jogiforum.hu/hirek/17011> (2010.január 20.)
- 409) Akár teljes személyazonosság-cserére is lehetőséget ad az új tanúvédelmi törvénytervezet, MTI, 2001. július 27. <http://www.jogiforum.hu/hirek/1644> (2009. augusztus 01.)
- 410) Gaál, Zoltán: Új nevet, új adatokat és új lakhelyet is kaphatnak a védett koronatanúk, Magyar Hírlap Online, 2006. november 20. <http://www.jogiforum.hu/hirek/15096> (2009. augusztus 01.)
- 411) Kopasz, Zsolt: A különösen védett tanú vallomásának felhasználásával kapcsolatos kérdések, http://www.nagy.hu/2001_1_15.html (2009. augusztus 01.)
- 412) Ma Berlin az orosz maffia központja Papp, Gábor 2009/01/08 <http://globusz.net/node/1198> (2009. augusztus 01.)
- 413) Nemzetbiztonsági Hivatal 2006. évkönyve <http://www.nbh.hu/evk2001/bunozes.htm> (2009. augusztus 01.)
- 414) Sümegi, Noémi: Bűnbánó maffiózók és üldözőik, (beszélgetés Varga Zoltánnal), Heti Válasz, 2001, 12. szám <http://www.hetivalasz.hu/cikk/0106/5278> (2009. augusztus 01.)
- 415) Szemán, László: Szupertitkos tanúvédelmi szolgálat, baon.hu, 2005. január 14. <http://www.baon.hu/orszag-vilag/a-nap-temaja/supertitkos-tanuvedelmi-szolgalat-6025> (2009. augusztus 01.)
- 416) Szenvedí, Zoltán: Vallok, ha védett tanú lehetek..., Magyar Nemzet, 2004. december 10. <http://www.mno.hu/portal/printable?contentID=255631&sourceType=MN> (2009. augusztus 01.)
- 417) Titkos feladatok, titkos szereplők, titkos helyszínek: Tanúvédelmi Szolgálat http://www.police.hu/sajto/sajtoszoba/rti080617_1.html (2009. augusztus 01.)
- 418) Több hatáskört az Europolnak a szervezett bűnözés ellen 2007.05.25. Jogi Fórum / Európai Parlament sajtószolgálat, <http://www.jogiforum.hu/hirek/15990> (2010. január 30.)

B) Idegen nyelvű internetes hivatkozások

- 419) 6204/2/97 sz. dokumentum, Enfopol 35 rev2. http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&type_doc=COMfinal&an_doc=2005&nu_doc=232&lg=en (2009. december 28.)
- 420) An area of freedom, security and justice serving the citizen, COM/2009/0262 final, <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=496593%3Acs&lang=en&list=496593%3Acs%2C&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=stockholmi~program~szabads%3%A1g~biztons%3%A1g~&checktexte=checkbox&visu=> (2009. december 28.)
- 421) Berlin, das Zentrum der russischen Mafia 7. Januar 2009, 07:09 Uhr <http://www.welt.de/vermischtes/article2980394/Berlin-das-Zentrum-der-russischen-Mafia.html> (2009. december 28.)

- 422) Canada, Public Safety Canada, “Witness Protection Program Act: annual report 2005–6”, available at www.publicsafety.gc.ca/abt/dpr/le/wppa2005-6-en.asp. (2010. január 30.)
- 423) Commission working document on the feasibility of EU legislation in the area of protection of witnesses and collaborators with justice <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&angen&ihmlang=en&lng1=en,hu&lng2=bg,cs,da,de,el,n,s,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=459112:cs&page=> (2010. január 30.)
- 424) Council Decision of 12 February 2007 establishing for the period 2007 to 2013, as part of General Programme on Security and Safeguarding Liberties, the Specific Programme „Prevention, Preparedness and Consequence Management of Terrorism and other Security related risks" <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=443954%3Acs&lang=en&list=504607%3Acs%2C499176%3Acs%2C477266%3Acs%2C466211%3Acs%2C443954%3Acs%2C478912%3Acs%2C431912%3Acs%2C424616%3Acs%2C423665%3Acs%2C397845%3Acs%2C&pos=5&page=1&nbl=10&pgs=10&hwords=terrorizmus~terrorizmus~mege1%5%91z%3%A9se~&checktexte=checkbox&visu=> (2009. december 28.)
- 425) Developing a strategic concept on tackling organised crime {SEC(2005) 724} http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=400472:cs&lang=hu&list=421641:cs,421640:cs,421639:cs,421638:cs,417407:cs,417110:cs,417236:cs,417230:cs,419425:cs,400472:cs,&pos=10&page=4&nbl=48&pgs=10&hwords=tan%3%BAv%3%A9d*~&checktexte=checkbox&visu=#texte (2009. december 12.)
- 426) Enlargement Strategy and Main Challenges 2009-2010 COM(2009) 533 final, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0533:FIN:EN:PDF> (2009. december 28.)
- 427) Establishing a framework programme on “Security and Safeguarding Liberties” for the period 2007-2013 <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=397846:cs&lang=hu&list=431912:cs,412136:cs,397846:cs,397845:cs,397853:cs,&pos=3&page=1&nbl=5&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte> (2009. december 12.)
- 428) EU Counter Terrorism efforts in JHA field, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=EMO/04/59&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (2009. december 12.)
- 429) Fijnaut, Cyrille - Paoli, Letizia: The Maffia: Organized Crime in Italy http://www.turkishgladio.com/files/1fb_Bovenkerk_04_OC_Italy.pdf (2009. augusztus 01.)
- 430) Fyfe, Nicholas – Sheptycki, James: Facilitating witness co-operation in organised crime cases: an international review, Home Office Online Report 27/05 <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs05/rdsolr2705.pdf> (2010. január 30.)
- 431) Good practices for the protection of witnesses in criminal proceedings involving organized crime, United Nations, New York, 2008

- <http://www.unodc.org/documents/organized-crime/Witness-protection-manual-Feb08.pdf> (2010. január 30.)
- 432) <http://www.europol.eu.int/index.asp?page=publar2004#INTRODUCTION> (2009. augusztus 15.)
- 433) <http://www.utrechtlawreview.org/publish/articles/000108/article.pdf> (2009. Augusztus 01.)
- 434) La cooperation dans les domaines de la justice et des affaires interieurs dans le processus d'elargissement. <http://europa.eu.int>. (2009. augusztus 01.)
- 435) L'acquis de Schengen et son integration dans l'union, p 3. <http://europa.eu.int>. (2009. augusztus 01.)
- 436) Recommendation No. R (97) 13 of the Committee of Ministers to Member States concerning intimidation of witnesses and the rights of the defence <http://polis.osce.org/library/f/2675/482/CoE-FRA-RPT-2675-EN-recommendation%20No.%20R%2897%29%2013.pdf> (2010. január 30.)
- 437) Report on the proposal for a Council decision on the conclusion, on behalf of the European Community, of the United Nations Convention against Corruption (COM(2006)0082 – C6-0105/2006 – 2006/0023(CNS)) <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2006-0380+0+DOC+XML+V0//EN> (2009. december 12.)
- 438) Serious Organised Crime and Police (SOCAP) Act 2005 http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2005/ukpga_20050015_en_1 (2009. augusztus 01.)
- 439) Stability pact - www.stabilitypact.org (2010. január 30.)
- 440) The United States Department of Justice claims a successful conviction rate of 89 per cent when a protected witness testifies (“U.S. Marshals Service talks WitSec to the world”, America’s Star: FYi, vol. 1, No. 1 (August 2006), available at http://www.usdoj.gov/marshals/witsec/americas_star.pdf). (2010. január 30.)
- 441) van der Heijden, Toon: Combatting organized crime in the Netherlands, Council of Europe http://books.google.hu/books?id=Vuo7baFTEXsC&pg=PA146&lpg=PA146&dq=van+der+Heijden,+Toon:+Combatting+organized+crime+in+the+Netherlands&source=bl&ots=QmD6Wkr99d&sig=J-gV-_7-jzzgN_unxhi6-h_-ILU&hl=hu&ei=UsjFS8G6D8rxOaf3xOAM&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CBEQ6AEwAQ#v=onepage&q&f=false (2009. augusztus 01.)
- 442) Кримінально-процесуальний Кодекс України <http://jurist-online.com/uslugi/yuristam/kodeks/sk.php?zfile=17> (2010. január 30.)